

Európska
komisia

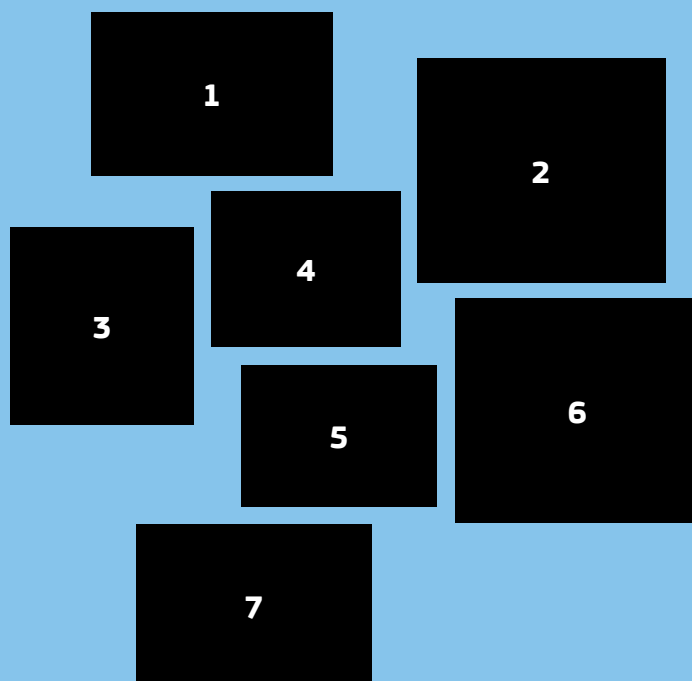
EÚ v roku

2023

SÚHRNNÁ SPRÁVA O ČINNOSTI
EURÓPSKEJ ÚNIE

Na titulnej strane

1. Predsedníčka Európskej komisie Ursula von der Leyen v Deň Európy 9. mája 2023 odcestovala do ukrajinského Kyjeva, kde sa stretla s prezidentom Ukrajiny Volodymyrom Zelenským (vpravo).
2. Predsedníčka Európskej komisie Ursula von der Leyen odcestovala 9. augusta 2023 do Ľublňany v Slovinsku, aby vyjadrila svoju solidaritu a pozrela sa na skazu spôsobenú povodňami, ktoré zasiahli túto krajinu.
3. Prezidentka Európskej centrálnej banky Christine Lagarde (vľavo) víta predsedníčku Európskeho parlamentu Robertu Metsolovú (vpravo) na slávnosti pri príležitosti 25. výročia založenia Európskej centrálnej banky, Frankfurt (Nemecko) 24. mája 2023. (© AFP)
4. (© Adobe Stock)
5. Predseda Európskej rady Charles Michel predsedal zasadnutiu Európskej rady, ktoré sa konalo 14. a 15. decembra 2023 v Bruseli (Belgicko). Na tomto zasadnutí sa zišli vedúci predstavitelia EÚ, aby rokovali o vyvíjajúcej sa situácii na Blízkom východe, pokračujúcej podpore Ukrajiny vzhľadom na ruskú útočnú vojnu, dlhodobom rozpočte EÚ, rozšírení, bezpečnosti, obrane a vonkajších vzťahoch.
6. Predsedníčka Európskej komisie Ursula von der Leyen (druhá zľava), generálny tajomník NATO Jens Stoltenberg (tretí zľava) a predseda vlády Nórska Jonas Gahr Støre (vľavo) na návšteve jednej z plošín na ťažbu zemného plynu nórskej spoločnosti Equinor pri západnom pobreží Nórska, 17. marca 2023.
7. Mnohí ľudia, ktorí prežili zemetrasenie v Turecku, s ťažkosťami prekonávajú s ním spojenú psychickú traumu. UNICEF s podporou humanitárnej pomoci EÚ zriadil v zasiahnutých oblastiach centrá, v ktorých sa deti a ich opatrovatelia môžu zúčastňovať na psychosociálnych podporných stretnutiach. Centrá ponúkajú deťom bezpečný priestor, kde sa môžu učiť, hrať a liečiť. August 2023.

EÚ v roku 2023

SÚHRNNÁ SPRÁVA O ČINNOSTI
EURÓPSKEJ ÚNIE

Uverejnená v súlade s článkom
249 ods. 2 Zmluvy o fungovaní Európskej únie

Interaktívna verzia tejto publikácie, ktorá obsahuje odkazy na online obsah, je dostupná vo formátoch PDF a HTML na adrese: <http://europa.eu/general-report/sk>.

EÚ v roku 2023 – Súhrnná správa o činnosti Európskej únie

Európska komisia
Generálne riaditeľstvo pre komunikáciu
Redakčná služba a cielená komunikácia
1049 Brusel
BELGICKO

EÚ v roku 2023 – Súhrnná správa o činnosti Európskej únie bola prijatá Európskou komisiou 7. marca 2024 pod referenčným číslom C(2024) 1633.

Print	ISBN 978-92-68-11564-0	ISSN 1725-6968	doi:10.2775/248960	NA-AD-24-001-SK-C
PDF	ISBN 978-92-68-11548-0	ISSN 1977-3552	doi:10.2775/06430	NA-AD-24-001-SK-N
HTML	ISBN 978-92-68-11594-7	ISSN 1977-3552	doi:10.2775/072536	NA-AD-24-001-SK-Q

Európska komisia nezodpovedá za akékoľvek následky opakovaného použitia tejto publikácie.

Luxemburg: Úrad pre vydávanie publikácií Európskej únie, 2024

© Európska únia, 2024

Politika Komisie týkajúca sa opakovaného použitia materiálov sa riadi rozhodnutím Komisie 2011/833/EÚ z 12. decembra 2011 o opakovanom použití dokumentov Komisie (Ú. v. EÚ L 330, 14.12.2011, s. 39, ELI: <https://data.europa.eu/eli/dec/2011/833/oj>). Ak nie je uvedené inak, opakované použitie tohto dokumentu je povolené v zmysle medzinárodnej licencie Creative Commons Attribution 4.0 (CC BY 4.0) (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>). To znamená, že opakované použitie je povolené za predpokladu, že sa riadne uvedie zdroj a akékoľvek zmeny.

Akékoľvek použitie alebo reprodukcia prvkov, ktoré nie sú vo vlastníctve Európskej únie, môžu byť podmienené získaním súhlasu príslušných nositeľov práv.

FOTOGRAFIE

Všetky fotografie © Európska únia, pokiaľ nie je uvedené inak.

Predslov

Ursula von der Leyen

Predsedníčka
Európskej komisie

Rok 2023 bol dôležitým rokom – rokom, v ktorom Európska únia naďalej naplňala očakávania občanov EÚ a riešila výzvy, hneď ako sa vyskytli. Naďalej sme napredovali v šiestich prioritách, ktoré sme si stanovili na začiatku nášho funkčného obdobia, pričom sa nám darilo odvážne a ambiciózne zvládať niektoré z najväčších skúšok, ktorým bola kedy Európa vystavená.

Od reakcie na brutálnu útočnú vojnu Ruska proti Ukrajine až po zvládnutie najhoršej energetickej krízy za posledné desaťročia a od reakcie na kozmickú rýchlosťou sa vyvíjajúci rozvoj umelej inteligencie až po riešenie prehlbujúcej sa klimatickej krízy – vyhrnuli sme si rukávy a pustili sme sa priamo do riešenia týchto mimoriadnych výziev. Ukázali sme, že našej Únii sa darí najlepšie vtedy, keď sme odvážni.

Už druhý rok po sebe stojí Európa na strane Ukrajiny, pričom na každom kroku preukazuje svoju jednotu, silu a odhodlanie. Pripravili sme pôdu pre prijatie viac ako štyroch miliónov ukrajinských utečencov v Európskej únii a zorganizovali sme ráznu finančnú, humanitárnu a vojenskú pomoc, ktorá doteraz dosiahla viac ako 88 miliárd EUR. Zároveň sme preukázali, že po boku Ukrajiny budeme stáť tak dlho, ako to bude potrebné. Prostredníctvom nového Nástroja pre Ukrajinu poskytneme v nasledujúcich štyroch rokoch ďalších 50 miliárd EUR na pomoc pri poskytovaní základných služieb – na udržanie otvorených škôl i na vyplácanie miezd a dôchodkov –, zatiaľ čo ukrajinský ľud bude naďalej bojovať proti svojmu útočníkovi. Rok 2023 bude v spomienkach ukrajinského ľudu zapísaný ako rok, keď sa jeho sny priblížili k uskutočneniu.

Uznávajúc obrovský pokrok Ukrajiny a reagujúc na túžby ukrajinského ľudu, prijala naša Únia na základe odporúčania Komisie historické rozhodnutie začať prístupové rokovania s touto krajinou.

Únia zároveň pokračovala v transformácii nášho hospodárstva. Po prvé, bola hnacou silou v oblasti digitalizácie. Náš európsky akt o čipoch už priniesol 100 miliárd EUR plánovaných investícií – verejných i súkromných – naprieč celým hodnotovým reťazcom. Vďaka aktu o umelej inteligencii sa zas Európa stala prvým kontinentom, ktorý má osobitný predpis v oblasti umelej inteligencie zameraný na jej vysokorizikové použitie. Uvedený akt je viac než len súborom pravidiel – predstavuje odrazový mostík pre naše podniky, aby mohli stáť na čele rozvoja dôveryhodnej umelej inteligencie.

Naša Únia takisto presadzovala prechod na ekologické hospodárstvo. Zaviedli sme rámec na dosiahnutie zníženia emisií oxidu uhličitého do konca tohto desaťročia aspoň o 55 %, a teda na udržanie Európy na ceste k dosiahnutiu klimateckej neutrality do roku 2050. Vďaka aktu o emisne neutrálnom priemysle takisto posilňujeme výrobnú kapacitu EÚ v oblasti čistej energie, aby sme posilnili našu priemyselnú konkurencieschopnosť a odolnosť. Európske podniky pri realizácii tejto transformácie podporíme a zároveň zachováme ich konkurenčné výhody tak, aby Európa zostala hlavnou destináciou pre investície prinášajúce stabilné a nadčasové kvalitné pracovné miesta a mala silnú priemyselnú základňu.

S cieľom prispôbiť sa meniacej sa geopolitickej realite predstavila Európa svoju vôbec prvú stratégiu v oblasti hospodárskej bezpečnosti. Podnikli sme aj konkrétne kroky na zvýšenie našej odolnosti, a to obmedzením závislostí a znížením rizík pre naše hospodárstvo. Tým si v nadchádzajúcich rokoch zabezpečíme našu suverenitu, bezpečnosť i prosperitu. Dosiahnutie uvedeného cieľa podporuje aj náš plán obnovy NextGenerationEU v hodnote viac ako 800 miliárd EUR, ktorý poháňa naše hospodárstva kombináciou investícií a reforiem. V rámci neho pokračovalo financovanie stoviek ekologických i digitálnych projektov v Európe, ktoré prináša Európanom hmatateľné výsledky – od veterných parkov na mori až po elektrické vlaky a od špičkových digitálnych verejných služieb až po nemocnice svetovej úrovne.

Pokiaľ ide o budúcnosť, rok 2024 bude pre náš kontinent mimoriadnym obdobím, keďže Európania zamieria k volebným urnám, aby si zvolili novú generáciu lídrov. Bude to príležitosť zamyslieť sa nad tým, ako demokracia prispieva k tomu, aby boli naše spoločnosti spravodlivejšie, náš priemysel konkurencieschopnejší a naše hospodárstva odolnejšie. Som presvedčená, že naša Únia bude naďalej hrdo stáť. Pretože Európa je vždy najsilnejšia, keď sú výzvy veľké.

Nech žije Európa!

Ursula von der Leyen

Obsah

- 1.** Reakcia EÚ na útočnú vojnu Ruska proti Ukrajine – *8*
- 2.** Posilňovanie hospodárstva a konkurencieschopnosti EÚ – *23*
- 3.** Vytvorenie klimaticky neutrálnej a prosperujúcej Európy – *48*
- 4.** Cenovo dostupná, bezpečná a udržateľná energia pre Európu – *68*
- 5.** Európa pripravená na digitálny vek – *79*
- 6.** Budovanie spravodlivej a sociálnej Európy – *96*
- 7.** Ochrana ľudí a slobôd – *113*
- 8.** Podporovanie európskych záujmov a hodnôt vo svete – *130*
- 9.** Inštitucionálny vývoj a posilňovanie demokracie – *150*

1. Reakcia EÚ na útočnú vojnu Ruska proti Ukrajine

Úvod

Útočná vojna Ruska proti Ukrajine je hrozbou pre samotnú podstatu demokracie a svetovému spoločenstvu pripomína nebezpečenstvá autoritárstva. Neochvejná podpora Ukrajiny zo strany Európskej únie je viac než len solidarita so susednou krajinou, ktorá čelí nezákonnej a neodôvodnenej invázii, pretože sa v nej odzrkadľuje spoločný záväzok dodržiavať demokratické zásady a chrániť medzinárodný poriadok založený na pravidlách a mier v Európe. V roku 2023 EÚ naďalej poskytovala podporu Ukrajine, ktorá čelí nevyprovokovanej a neodôvodnenej útočnej vojne Ruska a jeho protiprávnej anexii častí ukrajinského územia.

Ruské jednotky sa pokúsili vypočuť Oksanu vo veci jej vnuka, ukrajinského vojaka. Keď odišli, delostrelecká paľba zničila jej domov. Humanitárne financovanie zo strany EÚ pomáha ľuďom ako Oksana tým, že im poskytuje potraviny, vodu, základné potreby do domácnosti, zdravotnú starostlivosť vrátane podpory v oblasti duševného zdravia a psychosociálnej podpory, ako aj núdzové ubytovanie, 21. marca 2023.

V tejto kapitole sa uvádzajú rôzne spôsoby, akými EÚ stojí pri Ukrajine, medzi ktoré patrí poskytovanie finančnej pomoci, civilnej ochrany a humanitárnej pomoci; boj proti dezinformáciám, prijímanie ukrajinských utečencov, vojenská pomoc a výcvik, pomoc pri obrane a obnove Ukrajiny, ako aj zabezpečenie toho, aby Rusko čelilo dôsledkom svojich trestných činov prostredníctvom sankcií a trestného stíhania.

Solidarita s Ukrajinou

Finančná pomoc a vojenská podpora

Od začiatku ruskej útočnej vojny do konca roku 2023 poskytla EÚ a jej členské štáty Ukrajine a jej obyvateľom celkovú pomoc vo výške takmer 85 miliárd EUR. Táto pomoc zahŕňa konkrétne 25,2 miliardy EUR vo forme makrofinančnej pomoci vrátane podporného balíka vo výške 18 miliárd EUR pre Ukrajinu v roku 2023 prostredníctvom nástroja makrofinančnej pomoci plus. Makrofinančná pomoc je druh finančnej pomoci, ktorú EÚ poskytuje partnerským krajinám čeliacim vážnym finančným ťažkostiam, aby stabilizovali svoje hospodárstvo a uskutočnili potrebné reformy. Tieto finančné prostriedky pomáhajú Ukrajine naďalej vyplácať mzdy a dôchodky; udržiavať chod základných verejných služieb, ako sú nemocnice, školy a bývanie pre ľudí, ktorí prišli o strechu nad hlavou, a obnoviť

kritickú infraštruktúru. Krajine taktiež pomáhajú pri vykonávaní inštitucionálnych reforiem, ako je protikorupčná reforma a reforma súdnictva.

Kombinovaná vojenská pomoc, ktorú doteraz Ukrajine poskytla EÚ a jej členské štáty, predstavuje viac ako 27 miliárd EUR vrátane 5,6 miliardy EUR pridelených prostredníctvom Európskeho mierového nástroja. Táto pomoc zahŕňa aj spoločné obstarávanie a okamžité dodanie munície Ukrajine dohodnuté v marci 2023, pričom na konci roka bolo dodaných približne 313 600 nábojov a 3 315 riadených striel. Európsky mierový nástroj prispieva aj k posilňovaniu spôsobilosti ukrajinských ozbrojených síl prostredníctvom vojenskej pomocnej misie EÚ na podporu Ukrajiny, na ktorú boli vyčlenené prostriedky vo výške 362 miliónov EUR, ktoré spravuje Rada Európskej únie. Väčšinu zvyšnej vojenskej pomoci Ukrajine poskytujú a financujú členské štáty bilaterálne.

→
Stretnutie Európskej komisie
s ukrajinskou vládou v Kyjeve (Ukrajina)
2. februára 2023.

Vojenská podpora

Európsky mierový nástroj je nástroj, ktorý sa používa na financovanie vonkajšej činnosti, ktorá má vojenské alebo obranné dôsledky. Umožňuje tiež poskytovať pomoc partnerským krajinám pri mierových operáciách. Financujú ho členské štáty.

Nástroj zohráva ústrednú úlohu pri poskytovaní vojenskej podpory Ukrajine. Od začiatku nevyprovokovanej a neodôvodnenej vojenskej agresie Ruska proti Ukrajine prijala EÚ prostredníctvom tohto nástroja sedem podporných balíkov. Podpora má formu dodávok obranného vojenského vybavenia ukrajinským ozbrojeným silám a trojzložkovej iniciatívy EÚ v oblasti munície na podporu ukrajinských ozbrojených síl v celkovej výške 5,6 miliardy EUR.

Pomocou tohto nástroja EÚ financuje aj výcvik ukrajinských ozbrojených síl prostredníctvom vojenskej pomocnej misie EÚ, ktorá má ústredie v Poľsku a Nemecku. Ide vôbec o prvý prípad v histórii, keď EÚ poskytuje vojenský výcvik krajine vo vojne. Do konca roku 2023 misia vyškolila približne 39 000 ukrajinských vojakov.

V reakcii na naliehavú výzvu Rady dodávať Ukrajine muníciu navrhla Komisia v máji 2023 akt na podporu výroby munície. Cieľom aktu, ktorý bol prijatý v júli, je posilniť schopnosť obranného priemyslu EÚ reagovať a zabezpečiť včasné dodávky munície a riadených striel v Európe. Komisia na tento účel vyčlenila 500 miliónov EUR prostredníctvom grantov, ktoré sa majú prideliť v roku 2024 na zlepšenie a urýchlenie výroby (podrobnosti o posilnených obranných spôsobilostiach EÚ sú uvedené v kapitole 8).

Uvedená celková suma takmer 85 miliárd EUR zahŕňa aj 17 miliárd EUR, ktoré majú členské štáty k dispozícii na prijímanie a podporu utečencov. EÚ poskytuje dočasnú ochranu takmer 4,2 milióna ukrajinských utečencov, ktorí v súčasnosti žijú v EÚ.

EÚ spolu s členskými štátmi takisto prisľúbila približne tri miliardy EUR na humanitárnu pomoc na Ukrajinu. Z tejto sumy Komisia priamo poskytla približne 800 miliónov EUR (podrobnejšie informácie sú uvedené v oddiele „Humanitárna pomoc a pomoc v oblasti civilnej ochrany pre Ukrajinu“).

© AFP

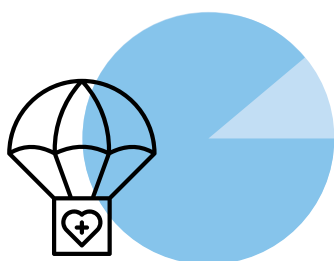

Prezident Ukrajiny Volodymyr Zelenskyy (vpredu vpravo) a vysoký predstaviteľ Únie pre zahraničné veci a bezpečnostnú politiku a podpredseda Európskej komisie pre silnejšiu Európu vo svete Josep Borrell (vpredu vľavo) pred stretnutím za okrúhlym stolom na mimoriadnom zasadnutí Európskej rady v Bruseli (Belgicko) 9. februára 2023.

V júni bol Ukrajine poskytnutý prístup k programu EÚ na financovanie infraštruktúry, t. j. k Nástroju na prepájanie Európy. Znamená to, že Ukrajina môže teraz požiadať o finančné prostriedky EÚ na projekty infraštruktúry, ktoré zlepšia jej energetické, dopravné a digitálne prepojenia s EÚ. V roku 2023 došlo aj k historickému rozhodnutiu EÚ začať prístupové rokovania s Ukrajinou, čím sa ocenilo značné

úsilie, ktoré táto krajina vynaložila na zosúladenie s normami EÚ (pozri kapitolu 8).

EÚ počas celého roka podporovala aj susedov Ukrajiny, najmä Moldavsko, ktoré dostalo humanitárnu pomoc vo výške 58 miliónov EUR a väčšiu makrofinančnú pomoc a získalo prístup k programu EÚ na financovanie infraštruktúry.

89 % ľudí v EÚ súhlasí s tým, že EÚ by mala naďalej poskytovať humanitárnu pomoc ľuďom postihnutým vojnou na Ukrajine.

85 % ľudí v EÚ súhlasí s tým, že ruská invázia na Ukrajinu dokazuje, že EÚ potrebuje zaistiť svoju energetickú a hospodársku bezpečnosť.

79 % ľudí v EÚ súhlasí s tým, že ruská invázia na Ukrajinu dokazuje, že EÚ potrebuje zvýšiť vojenskú spoluprácu medzi členskými štátmi.

77 % ľudí v EÚ súhlasí s tým, že ruské orgány by mali byť vzaté na zodpovednosť za súčasnú situáciu na Ukrajine.

71 % ľudí v EÚ súhlasí s tým, že EÚ by mala naďalej prejavovať solidaritu s Ukrajinou.

Zdroje: rýchly prieskum Eurobarometra 533, september 2023; štandardný Eurobarometer 100, december 2023.

Sankcie EÚ

Popri finančnej pomoci a ďalšej konkrétnej podpore Ukrajine a jej obyvateľom uložila EÚ Rusku v reakcii na jeho útočnú vojnu proti Ukrajine bezprecedentné a ďalekosiahle sankcie.

Sankcie sú jedným z nástrojov EÚ v reakcii na túto nespravodlivú a nezákonnú vojnu s cieľom oslabiť hospodársku kapacitu Ruska a obmedziť jeho

schopnosť financovať útočnú vojnu. Z tohto hľadiska sankcie spĺňajú kľúčový cieľ EÚ, ktorým je pokračovať v úsilí o spravodlivý a trvalý mier. Od 23. februára 2022 uvalila EÚ na Rusko celkovo 12 balíkov sankcií. Sú zamerané nielen na konkrétne osoby a subjekty, ale aj na sektory financií, priemyslu, dopravy a energetiky.

Vo februári a v júni 2023 prijala EÚ desiaty a jedenásty balík sankcií voči Rusku. Na sankčný zoznam EÚ bolo doplnených 225 osôb a subjektov. Ďalšie opatrenia zahŕňali nové zákazy vývozu kritických technológií a priemyselných tovarov do Ruska, najmä technológií s potenciálnym vojenským využitím. Okrem toho boli tieto balíky zamerané na ďalšie ruské zdroje dezinformácií, rozšírili zoznam zakázaných vyvázaných tovarov a zaviedli opatrenia na zabránenie obchádzaniu týchto sankcií vrátane úsilia o väčšiu spoluprácu s kľúčovými krajinami mimo EÚ s cieľom lepšie monitorovať, kontrolovať a blokovať opätovný vývoz.

Dvanásty a najnovší balík sankcií bol prijatý 18. decembra a do sankčného zoznamu sa ním doplnilo ďalších 140 osôb a spoločností. Boli zavedené aj nové zákazy dovozu a vývozu – ako napríklad zákaz vývozu ruských diamantov do EÚ –, ktoré sa budú vykonávať v úzkej spolupráci s partnermi zo skupiny G7. Balíkom sa okrem toho posilnilo dodržiavanie cenového stropu pre ropu, a to zavedením nových opatrení na lepšie monitorovanie toho, ako sa tankery využívajú na obchádzanie tohto stropu. Súčasťou balíka sú aj prísnejšie povinnosti v oblasti sledovania aktív a tvrdé opatrenia voči spoločnostiam mimo EÚ, ktoré obchádzajú sankcie.

EÚ sa spolu so svojimi partnermi dohodla na prioritnom zozname tovarov používaných na bojisku, na ktoré sa vzťahujú sankcie. Podniky by mali pri týchto tovaroch uplatňovať náležitú starostlivosť a krajiny mimo EÚ ich nesmú vyvážať do Ruska. EÚ okrem toho identifikovala hospodársky kritický tovar, v súvislosti s ktorým boli zaznamenané neobvyklé obchodné toky. Monitorovaním sa zistilo, že takéto tovar sa prepravuje do Ruska cez určité krajiny mimo EÚ.

Opatrenia na zmrazenie aktív sú jedným z najviditeľnejších a politicky najvýznamnejších druhov sankcií. Reštriktívne opatrenia sa v súčasnosti vzťahujú na takmer 1 950 subjektov a osôb a zmrazené boli aktíva vo výške viac ako 28 miliárd EUR patriace ruským a bieloruským oligarchom a spoločnostiam. Členské štáty takisto uviedli, že v EÚ sa nachádzajú zmrazené aktíva Ruskej centrálnej banky vo výške viac ako 200 miliárd EUR.

Samotná vojna i reštriktívne opatrenia vystavujú ruské hospodárstvo značnému tlaku, pretože prispievajú

k rýchlo rastúcim výdavkom, znehodnocovaniu rubľa, rastúcej inflácii a napätej situácii na trhu práce, v ktorej sa odzrkadľuje strata pracovníkov. Rubel v porovnaní s vrcholom v lete 2022 stratil približne 40 % hodnoty, čo Ruskú centrálnu banku prinútilo zvýšiť úrokové miery z 8 % na 16 % a posilniť kontroly kapitálu. Rozpočtové príjmy z ropy a zo zemného plynu klesli v roku 2023 o 40 % vďaka cenovému stropu pre ropu, na ktorom sa dohodli partneri zo skupiny G7. Tento účinok sa časom len zintenzívni, keďže opatrenia boli navrhnuté tak, aby mali dlhodobý vplyv na rozpočet Ruska a na jeho priemyselnú a technologickú základňu.

Sankcie boli uložené aj voči spojencovi Ruska – Bielorusku. V reakcii na porušovanie ľudských práv a na represie voči občianskej spoločnosti v krajine prijala Rada 3. augusta 2023 siedmy balík sankcií. EÚ neukladá plošné sankcie na celú krajinu, ale namiesto toho sa zameriava na strategické odvetvia bieloruského hospodárstva, ako je obchod so zbraňami, obchod s technológiami s potenciálnym vojenským využitím a obchod s tovarom používaným v leteckom a vo vesmírnom priemysle.

Boj proti dezinformáciám

Rusko prostredníctvom svojich štátom vlastných spravodajských médií a pridružených kanálov šíri skreslené informácie a vojnovú propagandu, usiluje sa racionalizovať svoje agresívne kroky voči Ukrajine a presunúť vinu na Ukrajinu a Západ. V reakcii na to EÚ podporuje kontakt Ukrajiny s globálnymi partnermi, a to aj v rámci medzinárodných fór a diskusií. EÚ koná na mnohých úrovniach s cieľom osloviť čo najviac ľudí a podporuje vládne inštitúcie, občiansku spoločnosť, mediálne organizácie a online platformy v súlade s aktualizovaným [Kódexom postupov proti šíreniu dezinformácií](#).

EÚ v rámci sankcií voči Rusku pozastavila vysielaciu činnosť mnohých ruských štátnych a prokremelských dezinformačných médií. V roku 2023 sme vo všeobecnosti boli svedkami zásadnej zmeny v boji proti dezinformáciám v EÚ. Po nadobudnutí účinnosti [aktu o digitálnych službách](#) musia poskytovatelia veľmi veľkých online platforiem a veľmi veľkých internetových vyhľadávačov pravidelne posudzovať všetky potenciálne riziká, ktoré ich služby predstavujú pre spoločnosť. Patrí sem ohrozenie slobody prejavu a riziko, že sa ich služby využijú na dezinformačné kampane.

V júli Komisia [spustila výzvu na predkladanie návrhov](#) v hodnote 1,2 milióna EUR na projekty, ktoré vedú dešifrovať spôsob, akým sa dezinformačné naratívy o ruskej vojne proti Ukrajine, voľbách a komunite LGBTIQ objavujú online i offline, a ktoré vedú, ako si s nimi poradiť, keď sa už objavia. Tieto projekty budú súčasťou širšieho úsilia o boj proti dezinformáciám, ako je napríklad platforma [EUvsDisinfo](#) a [systém na rýchlu výmenu informácií](#).

V roku 2023 pokračovali cielené komunikačné kampane na sociálnych médiách a kampane na vyvracanie ruských dezinformácií o sankciách a potravinovej a energetickej bezpečnosti. S cieľom zabezpečiť, aby vysídlené osoby z Ukrajiny boli informované o svojich právach, Komisia taktiež

uskutočnila kampaň na zvýšenie informovanosti o význame využívania oficiálnych zdrojov informácií.

Humanitárna pomoc a pomoc v oblasti civilnej ochrany pre Ukrajinu

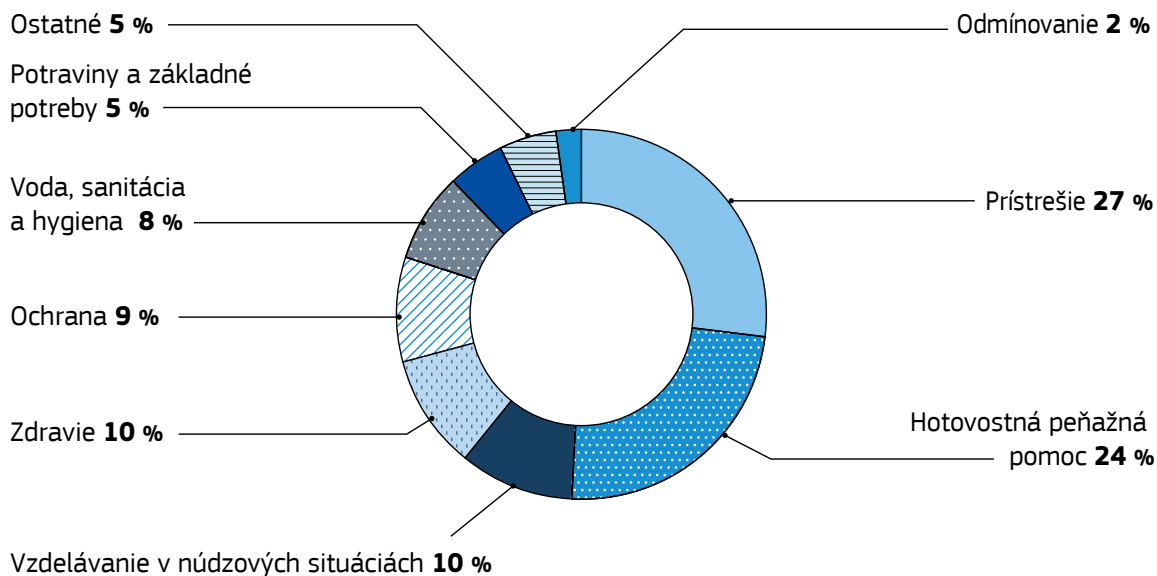
[Finančné prostriedky EÚ na civilnú ochranu a humanitárnu pomoc](#) pomáhajú obyvateľom na Ukrajine mnohými spôsobmi. Celková výška tejto pomoci je približne 1,6 miliardy EUR (približne 800 miliónov EUR v podobe humanitárnej pomoci a 800 miliónov EUR v podobe materiálnej pomoci v rámci civilnej ochrany). Humanitárna pomoc zahŕňa poskytovanie potravín, vody, základných potrieb do domácnosti, zdravotnej starostlivosti, podpory v oblasti duševného zdravia a psychosociálnej podpory, ako aj núdzového ubytovania. Pomoc EÚ pre Ukrajinu zahŕňa aj pomoc pre mladých Ukrajinco, aby mohli pokračovať vo vzdelávaní, a poskytovanie hotovostnej pomoci na pokrytie základných potrieb. EÚ koordinuje svoju humanitárnu a rozvojovú pomoc prostredníctvom [prístupu na základe spojitosti](#), pričom zabezpečuje nielen to, aby táto pomoc riešila bezprostredné potreby, ale aj to, aby bola dlhodobo udržateľná.

Psychosociálna podpora bola rozšírená na vysídlené osoby v členských štátoch prostredníctvom programu [EU4Health](#) a z veľkej časti v spolupráci s Medzinárodnou federáciou spoločností Červeného kríža a Červeného polmesiaca. EÚ okrem toho koordinuje zdravotnícke odsuny ukrajinských pacientov, ktorí naliehavo potrebujú liečbu, a presúva ich do nemocníc po celej Európe, aby im bola poskytnutá špecializovaná starostlivosť. V období od marca 2022 do 19. decembra 2023 bolo do 22 členských štátov alebo krajín Európskeho hospodárskeho priestoru úspešne presunutých takmer 3 000 pacientov, ktorí potrebovali zdravotnícky odsun.

← **PODCAST** Vypočujte si alebo prečítajte tento článok, ktorý uverejnila organizácia EUvsDisinfo, o spôsobe, akým Rusko prekrúca pravdu.

Financovanie humanitárnej pomoci pre Ukrajinu zo zdrojov EÚ v roku 2023 podľa jednotlivých sektorov

EÚ prostredníctvom svojho Koordináčného centra pre reakcie na núdzové situácie koordinuje svoju historicky najväčšiu operáciu civilnej ochrany s cieľom poskytovať núdzovú pomoc ľuďom v núdzi (pozri kapitolu 8).

Všetkých 27 členských štátov spolu s Islandom, so Severným Macedónskom, s Nórskom, so Srbskom a s Tureckom ponúklo prostredníctvom mechanizmu EÚ v oblasti civilnej ochrany materiálnu pomoc, a to od zdravotníckeho materiálu, núdzových prístreškov a vozidiel až po protipožiarne a energetické vybavenie. S cieľom nasmerovať tieto núdzové položky na Ukrajinu otvorila EÚ ďalšie logistické centrá v Poľsku, Rumunsku a na Slovensku. Do konca roku 2023 bolo Ukrajine poskytnutých takmer 100 000 ton takejto pomoci.

→

Rusko útočí na energetickú infraštruktúru Ukrajiny. Na zabezpečenie elektriny pre ukrajinské služby a vykurovania pri mrazivých teplotách darovala EÚ viac ako 5 500 generátorov na výrobu elektriny a viac ako šesť miliónov kusov elektrických zariadení. Tento transformátor v hodnote viac ako dva milióny EUR poskytla litovská elektrárenská spoločnosť Litgrid a je súčasťou najväčšej logistickej operácie koordinovanej v rámci mechanizmu Európskej únie v oblasti civilnej ochrany, 24. januára 2023.

EÚ tiež nasadila pomoc zo svojich rezerv rescEU, teda rezerv európskych kapacít, ktoré v plnej miere financuje EÚ. Zahŕňajú flotilu protipožiarnych lietadiel a vrtulníkov, zdravotnícke evakuačné lietadlá a zásoby zdravotníckeho materiálu a poľné nemocnice, vďaka ktorým možno reagovať na núdzové situácie. Pokiaľ ide o Ukrajinu, EÚ poskytla generátory na výrobu elektriny, zdravotnícke

vybavenie i dočasné jednotky núdzového ubytovania. Okrem toho boli v reakcii na poškodenie Kachovskej vodnej nádrže odoslané čističky vody, zatiaľ čo špecializované zariadenia – ako dekontaminanty, ochranné obleky a jódomé tabletky – boli dodané v reakcii na riziká pre verejné zdravie, ako sú chemické, biologické, rádiologické a jadrové hrozby.

S cieľom pomôcť ukrajinským deťom vrátiť sa do školy spustila EÚ v decembri 2022 kampaň „Školské autobusy pre Ukrajinu“. Vďaka kampani poslala EÚ a jej členské štáty na Ukrajinu viac ako 380 autobusov.

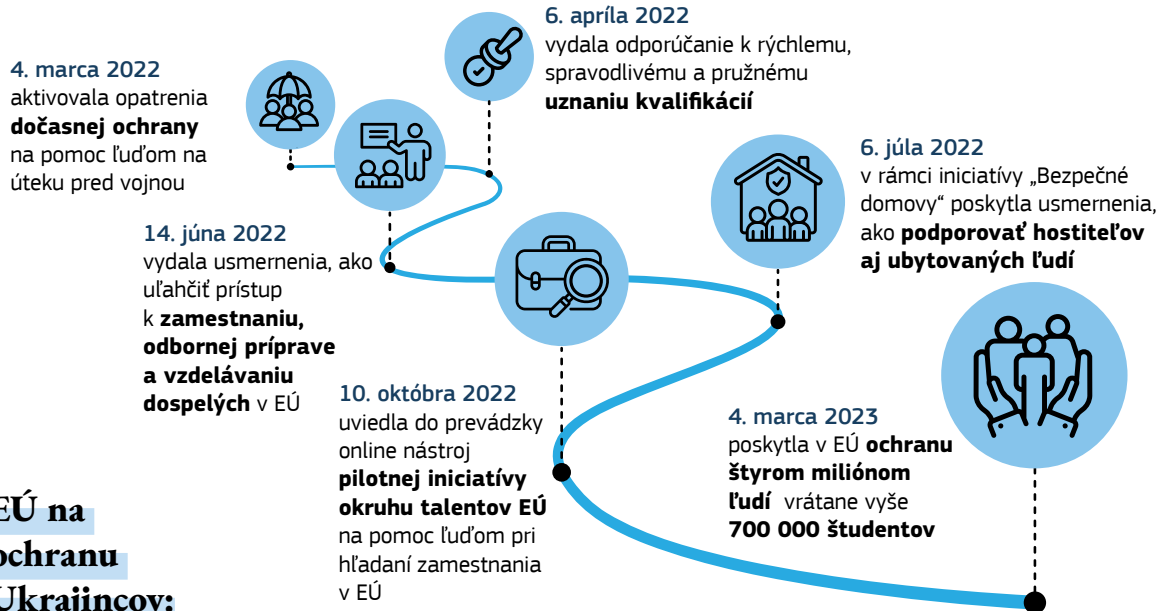
Autobus, ktorý daroval Luxemburg, opúšťa logistické centrum mechanizmu Európskej únie v oblasti civilnej ochrany, Suceava (Rumunsko) júl 2023.

Prijatie ľudí utekajúcich pred vojnou

Ruská nevyprovokovaná a neodôvodnená útočná vojna proti Ukrajine vyvolala najväčšie nútené vysídľovanie ľudí v Európe od druhej svetovej vojny. V záujme ochrany práv osôb utekajúcich do EÚ z Ukrajiny EÚ urýchlene zaviedla smernicu o dočasnej ochrane. Do konca roku 2023 získalo právo na pobyt,

bývanie, zdravotnú starostlivosť, vzdelávanie a prácu v EÚ takmer 4,2 milióna osôb z Ukrajiny. V októbri bola táto dočasná ochrana predĺžená do marca 2025. Platforma solidarity pomohla členským štátom koordinovať prijímanie utečencov z Ukrajiny a naďalej pomáha vykonávať uvedenú smernicu.

EÚ na ochranu Ukrajincov:

Ďalším dôležitým spôsobom, akým EÚ pomáha ľuďom utekajúcim pred ozbrojeným konfliktom, je rýchle a účinné začlenenie do trhu práce. Opatreniami prijatými v rámci politiky súdržnosti v roku 2022, ako sú Kohézne opatrenia na podporu utečencov v Európe a balíky Flexibilnej pomoci územiám, sa zaviedla potrebná flexibilita pravidiel financovania v rámci politiky súdržnosti s cieľom zabezpečiť, aby členské štáty mohli tieto finančné prostriedky využívať na prijímanie utečencov z Ukrajiny. V roku 2023 tieto opatrenia naďalej umožňovali pridelovanie finančných prostriedkov na programy sociálnej integrácie, zdravotnú starostlivosť, potraviny, základnú pomoc a orientáciu na trh práce. Tá zahŕňa jazykové kurzy, vzdelávanie, sociálne služby a starostlivosť o deti. Zamestnanosť pomáha ľuďom začať nový život, rozvíjať zručnosti a prispievať k hostiteľským komunitám a napokon podporí obnovu Ukrajiny.

V súčasnosti pracuje v EÚ viac ako 1,5 milióna Ukrajincov.

Zdroj: prieskum európskej siete verejných služieb zamestnanosti.

EÚ pomáha Ukrajincom začleniť sa do trhu práce tým, že umožňuje rýchle potvrďovanie zručností a uznávanie odborných a akademických kvalifikácií. Zriadila pilotnú iniciatívu okruhu talentov EÚ, online nástroj na vyhľadávanie pracovných miest, ktorý pomáha ľuďom, ktorí utiekli pred vojnou na Ukrajinu, nájsť vhodné a voľné pracovné miesta. Okrem toho verejné služby zamestnanosti členských štátov prepájajú uchádzačov o zamestnanie so zamestnávateľmi na vnútroštátnej úrovni. Európska sieť verejných služieb zamestnanosti prijala v júli spoločné usmernenia k ďalšej podpore integrácie do trhu práce.

EÚ je tiež odhodlaná zabezpečiť prístup k vysokokvalitnému vzdelávaniu pre vysídlené ukrajinské deti. Zmobilizovala niekoľko nástrojov, najmä v medziach strategického rámca európskeho vzdelávacieho priestoru, ako sú politické usmernenia k partnerskému učeníu, online platformy a finančné prostriedky z fondov. Na podporu vzdelávania študentov z radov utečencov sa takisto využíva program financovania Erasmus+. Vysokoškolské vzdelávanie sa ďalej podporuje prostredníctvom štipendijného programu MSCA4Ukraine. Vďaka finančným prostriedkom a podpore poskytovaným v rámci tejto iniciatívy mohlo do konca roku 2023 pokračovať vo svojej práci 124 ukrajinských výskumných pracovníkov v EÚ a v rôznych krajinách mimo EÚ, ktoré sú súčasťou programu Horizont Európa.

Komisia okrem toho spustila tri nové iniciatívy na podporu spolupráce EÚ s Ukrajinou v oblasti výskumu a inovácií: novú kanceláriu programu Horizont Európa v Kyjeve, novú iniciatívu Európskej rady pre inovácie na podporu ukrajinskej komunity pôsobiacej v oblasti špičkových technológií a nové komunitné centrum Európskeho inovačného a technologického inštitútu.

A v neposlednom rade EÚ vie, ako môže kultúrne vyjadrenie ľuďom pomôcť pri spracúvaní traumatických udalostí a vytváraní pocitu spolupatričnosti a vzájomného porozumenia. V roku 2022 sa v rámci programu EÚ Kreatívna Európa uverejnila výzva na predkladanie projektov na podporu ukrajinských umelcov a kultúrnych organizácií mimo Ukrajiny. V máji 2023 boli oznámení vítazi: konzorciá ZMINA, Culture Helps a U-RE-HERIT, ktoré podporia ukrajinských umelcov a prispievajú k obnove ukrajinského kultúrneho dedičstva.

Integrácia do jednotného trhu a ďalšie dohody

V apríli 2023 sa Ukrajina pripojila k mechanizmu EÚ v oblasti civilnej ochrany ako zúčastnený štát. Hoci bola Ukrajina ešte len v procese formálneho prístúpenia k mechanizmu, v auguste vyslala 51 špecialistov prvého zásahu a 19 vozidiel na pomoc pri záchrannom úsilí v Slovinsku po ničivých povodniach. Ukrajina ako plne zúčastnený štát bude môcť vysielat pomoc prostredníctvom mechanizmu spolu s ostatnými členmi, keď bude iná krajina čeliť kríze, pričom ponúkne rovnakú solidaritu, akej sa dostalo jej. Znamená to tiež dôležitý krok smerom k integrácii Ukrajiny do EÚ a rozšírenie východného susedstva mechanizmu EÚ v oblasti civilnej ochrany.

↑
Zľava doprava: ukrajinský minister vnútra Ihor Klymenko, podpredsedníčka vlády pre európsku a euroatlantickú integráciu Ukrajiny Oľha Stefanishyna a európsky komisár pre krízové riadenie Janez Lenarčič pri podpise dohody, ktorou sa Ukrajine udeľuje plné členstvo v mechanizme EÚ v oblasti civilnej ochrany, Kyjev (Ukrajina) 20. apríla 2023.

Ukrajina sa ďalej integrovala do jednotného trhu EÚ prístupím k Programu pre jednotný trh, a to podpisom dohody o pridružení na stretnutí eurokomisárov a eurokomisárov s ukrajinskou vládou v Kyjeve 2. februára 2023. Táto dohoda umožňuje malým a stredným podnikom na Ukrajine využívať osobitné výzvy na predkladanie návrhov, vďaka ktorým môžu získať finančné prostriedky, a zúčastňovať sa na iniciatívach, ako sú napríklad Erasmus pre mladých podnikateľov a Enterprise Europe Network.

Osobitne na podporu integrácie ukrajinských malých a stredných podnikov do jednotného trhu boli vyhlásené dve výzvy na predkladanie návrhov s celkovým rozpočtom 7,5 milióna EUR. Okrem toho sa rýchlo pokročilo v rokovaniach o dohode o posudzovaní zhody a uznávaní priemyselných výrobkov s Ukrajinou. Keď sa táto dohoda začne uplatňovať, podporí hospodársku integráciu, a tým pomôže ukrajinskému hospodárstvu a ukrajinským podnikom pri ich obnove.

Pozrite si, ako Erasmus pre mladých podnikateľov podporuje ukrajinských podnikateľov.

Pozrite si, ako EÚ a sieť Enterprise Europe Network podporujú Ukrajinu.

Ukrajina využíva výhody aj ďalšieho dôležitého prvku jednotného trhu. V apríli 2022 EÚ spolupracovala s európskymi a ukrajinskými mobilnými operátormi s cieľom ponúknuť cenovo dostupný alebo bezplatný roaming medzi týmito dvoma regiónmi. Táto dohoda, predĺžená v júli 2023 o ďalší rok, pomáha osobám vysídleným z Ukrajiny pri udržiavaní cezhraničného kontaktu, pričom prevádzkovatelia ďalej znižujú náklady na pripojenie.

Komisia zároveň pracuje na začlenení tejto dohody o roamingu do dohody o pridružení medzi EÚ a Ukrajinou. Keď sa tak stane, dohodou o roamingu sa zabezpečí používanie mobilných telefónov pre ukrajinských návštevníkov v EÚ, ako aj pre cestujúcich z EÚ na Ukrajine bez extra poplatkov. Tempo integrácie Ukrajiny do roamingového trhu EÚ bude závisieť od prijatia a vykonávania príslušných právnych predpisov EÚ Ukrajinou.

Potravinová bezpečnosť

Rusko zhoršuje svetovú krízu potravinovej bezpečnosti tým, že zámerne blokuje vývoz obilia cez Čierne more, zameriava sa na obilné silá a poľnohospodársku infraštruktúru na Ukrajine a obmedzuje vývoz poľnohospodárskeho tovaru a hnojív.

↑
Vykládka ukrajinského obilia z nákladného člna na Dunaji, Moldavsko 12. decembra 2022.

V roku 2022 EÚ, jej členské štáty, Ukrajina a Moldavsko zriadili koridory solidarity medzi EÚ a Ukrajinou s cieľom dostať obilie uviaznuté na Ukrajine do zvyšku sveta. Tieto alternatívne trasy, ktoré zahŕňajú železnice, cesty a vodné cesty, uľahčujú jednak vývoz z Ukrajiny a jednak dovoz životne dôležitých tovarov, ako je humanitárna pomoc a hnojivá.

Koridory solidarity: kritická úloha v globálnej potravinovej bezpečnosti

Celkovo umožnili koridory solidarity Ukrajine v rokoch 2022 a 2023:

- vyviezť viac ako 65 miliónov ton poľnohospodárskych výrobkov vrátane takmer 61 miliónov ton obilnín, olejnatých semien a súvisiacich výrobkov, a to aj do krajín, ktoré sú nedostatkom potravín zasiahnuté najviac,
- vyviezť z Ukrajiny viac ako 51 miliónov ton nepoľnohospodárskych výrobkov, ako sú rudy, železo, oceľ a drevo,
- vygenerovať pre ukrajinských poľnohospodárov a ukrajinské podniky okolo 44 miliárd EUR,
- doviezť viac ako 43 miliónov ton (v hodnote 88 miliárd EUR) kľúčového tovaru, ako je napríklad palivo.

V júni 2023 EÚ oznámila, že investuje 250 miliónov EUR do deviatich cezhraničných projektov s cieľom zlepšiť prepojenia medzi Ukrajinou, Moldavskom a ich susedmi z EÚ Maďarskom, Poľskom, Rumunskom a Slovenskom. Projekty zahŕňajú štúdie a práce na železničných a cestných hraničných priechodoch s cieľom rozšíriť a zmodernizovať infraštruktúru, zlepšiť parkovacie plochy a zlepšiť prekládkové zariadenia a vybavenie.

V roku 2023 bola taktiež zriadená spoločná koordinačná platforma na zlepšenie obchodného toku medzi EÚ a Ukrajinou. Úsilie platformy sa zintenzívnilo po tom, ako Rusko 17. júla ukončilo Čiernomorskú iniciatívu pre obilniny, čím sa prakticky zastavil vývoz obilia cez čiernomorskú trasu.

Podpora členských štátov

Dôsledky útočnej vojny Ruska proti Ukrajine sú citeľné aj za hranicami Ukrajiny. Zasiiahnuté sú aj členské štáty susediace s Ukrajinou, najmä v oblasti trhov s energiou a potravinami (viac informácií o tom, ako EÚ rieši energetickú krízu, sa nachádza v kapitole 4).

V roku 2023 EÚ schválila štátnu pomoc vo výške 487 miliárd EUR na podporu členských štátov v súvislosti s útočnou vojnou Ruska proti Ukrajine.

Dočasný krízový a prechodný rámec, ktorý sa uplatňuje od 9. marca 2023, je jedným z nástrojov, ktoré môžu členské štáty využiť na zmiernenie vplyvu vojny na svoje hospodárstva.

Okrem toho, po pozastavení programov spolupráce s Ruskom a jeho spojencom Bieloruskom EÚ v roku 2023 presunula ďalších 135 miliónov EUR, ktoré boli pôvodne určené na projekty s týmito dvomi krajinami, na iné programy, ktoré posilnia spoluprácu medzi členskými štátmi a Ukrajinou a Moldavskom.

Počas roka EÚ takisto zabezpečila, aby sa všetky regióny v Estónsku, Lotyšsku, Litve, Poľsku a vo Fínsku, ktoré sa mali zúčastňovať na programoch spolupráce s Ruskom a Bieloruskom, mohli zúčastňovať na iných existujúcich programoch medziregionálnej spolupráce.

Dočasný krízový a prechodný rámec poskytuje členským štátom potrebnú flexibilitu, aby mohli:

1 poskytovať menšie sumy pomoci podnikom postihnutým súčasnou krízou alebo súvisiacimi sankciami a odvetnými sankciami;

2 aj do budúcnosti zabezpečiť podnikom dostatočnú likviditu;

3 kompenzovať podnikom dodatočné náklady, ktoré museli vynaložiť v dôsledku mimoriadne vysokých cien plynu a elektriny.

← Žatva pšenice v doneckom regióne, Ukrajina 4. augusta 2023.

Podpora poľnohospodárov v EÚ

Vzhľadom na význam Ruska a Ukrajiny pre celosvetové dodávky obilnín a olejnatých semien spôsobila prebiehajúca vojna Ruska proti Ukrajine veľkú neistotu a volatilitu na týchto trhoch.

Keďže bežné vývozné trasy Ukrajiny cez čiernomorské prístavy boli zablokované alebo výrazne obmedzené, vyvážené produkty sa nedostali do svojich destinácií tak účinne ako predtým. Namiesto toho sa ukrajinské obilniny a olejnaté semená čoraz častejšie nachádzajú na trhoch členských štátov susediacich s Ukrajinou, čo vytvára logistické problémy.

V roku 2023 zaviedla EÚ v zmysle nariadenia o autonómnych obchodných opatreniach pre Ukrajinu dva podporné balíky a dočasný zákaz dovozu pšenice, kukurice, repky olejnej a slnečnicových semien z Ukrajiny do Bulharska, Maďarska, Poľska, Rumunska a na Slovensko. Pomohlo to zmierniť logistické problémy a riešiť obavy poľnohospodárov v zasiahnutých členských štátoch, pričom EÚ stále mohla pokračovať v hospodárskej podpore Ukrajiny vo forme nulových ciel na všetok ukrajinský dovoz.

Celkovo sa z poľnohospodárskej rezervy spoločnej poľnohospodárskej politiky poskytlo viac ako 156,3 milióna EUR na podporu tých poľnohospodárov v piatich členských štátoch susediacich s Ukrajinou, ktorí sú zasiahnutí najviac. Dotknutým členským štátom sa takisto povolilo použiť vnútroštátne prostriedky podpory na poskytnutie dodatočnej kompenzácie, ak to bolo potrebné, buď prostredníctvom dodatočnej, alebo špecializovanej štátnej pomoci. Komisia okrem toho v rámci tretieho podporného balíka zmobilizovala dodatočné finančné prostriedky vo výške 330 miliónov EUR, ktoré sa majú prideliť poľnohospodárom EÚ v ostatných členských štátoch zasiahnutých vysokými vstupnými nákladmi a osobitnými problémami zapríčinenými ruskou útočnou vojnou. Nedávno zriadený Európsky mechanizmus pripravenosti a reakcie na krízu potravinovej bezpečnosti umožnil rýchlu mobilizáciu odborných znalostí a upriamil pozornosť verejných a súkromných zainteresovaných strán na problémy a prekážky v počiatkoch štádia. Výsledky diskusií medzi týmito zainteresovanými stranami boli priamym podkladom pre reakcie EÚ.

Vyšetrovanie a stíhanie vojnových zločinov

Od začiatku útočnej vojny Ruska proti Ukrajine ruské orgány neustále porušujú medzinárodné ľudské práva, pričom o vojnových zločinoch a útokoch na civilné ciele svedčia mnohé správy. Do konca roku 2023 začala Ukrajina a 16 členských štátov EÚ vyšetrovanie medzinárodných trestných činov, ktoré spáchalo Rusko na Ukrajine.

Šesť dní po začatí vojny pomohla Agentúra Európskej únie pre justičnú spoluprácu v trestných veciach (Eurojust) zriadiť spoločný vyšetrovací tím, ktorého účelom je zhromažďovať dôkazy a vyšetrovať vojnové zločiny a zločiny proti ľudskosti. Dnes sa tím skladá zo zástupcov Ukrajiny, šiestich členských štátov, Medzinárodného trestného súdu a Agentúry Európskej únie pre spoluprácu v oblasti presadzovania práva.

Vzhľadom na zložitosť zhromažďovania dôkazov o medzinárodných trestných činoch (napr. zhromažďovanie svedectiev od ľudí v rôznych krajinách) Eurojust v roku 2023 takisto zriadil databázu na zachovanie a uchovanie dôkazov o týchto trestných činoch (databáza dôkazov najzávažnejších medzinárodných trestných činov). Eurojust poskytne tejto databáze svoje odborné poznatky formou analýzy dôkazov a vnútroštátnym súdnym orgánom poskytne praktické usmernenia pri identifikácii dôkazov nachádzajúcich sa v iných krajinách, ktoré môžu byť relevantné pre ich vlastné vyšetrovanie.

V rámci Eurojustu pôsobí aj novozriadené Medzinárodné centrum pre stíhanie zločinu agresie voči Ukrajine. Centrum, ktoré bolo otvorené v júli 2023, tvoria nezávislí vnútroštátni prokurátori, ktorí pochádzajú z členských štátov spoločného vyšetrovacieho tímu, a šesť ukrajinských prokurátorov a bolo zriadené s cieľom pripraviť akékoľvek budúce stíhanie trestného činu agresie Ruska voči Ukrajine a prispieť k tomuto stíhaniu. K trestnému činu agresie dochádza vtedy, keď vysokopostavení politickí a vojenský vodcovia plánujú, iniciujú alebo vykonávajú rozsiahle akty agresie s použitím štátnych vojenských síl. Je to prvýkrát v histórii, čo sa takýto trestný čin vyšetruje počas jeho priebehu.

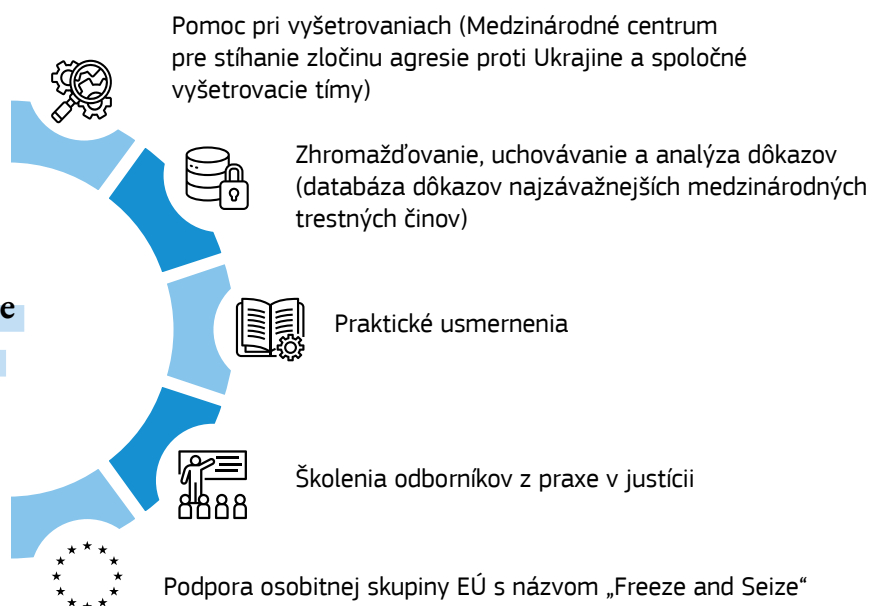
V centre budú môcť prokurátori spolupracovať priamo na mieste, čo im umožní rýchlo si vymieňať dôkazy a dohodnúť sa na spôsobe, akým budú vykonávať svoju stratégiu v oblasti vyšetrovania a trestného stíhania. Ústredným prvkom práce centra bude databáza dôkazov najzávažnejších medzinárodných trestných činov a dôkazy zhromaždené centrom sa budú môcť použiť v iných jurisdikciách, ako aj na vnútroštátnych a medzinárodných súdoch.

↑

Zriadenie Medzinárodného centra pre stíhanie zločinu agresie voči Ukrajine, Haag (Holandsko) 3. júla 2023. Vozadu, zľava doprava: zástupca generálneho prokurátora USA pre trestnú oblasť Kenneth Polite, generálny prokurátor Ukrajiny Andrij Kostin, holandská ministerka spravodlivosti a bezpečnosti Dilan Yesilgöz-Zegerius, predseda Európskej jednotky pre justičnú spoluprácu (Eurojust) Ladislav Hamran, európsky komisár pre spravodlivosť Didier Reynders a prokurátor Medzinárodného trestného súdu Karim Asad Ahmad Khan.

Prostredníctvom svojej osobitnej skupiny s názvom „Freeze and Seize“ (Zmraziť a zaistiť) Eurojust takisto zabezpečuje riadne uplatňovanie sankcií EÚ. Osobitná skupina vyšetruje možné prepojenia medzi trestnou činnosťou a ruskými a bieloruskými jednotlivcami a podnikmi. Zameriava sa aj na to, ako môžu trestnoprávne opatrenia, ako je konfiškácia majetku, prispieť k obnove Ukrajiny.

Eurojust podporuje spravodlivosť pre Ukrajinu

Obnova Ukrajiny

EÚ je odhodlaná zabezpečiť, aby Rusko zaplatilo za škody spôsobené na Ukrajine. Preto skúma možnosti podpory obnovy Ukrajiny – v súlade s právom EÚ a medzinárodným právom – prostredníctvom mimoriadnych príjmov plynúcich zo správy rezerv Ruskej centrálnej banky, ktoré sú v súčasnosti v EÚ zmrazené z dôvodu sankcií. Na tento účel Komisia v decembri prijala návrhy na zmrazenie mimoriadnych neočakávaných príjmov z aktív Ruskej centrálnej banky.

EÚ takisto koordinuje obnovu Ukrajiny so svojimi medzinárodnými partnermi. EÚ, Ukrajina a partneri zo skupiny G7 spustili v januári 2023 multiagentúrnu platformu na koordináciu darcov pre Ukrajinu v rámci G7. Platforma zohráva kľúčovú úlohu pri koordinácii podpory okamžitých finančných potrieb Ukrajiny a jej budúcej hospodárskej obnovy a rekonštrukcie prostredníctvom rôznych zdrojov a zavedených finančných nástrojov.

Počas februárovej návštevy kolégia komisárov na Ukrajine EÚ oznámila balík pomoci vo výške jednej miliardy EUR na úsilie o obnovu, ktorý je súčasťou jej celkového balíka pomoci pre Ukrajinu. Komisári a ukrajinská vláda diskutovali aj o tom, ako by EÚ mohla pomôcť Ukrajine pri obnove jej miest udržateľným a inkluzívnym spôsobom. V marci bola spustená

iniciatíva Phoenix (projekt na holistické nasmerovanie k novej infraštruktúre šetrnej k životnému prostrediu v ukrajinských mestách). Táto iniciatíva umožní ukrajinským mestám prístup k špičkovým technológiám a odborným poznatkom z komunity tvoriacej Nový európsky Bauhaus. Takisto prepojí ukrajinské mestá s podobnými mestami v EÚ s cieľom vymeniť si know-how a osvedčené postupy o tom, ako budovať klimaticky neutrálne a energeticky efektívnejšie mestá. Iniciatíva skombinuje finančné prostriedky z misie programu Horizont Európa pre klimaticky neutrálne a inteligentné mestá a z programu LIFE s okamžitou mobilizáciou prostriedkov vo výške aspoň sedem miliónov EUR.

Na konferencii o zelenej obnove Ukrajiny, ktorá sa konala od 28. novembra do 1. decembra vo Vilniuse v Litve, EÚ opätovne potvrdila pokračujúcu podporu pre ukrajinské obce a predstavila prebiehajúce vykonávanie a prvé výsledky iniciatívy Phoenix. Zároveň sa v rámci misie zameranej na obehové hospodárstvo spojili spoločnosti a zainteresované strany z priemyslu z EÚ so zameraním na obehové hospodárstvo s podnikmi a verejnými obstarávateľmi so sídlom na Ukrajine, čím sa posilnil obchodný rozmer zelenej obnovy Ukrajiny.

Na konferencii o obnove Ukrajiny, ktorá sa konala v júni v Londýne, EÚ predstavila nový nástroj, v ktorom navrhla granty a pôžičky vo výške až 50 miliárd EUR na podporu obnovy a modernizácie Ukrajiny v rokoch 2024 až 2027.

Je to dôkazom neochvejnej podpory Ukrajiny zo strany EÚ v kontexte prebiehajúcej útočnej vojny Ruska a potvrdzuje sa tým záväzok EÚ pomôcť Ukrajine na jej ceste k členstvu v EÚ.

EÚ okrem toho podpísala dohody vo výške viac ako 800 miliónov EUR na mobilizáciu súkromných investícií určených na obnovu a rekonštrukciu ukrajinského hospodárstva.

←
Predsedníčka Európskej komisie Ursula von der Leyen pri príhovore na konferencii o obnove Ukrajiny, Londýn (Spojené kráľovstvo) 21. júna 2023.

© AFP

2. Posilňovanie hospodárstva a konkurencieschopnosti EÚ

Úvod

V roku 2023 sa Európska únia naďalej zameriavala na posilňovanie konkurencieschopnosti a zabezpečenie toho, aby jej hospodárstvo bolo ekologické, digitálne, inkluzívne a odolné. EÚ sa prostredníctvom Priemyselného plánu Zelenej dohody, ktorý navrhla v roku 2023, usiluje zvýšiť konkurencieschopnosť emisne neutrálneho priemyslu v Európe a podporiť rýchlu transformáciu na klimaticky neutrálne hospodárstvo. Zároveň predložila stratégiu na dosiahnutie hospodárskej bezpečnosti v EÚ a stanovila kľúčové ukazovatele na posilnenie dlhodobej konkurencieschopnosti. Okrem toho aktualizovala rámec udržateľného financovania a podnikla kroky v záujme reformy colnej únie. V roku 2023 sme si pripomenuli aj

Zamestnanci zabezpečujú montáž elektrického vozidla v závode Neapco Europe v Duerene (Nemecko) 22. augusta 2023.

30. výročie jednotného trhu a EÚ v priebehu roka zaviedla jednotný patentový systém a opatrenia na uľahčenie cezhraničného podnikania. S cieľom zaistiť, aby hospodárstvo EÚ malo prínosy z digitalizácie, EÚ navrhla právny rámec pre digitálne euro, ktoré sa bude používať súbežne s hotovosťou, a zaviedla colné dátové centrum. Okrem toho predložila niekoľko legislatívnych návrhov, ktorých cieľom je posilniť úniu kapitálových trhov tým, že retailoví investori budú môcť bezpečnejšie investovať, zaviedla právne predpisy na boj proti rušivým účinkom zahraničných subvencií na trhy EÚ a zreformovala a zaviedla rámce na zvýšenie odolnosti bánk počas hospodárskych otrasov.

Pokračujúca obnova a dlhodobá odolnosť

Trendy

V roku 2023 hospodárstvo EÚ naďalej rástlo, aj keď pomalším tempom v dôsledku výrazných hospodárskych otrasov, ktoré ho poznačili. Inflácia sa v priebehu roka zmiernila vďaka klesajúcim cenám energií a zmierneniu inflačného tlaku v prípade potravín a priemyselných výrobkov.

Hospodárstvo EÚ nachádza podporu v mimoriadne silnom trhu práce, na ktorom sa zaznamenala rekordne nízka miera nezamestnanosti, pokračujúci rast zamestnanosti a nárast miezd. Vykonávanie reforiem a investícií v rámci Mechanizmu na podporu obnovy a odolnosti má naďalej zásadný význam v záujme udržania hospodárstva EÚ na správnej ceste.

Pokiaľ ide o budúcnosť, prebiehajúca útočná vojna Ruska proti Ukrajine a širšie geopolitické napätie naďalej predstavujú riziko pre vyhliadky rastu hospodárstva EÚ.

Úspechy Mechanizmu na podporu obnovy a odolnosti

V roku 2023 bolo vykonávanie Mechanizmu na podporu obnovy a odolnosti, ktorý je ústredným prvkom nástroja Európskej únie na obnovu NextGenerationEU s rozpočtom 800 miliárd eur, naďalej hnacou silou hospodárskej obnovy. Nástroj posilnil hospodársku a sociálnu odolnosť členských štátov a podporil iniciatívu EÚ REPowerEU, ktorej cieľom je pomôcť členským štátom urýchliť ich prechod od fosílnych palív vzhľadom na nevyprovokovanú inváziu Ruska na Ukrajinu (viac informácií o iniciatíve REPowerEU nájdete v kapitole 4).

Tento nástroj je jedinečný vďaka svojej povahe, ktorá je založená na výkonnosti. Aby ho členský štát mohol

využiť, musí Komisii predložiť plán podpory obnovy a odolnosti. V týchto plánoch sa uvádzajú reformy a investície, ktoré majú členské štáty vykonať do konca roku 2026, a členské štáty môžu získať finančné prostriedky do výšky vopred schválených pridelených prostriedkov. Komisia vypláca členským štátom platby, ktoré sú podmienené úspešným dosiahnutím vopred stanovených míľnikov a cieľov uvedených v ich plánoch. Tieto opatrenia sú navrhnuté tak, aby riešili kľúčové výzvy členských štátov a boli v súlade s cieľmi EÚ.

Mechanizmus na podporu obnovy a odolnosti je hnacou silou reforiem a investícií v šiestich oblastiach politiky: i) zelená transformácia; ii) digitálna transformácia; iii) inteligentný, udržateľný a inkluzívny rast; iv) sociálna a územná súdržnosť; v) zdravie, hospodárska, sociálna a inštitucionálna odolnosť a vi) politiky pre budúcu generáciu.

EÚ takisto ponúka členským štátom pomoc pri vykonávaní ich plánov podpory obnovy a odolnosti prostredníctvom Nástroja technickej podpory. Dosiaľ sa táto podpora poskytla na viac ako 400 projektov. Dvadsaťtri členských štátov dostalo alebo v súčasnosti dostáva všeobecnú podporu na horizontálne aspekty vykonávania plánu obnovy a odolnosti vrátane podpory pri revízii ich plánov, zatiaľ čo všetkých 27 členských štátov dostáva tematickú podporu súvisiacu s vykonávaním opatrení Mechanizmu na podporu obnovy a odolnosti.

Väčšina ľudí v Európe (53 %) si myslí, že nástroj NextGenerationEU dokáže účinne reagovať na súčasné hospodárske výzvy.

Zdroj: štandardný Eurobarometer 100, december 2023.

Vďaka plneniu národných plánov obnovy a odolnosti členských štátov do konca roka 2022 (najnovšie dostupné údaje):

sa 6,9 milióna občanov zapojilo do vzdelávania a odbornej prípravy,

1,4 milióna podnikov dostalo materiálnu podporu,

5,9 milióna ľudí využilo ochranné opatrenia proti katastrofám súvisiacim s klímou,

bolo ušetrených 22,1 milióna v megawatthodinách primárnej energie ročne.

Prostriedky plynúce na ciele Mechanizmu na podporu obnovy a odolnosti

Doteraz poskytnutých celkovo
222,4 miliardy EUR

9,3 miliardy EUR

Predbežné financovanie RePowerEU

40 miliárd EUR

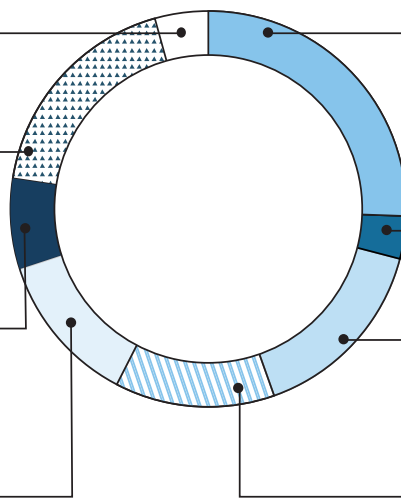
Inteligentný, udržateľný a inkluzívny rast

16,5 miliardy EUR

Digitálna transformácia

28,2 miliardy EUR

Zelená transformácia

56,6 miliardy EUR

Predbežné financovanie pre 21 členských štátov

7,6 miliardy EUR

Politiky pre ďalšiu generáciu

34,9 miliardy EUR

Zdravie, hospodárska, sociálna a inštitucionálna odolnosť

29,3 miliardy EUR

Sociálna a územná súdržnosť

Príklady projektov

Zelená transformácia

Francúzsko prostriedky z Mechanizmu na podporu obnovy a odolnosti využilo na zlepšenie energetickej hospodárnosti 20 000 sociálnych bytov a študentských domovov.

Digitálna transformácia

Taliansko Mechanizmus na podporu obnovy a odolnosti využilo na zvýšenie kapacity cloud computingu a prostriedky investovalo do dátových centier digitálnej ekonomiky.

Inteligentný, udržateľný a inkluzívny rast

V Španielsku prostriedky z Mechanizmu na podporu obnovy a odolnosti pomohli vyše 60 veľkým spoločnostiam a malým a stredným podnikom vo výskume a inováciách v oblasti udržateľnej mobility.

Sociálna a územná súdržnosť

Rakúsko pomocou Mechanizmu na podporu obnovy a odolnosti pomáha dlhodobo nezamestnaným získať prístup k odbornej príprave a kvalifikácii.

Zdravie, hospodárska, sociálna a inštitucionálna odolnosť

Cyprus s pomocou z Mechanizmu na podporu obnovy a odolnosti zavádza reformu, ktorá zintenzívni boj proti korupcii a vytvorí nezávislý orgán na boj proti nej.

Politiky pre ďalšiu generáciu

Česko prostriedky z Mechanizmu na podporu obnovy a odolnosti využilo na kúpu približne 74 000 digitálnych zariadení pre žiakov na dištančné vzdelávanie.

Rozpočet EÚ: pripravenosť EÚ na súčasné a budúce výzvy

V roku 2023 zohrávali dlhodobý rozpočet EÚ (viacročný finančný rámec) a nástroj NextGenerationEU zásadnú úlohu pre obnovu Európy a riešili výzvy, ako je neďaleká vojna, vysoká inflácia, prírodné katastrofy a humanitárne krízy. Aby rozpočet EÚ mohol naďalej plniť najdôležitejšie priority, Komisia v júni navrhla revíziu viacročného finančného rámca.

V septembri bol prijatý ročný rozpočet EÚ na rok 2024. Zaoberá sa naliehavými krízami na Blízkom východe, ako aj v Európe a jej susedstve.

Na podporu nástroja NextGenerationEU a pomoc Ukrajine získala Komisia v roku 2023 dlhodobé finančné prostriedky vo výške približne 116 miliárd EUR vrátane zelených dlhopisov vo výške až 12,5 miliardy EUR, čím sa EÚ stala popredným emitentom zelených dlhopisov.

↑ Európsky komisár pre rozpočet a administratívu Johannes Hahn pri predstavovaní návrhu na preskúmanie viacročného finančného rámca, Brusel (Belgicko) 20. júna 2023.

Budovanie dlhodobej odolnosti

Komisia predložila počas roka legislatívne návrhy na vykonanie najkomplexnejšej reformy pravidiel EÚ v oblasti správy hospodárskych záležitostí od čias hospodárskej a finančnej krízy z rokov 2007 – 2008.

Návrhy vychádzali z dôkladnej reflexie a rozsiahlych konzultácií. Cieľom nových pravidiel je uľahčiť a podporiť vykonávanie dôležitých reforiem a investícií členskými štátmi. Pomôžu zjednodušiť správu hospodárskych záležitostí a zlepšiť zodpovednosť členských štátov, pričom sa bude kladť väčší dôraz na strednodobý horizont a posilní sa presadzovanie fiškálnych pravidiel EÚ v medziach spoločného transparentného rámca EÚ.

↑ Výkonný podpredseda Európskej komisie zodpovedný za hospodárstvo, ktoré pracuje v prospech ľudí, a európsky komisár pre obchod Valdis Dombrovskis (vľavo) a európsky komisár pre hospodárstvo Paolo Gentiloni (vpravo) na tlačovej konferencii o preskúmaní rámca správy hospodárskych záležitostí EÚ, Brusel (Belgicko) 26. apríla 2023.

Vstup Chorvátska do eurozóny

Dňa 1. januára 2023 Chorvátsko vstúpilo do eurozóny a schengenského priestoru.

Euro zvyšuje pohodlie a konkurencieschopnosť Chorvátov a zjednodušuje cestovanie a obchod. Jeho bankovky a mince sú symbolom príslušnosti slobody a príležitosti v EÚ pre všetkých Chorvátov.

Z prieskumu, ktorý sa uskutočnil v Chorvátsku po úplnom nahradení kupy eurom, vyplýva, že 61 % chorvátskych občanov sa domnieva, že prechod na euro prebehol hladko a efektívne, zatiaľ čo 88 % sa vyjadrilo, že boli o jednotnej mene dobre informovaní.

V EÚ je podpora eura naďalej veľmi silná: 71 % ľudí v EÚ podporuje európsku hospodársku a menovú úniu s jednotnou menou, pričom v eurozóne tento podiel predstavuje 79 %.

Zdroje: rýchly prieskum Eurobarometra 518, február 2023, štandardný Eurobarometer 100, december 2023.

© Martin Münd/Európska centrálna banka

Súdržná Európska únia

V roku 2023 sme si pripomenuli 30. výročie vytvorenia Kohézneho fondu. Počas troch desaťročí jeho existencie sa z Kohézneho fondu investovalo takmer 179 miliárd EUR do hospodárskej, sociálnej a územnej súdržnosti EÚ. Očakáva sa, že vďaka financovaniu politiky súdržnosti v rokoch 2021 – 2027 sa hrubý domáci produkt EÚ zvýši o 0,5 % a podporí sa vytvorenie 1,3 milióna pracovných miest. Medzi veľké projekty dokončené alebo začaté v roku 2023 patrí obnova komplexu Pompejí, nový systém metra v Solúne a zlepšenie infraštruktúry odpadových vôd v Rumunsku. Do konca roka dosiahli programy politiky súdržnosti v rokoch 2014 až 2020 významné výsledky v praxi vrátane podpory

4,5 milióna podnikov, vytvorenia viac ako 370 000 nových pracovných miest, lepšieho širokopásmového prístupu pre viac ako 7,9 milióna domácností a inštalácie viac ako 6 000 megawattov dodatočnej kapacity na výrobu energie z obnoviteľných zdrojov.

Tieto úspechy podčiarkujú zásadný význam regionálnych a miestnych orgánov verejnej správy, ktoré sú najbližšie k občanom a zohrávajú kľúčovú úlohu pri plnení politických priorít a vykonávaní právnych predpisov EÚ v praxi. Vzhľadom na to je cieľom iniciatívy ComPAct, ktorá sa začala v roku 2023, posilniť orgány verejnej správy v členských štátoch.

← Európska komisárka pre súdržnosť a reformy Elisa Ferreira (prvá sprava) pri návšteve projektu Skleníky na strechách v záujme zníženia CO₂, ktorý spolufinancuje EÚ, Bettembourg (Luxembursko) 13. marca 2023.

Silný a odolný jednotný trh

Tridsať rokov jednotného trhu

V roku 2023 EÚ oslávila 30. výročie svojho jednotného trhu, ktorého vytvorenie 1. januára 1993 bolo významným míľnikom v európskej integrácii. Jednotný trh je viac než len právny rámec – či nejaký obyčajný trh. Predstavuje priestor slobody, pokroku, príležitostí, rastu, spoločnej prosperity, súdržnosti a odolnosti. To výrazne posilňuje globálne hospodárske a geopolitické postavenie EÚ. Je najväčšou integrovanou oblasťou jednotného trhu na svete, ktorá predstavuje 15 % celosvetového hrubého domáceho produktu, a zároveň zostáva jedným z najviac navonok orientovaných trhov.

Už viac ako 30 rokov je jednotný trh ústredným prvkom konkurencieschopnosti EÚ, zlepšuje život občanov a uľahčuje podnikanie. Vďaka zvýšeniu hrubého domáceho produktu EÚ o 9 % priniesol značné hospodárske výhody, ktoré ešte zvýraznila podpora politiky súdržnosti, ktorá umožňuje všetkým regiónom, aby sa doň zapojili a využívali jeho výhody. Jednotný trh zohráva kľúčovú úlohu aj pri uľahčovaní zelenej a digitálnej transformácie. Ako zdroj regulačnej, finančnej a dodávateľskej integrácie EÚ pomáha vytvárať úspory z rozsahu, ktoré pomáhajú podnikom rásť.

Jednotný trh v kocke

Jednotný trh zabezpečuje **18 % celosvetového hrubého domáceho produktu...**

... **a ponúka tovar a služby** pre viac ako **450 miliónov ľudí**.

Zdroj: Výročná správa o jednotnom trhu, január 2023.

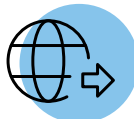
Tvorí ho:

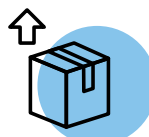
23 miliónov podnikov...

... zamestnávajúcich takmer 128 miliónov ľudí

Vývoz v rámci EÚ v odvetví služieb v hodnote 965 miliárd EUR

Vývoz tovarov v rámci EÚ v hodnote 3 428 miliárd EUR

Investície v rámci EÚ v hodnote 8 163 miliárd EUR

Vedeli ste, že...? (*)

47,5 % transakcií pri vývoze tovaru z EÚ do krajín mimo EÚ v roku 2020 prebehlo v eurách.

Vyše **60 %** podnikov pod zahraničnou kontrolou v EÚ kontroluje spoločnosť so sídlom v inom členskom štáte EÚ.

V rokoch 2010 až 2021 sa počet osôb zamestnaných v členských štátoch, ktoré mali občianstvo iného členského štátu, zvýšil o **47,0 %**.

2,4 % študentov terciárneho vzdelávania v členských štátoch pochádza z iného členského štátu.

(*) Údaje sa týkajú EÚ s 27 členskými štátmi a za posledný rok, za ktorý sú k dispozícii.

Zdroj: Eurostat.

Jednotný trh má zásadný význam pre odolnosť hospodárstva EÚ, čo sa ukázalo ako životne dôležité v nedávnych krízach, ako je pandémia alebo konanie Ruska na Ukrajine a následná energetická kríza. Okrem toho predstavuje dôležitý geopolitický nástroj, ktorý posilňuje vplyv EÚ v kontexte geopolitických zmien a súťaženia v oblasti čistých technológií. Napriek úspechom sa jednotný trh musí ďalej vyvíjať vzhľadom na novú a meniacu sa geopolitickú realitu, technologický pokrok a zelenú a digitálnu transformáciu a musí posilniť dlhodobú konkurencieschopnosť a produktivitu EÚ.

Silnejší jednotný trh

EÚ neustále zlepšuje podnikateľské prostredie vo všetkých odvetviach svojho hospodárstva. V septembri 2023 Komisia predložila návrh týkajúci sa boja proti oneskoreným platbám zo strany spoločností a verejných orgánov, čo je postup, ktorý ohrozuje peňažný tok malých a stredných podnikov (MSP) a obmedzuje konkurencieschopnosť a odolnosť dodávateľských reťazcov. Tento návrh je súčasťou širšieho súboru opatrení v rámci podporného balíka, ktorý Komisia zaviedla na podporu MSP, ktoré čelia hospodárskym výzvam.

EÚ takisto podporuje inovácie tým, že podnikom uľahčuje ochranu ich duševného vlastníctva v celej EÚ. Zavedenie systemu jednotného patentu v júni bolo významným krokom k dobudovaniu jednotného trhu a posilneniu patentovej ochrany v Európe. Systém poskytuje jednotné kontaktné miesto pre registráciu a presadzovanie patentov v Európe, čo vedie k nižším nákladom a menšej administratívnej záťaži pre inovátorov, a predstavuje prínos najmä pre MSP.

Okrem toho nový Jednotný patentový súd, do ktorého pôsobnosti patria tak jednotné, ako aj existujúce európske patenty, umožní podnikom účinnejšie presadzovať svoje patentové práva. Fond pre MSP, čo je spoločná iniciatíva Komisie a Úradu Európskej únie pre duševné vlastníctvo, poskytuje MSP finančnú podporu (poukazy na duševné vlastníctvo) na správu ich portfólií duševného vlastníctva vrátane ochranných známok, dizajnov, patentov a odrôd rastlín.

Ako bude jednotný patent fungovať?

Vynálezcovia požiadajú o európsky patent.

Európsky patentový úrad preskúma, či ide o nový vynález, obsahuje invenčný prvok a je priemyselne využiteľný.

Po udelení európskeho patentu držiteľ požiadava o uznanie jeho jednotného účinku.

Jednotný patent začne platiť bez ďalších formalít, ako je napríklad preklad, vo všetkých zúčastnených členských štátoch:

Belgicko, Bulharsko, Dánsko, Nemecko, Estónsko, Francúzsko, Taliansko, Lotyšsko, Litva, Luxembursko, Malta, Holandsko, Rakúsko, Portugalsko, Slovinsko, Fínsko a Švédsko.

Zároveň môže držiteľ európskeho patentu požiadať o jeho schválenie aj v nezúčastnených krajinách vrátane krajín mimo EÚ, v závislosti od ich vnútroštátnych požiadaviek.

Komisia navrhla v apríli 2023 súbor predpisov o patentoch, ktorým sa dopĺňa systém jednotného patentu. Po ich prijatí budú môcť podniky využívať výhody nového, vyváženejšieho rámca pre patenty nevyhnutné pre normy a jednoduchšieho prístupu k dodatkovým ochranným osvedčeniam pre farmaceutické výrobky a prípravky na ochranu rastlín, ako aj jasnejších pravidiel udeľovania nútených licencií počas kríz. V neposlednom rade umožňuje nariadenie o zemepisných označeniach remeselných a priemyselných výrobkov, ktoré nadobudlo účinnosť v priebehu roka, výrobcom z EÚ lepšie chrániť remeselné a priemyselné výrobky a know-how súvisiace s ich regiónom.

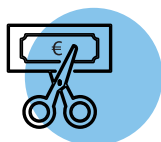
Navrhovanou reformou právnych predpisov EÚ o ochrane dizajnov sa posilnia, zefektívnia a zmodernizujú aj inovácie a ochrana dizajnov v EÚ.

V neposlednom rade EÚ podporuje cezhraničné podnikanie odstraňovaním prekážok, ktoré bránia hospodárskemu rastu a podnikaniu.

Nové opatrenia na riešenie prekážok by mohli do konca roka 2029 priniesť do hospodárstva 713 miliárd EUR.

Jedným z príkladov sú navrhované nové pravidlá na odstránenie prekážok voľného pohybu necestných pojazdných strojov, ako sú žeriavy, kombajny a vysokozdvížne vozíky, na verejných cestách.

Nariadenie o necestných pojazdných strojoch v konečnom dôsledku nahradí rôzne regulačné režimy, ktoré v súčasnosti existujú v členských štátoch, a:

odstráni prekážky vstupu na trh a obmedzí oneskorenia na trhu,

zniži náklady na dodržiavanie predpisov, uľahčí inovácie a zlepší konkurencieschopnosť,

uľahčí cezhraničné používanie strojových zariadení v rámci EÚ,

zabezpečí prísne a rovnaké normy bezpečnosti cestnej premávky necestných pojazdných strojov v celej EÚ.

Okrem toho s cieľom uľahčiť cezhraničné pôsobenie neziskových organizácií, Komisia v septembri navrhla novú právnu formu s názvom európske cezhraničné združenie. Zlepší to fungovanie jednotného trhu tým, že sa odstránia právne a administratívne prekážky pre neziskové združenia, ktoré pôsobia alebo chcú pôsobiť vo viac ako jednom členskom štáte.

Komisia následne v decembri predložila zmenený návrh nariadenia s cieľom uľahčiť cezhraničné riešenia. Jeho cieľom je pomôcť členským štátom pri riešení prekážok, ktoré ovplyvňujú každodenný život 150 miliónov občanov žijúcich v cezhraničných regiónoch EÚ. Vyriešením týchto prekážok sa výrazne zlepší fungovanie jednotného trhu a posilní sa hospodárska, sociálna a územná súdržnosť EÚ.

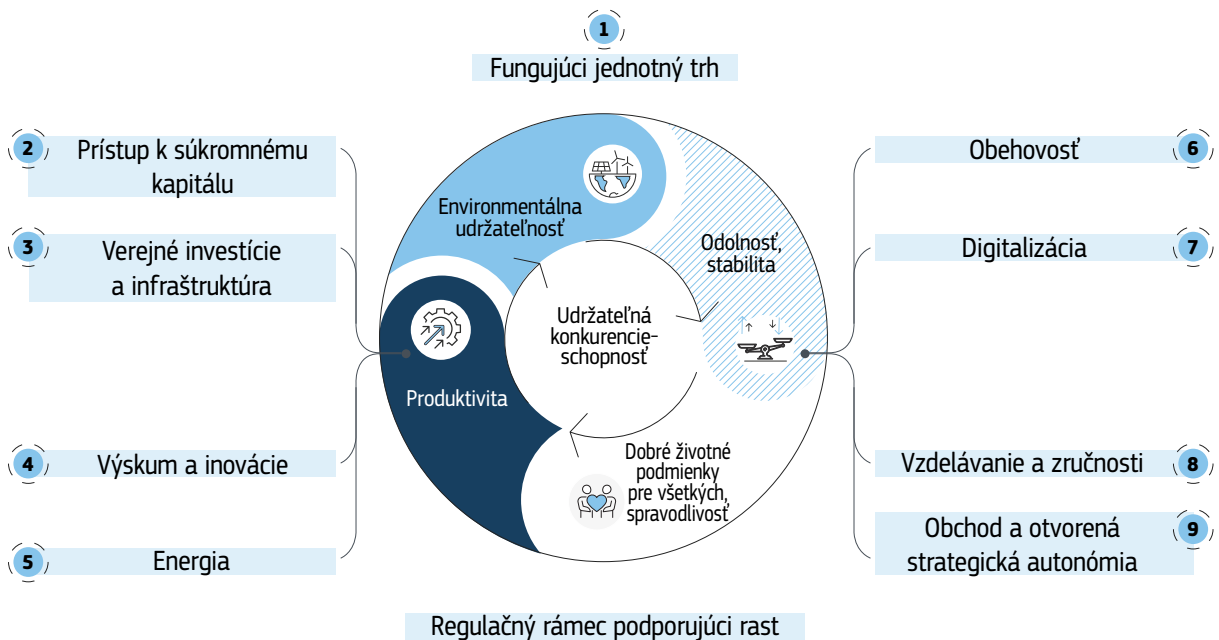
Podporovanie dlhodobej konkurencieschopnosti

V súvislosti so silnou globálnou konkurenciou a novými geopolitickými výzvami Komisia navrhla zamerať sa na deväť kľúčových faktorov na posilnenie dlhodobej konkurencieschopnosti EÚ. Ide o riadne fungujúci jednotný trh, prístup k súkromnému kapitálu, verejné investície a infraštruktúru, výskum a inovácie, energiu, obehovosť, digitalizáciu, vzdelávanie a zručnosti a napokon obchod a otvorenú strategickú autonómiu.

EÚ takisto zabezpečuje dlhodobú konkurencieschopnosť a prosperujúci jednotný trh jednotným uplatňovaním pravidiel zameraných na zachovanie spravodlivej hospodárskej súťaže vo

všetkých členských štátoch a podnikoch. Rozhodnutia Komisie v oblasti antitrustovej kontroly, kontroly koncentrácií a kontroly štátnej pomoci zabezpečujú vyvážený a efektívny vnútorný trh, ktorý má zásadný význam pre hospodárstvo EÚ. Kontrolou štátnej pomoci sa zabezpečuje, aby štátne dotácie boli v súlade so spoločnými cieľmi a aby boli zachované jednotné obchodné podmienky v celej EÚ. Dynamická hospodárska súťaž v súkromnom sektore vedie k lepšej kvalite a spravodlivejším cenám pre spotrebiteľov. Každé rozhodnutie Komisie týkajúce sa politiky hospodárskej súťaže podporuje záujmy spotrebiteľov a podnikov a zároveň chráni ľudí v EÚ pred bezohľadnými hospodárskymi subjektmi.

Deväť pilierov konkurencieschopnosti

Akt o digitálnych trhoch je dobrým príkladom toho, ako politika hospodárskej súťaže prospieva verejnosti. Tento akt, ktorý dopĺňa pravidlá EÚ v oblasti hospodárskej súťaže bez toho, aby ich nahrádzal, je jedným z prvých právnych predpisov na svete, ktoré obmedzujú schopnosť veľkých digitálnych spoločností kontrolovať prístup, čo vedie k hospodárskym a sociálnym prínosom pre občanov (viac informácií nájdete v kapitole 5).

↑ VIDEO Nariadenie o zahraničných subvenciách.

EÚ nielenže zabezpečuje spravodlivú vnútornú hospodársku súťaž, ale kontroluje aj to, či podniky v EÚ majú spravodlivú šancu uspieť v medzinárodnej hospodárskej súťaži. V júli EÚ zaviedla nariadenie o zahraničných subvenciách. To Komisii umožňuje preskúmať finančné príspevky, ktoré poskytujú vlády krajín mimo EÚ spoločnostiam pôsobiacim v EÚ. Ak takéto príspevky poskytujú týmto spoločnostiam nespravodlivú výhodu, Komisia môže prijať opatrenia na nápravu ich rušivých vplyvov.

Účinnosť pravidiel hospodárskej súťaže EÚ závisí od ich vykonávania. Niekoľko príkladov, ako EÚ presadzovaním pravidiel zabezpečuje spravodlivú hospodársku súťaž:

V roku 2023 bolo prijatých 335 rozhodnutí o fúziách.

V priebehu roka bola povolená štátna pomoc vo výške 487 miliárd EUR, najmä v súvislosti s útočnou vojnou Ruska proti Ukrajine a jej dôsledkami na ceny v EÚ.

V júni 2023 Komisia zaslala spoločnosti Google oznámenie námietok s predbežným názorom, že spoločnosť uprednostňuje svoje vlastné služby v oblasti online zobrazovania reklamy na úkor konkurentov.

↑ Európsky komisár pre vnútorný trh Thierry Breton počas tlačovej konferencie na tému Akt o kritických surovinách, ktorý je stratégiou dlhodobej konkurencieschopnosti EÚ, a 30 rokov jednotného trhu, Brusel (Belgicko) 16. marca 2023.

Kritické suroviny sú nevyhnutnosťou pre širokú škálu strategických odvetví vrátane emisne neutrálnych technológií, digitálneho priemyslu, ako aj odvetví letectva a obrany. Akt o kritických surovinách umožní EÚ lepšie monitorovať a zmierňovať riziká narušenia reťazcov a zároveň zlepšiť obehovosť a udržateľnosť. Spolu s reformou koncepcie trhu s elektrinou a aktom o emisne neutrálnom priemysle, ktoré boli oznámené ako súčasť Priemyselného plánu Zelenej dohody (pozri kapitoly 3 a 4), sa týmto aktom podporí regulačné prostredie priaznivé pre rast emisne neutrálnych technológií a konkurencieschopnosť európskeho priemyslu.

Akt o emisne neutrálnom priemysle má takisto zvýšiť konkurencieschopnosť hospodárstva EÚ tým, že poskytne lepší regulačný rámec pre priemyselné odvetvia. Podporí sa tým ich prechod na zelené a digitálne inovácie. V rámci Priemyselného plánu Zelenej dohody sa vytvorí predvídateľnejší a jednoduchší regulačný rámec zameraný na podporu investícií do výroby výrobkov, ktoré sú nevyhnutné na dosiahnutie cieľov EÚ v oblasti klimatickej neutrality.

Aktom sa takisto posilní priemyselná základňa EÚ v oblasti emisne neutrálnych technológií, ktoré sú kľúčové pre nákladovo efektívny, spoľahlivý a udržateľný systém čistej energie, a zvýši sa jej odolnosť. Okrem toho sa urýchli tvorba a výroba emisne neutrálnych technológií, čo pomôže znížiť závislosť EÚ od ruských fosílnych palív a vyhnúť sa novým závislostiam, ktoré by mohli blokovať kľúčové technológie a komponenty potrebné na zelenú transformáciu (pozri kapitolu 4).

Zlepšenie hospodárskej bezpečnosti je ďalším kľúčovým faktorom zvyšovania konkurencieschopnosti EÚ. V júni Komisia a vysoký predstaviteľ Únie pre zahraničné veci a bezpečnostnú politiku Josep Borrell spustili Európsku stratégiu hospodárskej bezpečnosti – komplexný prístup v záujme posilnenia hospodárstva EÚ. Táto stratégia podporí rozvoj priemyselnej základne EÚ, bude chrániť jej základné záujmy v oblasti hospodárskej bezpečnosti a zabezpečí spoluprácu s čo najširším okruhom krajín mimo EÚ s cieľom pokročiť v spoločných opatreniach na podporu hospodárskej bezpečnosti na medzinárodnej úrovni. Stratégia má zásadný význam pre to, aby EÚ mohla posudzovať a riadiť hospodárske riziká a zároveň si zachovala otvorenosť a naďalej sa angažovala na medzinárodnej úrovni.

Silnejšie vzťahy medzi EÚ a Čínou v záujme zvýšenia konkurencieschopnosti

Vzťahy EÚ s Čínou sú ústredným prvkom úsilia o posilnenie konkurencieschopnosti EÚ.

Vzhľadom na narastajúcu asertivitu Číny, ktorá si upevnila svoje celkové strategické postavenie, začala EÚ v roku 2023 uplatňovať prístup založený na znižovaní rizika a obnovení rovnováhy vo vzťahoch s Čínou a zároveň pokračovala v úsilí o nastolenie silnejšieho medzinárodného poriadku založeného na pravidlách.

Obnovenie rovnováhy zahŕňa pokračovanie dvojstranných hospodárskych vzťahov a spoluprácu s Čínou v oblasti globálnych výziev a zároveň riešenie narušení trhu v dôsledku čínskych neprimeraných štátnych dotácií.

Znižovanie rizika zahŕňa znižovanie kritickej závislosti a riešenie konkrétnych rizík súvisiacich so stratégiou Číny na podporu jej vojenského rozvoja využívaním inovácií vyplývajúcich zo spoločného výskumu, z akademickej obce a medzinárodných súkromných firiem.

↑
Predsedníčka Európskej komisie Ursula von der Leyen prednáša prejav o vzťahoch medzi EÚ a Čínou, Brusel (Belgicko) 30. marca 2023. Predsedníčka vo svojom prejave naznačila strategický prístup, ktorý uplatnila počas svojej návštevy Číny 6. apríla 2023, na samite krajín G7 v Hirošime (Japonsko) 19. – 21. mája 2023 a počas samitu EÚ – Čína 7. decembra 2023 (pozri kapitolu 8).

Finančné systémy

Únia kapitálových trhov

Kapitálové trhy sú finančné trhy, na ktorých sa nakupujú a predávajú cenné papiere, ako sú akcie a dlhopisy. Umožňujú podnikom, vládam a ďalším subjektom získavať kapitál od širokej škály investorov. Únia kapitálových trhov je iniciatívou EÚ na vytvorenie jednotného kapitálového trhu, ktorý umožní cezhraničné kapitálové toky a spoločnostiam z EÚ vrátane MSP poskytne prístup k väčšiemu počtu zdrojov financovania.

V záujme zvýšenia investícií sa investori musia cítiť chránení a musia byť presvedčení, že ich investície sa im oplatia. Jedným z hlavných cieľov akčného plánu EÚ pre úniu kapitálových trhov z roku 2020 je preto zabezpečiť, aby sa EÚ stala bezpečnejším miestom, ktoré ľuďom umožní investovať úspory v dlhodobom horizonte.

Komisia 24. mája 2023 prijala balík predpisov týkajúci sa retailových investícií, ktorým sa posilní postavenie a ochrana retailových investorov. Retailoví investori sú individuálni, neprofesionálni investori, ktorí investujú na kapitálových trhoch s cieľom spravovať svoje financie, ako aj pripraviť sa na dôchodkové potreby. EÚ chce zabezpečiť, aby retailoví investori boli pri investovaní riadne chránení a aby sa s nimi zaobchádzalo spravodlivo, aby mohli v plnej miere využívať výhody únie kapitálových trhov na zveladenie svojho bohatstva. Posilnenie dôvery investorov a zlepšenie únie kapitálových trhov sú takisto nevyhnutným prostriedkom na nasmerovanie súkromného financovania do hospodárstva EÚ a na financovanie zelenej a digitálnej transformácie.

V čom spočíva problém?

Retailoví investori majú ťažkosti s prístupom k relevantným, porovnateľným a ľahko zrozumiteľným informáciám, aby mohli prijímať informované investičné rozhodnutia.

Sociálne médiá a nové marketingové kanály čoraz viac vystavujú retailových investorov riziku neprípustného ovplyvňovania.

Finančné poradenstvo nemusí byť vždy v najlepšom záujme retailových investorov.

Niektoré investičné produkty neponúkajú retailovému investorovi dobrý pomer ceny a kvality.

Dôsledky

V roku 2021 bolo približne len **17 %** aktív domácností v EÚ vo forme finančných cenných papierov (ako sú akcie alebo dlhopisy), čo je výrazne menej než v prípade domácností USA. (Zdroj: Eurostat).

V porovnaní s inštitucionálnymi investormi (napr. penzijné fondy) platia retailoví investori o **40 %** vyššie poplatky. (Zdroj: Správa Európskeho orgánu pre cenné papiere a trhy o nákladoch a výkonnosti, január 2023).

45 % ľudí v EÚ nie je presvedčených o tom, že investičné poradenstvo, ktoré dostávajú od finančných sprostredkovateľov, je v ich najlepšom záujme. (Zdroj: rýchly prieskum Eurobarometra 525, júl 2023).

V máji sa Parlament a Rada dohodli aj na návrhu o zriadení jednotného európskeho miesta prístupu pre všetky verejné finančné informácie a informácie týkajúce sa udržateľnosti o spoločnostiach EÚ a investičných produktoch EÚ. Zvýši sa tým viditeľnosť spoločností medzi investormi a otvoria sa dodatočné zdroje financovania. Je to obzvlášť dôležité pre malé podniky na malých kapitálových trhoch. Jednotné európske miesto prístupu poskytne aj jednoduchý prístup k správam o udržateľnosti podnikov, ktoré uverejňujú spoločnosti, čím sa podporia ciele Európskej zelenej dohody.

Parlament a Rada sa okrem toho 29. júna dohodli na legislatívnom návrhu na revíziu nariadenia, ktorým sa riadia pravidlá týkajúce sa štruktúry trhov s finančnými nástrojmi. Revíziou sa zabezpečí vytvorenie správnych podmienok pre poskytovateľa konsolidovaného informačného systému, aby mohol poskytovať konsolidovaný prehľad o obchodovaní v celej EÚ. V konsolidovanom informačnom systéme sa budú zhromažďovať údaje o cenách a objemoch finančných nástrojov, ako sú akcie a dlhopisy, zo stoviek prevodných miest v členských štátoch do jedného informačného toku, aby boli prístupné pre všetkých. Od všetkých realizačných platforiem, ako sú burzy cenných papierov a obchodné platformy, sa bude vyžadovať, aby poskytovali svoje údaje o obchodovaní priamo do konsolidovaného informačného systému.

Parlament a Rada sa 19. júla dohodli na návrhu na zlepšenie regulačného rámca uplatniteľného na odvetvie investičných fondov. Revíziou sa harmonizujú pravidlá, ktorými sa riadi výber

a používanie nástrojov na riadenie likvidity súvisiacich s fondmi, čím sa zosúladujú s medzinárodnými odporúčaniami na podporu finančnej stability. Zavádza sa aj spoločný rámec pre fondy, ktoré poskytujú úvery spoločnostiam (fondy poskytujúce úvery), a zvyšuje sa transparentnosť pravidiel delegovania, čo orgánom dohľadu umožní pochopiť, do akej miery sú správcovia fondov závislí od odborných znalostí tretích strán.

Vďaka týmto trom návrhom sa zabezpečí lepší prístup investorov k údajom o spoločnostiach a obchodovaní. Opatreniami sa takisto podporia dlhodobé investície a uľahčí cezhraničný predaj investičných fondov a zvýši bezpečnosť takéhoto predaja. Tieto návrhy umožnia lepšie prepojiť spoločnosti z EÚ s investormi, zlepšia prístup spoločností k financovaniu, rozšíria investičné príležitosti pre retailových investorov a umožnia ďalšiu integráciu kapitálových trhov EÚ.

V novembri EÚ aktualizovala nariadenie o centrálnych depozitároch cenných papierov. Toto nariadenie bolo pôvodne zavedené s cieľom zlepšiť bezpečnosť a efektívnosť zúčtovacích činností na finančných trhoch, konkrétne vykonávania transakcií s cennými papiermi prevodom hotovosti, cenných papierov alebo oboch. Revidovanými právnymi predpismi sa zlepšia kapitálové trhy a finančný systém EÚ tým, že sa zavedú primeranejšie a účinnejšie pravidlá na zníženie nákladov na dodržiavanie predpisov a regulačného zaťaženia centrálnych depozitárov cenných papierov, čím sa podporí ich schopnosť ponúkať širšiu škálu cezhraničných služieb a zlepšiť sa cezhraničný dohľad nad nimi.

Čo je konsolidovaný informačný systém?

Je to systém, ktorý konsoliduje informácie o transakciách z obchodných platforiem EÚ v reálnom čase alebo čo najbližšie k reálnemu času.

Umožňuje profesionálnym aj retailovým investorom vidieť cenu finančného nástroja a iné informácie o ňom (ako je objem a čas transakcií) na jednom mieste.

Bez konsolidovaného informačného systému sú obchodné informácie rozptýlené na viacerých realizačných platformách, ako sú burzy cenných papierov, iné obchodné miesta a investičné banky (tiež „systematickí internalizátori“).

Centrálné depozitáre cenných papierov sú špecializované finančné inštitúcie, ktoré držia a spravujú cenné papiere (ako sú akcie a dlhopisy), zabezpečujú ich úschovu a umožňujú efektívne spracovanie transakcií s cennými papiermi. Podporujú fungovanie moderných finančných trhov.

V decembri sa dosiahla politická dohoda o návrhoch Komisie na posilnenie regulačného rámca v oblasti poisťovníctva. Touto aktualizáciou sa zmodernizuje smernica Solventnosť II tým, že sa poskytnú lepšie stimuly pre sektor poistenia a zaistenia (t. j. poisťovníctvo pre poisťovacie spoločnosti) na zvýšenie investícií do dlhodobého kapitálu v súlade s cieľmi únie kapitálových trhov. Zabezpečí sa takisto, aby toto odvetvie zostalo silné aj v ťažkých hospodárskych časoch a aby chránilo záujmy spotrebiteľov. V nových pravidlách sa lepšie zohľadnia určité riziká vrátane rizík súvisiacich so zmenou klímy a zabezpečí sa, aby bola finančná sila poisťovateľov menej citlivá na krátkodobé výkyvy na trhu. Zavedie sa aj nová smernica o ozdravení a riešení krízových situácií poisťovní/zaisťovní s cieľom zabezpečiť finančnú stabilitu a chrániť poisťníkov a daňovníkov v prípade zlyhania poisťovateľa/zaisťovateľa. V tejto smernici sa bude vyžadovať, aby väčšie a systematicky dôležité subjekty vypracovali preventívne plány obnovy s cieľom zabezpečiť pripravenosť na krízy. Okrem toho budú mať vnútroštátne orgány k dispozícii nástroje na riešenie problémov s poisťovateľmi/zaisťovateľmi v úpadku, vrátane ich riadneho stiahnutia z trhu pri súčasnom zachovaní čo najväčšej kontinuity poistného krytia.

V neposlednom rade Komisia v roku 2023 pomohla členským štátom posilniť ich vnútroštátne kapitálové trhy. Nástroj technickej podpory v tejto oblasti doteraz využilo 21 členských štátov. Reformy prispeli k odstráneniu regulačných prekážok brániacich investíciám a k riešeniu neefektívnosti trhu. Cieľom týchto reformných projektov je zvýšiť investičné príležitosti, viac zviditeľniť podniky na trhu a pomôcť MSP získať prístup k bankovým úverom.

Digitálne financie

Komisia 28. júna predložila dva návrhy na zabezpečenie toho, aby ľudia mohli platiť eurom vydaným Európskou centrálnou bankou (ECB) vo forme, ktorú považujú za najvhodnejšiu.

Prvý návrh sa týka ochrany používania hotovosti. Návrh bol zavedený s cieľom zabezpečiť, aby hotovosť zostala všeobecne akceptovaná ako platobný prostriedok a aby bola ľahko prístupná pre ľudí a podniky v celej eurozóne.

Druhý návrh spočíva vo vytvorení právneho rámca pre potenciálne digitálne euro, ktoré môže ECB vydať v budúcnosti do obehu ako doplnok k hotovosti. V októbri sa ECB po tom, čo v predchádzajúcich dvoch rokoch skúmala možnosť zavedenia digitálneho eura, rozhodla prejsť do prípravnej fázy.

Hoci hotovosť zostane široko prístupná a akceptovaná, čoraz viac občanov a podnikov volí možnosť elektronickej platby. Cieľom digitálneho eura je poskytnúť ďalšiu možnosť popri súčasných súkromných platobných možnostiach. Digitálne euro by predstavovalo spôsob digitálnej platby vo forme verejných peňazí, ktorá je v eurozóne (a potenciálne aj mimo nej) všeobecne akceptovaná, lacná, bezpečná a odolná.

ECB môže o vydaní digitálneho eura rozhodnúť až po prijatí návrhu o digitálnom eure Európskym parlamentom a Radou.

↑
Európska komisárka pre finančné služby, finančnú stabilitu a úniu kapitálových trhov Mairead McGuinness na tlačovej konferencii o digitálnom eure a eurobankovkách a eurominciach ako zákonnom platidle, Brusel (Belgicko) 28. júna 2023.

Výhody digitálneho eura pre ľudí

- ✓ Používanie digitálneho eura v celej eurozóne (iné súkromné digitálne platobné riešenia nie vždy ponúkajú túto možnosť).
- ✓ Jednoduchšie používanie ako existujúce digitálne platobné riešenia.
- ✓ Platba bez nutnosti prístupu na internet.
- ✓ Možnosť platby aj bez bankového účtu.
- ✓ Pri používaní digitálneho eura offline by bola zaručená rovnaká ochrana súkromia ľudí ako pri používaní hotovosti.
- ✓ Širší výber pre spotrebiteľov.
- ✓ Bezplatne pre spotrebiteľov.

Nahradilo by digitálne euro hotovosť?

Určite nie.

Digitálne euro by jednoducho bolo doplnkom k hotovosti a alternatívou k súkromným digitálnym riešeniam, ktoré už dnes existujú.

A čo súkromie?

Pri online platbách by banka mala prístup len k osobným údajom potrebným na vykonanie platieb a na predchádzanie podvodom a boj proti praniu špinavých peňazí.

Rovnako ako pri platbe inými digitálnymi platobnými prostriedkami, napríklad kreditnou kartou.

Pri offline platbách je ochrana súkromia silnejšia ako v prípade akýchkoľvek iných digitálnych platobných prostriedkov – banka by videla len tie isté údaje ako pri výbere peňazí z bankomatov.

Pri offline platbách by nik nemohol vidieť, za čo sa digitálnym eurom platí.

Európska centrálna banka by nemala prístup k údajom ľudí.

Otvorené financie a platby

S nárastom elektronických platieb sa objavili noví poskytovatelia služieb, ako sú subjekty poskytujúce služby otvoreného bankovníctva. Začali sa objavovať aj sofistikovanejšie druhy podvodov, ktoré ohrozujú spotrebiteľov. V reakcii na vývoj a s cieľom zabezpečiť, aby finančný sektor EÚ bol schopný využívať výhody prebiehajúcej digitálnej transformácie, Komisia navrhla 28. júna dva súbory opatrení.

Po prvé, Komisia navrhla zmeniť a zmodernizovať súčasnú smernicu o platobných službách (druhá smernica o platobných službách, ktorá sa stane treťou smernicou o platobných službách) a predložila aj návrh nariadenia o platobných službách. Vďaka týmto zmenám budú môcť spotrebiteľia aj naďalej uskutočňovať elektronické platby a transakcie v EÚ bezpečným a zabezpečeným spôsobom. Ich cieľom je chrániť práva spotrebiteľov a zároveň zabezpečiť väčší výber poskytovateľov platobných služieb na trhu.

Návrh revidovanej smernice o platobných službách a nového nariadenia o platobných službách:

sprístupní službu na overenie zhody mena a čísla účtu pred potvrdením prevodov

uľahčí spoluprácu bánk a iných poskytovateľov platobných služieb v boji proti podvodom vďaka intenzívnejšej výmene informácií súvisiacich s podvodmi

poskytne obetiam podvodu právo na refundáciu zo strany banky alebo iného poskytovateľa platobných služieb, a to za špecifických okolností

uloží bankám povinnosť zlepšiť informovanosť zákazníkov o podvodoch

Po druhé, Komisia navrhla rámec pre prístup k finančným údajom. Rámcom sa stanovujú jasné práva a povinnosti v oblasti riadenia zdieľania údajov o zákazníkoch vo finančnom sektore nad rámec platobných účtov. V praxi to povedie k inovatívnejším finančným produktom a službám pre používateľov a podniky hospodársku súťaž vo finančnom sektore.

Cieľom navrhovaného balíka je zabezpečiť, aby sa finančný sektor EÚ prispôbil prebiehajúcej digitálnej transformácii a rizikám a príležitostiam, ktoré táto transformácia predstavuje.

Parlament a Rada dosiahli 7. novembra politickú dohodu o návrhu Komisie sprístupniť okamžité platby v eurách všetkým ľuďom a podnikom s bankovým účtom v EÚ. Cieľom nových pravidiel, ktorými sa

modernizuje nariadenie o jednotnej oblasti platieb v eurách, je zabezpečiť, aby boli okamžité platby v eurách v celej EÚ cenovo dostupné a bezpečné a aby sa spracúvali bez prekážok. Okamžité platby ponúkajú rýchle a pohodlné riešenia pre ľudí v každodenných situáciách, ako je napríklad rýchle získanie finančných prostriedkov (do 10 sekúnd) v prípade núdzových situácií alebo okamžité rozdelenie spoločných nákladov v rôznych sociálnych kontextoch. Takisto zlepšujú riadenie peňažných tokov pre orgány verejnej správy a podniky, najmä MSP, umožňujú charitatívnym a mimovládny organizáciám rýchly prístup k finančným prostriedkom a stimulujú banky, aby vyvíjali inovatívne finančné služby a produkty.

Prístup k finančným údajom má tieto výhody:

Pre zákazníkov:

- väčšia transparentnosť a kontrola nad zdieľaním vlastných údajov,
- zvýšenie dôvery v zdieľanie údajov,
- výber inovatívnejších a lacnejších finančných služieb.

Pre používateľov údajov:

- lepší prístup ku kľúčovým súborom údajov o zákazníkoch podporí inovácie,
- možnosť nových služieb a tokov príjmov.

←

VIDEO Spoločnosti môžu využívať pravidlá taxonómie EÚ na zlepšenie svojej environmentálnej výkonnosti, zatiaľ čo investori môžu využiť európske normy pre zelené dlhopisy, vďaka ktorým zistia, nakoľko sú ich investície skutočne ekologické.

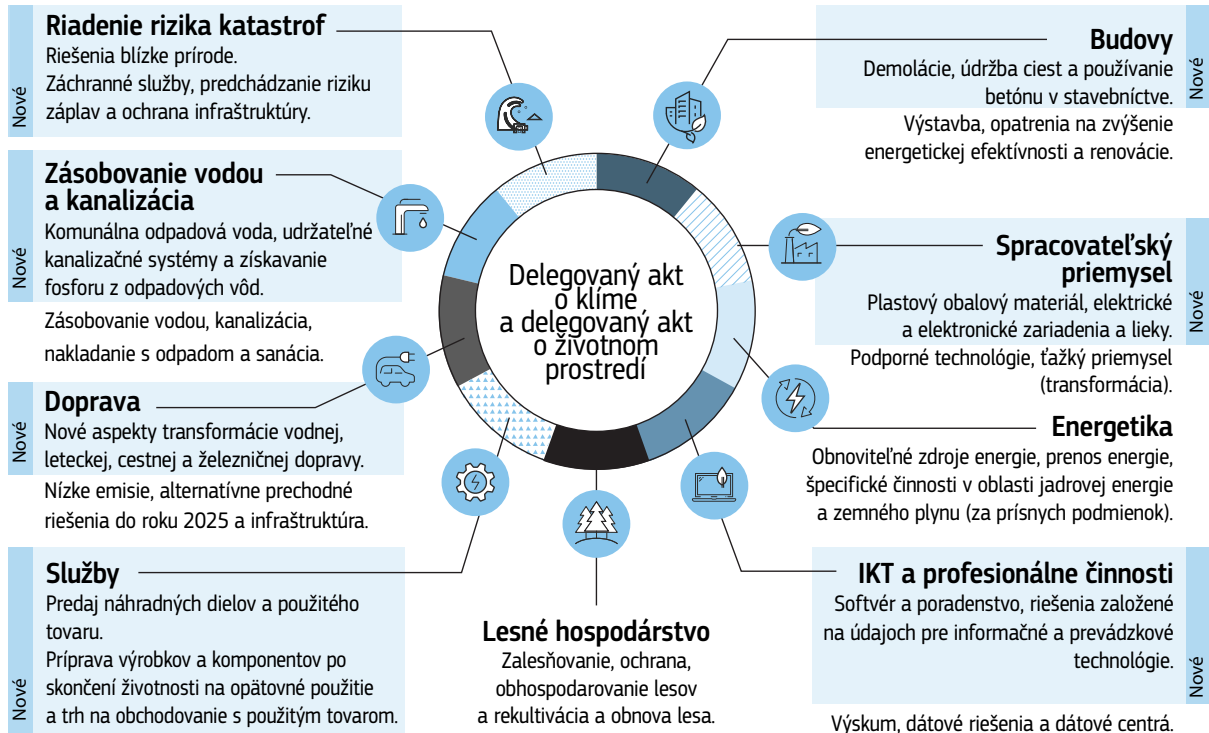
Udržateľné financovanie

Hlavným cieľom rámca EÚ pre udržateľné financovanie je nasmerovať investície tak, aby podporovali plnenie ambiciózných cieľov Európskej zelenej dohody. Hoci vykonávanie rámca napreduje, je potrebné vyvinúť ďalšie úsilie, aby boli pravidlá účinné v praxi a nástroje používateľsky ústretové.

S cieľom zvýšiť efektívnosť rámca a uľahčiť jeho vykonávanie EÚ jasne vymedzuje, ktoré hospodárske činnosti sa považujú za environmentálne udržateľné a ako preukázať stupeň ich ekologickej reklamy a zabezpečení toho, aby sa finančné prostriedky prideliovali odvetviam, ktoré majú zásadný význam pre zelenú transformáciu.

Komisia predložila 13. júna balík na posilnenie rámca EÚ pre udržateľné financovanie. Táto iniciatíva podporuje spoločnosti a finančný sektor tým, že podporuje zameranie súkromných investícií na transformačné projekty a technológie a smeruje finančné zdroje do udržateľných investícií. Balík zahŕňa nové kritériá v rámci taxonómie EÚ, ktorými sa rozširuje jej klasifikačný systém tak, aby zahŕňal širšiu škálu hospodárskych činností, a to prostredníctvom delegovaných aktov o taxonómii EÚ v oblasti životného prostredia a klímy.

V nasledujúcom diagrame sú znázornené kľúčové nové hospodárske činnosti, ktoré sa v súčasnosti považujú za environmentálne udržateľné.

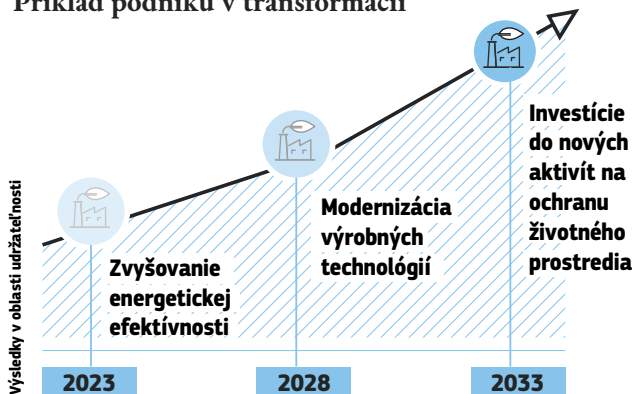

Súčasťou balíka je aj odporúčanie o financovaní transformácie, ktoré obsahuje usmernenia a praktické príklady pre spoločnosti a finančný sektor. Ukazujú, ako môžu spoločnosti na dobrovoľnej báze

využívať rôzne nástroje rámca na nasmerovanie investícií do zelenej transformácie a na riadenie rizík vyplývajúcich zo zmeny klímy a zhoršovania životného prostredia.

Nástroje na financovanie zelenej transformácie

Príklad podniku v transformácii

Medzi nepovinné nástroje, ktoré spoločnosti môžu využiť na financovanie svojej transformácie na udržateľný systém, patria:

- ✓ taxonómia EÚ,
- ✓ klimatické referenčné hodnoty EÚ,
- ✓ norma pre európske zelené dlhopisy,
- ✓ cieľové hodnoty založené na vedeckých poznatkoch,
- ✓ plány transformácie.

→ Podiel aktivít na ochranu životného prostredia

Environmentálne, sociálne a správne (ESG) ratingy zohrávajú dôležitú úlohu aj na trhu EÚ s udržateľným financovaním, keďže poskytujú investorom a finančným inštitúciám informácie napríklad o investičných stratégiách týkajúcich sa faktorov ESG a súvisiaceho riadenia rizík. V júni 2023 Komisia

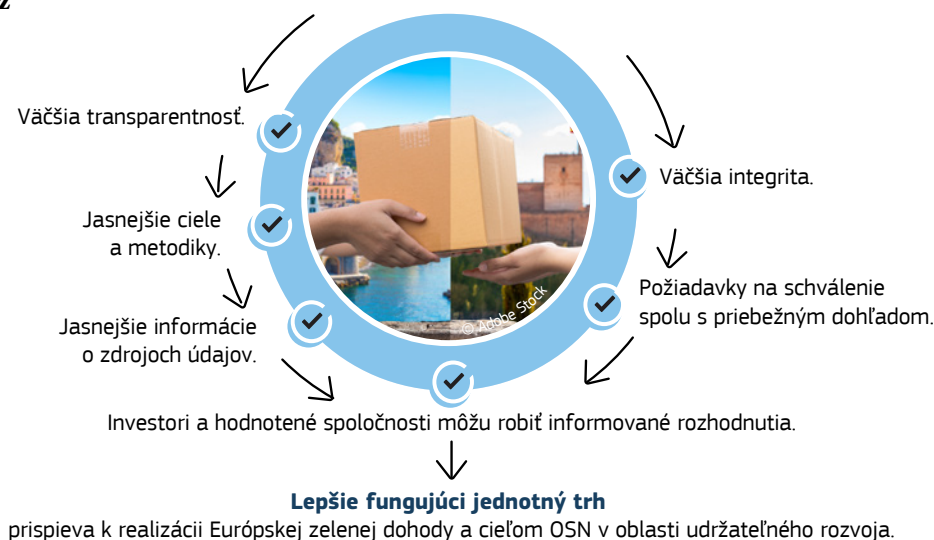
navrhla nariadenie, ktorým sa rieši nedostatočná transparentnosť trhu s ratingmi ESG, čím sa zvýši spoľahlivosť tohto trhu. Nové organizačné zásady a jasné pravidlá predchádzania konfliktom záujmov zvýšia integritu činností poskytovateľov ratingov ESG.

Čo sa mení návrhom o environmentálnych, sociálnych a správnych ratingoch (ESG)?

Doteraz

Odteraz

S cieľom zabezpečiť, aby spoločnosti vykazovali informácie o udržateľnosti harmonizovaným spôsobom, prijala Komisia v júli 2023 aj prvý súbor povinných európskych štandardov vykazovania informácií o udržateľnosti. Tieto štandardy sa vzťahujú na otázky ESG vrátane zmeny klímy, biodiverzity a ľudských práv. Poskytujú investorom informácie, ktoré im pomôžu pochopiť vplyv spoločností, do ktorých investujú, na udržateľnosť. Zohľadňujú sa v nich aj diskusie s Medzinárodnou radou pre štandardy udržateľnosti a s globálnou iniciatívou pre podávanie správ (*Global Reporting Initiative*) s cieľom zabezpečiť vysoký stupeň interoperability medzi štandardmi EÚ a globálnymi štandardmi a zabrániť zbytočnému dvojitému podávaniu správ zo strany spoločností.

V Európskej zelenej dohode z 11. decembra 2019 sa zdôraznil význam nasmerovania finančných a kapitálových zdrojov do zelených investícií. Zelené dlhopisy zohrávajú čoraz dôležitejšiu úlohu pri

financovaní aktív potrebných na prechod na nízkouhlíkové hospodárstvo. Parlament a Rada dosiahli 28. februára 2023 dohodu o návrhu nariadenia o európskych zelených dlhopisoch s cieľom stanoviť oficiálnu normu pre zelené dlhopisy. Nariadenie nadobudlo účinnosť v decembri. Norma pre zelené dlhopisy je súbor kritérií, ktorý tvorí rámec pre emisiu zelených dlhopisov. Zabezpečuje, aby zelené dlhopisy slúžili na financovanie projektov so skutočnými environmentálnymi prínosmi, a pomáha zachovať integritu trhu so zelenými dlhopismi a dôveru v tento trh. Emitenti európskych zelených dlhopisov budú musieť zabezpečiť, aby sa aspoň 85 % finančných prostriedkov získaných vydaním dlhopisu prideliло na hospodárske činnosti, ktoré sú v súlade s nariadením o taxonómii. V nových právnych predpisoch sa takisto stanovuje rámec pre schvaľovanie externých posudzovateľov a dohľad nad nimi, čo pomôže overovať vlastnosti dlhopisov, a tým zvýšiť dôveru v tvrdenia týkajúce sa životného prostredia.

←

PODCAST

Podcast o financovaní z EÚ: „Epizóda č. 9 – Epizóda o norme pre európske zelené dlhopisy“.

Bankovníctvo

Po celosvetovej finančnej kríze v rokoch 2007 – 2008 sa vyvinulo značné úsilie na zabezpečenie väčšej odolnosti bánk EÚ. Vďaka tomuto úsiliu si finančné inštitúcie EÚ dobre počínali počas nedávnych kríz, ako je pandémia COVID-19, útočná vojna Ruska proti Ukrajine a banková kríza v USA na jar 2023. V súčasnosti sú banky EÚ dobre kapitalizované, vysoko likvidné a pod dobrým dohľadom. Ako vyplýva zo zťažových testov, ktoré v roku 2023 vykonal Európsky orgán pre bankovníctvo, sú odolné aj vo veľmi nepriaznivých scenároch.

V záujme ďalšieho posilnenia bánk prijala Komisia 18. apríla návrh na reformu existujúceho rámca EÚ pre krízové riadenie bánk a ochranu vkladov. Dôraz sa kladie na stredné a menšie banky. V minulosti sa

mnohým zlyhávajúcim malým a stredným bankám pomohlo použitím metód mimo stanoveného rámca na riešenie krízových situácií. Niekedy to znamenalo použitie verejných prostriedkov (peňazí daňovníkov) namiesto vlastných peňazí banky alebo iných záložných fondov financovaných odvetvím a určených na ochranu vkladateľov (systémy ochrany vkladov a fondy na riešenie krízových situácií). Zreformovaný rámec uľahčí najmä využívanie záchranných sietí financovaných samotným odvetvím a ochráni vkladateľov počas bankových kríz, a to napríklad tak, že budú presunutí z banky v ťažkostiach do zdravej banky. Používanie takýchto záchranných sietí musí byť len doplnkom vlastných rezerv bánk, ktoré zostávajú prvou obrannou líniou.

Reforma rámca pre krízové riadenie bánk a ochranu vkladov

Ciele

Zachovanie finančnej stability
a ochrana peňazí daňovníkov

Lepšia ochrana
vkladateľov

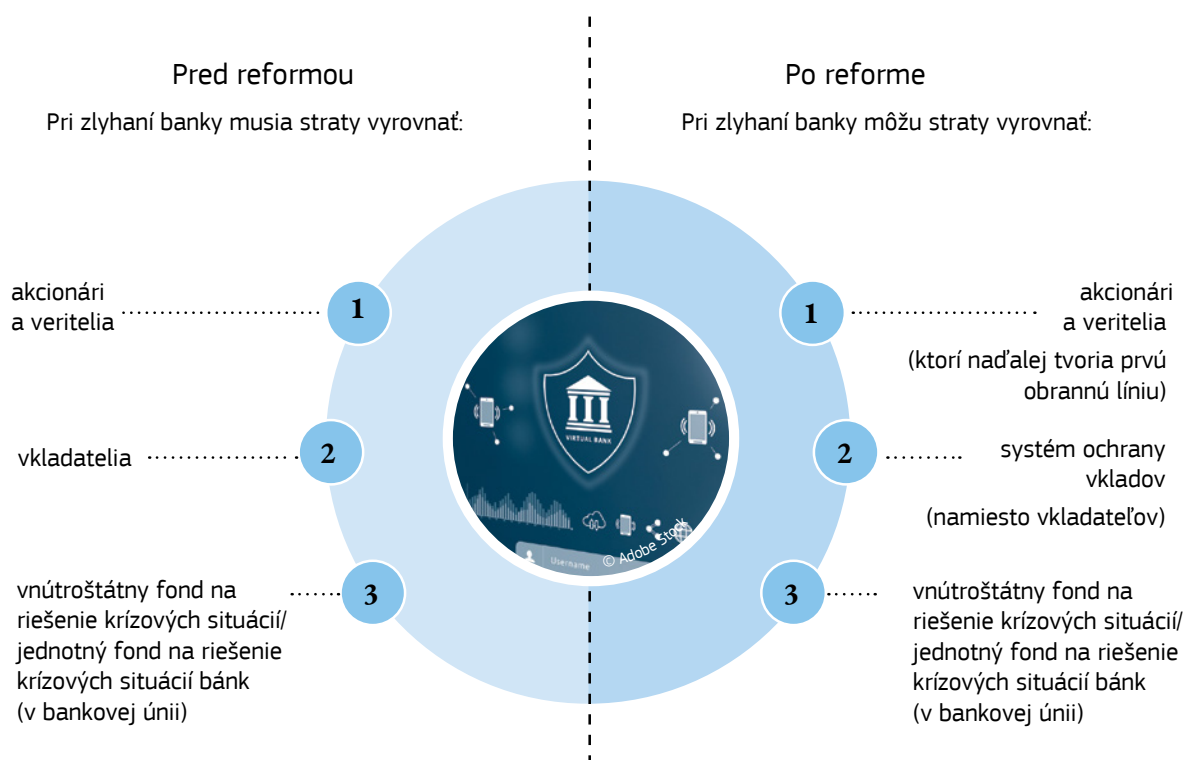
Ochrana reálnej ekonomiky
pred vplyvom zlyhaní banky

Čo robíme?

Zlepšujeme systémy aktivované v prípade zlyhania banky, ako aj systémy ochrany vkladateľov, a to predovšetkým v prípade malých a stredných bánk

Malé a stredné banky

Obchodné modely s vysokým podielom vkladov v súvahe

Ďalším dôležitým prelomovým počinom v priebehu roka bola politická dohoda o návrhu Komisie na revíziu bankových pravidiel EÚ (nariadenie o kapitálových požiadavkách a smernica o kapitálových požiadavkách), známom ako bankový balík. Týmto balíkom sa vykonáva konečný súbor medzinárodných noriem v oblasti bankovej regulácie (normy Bazilej III), na ktorom sa dohodla EÚ a jej partneri zo skupiny G20 v Bazilejskom výbore pre

bankový dohľad. Počiatočná fáza reforiem Bazilej III – stanovenie vyššieho a kvalitnejšieho kapitálu, zníženie pákového efektu a prísne požiadavky na likviditu – je už v platnosti vo všetkých bankách EÚ. Zavedením týchto noriem sa EÚ snaží posilniť jednoduchosť a porovnateľnosť regulačného rámca a jeho citlivosť na riziká, a obnoviť tak v konečnom dôsledku dôveru v kapitálové požiadavky založené na riziku.

Čo je súčasťou balíka opatrení v oblasti bankovníctva?

Bazilej III: nové pravidlá interných modelov

Zavedie sa nový limit, ktorý má pomôcť zabezpečiť, aby sa nepodceňovali riziká, keď banky používajú svoje vlastné výpočtové modely.

Lepší dohľad

Orgány dohľadu budú mať účinnejšie nástroje na vykonávanie dohľadu nad bankami EÚ vrátane komplexných bankových skupín. Zavedú sa minimálne normy pre dohľad nad bankami tretích krajín v EÚ.

Udržateľnosť

Pri riadení svojej obchodnej činnosti budú banky povinné zohľadňovať environmentálne, sociálne a správne riziká.

Spravodlivé, jednoduché a moderné zdaňovanie a clá

Reforma colnej únie

V reakcii na zvýšený objem obchodu, rast elektronického obchodu a prísnejšie normy EÚ navrhla Komisia v máji najambicióznejšiu reformu colnej únie od jej vytvorenia v roku 1968. Digitálna fragmentácia súčasného systému a neoptimálna koordinácia medzi vnútroštátnymi orgánmi zvýšili administratívne náklady na dodržiavanie predpisov pre obchodníkov a rozšírili možnosti podvodov.

Reforma zahŕňa zriadenie colného orgánu EÚ, ktorý bude dohliadať na nové colné dátové centrum. Povedie to k centralizovanejšiemu a digitalizovanejšiemu prístupu k clám, ktorý by mal znížiť náklady obchodníkov na dodržiavanie predpisov, uvoľniť zdroje pre vnútroštátne orgány a zabezpečiť efektívnejšiu a posilnenú colnú úniu odolnú proti podvodom.

↑
Kontajnerový terminál DP World v meste
Konstanca (Rumunsko) 10. mája 2023.

Boj proti daňovým únikom a daňovým podvodom

Nové požiadavky na oznamovanie a výmenu informácií, ktoré sú v súlade s rámcom pre oznamovanie kryptoaktív vytvoreným Organizáciou pre hospodársku spoluprácu a rozvoj, pomôžu členským štátom pri riešení daňových únikov a podvodov v odvetví kryptoaktív a elektronických peňazí. V dohode, ktorá bola dosiahnutá v roku 2023, sa od všetkých poskytovateľov kryptoaktív so sídlom v EÚ vyžaduje, aby oznamovali transakcie klientov s pobytom v EÚ, čím sa posilní odhaľovanie daňových podvodov a vyhýbania sa daňovým povinnostiam.

V rámci akčného plánu únie kapitálových trhov z roku 2020 a akčného plánu pre spravodlivé a jednoduché zdaňovanie na podporu obnovy EÚ Komisia navrhla zjednodušenie postupov zrážkovej dane pre investorov, finančných sprostredkovateľov a správcov dane. Účelom tohto opatrenia je zabrániť dvojitému zdaneniu a zneužívaniu systému vrátenia dane alebo daňových úľav. Jeho cieľom je takisto harmonizovať postupy na získanie úľav zo zrážkových daní, čím sa znížia náklady pre zainteresované strany.

Komisia navrhla aj smernicu o transferovom oceňovaní, ktorej cieľom je znížiť zaťaženie spojené s dodržiavaním predpisov, zvýšiť daňovú istotu a obmedziť spory týkajúce sa transferového oceňovania. Účelom je zabrániť jednak dvojitému zdaneniu a jednak prípadom dvojitého nezdanenia.

Smerom k spravodlivejšiemu, jednoduchšiemu a modernejšiemu zdaňovaniu

Postupovať podľa 27 rôznych vnútroštátnych daňových systémov, z ktorých každý má vlastné pravidlá, spôsobuje spoločnostiam vysoké náklady na dodržiavanie daňových predpisov. Odrádza ich to od cezhraničných investícií v EÚ, a podniky sa tak ocitajú v konkurenčnej nevýhode v porovnaní s podnikmi inde vo svete.

V záujme riešenia tohto problému Komisia prijala v septembri návrh s názvom Podnikanie v Európe: rámec pre zdaňovanie príjmov. Týmto rámcom sa zavedie jednotný súbor pravidiel na určovanie základu dane pre skupiny spoločností. Vďaka tomu sa znížia náklady na dodržiavanie predpisov až o 65 % pre veľké podniky pôsobiace vo viacerých členských štátoch. Okrem toho sa zjednoduší proces pre vnútroštátne daňové orgány, čím sa uľahčí stanovovanie správnych splatných daní.

Hoci je návrh zameraný najmä na veľké skupiny pôsobiace v celej Európskej únii, EÚ prijala aj opatrenia na zjednodušenie daňových pravidiel pre mikropodniky a MSP. Navrhovanou smernicou o zdaňovaní podľa ústredia sa zavádza zjednodušujúci rámec pre MSP pôsobiace v iných členských štátoch prostredníctvom stálych prevádzkarní. Poskytuje im možnosť spolupracovať len s jednou daňovou správou (v štáte, kde majú ústredie), a nie s daňovými úradmi všetkých členských štátov, v ktorých pôsobia. Cieľom je podporiť cezhraničnú expanziu.

3. Vytvorenie klimaticky neutrálnej a prosperujúcej Európy

Úvod

Európska zelená dohoda je plánom Európskej únie na riešenie trojitej hrozby krízy v oblasti klímy, životného prostredia a biodiverzity. EÚ ňou zvýšila úroveň ambícií v oblasti klímy tým, že sa zaviazala dosiahnuť klimatickú neutralitu do roku 2050. EÚ sa vďaka nej mení na spravodlivú a prosperujúcu spoločnosť s moderným a konkurencieschopným hospodárstvom, ktoré efektívne využíva zdroje. V roku 2023 EÚ dosiahla dôležitý čiastkový cieľ na ceste ku klimatickej neutralite. V polovici októbra boli prijaté kľúčové právne predpisy na splnenie či

dokonca prekročenie strednodobého cieľa, ktorým je znížiť do roku 2030 čisté emisie skleníkových plynov aspoň o 55 %. Extrémne počasie opäť odhalilo krutú realitu zmeny klímy v celej EÚ a vo svete, čo zdôrazňuje potrebu pokračovať v snahe čo najrýchlejšie znížiť emisie. Na konferencii COP28 zohrávala EÚ vedúcu úlohu pri zabezpečovaní globálnej dohody o urýchlení prechodu od fosílnych palív, ako aj záväzku strojnásobiť globálnu kapacitu energie z obnoviteľných zdrojov a zdvojnásobiť mieru zlepšenia energetickej efektívnosti do roku 2030.

Realita rozpálenej planéty

Rozvrat a deštrukcia spôsobené extrémnymi poveternostnými javmi v Európe a vo svete v roku 2023 dôrazne pripomenuli vážnu a stále existujúcu hrozbu, ktorú zmena klímy predstavuje pre spoločnosti, ako aj potrebu naliehavých opatrení na ochranu planéty.

Suché podmienky prispeli k dlhším a nebezpečnejším obdobiam prírodných požiarov, ktoré už v marci vypukli v Španielsku, a v júli a auguste došlo k rekordným požiarom, ktoré zničili časti Grécka, Španielska a Portugalska. Prírodný požiar v gréckom severovýchodnom regióne Evros bol doteraz najväčší v EÚ. Podľa Európskeho informačného systému o lesných požiaroch do 22. júla už v celej EÚ zhorelo na popoľ viac ako 181 000 hektárov pôdy, čo je viac ako 40 % nad priemerom zaznamenaným od roku 2003 do roku 2022 (128 225 hektárov).

V reakcii na rastúce riziko prírodných požiarov EÚ v roku 2023 posilnila anticipačné a prognostické spôsobilosti, posilnila hasičskú flotilu rescEU a nasadila stovky hasičov, aby mohli poskytnúť okamžitú podporu. Ako súčasť Koordinačného centra pre reakcie na núdzové situácie vytvorila aj tím pre prírodné požiare.

Prírodné požiare predstavujú celosvetový problém. S cieľom pomôcť riešiť najhoršie prírodné požiare v Kanade za posledných desať rokov (pri ktorých zhoreli približne 4 milióny hektárov, čo je oblasť taká veľká ako Holandsko), členské štáty EÚ ponúkli uvedenej krajine služby približne 300 hasičov prostredníctvom mechanizmu Európskej únie v oblasti civilnej ochrany (pozri kapitolu 8).

Rok 2023 bol so siedmimi rekordnými mesiacmi a s dvoma rekordnými ročnými obdobiami najteplejším rokom, odkedy sa začalo zaznamenávať počasie. Podľa služby EÚ v oblasti monitorovania zmeny klímy programu Copernicus bolo takmer 50 % dní v roku 2023 o viac ako 1,5 °C nad priemerom z predindustriálneho obdobia (1850 – 1900).

© AFP

↑
Prírodné požiare v obciach
Candelaria a Arafo,
Tenerife (Španielsko)
16. augusta 2023.

Extrémne zrážky spôsobili smrteľné záplavy v častiach EÚ vrátane Chorvátska, Talianska, Rakúska a Slovinska.

→ Pohľad zhora na oblasti postihnuté záplavami a zosuvmi pôdy v regióne Emilia-Romagna (Taliansko) 25. mája 2023.

V reakcii na bezprecedentné záplavy a lesné požiare sa v roku 2023 prostredníctvom výziev na podporu obnovy a rekonštrukcie po katastrofách zmobilizovali z Fondu solidarity Európskej únie všetky dostupné zdroje na poskytnutie pomoci.

Okrem Európy je zmena klímy vážnou hrozbou aj pre najchudobnejšie krajiny sveta, zhoršuje už existujúce krízy a vyžaduje si väčšie úsilie na uspokojenie zväčšujúcich sa humanitárnych potrieb (pozri kapitolu 8). Podľa Organizácie OSN pre výživu a poľnohospodárstvo sa podiel krajín s nízkymi a strednými príjmami, ktoré sú vystavené extrémnym klimatickým podmienkam, za posledné dve desaťročia zvýšil zo 76 % na 98 %.

EÚ zaviedla 15. júla každoročný Deň EÚ na pamiatku obetí globálnej klimatickej krízy s cieľom pripomenúť si obeť v Európe a na celom svete. Cieľom podujatia je zvýšiť informovanosť o konkrétnych krokoch, ktoré môžu ľudia urobiť, aby pomohli znížiť škody spôsobené zmenou klímy a lepšie sa pripravili na klimatické katastrofy.

Smerom k emisnej neutralite

Správa Medzivládneho panelu OSN o zmene klímy vydaná v marci obsahuje opätovnú naliehavú výzvu vedcov, že treba prijať opatrenia na riešenie klimatickej krízy. V správe sa opätovne potvrdzuje, že svet sa rýchlo otepľuje v dôsledku ľudského vplyvu, pričom extrémne výkyvy počasia a katastrofy ohrozujú životy a živobytie na celom svete. Z vedeckých faktov jasne vyplýva: jediným spôsobom, ako zastaviť globálne otepľovanie a zmierniť vplyv zmeny klímy, je dosiahnuť emisnú neutralitu. To znamená dosiahnuť rovnováhu medzi množstvom emisií skleníkových plynov uvoľnených do atmosféry a množstvom z nej odstráneným.

Základným kameňom Európskej zelenej dohody je, aby sa Európa stala prvým klimaticky neutrálnym kontinentom na svete. Tento cieľ je zakotvený v európskom právnom predpise v oblasti klímy spolu s právnym záväzkom znížiť do roku 2030 čisté emisie skleníkových plynov v porovnaní s úrovňami z roku 1990 aspoň o 55 %.

Vďaka existujúcim právnym predpisom v oblasti klímy a energetiky klesli emisie skleníkových plynov v EÚ v porovnaní s rokom 1990 o 32,5 %, zatiaľ čo rast hospodárstva EÚ v rovnakom období dosiahol 60 %.

Európska komisia v záujme dosiahnutia tohto cieľa v roku 2021 predložila balík „Fit for 55“ s návrhmi právnych predpisov. V roku 2022 v rámci plánu REPowerEU zvýšila úroveň ambícií niektorých z týchto návrhov (najmä v oblasti energetickej efektívnosti a energie z obnoviteľných zdrojov), aby sa ešte viac znížila závislosť EÚ od dovozu ruských fosílnych palív (pozri kapitolu 4). Do konca roka 2023 boli zavedené kľúčové právne predpisy na dosiahnutie cieľa do roku 2030, ktorým je čisté zníženie o 55 % (pozri ďalej). Patria sem právne záväzné ciele vzťahujúce sa na všetky odvetvia hospodárstva, cieľ spočívajúci v posilnení prirodzených záchytov uhlíka a aktualizovaný system EÚ na obchodovanie s emisiami.

Viac než 9 z 10 občanov EÚ považuje zmenu klímy za vážny problém.

Zmenu klímy považuje:

- za **veľmi** vážny problém **77 %** občanov,
- za **pomerne** vážny problém **16 %** občanov,
- za **nie** vážny problém **7 %** občanov.

Existujúci systém bol v roku 2023 posilnený a jeho rozsah pôsobnosti sa rozšíril tak, aby zahŕňal emisie z námornej dopravy. Vytvoril sa samostatný nový systém obchodovania s emisiami s cieľom rozšíriť stanovovanie cien uhlíka na nové odvetvia hospodárstva, najmä na palivá pre budovy a cestnú dopravu. Okrem stanovenia ceny znečistenia a vytvárania investícií do zelenej transformácie bude nový systém poskytovať sociálnu podporu ľuďom a malým podnikom s cieľom zabezpečiť, aby sa na nikoho nezabudlo.

Očakáva sa, že vďaka konečnému legislatívnu balíku sa čisté emisie skleníkových plynov EÚ znížia do roku 2030 v porovnaní s rokom 1990 o 57 %.

Nový mechanizmus dovozu tovaru z krajín mimo EÚ zabezpečí, aby sa cena uhlíka stanovila v cieľových odvetviach. Nové právne predpisy zahŕňajú aj aktualizované ciele v oblasti obnoviteľných zdrojov energie a energetickej efektívnosti a pravidlá na posilnenie nabíjacej infraštruktúry a na využívanie alternatívnych palív v cestnej, lodnej a leteckej doprave.

V roku 2023 museli členské štáty predložiť aktualizované návrhy národných energetických a klimatických plánov, v ktorých je načrtnuté, ako plánujú splniť ciele EÚ v oblasti energetiky a klímy do roku 2030. Komisia v decembri plány posúdila a vydala odporúčania.

Nevynechanie nikoho

V záujme zabezpečenia spravodlivej a inkluzívnej zelenej transformácie sa v súčasnom desaťročí vygenerujú investície vo výške 55 miliárd EUR na podporu ľudí žijúcich v regiónoch EÚ, ktorí čelia najväčším výzvam pri prechode na klimaticky neutrálne hospodárstvo.

EÚ v spolupráci s vnútroštátnymi, regionálnymi a miestnymi zainteresovanými stranami pomáha diverzifikovať regionálne hospodárstva a dáva ľuďom možnosť v novom hospodárstve prosperovať (pozri aj kapitolu 6).

VIDEO Platforma pre spravodlivú transformáciu.

Balík Fit for 55 – prijaté právne predpisy

Reforma systému EÚ na obchodovanie s emisiami

Nový systém EÚ na obchodovanie s emisiami pre budovy a palivá v cestnej doprave

Sociálno-klimatický fond

Nariadenie o spoločnom úsilí

Nariadenie o využívaní pôdy, lesnom hospodárstve a poľnohospodárstve

Emisné normy oxidu uhličitého pre osobné automobily a dodávky

Mechanizmus uhlíkovej kompenzácie na hraniciach

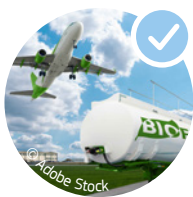
Smernica o energii z obnoviteľných zdrojov

Smernica o energetickej efektívnosti

Nariadenie o infraštruktúre pre alternatívne palivá

Nariadenie o iniciatíve ReFuelEU Aviation

Nariadenie o iniciatíve FuelEU Maritime

Konkurencieschopnosť EÚ bude vo veľkej miere závisieť od jej schopnosti vyvíjať a vyrábať čisté technológie potrebné na úspešný prechod na klimaticky neutrálne hospodárstvo. S cieľom posilniť konkurencieschopnosť emisne neutrálnych technológií v EÚ a podporiť rýchly prechod ku klimatickej neutralite Komisia vo februári 2023 predložila Priemyselný plán v kontexte Zelenej dohody určený pre vek emisnej neutralnosti. Cieľom plánu je vytvoriť priaznivejšie prostredie na rozšírenie výrobných kapacít EÚ pre emisne neutrálne technológie a výrobky (pozri kapitolu 4).

EÚ podporuje aj inovačné emisne neutrálne technológie prostredníctvom inovačného fondu

financovaného zo systému obchodovania s emisiami. Jeho cieľom je priniesť na trh riešenia týkajúce sa dekarbonizácie európskeho priemyslu a podporiť prechod ku klimatickej neutralite a zároveň zvýšiť konkurencieschopnosť EÚ. Niektoré členské štáty okrem toho podporujú výrobnú kapacitu inovačných technológií v rámci národných plánov obnovy a odolnosti. Komisia začala sériu dialógov o prechode na čistú energiu, aby mohla podporiť každé odvetvie pri budovaní jeho obchodného modelu dekarbonizácie priemyslu, pričom prvé boli dialógy o vodíku a energeticky náročných priemyselných odvetviach v roku 2023 (pozri kapitolu 4).

Smerom k obehovému hospodárstvu

Počas roka EÚ naďalej dosahovala pokrok pri prechode na obehové hospodárstvo, pričom cieľom bolo, aby sa udržateľné výrobky stali normou, aby sa znížil tlak na prírodné zdroje, obmedzil odpad a vytvoril udržateľný rast a pracovné miesta.

Každý rok sa v EÚ vyhadzuje viac ako 5 miliónov ton odevov (viac ako 11 kg na osobu), ale len 22 % tohto odpadu sa zbiera separovane na opätovné použitie alebo recykláciu, zatiaľ čo zvyšok sa často spaľuje alebo skládkuje. Podľa navrhovaných nových pravidiel pre textilie budú výrobcovia zodpovední za životný cyklus svojich výrobkov, najmä za nakladanie s odpadom, čím sa podporí udržateľné nakladanie s textilným odpadom v celej EÚ. Očakáva sa, že zvýšenie dostupnosti použitých a recyklovaných textílií vytvorí lokálne pracovné miesta a ušetrí peniaze spotrebiteľom v EÚ aj mimo nej, pričom zmierni vplyv textilnej výroby na prírodné zdroje. V roku 2023 bola spustená kampaň ReSet the Trend s cieľom zvýšiť informovanosť o udržateľnej móde.

Potravinový odpad má obrovský hospodársky, sociálny a environmentálny vplyv. Podľa nového návrhu, ktorý Komisia predložila v júli, sa od členských štátov očakáva, že do roku 2030 znížia potravinový odpad pri spracovaní a výrobe o 10 % a na úrovni maloobchodu a spotreby spolu o 30 % (na obyvateľa). Tieto nové ciele prispievajú k zvýšeniu potravinovej bezpečnosti a k zníženiu emisií skleníkových plynov a zároveň ušetrí náklady pre podniky a spotrebiteľov.

Potravinový odpad

V EÚ sa ročne vyprodukuje **58,4 milióna ton** (131 kg/osoba/rok).
(Zdroj: Eurostat, 2023.)

Približne **10 %** všetkých potravín dodávaných maloobchodníkom, stravovacím službám a domácnostiam skončí ako odpad.

Viac ako polovicu potravinového odpadu produkujú **domácnosti** (54 %).

Druhý najväčší podiel (21 %) pripadá na spracovateľský a výrobný priemysel.

Na podporu tohto úsilia Komisia prijala revidovaný rámec monitorovania obehového hospodárstva s cieľom lepšie sledovať pokrok pri prechode na obehové hospodárstvo v EÚ a jeho príspevok ku globálnej udržateľnosti a odolnosti EÚ. Tento rámec zahŕňa nové ukazovatele, ako je surovínová stopa a produktivita zdrojov, na meranie pokroku pri dosahovaní cieľov v oblasti predchádzania vzniku odpadu.

Každý rok dosiahne koniec životnosti takmer 6 miliónov vozidiel v EÚ. Neadekvátne zaobchádzanie

s vozidlami po dobe životnosti vedie k strate hodnoty a znečisteniu. Odhaduje sa, že vďaka navrhovaným novým pravidlám, ktoré pokrývajú všetky aspekty vozidla od jeho návrhu a umiestnenia na trh až po naloženie s ním na konci životnosti, sa do roku 2035 vygenerujú čisté príjmy vo výške 1,8 mld. EUR. Tieto nové pravidlá okrem toho umožnia dosiahnuť výrazné úspory uhlíka, znížiť závislosti od surovín, vytvoriť ďalšie pracovné miesta a vygenerovať vyššie príjmy v odvetví nakladania s odpadom a recyklácie.

Nové opatrenia na podporu obehovosti v automobilovom priemysle by viedli k možnosti recyklovať až o 4 milióny viac automobilov do roku 2035 a počet pracovných miest by sa mohol zvýšiť o 22 000.

→

Európsky komisár pre životné prostredie, oceány a rybníctvo Virginijus Sinkevičius (vpravo) pri návšteve spoločnosti, ktorá je priekopníkom v oblasti obehového hospodárstva, Belgicko júl 2023.

Dosiahla sa politická dohoda o návrhu Komisie v súvislosti s novými pravidlami v oblasti prepravy odpadu, ktorými sa zabezpečí, aby EÚ prevzala väčšiu zodpovednosť za vlastný odpad. Zakáže sa vývoz plastového odpadu z EÚ do krajín, ktoré nie sú členmi Organizácie pre hospodársku spoluprácu a rozvoj. Dohoda prispieje k zníženiu znečistenia odpadom a k presadzovaniu obehového hospodárstva.

Výrobky majú významný vplyv na životné prostredie počas celého životného cyklu – od ťažby surovín až po ich výrobu, prepravu, používanie a koniec životnosti. V decembri sa dosiahla dohoda o návrhu, podľa ktorého sa majú udržateľné výrobky stať v EÚ normou. Nové nariadenie o ekodizajne udržateľných výrobkov vychádza z existujúcich pravidiel v oblasti ekodizajnu, ktoré takmer 20 rokov úspešne viedlo k zlepšovaniu energetickej efektívnosti výrobkov v EÚ. Novým predpisom sa existujúci rámec rozšíri dvoma spôsobmi: po prvé, rámec má pokryť čo najširšiu škálu výrobkov, a po druhé, v prípade potreby sa má rozšíriť rozsah požiadaviek, ktoré musia výrobky spĺňať.

Posilnenie postavenia spotrebiteľov v súvislosti so zelenou transformáciou je dôležitým prvkom pri dosahovaní cieľov Európskej zelenej dohody týkajúcich sa udržateľnej spotreby. Európsky parlament a Rada Európskej únie dosiahli v septembri dohodu týkajúcu sa návrhu nových pravidiel, ktorými sa zabezpečí, aby boli spotrebiteľia lepšie informovaní o životnosti a opraviteľnosti tovaru, ktorý kupujú, a aby boli lepšie chránení proti nekalým obchodným praktikám. Zavedie sa aj nový zákaz zavádzajúcich tvrdení o výrobkoch, ktoré sú založené na kompenzácii emisií. Komisia okrem toho predložila návrh týkajúci sa zlepšenia prístupu k opravárskym službám a súvisiacim informáciám. Podporuje sa tým oprava pred výmenou počas zákonnej záruky a od výrobcov sa vyžaduje, aby opravili tovar, na ktorý sa vzťahujú a budú vzťahovať osobitné požiadavky na opraviteľnosť (ekodizajn) podľa právnych predpisov EÚ.

Prijímanie udržateľných rozhodnutí

Na doplnenie opatrení, ktorými sa má posilniť postavenie spotrebiteľov, Komisia navrhla aj nové pravidlá na boj proti environmentálne klamlivej reklame, podľa ktorej sa výrobky alebo procesy zdajú šetrnejšie k životnému prostrediu, než skutočne sú. Zabezpečenie spoľahlivosti a dôveryhodnosti environmentálnych značiek a tvrdení umožní spotrebiteľom prijímať informovanejšie rozhodnutia o nákupe. Posilní sa tým aj konkurencieschopnosť podnikov, ktoré sa snažia zvýšiť environmentálnu udržateľnosť svojich výrobkov a činností.

Sfinalizovali sa nové pravidlá, ktoré majú spotrebiteľom pomôcť prijímať informované a ekologické rozhodnutia pri nákupe mobilných telefónov a tabletov. Novými pravidlami v oblasti ekodizajnu sa zlepší trvanlivosť, opraviteľnosť, opätovná použiteľnosť a recyklovateľnosť takýchto zariadení. Zároveň bude nový energetický štítok na smartfónoch a tabletoch obsahovať podrobné údaje o ich efektívnosti a životnosti, a skóre opraviteľnosti pomôže spotrebiteľom urobiť udržateľné rozhodnutia. Tieto pravidlá sa budú uplatňovať od 20. júna 2025.

Pokrok v akčnom pláne nulového znečistenia

Voda

V roku 2023, keď bola revidovaná smernica o pitnej vode začlenená do vnútroštátnych právnych predpisov, začali sa v celej EÚ uplatňovať nové pravidlá. Tieto pravidlá zabezpečia jedny z najprísnejších noriem na svete pre pitnú vodu.

V júni sa v reakcii na dôkazy o tom, že v mnohých častiach EÚ je v súčasnosti menej dažďov, začali uplatňovať nové požiadavky na bezpečné opätovné používanie očistenej odpadovej vody na poľnohospodárske zavlažovanie.

© Getty Images

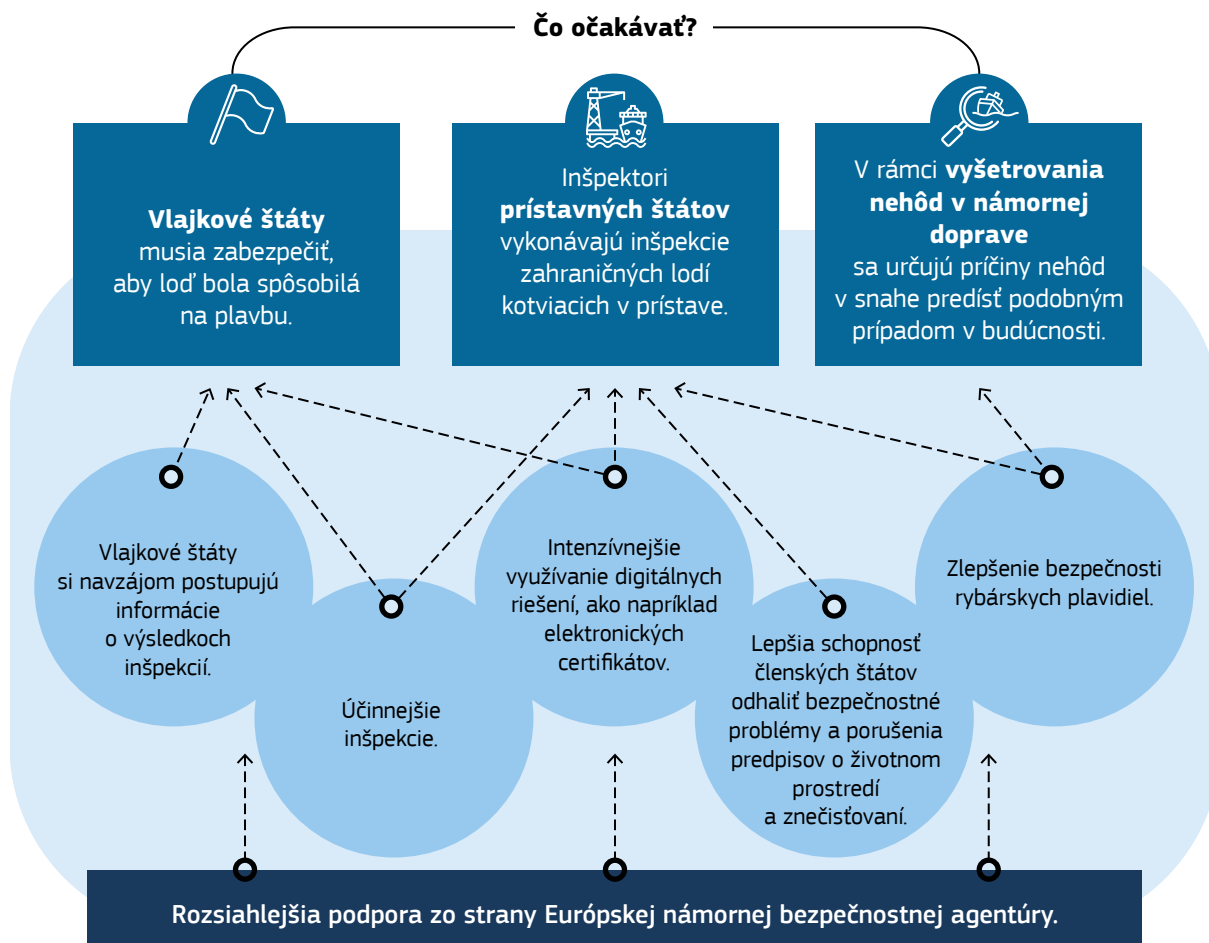
Vo februári 2023 bola uverejnená správa EÚ, v ktorej sa analyzuje jedna z najväčších ekologických katastrof v Európe v nedávnej histórii, pri ktorej uhynulo v rieke Odra približne 360 ton rýb. V nej sa ako pravdepodobná príčina označuje výrazné premnoženie toxických rias (vznik tzv. vodného kvetu) a navrhujú sa odporúčania, ktoré pomôžu zabrániť opätovnému vzniku takejto katastrofickej udalosti.

Aj keď je námorná bezpečnosť vo vodách EÚ na veľmi vysokej úrovni a v poslednom čase bol zaznamenaný len malý počet úmrtí a neboli zaznamenané žiadne veľké úniky ropy, naďalej je každý rok hlásených viac ako 2 000 námorných nehôd a incidentov. V júni Komisia predložila päť legislatívnych návrhov na modernizáciu pravidiel EÚ a zabránenie znečisťovaniu vôd z lodí. Cieľom návrhov je okrem toho zabrániť nezákonnému vypúšťaniu do európskych morí, aby sa znížil vplyv činností námornej dopravy na životné prostredie a zachoval sa morský ekosystém.

Zvyšovanie námornej bezpečnosti

Prísne bezpečnostné normy EÚ sú účinné, ale nové výzvy a technológie si vyžadujú nové koncepcie.

Chemické látky

Podľa návrhu Komisie na ochranu občanov EÚ a životného prostredia pred toxickou ortuťou sa úplne zakáže používanie zubného amalgámu. Na tento účel sa v EÚ ročne používa približne 40 ton ortuti. Vďaka návrhu sa takisto zakáže výroba a vývoz určitých výrobkov obsahujúcich ortuť, ako sú svietidlá.

Hluk

Hluk predstavuje po znečistení ovzdušia druhé najväčšie environmentálne zdravotné riziko v Európe. V správe o vykonávaní smernice o environmentálnom hluku sa stanovuje, ako možno ďalej znižovať hluk a dosiahnuť cieľ zníženia o 30 % do roku 2030.

Priemyselné emisie

Smernica o priemyselných emisiách upravuje približne 52 000 väčších priemyselných zariadení a zariadení na chov hospodárskych zvierat v celej EÚ. Ukladá im povinnosť získať povolenie založené na používaní najlepších dostupných techník. V roku 2023 sa uskutočnila nová séria hodnotení najlepších dostupných techník zameraných na bitúnky, vedľajšie živočíšne produkty a jedlé vedľajšie produkty. Na zníženie vplyvu na životné prostredie bude približne 800 bitúnkov v EÚ musieť dodržiavať tieto nové normy.

Mikroplasty

Komisia urobila ďalší významný krok na ochranu životného prostredia, keď prijala opatrenia na obmedzenie zámerne pridávaných mikroplastov do výrobkov. Nové pravidlá zabránia uvoľneniu približne pol milióna ton mikroplastov do životného prostredia.

Zistite si kvalitu životného prostredia v mieste, kde žijete:

<https://discomap.eea.europa.eu/atlas/?page=Check-your-place>.

Zistite si kvalitu ovzdušia okolo vás (k dispozícii aj ako mobilná aplikácia):

<https://www.eea.europa.eu/themes/air/air-quality-index>.

Biodiverzita

Príroda má zásadný význam v boji proti zmene klímy. Degradácia prírodného prostredia zvyšuje pravdepodobnosť a závažnosť udalostí, ako sú povodne a prírodné požiare, z čoho vyplýva, že príroda a biodiverzita Európy je najlepšou ochranou proti prírodným katastrofám.

V novembri sa dosiahla predbežná politická dohoda týkajúca sa právneho predpisu o obnove prírody, čím sa začal proces nepretržitej a trvalej obnovy prírody. Členské štáty zavedú do roku 2030 opatrenia na obnovu, ktoré budú pokrývať minimálne 20 % pevninských oblastí EÚ a 20 % jej morí. Do roku 2050 by sa takéto opatrenia mali zaviesť v prípade všetkých ekosystémov, ktoré potrebujú obnovu.

Pôda

Zdravá pôda má zásadný význam pre zaistenie potravinovej bezpečnosti, dosiahnutie klimatickej neutrality a zastavenie dezertifikácie a degradácie pôdy. Viac než 60 % pôdy v Európe však nie je v dobrom stave. Cieľom návrhu právneho predpisu o monitorovaní pôdy je, aby sa EÚ vydala cestou k zabezpečeniu zdravej pôdy do roku 2050, na tento účel sa majú zbierať údaje o zdraví pôdy, ktoré sa sprístupnia poľnohospodárom a iným pôdohospodárom. Vďaka novému právnemu predpisu sa udržateľné obhospodarovanie pôdy stane normou. Komisia okrem toho uverejnila usmernenie pre

zainteresované strany o možnostiach financovania zdravej pôdy zo strany EÚ. Manifest misie zameranej na pôdu, spustený v apríli, spája regionálnych a miestnych tvorcov politiky, zainteresované strany a občanov v dynamickej komunite, ktorá sa stará o zdravie pôdy. Dobrovoľnú iniciatívu podpísalo do konca roka viac ako 2 100 jednotlivcov a 350 organizácií. Signatári uznávajú potrebu opatrení v oblasti zdravia pôdy a zapájajú sa do činností na ochranu a obnovu pôdy.

Opel'ovače

Keďže v EÚ vymiera každý tretí druh včiel, motýľov a pestríc, Komisia v roku 2023 predložila obnovenú iniciatívu, v ktorej sa stanovujú opatrenia, ktoré má EÚ a členské štáty prijať, aby sa do roku 2030 zvrátil úbytok opel'ovačov. Občania čoraz dôraznejšie žiadajú rozhodujúce kroky proti úbytku opel'ovačov, najnovšie prostredníctvom úspešnej európskej iniciatívy občanov „Zachráňme včely a poľnohospodárov“. EÚ okrem toho znížila maximálne hladiny reziduí dvoch neonicotinoidných pesticídov v potravinách na najnižšiu úroveň, ktorú možno merať najnovšími technológiami. V EÚ už bolo zakázané používanie klotianidínu a tiametoxámu v exteriéri. Pre potraviny a krmivá vyrobené v EÚ alebo dovážané do EÚ budú platiť nové hodnoty. Tým sa zabezpečí, aby potraviny uvádzané na vnútorný trh neprispievali k úbytku opel'ovačov, bez ohľadu na to, kde sa vyrábajú.

Zdravie pôdy priamo ovplyvňuje potravinovú bezpečnosť EÚ

95 % našich potravín sa priamo alebo nepriamo produkuje na pôde.

Erózia pôdy v EÚ spôsobuje stratu poľnohospodárskej produktivity vo výške **1,25 miliardy EUR** ročne.

83 % pôd v EÚ obsahuje rezidua pesticídov.

Viac ako **23 %** poľnohospodárskej pôdy trpí zhutnením, čo znižuje produktivitu.

Lesy

Lesy sú kľúčovým spojencom v boji proti zmene klímy a strate biodiverzity. Do akej miery môže pôda, a najmä sektor využívania pôdy, prispieť k zmierneniu zmeny klímy, vo veľkej miere závisí od toho, ako sa tieto oblasti využívajú a obhospodarujú. Odstraňovanie uhlíka v sektore využívania pôdy v EÚ sa v posledných rokoch výrazne znížilo a slabne aj funkcia pôdných záchytov. EÚ v roku 2023 aktualizovala svoje právne predpisy o využívaní pôdy, zmene využívania pôdy a lesnom hospodárstve s cieľom zlepšiť odstraňovanie uhlíka a podporiť udržateľné obhospodarovanie poľnohospodárskej a lesnej pôdy.

Komisia v novembri navrhla právny predpis o monitorovaní lesov, ktorého cieľom je vytvoriť komplexnú vedomostnú základňu, ktorá umožní členským štátom, vlastníkom lesov a lesným hospodárom zlepšiť reakciu na narastajúce tlaky na lesy, ktoré sa so zmenou klímy stupňujú. Rámec monitorovania zabezpečí, aby boli lesy odolnejšie voči cezhraničným hrozbám (škodcovia, sucho a prírodné požiare) a navyše pomôže vlastníkom lesov a lesným hospodárom využívať systémy ekosystémových platieb, ako je napríklad systém EÚ na certifikáciu odstraňovania uhlíka.

V júni nadobudlo účinnosť priekopnícke nariadenie EÚ o dodávateľských reťazcoch, ktoré neprispievajú k odlesňovaniu, ktoré je kľúčovým stavebným prvkom v boji proti zmene klímy a strate biodiverzity. Hospodárske subjekty a obchodníci budú mať na zavedenie nových pravidiel 18 mesiacov. Hneď od začiatku ich uplatňovania sa nimi zabezpečí, aby súbor kľúčových tovarov vyvázaných z EÚ alebo umiestnených na trh EÚ už neprispieval k odlesňovaniu a degradácii lesov, a to ani v samotnej Európskej únii, ani inde vo svete. Zoznam obsahuje palmový olej, kávu, sóju a čokoládu. Nové pravidlá okrem toho pomôžu zabezpečiť živobytie miliónov ľudí vrátane domorodých a miestnych spoločenstiev na celom svete, ktoré sú vo veľkej miere závislé od lesných ekosystémov.

Udržateľné potravinové systémy

Schválenie všetkých 28 strategických plánov Komisiou 1. januára 2023 znamenalo začiatok novej spoločnej poľnohospodárskej politiky (SPP).

Z finančných prostriedkov EÚ sa v rokoch 2023 až 2027 vyčlení spolu 264 miliárd EUR pre európskych poľnohospodárov ako pomoc pri prechode na udržateľné a odolné odvetvie poľnohospodárstva a pri udržiavaní životaschopnosti a rozmanitosti vidieckych oblastí. Takmer 98 miliárd EUR sa vyčlení na zabezpečenie prínosov pre klímu, vodu, pôdu, ovzdušie, biodiverzitu a dobré životné podmienky zvierat v súlade s cieľmi Európskej zelenej dohody.

Nová SPP prispieje k cieľom EÚ v oblasti znižovania používania chemických pesticídov a s ním spojeného rizika a podstatne zvýši cieleňú podporu ekologického poľnohospodárstva. Okrem toho poskytne stimuly pre pôdohospodárov, aby ukladali uhlík v pôde a biomase a znižovali emisie skleníkových plynov na 35 % poľnohospodárskej plochy EÚ tým, že budú využívať vhodné postupy obhospodarovania, pričom sa

očakáva striedanie plodín na 85 % ornej pôdy, ktorá sa podporuje v rámci SPP.

V čase čoraz väčších obáv týkajúcich sa dodávok potravín Komisia pokračovala v práci na mapovaní faktorov vplyvu na potravinovú bezpečnosť. Nový návrh, ktorým sa umožňuje bezpečné používanie nových genómových techník, prispieje k pokroku smerom k udržateľnejším potravinovým systémom a zároveň zaručí potravinovú bezpečnosť. Pomocou týchto techník môžu vzniknúť odrody rastlín, ktoré sú odolné voči zmene klímy, odolné voči škodcom a vysoko výnosné, čím sa zníži potreba chemických pesticídov a závislosť EÚ od dovozu poľnohospodárskych výrobkov. Komisia navrhla nové právne predpisy EÚ o výrobe rastlinného množiteľského a lesného reprodukčného materiálu a obchodovaní s ním, aby sa zvýšila rozmanitosť a kvalita semien, odrezkov a iného rastlinného materiálu.

SPP nie je len nástrojom, ktorým sa podporujú opatrenia na obnovu a rekonštrukciu po kríze, ale okrem toho umožňuje poľnohospodárom predvídať účinky zmeny klímy a iné výzvy a prispôbiť sa im. EÚ skúma, ako by sa dalo poľnohospodárov EÚ najlepšie podporiť a ako by sa mohli poľnohospodárske politiky EÚ prispôbiť ich potrebám. Na tento účel sa v januári 2024 začne strategický dialóg o budúcnosti poľnohospodárstva EÚ.

→ Európsky komisár pre poľnohospodárstvo Janusz Wojciechowski (vpredu vpravo) navštívil komunity zasiahnuté povodňami na poliach v meste Thessaly (Grécko) október 2023.

Životné podmienky zvierat

EÚ už viac ako 40 rokov pracuje na zlepšovaní životných podmienok zvierat, postupne zlepšuje život zvierat a prijíma normy v oblasti životných podmienok zvierat, ktoré patria medzi najprísnejšie na svete. To pokračovalo aj v roku 2023 návrhom na prepracovanie súčasných pravidiel EÚ týkajúcich sa prepravy zvierat, vďaka čomu sa zlepšia životné podmienky 1,6 miliardy zvierat každý rok prepravovaných v rámci EÚ a z EÚ. Návrh sa zameriava na špecifické ciele, medzi ktoré patrí skrátenie trvania cesty, zväčšenie minimálneho priestoru a zlepšenie podmienok pre zvieratá vyvážené z EÚ. Presadzovanie existujúcich právnych predpisov zostáva prioritou a v roku 2023 pokračovali pravidelné audity a kontroly v rôznych oblastiach.

Okrem toho vôbec prvými pravidlami týkajúcimi sa dobrých životných podmienok a výsledovateľnosti psov a mačiek sa pre tieto zvieratá stanovila jednotné normy EÚ pre chov, umiestnenie a zaobchádzanie v chovných zariadeniach, obchodoch so spoločenskými zvieratami a v útulkoch.

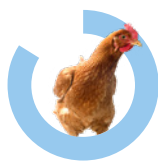
Vysledovateľnosť psov a mačiek sa posilní aj prostredníctvom povinnej identifikácie a registrácie vo vnútroštátnych databázach s cieľom bojovať proti nezákonnému obchodu a lepšie kontrolovať životné podmienky zvierat v chovných zariadeniach.

Komisia v priebehu roka reagovala na európsku iniciatívu občanov „Fur Free Europe“ (Európa bez kožušín) – desiatu úspešnú iniciatívu, ktorú podporilo viac ako 1,5 milióna občanov v celej EÚ. Aj keď sa v tejto fáze nenavrhujú žiadne ďalšie právne predpisy, Komisia plánuje súbor opatrení na riešenie cieľov iniciatívy vrátane poverenia Európskeho úradu pre bezpečnosť potravín vypracovaním vedeckého stanoviska k životným podmienkam kožušinových zvierat do marca 2025.

V oblasti životných podmienok zvierat sa pripravujú ďalšie opatrenia, napríklad opatrenia nadväzujúce na európsku iniciatívu občanov „End of Cage“ (Skončujeme s klietkovým chovom).

Aký názor majú obyvatelia EÚ na otázku dobrých životných podmienok zvierat?

Potreba lepšie chrániť dobré životné podmienky zvierat

84 % respondentov si myslí, že treba lepšie chrániť dobré životné podmienky hospodárskych zvierat.

74 % respondentov si myslí, že treba lepšie chrániť dobré životné podmienky spoločenských zvierat.

Zdroj: osobitný prieskum Eurobarometra 533, október 2023.

Obrázky: © Adobe Stock.

Dobré životné podmienky hospodárskych zvierat

91 % respondentov to považuje za dôležité.

8 % respondentov to nepovažuje za dôležité.

↑
Dobré životné podmienky zvierat sú pre obyvateľov EÚ dôležité, ako vyplýva z výsledkov prieskumu Eurobarometra uverejneného v októbri.

Udržateľné rybárstvo a oceány

Zmena klímy a strata biodiverzity ohrozujú udržateľnosť rybolovných a akvakultúrnych zdrojov. Balík opatrení predložený vo februári obsahuje opatrenia a riešenie týchto výziev prostredníctvom vykonávania spoločnej rybárskej politiky a nového akčného plánu pre morské prostredie. Opatrenia ponúkajú možnosti na zvýšenie odolnosti a udržateľnosti rybolovu a akvakultúry, a to aj podporou mimoriadne potrebnej energetickej transformácie (pozri kapitolu 4). Balík prispieva k záväzku EÚ chrániť aspoň 30 % svojich morí (pričom 10 % je pod prísnu ochranou). Navrhované opatrenia sa budú realizovať postupne, aby sa odvetvie mohlo prispôbiť.

Cieľom nových pravidiel, ktoré Parlament a Rada prijali v roku 2023, je pomôcť predchádzať nadmernému rybolovu a vytvoriť účinnejší a harmonizovanejší systém kontroly rybárstva s plným využitím moderných technológií. To zahŕňa používanie diaľkového elektronického monitorovania a kamerového systému na palube rybárskych plavidiel a povinné používanie digitálnych nástrojov pri postupoch osvedčovania úlovkov a vysledovateľnosti s cieľom zabrániť dovozu tovaru, ktorý pochádza z nezákonného rybolovu.

Komisia uvítala európsku iniciatívu občanov „Stop Finning – Stop the trade“ (Zastavte odstraňovanie

plutiev – zastavte obchod), v ktorej ju požiadala, aby pomohla ukončiť medzinárodný obchod s odstránenými žraločími plutvami, pričom v prvom kroku by sa zaviedol zákaz obchodovania na trhu EÚ. Komisia zväží, či sú potrebné právne predpisy. Okrem toho zintenzívni presadzovanie opatrení EÚ v oblasti vysledovateľnosti a nadviaže spoluprácu s medzinárodnými partnermi s cieľom chrániť žraloky a udržateľne riadiť ich stavy na celom svete.

Po viac ako desiatich rokoch multilaterálnych rokovaní bola v júni prijatá Zmluva o šírom mori. Táto zmluva je historickým úspechom v úsilí spojenom s ochranou oceánov, v boji proti zhoršovaniu životného prostredia, boji proti zmene klímy a zabránení strate biodiverzity na šírom mori. Pre EÚ a jej členské štáty, ktoré viedli rokovania na celosvetovej úrovni, predstavuje prioritu. Zmluva nadobudne platnosť po jej ratifikácii 60 zmluvnými stranami.

EÚ formálne prijala dohodu Svetovej obchodnej organizácie o rybolovných dotáciách v mene členských štátov. Dohoda má zásadný význam na zabezpečenie toho, aby hlavným cieľom týchto dotácií bola udržateľnosť a aby sa zabránilo poškodzovaniu oceánov a populácií rýb, od ktorých závisí živobytie pobrežných komunít na celom svete. Nadobudne platnosť po tom, ako 164 členov organizácie završí vnútroštátne ratifikačné postupy.

Udržateľná mobilita

EÚ investuje do širokej škály dopravných projektov na zlepšenie cezhraničnej infraštruktúry a podporu nových technológií prostredníctvom Nástroja na prepájanie Európy na roky 2021 – 2027. Medzi projekty, ktoré v roku 2023 získali finančné prostriedky EÚ, patria dôležité cezhraničné železničné spojenia, najmä Brennerský úpätný tunel (prepájajúci Taliansko a Rakúsko), Rail Baltica (prepájajúci tri pobaltské štáty a Poľsko so zvyškom Európy) a cezhraničný úsek medzi Nemeckom a Holandskom (Emmerich-Oberhausen). Z finančných prostriedkov vo výške 6,2 miliardy EUR sa podporujú projekty, ktoré prispievajú k efektívnejšej, ekologickejšej a inteligentnejšej sieti železníc, vnútrozemských vodných ciest, ciest a námorných trás, pričom väčšina z nich je určená pre udržateľné druhy dopravy. S cieľom zlepšiť cezhraničné železničné spojenia v celej Európe oznámila EÚ v roku 2023 podporu na 10 pilotných projektov EÚ, ktorými sa zavádzajú nové alebo sa zlepšujú existujúce železničné služby – vďaka čomu budú rýchlejšie, častejšie a cenovo dostupnejšie.

Európska komisárka pre dopravu Adina Vălean (vpravo) počas Dní mestskej mobility 2023 v Seville (Španielsko) 4. októbra 2023.

Letectvo

V októbri EÚ prijala nariadenie o iniciatíve ReFuelEU Aviation na podporu používania udržateľných leteckých palív. Podľa nových pravidiel budú dodávatelia leteckých palív povinní od roku 2025 do leteckého paliva primiešavať čoraz viac udržateľných palív. Predpokladá sa, že do roku 2050 sa tak znížia emisie oxidu uhličitého z lietadiel približne o dve tretiny v porovnaní so situáciou, ak by sa neprijali žiadne opatrenia, čo prinesie výhody pre klímu a kvalitu ovzdušia.

Aliancia pre letectvo s nulovými emisiami, ktorá vznikla v roku 2022, sa pripravuje na uvedenie lietadiel na vodíkový a elektrický pohon do prevádzky. Otázkam, ktoré majú zásadný význam pre ich zavedenie do praxe, sa venuje takmer 300 expertov zo 141 členských organizácií aliancie. V správe o pokroku, ktorú uverejnila aliancia, sa uvádza, že nadchádzajúce roky sa musia využiť na vytvorenie vhodného regulačného rámca.

Lodná doprava

Nové nariadenie o iniciatíve FuelEU Maritime, ktoré EÚ prijala v júli, podporí používanie čistejších palív a energie v námornej doprave, čím sa zabezpečí postupné znižovanie intenzity skleníkových plynov z palív používaných v tomto odvetví – o 2 % v roku 2025 a do roku 2050 až o 80 %.

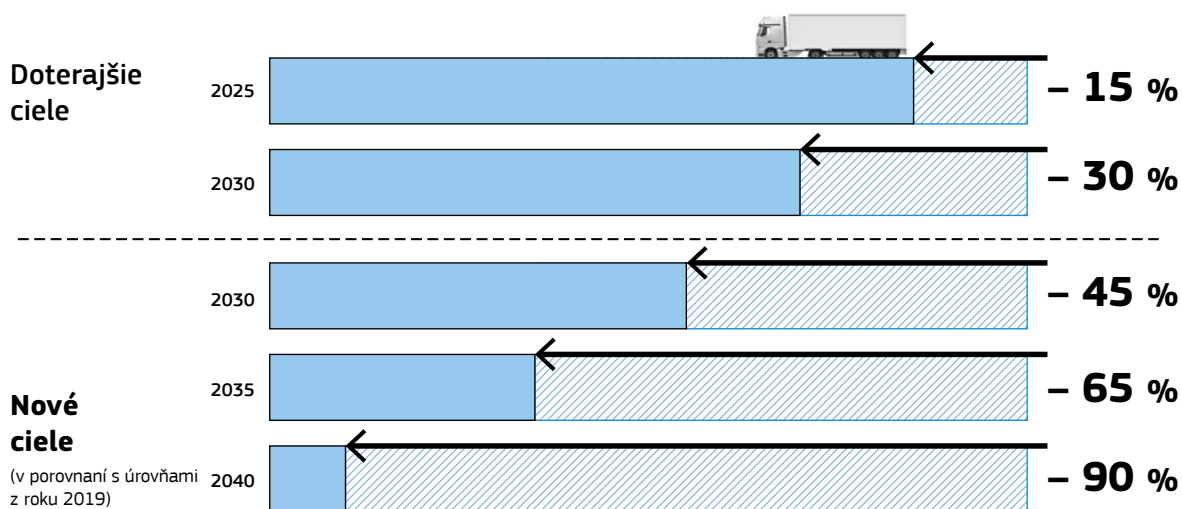
EÚ uvítala dohodu dosiahnutú v rámci Medzinárodnej námornej organizácie o stanovení cieľa nulovej bilancie emisií z lodí „do alebo okolo, t. j. približne do roku 2050“. Uvítala aj orientačné kontrolné body: aspoň 20 %, ideálne 30 % v roku 2030, a aspoň 70 %, ideálne 80 % v roku 2040 (v porovnaní s úrovňami z roku 2008).

EÚ okrem toho investovala viac ako 540 miliónov EUR do infraštruktúry pre alternatívne palivá v rámci transeurópskej dopravnej siete. Výsledkom bude približne 14 000 nabíjajúcich staníc a 81 vodíkových čerpacích staníc spolu s elektrifikáciou prístavov a letísk.

EÚ okrem toho navrhla revíziu smernice o kombinovanej doprave s cieľom zvýšiť udržateľnosť nákladnej dopravy tým, že sa zlepši konkurencieschopnosť využívania dvoch alebo viacerých druhov dopravy.

Komisia predložila revíziu noriem pre emisie oxidu uhličitého z ťažkých úžitkových vozidiel, ako sú nákladné vozidlá, mestské autobusy a diaľkové autobusy. Tie sú zodpovedné za viac ako 25 % emisií skleníkových plynov z cestnej dopravy v EÚ a predstavujú viac ako 6 % celkových emisií EÚ. Komisia s cieľom stimulovať rýchlejšie zavádzanie autobusov s nulovými emisiami v mestách navrhla, aby mali do roku 2030 všetky nové mestské autobusy nulové emisie.

Znižovanie emisií oxidu uhličitého z ťažkých úžitkových vozidiel

Obrázok: © Adobe Stock.

Konáme globálne pre planétu

Konferencia OSN o zmene klímy (COP28) v Dubaji (Spojené arabské emiráty) v roku 2023 znamenala uzavretie prvého globálneho hodnotenia v rámci Parížskej dohody s cieľom zistiť, aký pokrok dosiahli krajiny od prijatia globálnej dohody o zmene klímy.

↑
VIDEO Výsledky konferencie COP28.

EÚ sa spolu s jej partnermi z celého sveta podarilo ponechať otvorenú možnosť dodržať záväzok prijatý v Paríži v roku 2015, a to obmedziť nárast priemernej globálnej teploty na 1,5 °C. Zmluvné strany uznávajú, že svet v súčasnosti nie je na najlepšej ceste k dosiahnutiu tohto cieľa, a dohodli sa na spôsobe, ako sa vrátiť sa na správnu cestu.

Všetky zmluvné strany sa dohodli na odklone od fosílnych palív a na prijatí naliehavých opatrení v tomto desaťročí kritickom pre klímu. V rámci rokovaní, ktoré sa osobitne zameriavali na odvetvie energetiky, sa krajiny dohodli, že prijmú opatrenia na zníženie emisií o 43 % do roku 2030 a nasmerujú svet na cestu k dosiahnutiu emisnej neutrality do roku 2050 v súlade s najlepšimi dostupnými vedeckými poznatkami.

EÚ na konferencii viedla globálnu iniciatívu zameranú na strojnásobenie celosvetovej kapacity energie z obnoviteľných zdrojov a zdvojnásobenie miery zlepšenia energetickej efektívnosti do roku 2030, pričom počas rozhovorov odštartovala globálny záväzok v oblasti obnoviteľných zdrojov energie a energetickej efektívnosti. S podporou predsedníctva COP28 a s podporou približne 130 krajín tento prísľub schválil celý svet vo finálnom dokumente konferencie s názvom „Konsenzus Spojených arabských emirátov“.

EÚ oznámila, že prostredníctvom stratégie Global Gateway (pozri kapitolu 8) investuje v nasledujúcich dvoch rokoch 2,3 miliardy EUR z rozpočtu EÚ na podporu energetickej transformácie v európskom susedstve a na celom svete.

V rámci globálneho záväzku o metáne, ktorý iniciovali EÚ a Spojené štáty v roku 2021, teraz viac než 150 krajín napĺňa spoločný cieľ znížiť do roku 2030 celosvetové emisie metánu aspoň o 30 % v porovnaní s úrovňami z roku 2020. EÚ a jej členské štáty na konferencii COP28 oznámili financovanie 175 miliónov EUR na podporu finančnej kampane Methane Finance Sprint, aby sa znižovanie emisií metánu urýchlilo.

→
Európsky komisár pre oblasť klímy Wopke Hoekstra na konferencii COP28 v Dubaji (Spojené arabské emiráty) 8. decembra 2023.

Výkonný podpredseda Európskej komisie zodpovedný za Európsku zelenú dohodu, medziinštitucionálne vzťahy a strategický výhľad Maroš Šefčovič sa zúčastňuje na zasadnutí Rámcového dohovoru Organizácie Spojených národov o zmene klímy v kontexte konferencie COP28 v Dubaji (Spojené arabské emiráty) 4. decembra 2023.

V rámci globálneho hodnotenia sa analyzovali aj prostriedky realizácie potrebnej transformácie, pričom zmluvné strany sa dohodli na záverečných krokoch smerom k stanoveniu nového kolektívneho kvantifikovaného cieľa v oblasti financovania opatrení v oblasti zmeny klímy na budúcoročnej konferencii. Na konferencii sa dohodol aj rámec pre globálny cieľ v oblasti adaptácie, vďaka ktorému sa má posilniť odolnosť sveta voči zmene klímy.

EÚ pomohla sprevádzkovať nový fond pre straty a škody, ktorý bude slúžiť na pomoc rozvojovým krajinám, ktoré sú obzvlášť zraniteľné voči nepriaznivým účinkom zmeny klímy. EÚ a jej členské štáty prispeli do fondu sumou viac ako 400 miliónov EUR – čo predstavuje viac ako dve tretiny pôvodne sľúbeného financovania.

S cieľom riešiť ľudský vplyv klimatickej krízy v nestabilnom a konfliktnom prostredí sa EÚ pripojila k dvom novým hlavným iniciatívam, ktoré začalo predsedníctvo COP28: Predchádzanie katastrofám: charta pre financovanie riadenia rizík a Vyhlásenie o klíme, pomoci, obnove a mieri. V charte sa stanovujú zásady, podľa ktorých sa má zabezpečiť lepšie využívanie financií na riadenie rizík a ochranu ľudí v najzraniteľnejších krajinách, a vo vyhlásení sa požaduje naliehavá finančná podpora na adaptáciu na zmenu klímy a odolnosť v týchto krajinách.

EÚ na marcovej konferencii OSN o vode, prvom samite svojho druhu za takmer 50 rokov, potvrdila svoj pevný záväzok zabezpečiť globálnu odolnosť vodných zdrojov a dostupnosť vody. Delegácia EÚ predstavila 33 dobrovoľných záväzkov v rámci akčného programu v oblasti vody, ktorý predstavuje platformu na urýchlenie globálneho pokroku pri dosahovaní cieľov udržateľného rozvoja súvisiacich s vodou.

EÚ nadviazala na začiatku roka partnerstvo s 26 krajinami s cieľom vytvoriť koalíciu ministrov obchodu za klímu, prvé globálne fórum na úrovni ministrov, ktoré sa venuje otázkam obchodu, klímy a udržateľného rozvoja. Cieľom koalície je stimulovať obchodné politiky, ktoré riešia zmenu klímy na miestnej aj celosvetovej úrovni.

EÚ v apríli založila zelenú alianciu s Nórskom a v novembri ďalšiu s Kanadou s cieľom prehĺbiť spoluprácu v oblasti klímy, životného prostredia, energetiky a čistého priemyslu. EÚ a Južná Kórea okrem toho v máji nadviazali zelené partnerstvo s cieľom posilniť spoluprácu a vymieňať si najlepšie postupy týkajúce sa opatrení v oblasti klímy, čistej a spravodlivej energetickej transformácie, ochrany životného prostredia a ďalších oblastí zelenej transformácie.

Ciele udržateľného rozvoja

Z prvého dobrovoľného preskúmania vykonávania Agendy 2030 pre udržateľný rozvoj zo strany EÚ vyplýva, že je plne odhodlaná splniť 17 cieľov udržateľného rozvoja, ktoré prijali všetky členské štáty OSN v roku 2015.

EÚ si pevne stanovila udržateľný rozvoj za svoj hlavný cieľ a usiluje sa o dosiahnutie pokroku v rámci Agendy 2030 doma aj vo svete tým, že podporuje partnerské krajiny v ich implementačnom úsilí.

EÚ začlenila ciele do svojich politík, rozpočtov a dlhodobého plánovania. Európska zelená dohoda predstavuje vďaka komplexnému nadrezortnému prístupu cestu k udržateľnejšej a prosperujúcej budúcnosti pre všetkých.

© AFP

4. Cenovo dostupná, bezpečná a udržateľná energia pre Európu

Úvod

V reakcii na jednu z najhorších globálnych energetických kríz za posledné desaťročia prijala Európska únia v roku 2023 drastické opatrenia na úsporu energie, diverzifikáciu dodávok a urýchlenie prechodu na čistú energetiku. Naliehavú potrebu konať zdôraznili aj neutíchajúce problémy s klímou, životným prostredím a biodiverzitou po celom svete. Na ochranu svojho hospodárstva EÚ v priebehu roka pokračovala v odklone od ruských fosílnych palív. Zároveň pritom posilnila udržateľnosť zvýšením podielu výroby z obnoviteľných zdrojov a opatreniami

v oblasti energetickej efektívnosti. EÚ začala komplexnú reformu svojho trhu s elektrinou, aby boli spotrebitelia lepšie chránení pred energetickými cenovými šokmi. Takisto zaviedla nové iniciatívy na zvýšenie svojej konkurencieschopnosti a budovanie priemyselných kapacít pre čisté technológie. Ich cieľom je zaistiť prístup ku kritickým surovinám a znížiť strategické závislosti v kľúčových technológiách a hodnotových reťazcoch, čím sa zlepši hospodárska bezpečnosť a technologická suverenita EÚ.

Energetická bezpečnosť

Odklon od ruských fosílnych palív

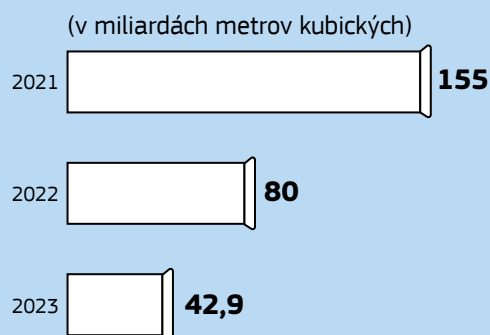
S cieľom zabezpečiť, aby ľudia v Európskej únii mali prístup k cenovo dostupnej, bezpečnej a udržateľnej energii, spustila EÚ v máji 2022 plán [REPowerEU](#). Jeho cieľom je výrazne znížiť závislosť EÚ od ruských fosílnych palív zvýšením podielu domácej čistej energie, znížením spotreby a diverzifikáciou dodávok energie do Únie. Za prvých 12 mesiacov od jeho zavedenia dosiahla EÚ v plnení týchto troch cieľov významný pokrok.

Ku koncu roka 2023 dosahoval celkový dovoz ruského plynu do EÚ len 42,9 miliardy kubických metrov – na porovnanie, v roku 2022 to bolo 80 mld. m³ a v roku 2021 vyše 150 mld. m³. Počas roka prúdil potrubný plyn do EÚ opäť najmä z Nórska a severnej Afriky, zatiaľ čo hlavným dodávateľom skvapatného zemného plynu boli Spojené štáty.

Okrem plánu REPowerEU pomáha členským štátom EÚ diverzifikovať dodávky plynu aj viacero ďalších nástrojov. Jedným z nich je spoločný mechanizmus nákupu plynu [AggregateEU](#), ktorý umožňuje plynárenským a odberateľským podnikom združovať dopyt, koordinovať využívanie infraštruktúry, rokovať s medzinárodnými partnermi a pripraviť sa na spoločné nákupy plynu a vodíka.

Dovoz plynu z Ruska

Ďalším opatrením EÚ na riešenie bezpečnosti dodávok, ktoré sa zaviedlo v roku 2022, je [nariadenie o skladovaní plynu](#), ktoré vyžaduje, aby členské štáty do 1. novembra naplnili svoje zásobníky na 90 % s cieľom zaručiť dostatočné zásoby na zimu. Aj vďaka tomuto opatreniu dosiahli zásoby pred zimou 2022/2023 úroveň 95 % kapacity. V roku 2023 bol pokrok v plnení zásobníkov pri podstatne nižších a stabilnejších cenách než v roku 2022 mimoriadne rýchly: cieľ 90 % sa dosiahol už 18. augusta a začiatkom decembra bola naplnenosť vyše 95 %.

↑ Predsedníčka Európskej komisie Ursula von der Leyen (štvrtá zľava) a generálny tajomník NATO Jens Stoltenberg (piaty zľava) na návšteve jednej z plošín na ťažbu zemného plynu nórskej spoločnosti Equinor pri západnom pobreží Nórska, 17. marca 2023.

←

Lod' na prepravu skvapalneného zemného plynu (LNG) v námornom termináli, ktorý bol nedávno zriadený v Nemecku na dovoz plynu ako alternatíva k plynovodom Nord Stream, Brunsbüttel (Nemecko) september 2023. LNG je zemný plyn, ktorý sa po ochladení mení z plynu na kvapalinu, ktorá predstavuje 1/600 jeho pôvodného objemu. Vďaka tejto výraznej redukcii objemu ho možno bezpečne a efektívne prepravovať v cisternových lodiach na prepravu LNG.

Pri zabezpečovaní alternatívnych zdrojov plynu pomohlo EÚ aj viacero nových projektov energetickej infraštruktúry dokončených v posledných dvoch rokoch. Medzi príklady patrí plynovod Baltic Pipe a prepojovací plynovod medzi Gréckom a Bulharskom, ako aj nové terminály na skvapalnený zemný plyn v rôznych členských štátoch.

V novembri podnikla EÚ ďalší krok k príprave svojho energetického systému na budúcnosť – uverejnila prvý zoznam projektov spoločného záujmu, ktorý je plne v súlade Európskou zelenou dohodou. Formálne

sa má prijať začiatkom roka 2024. Zoznam sa uverejňuje každé dva roky a obsahuje projekty, ktoré zlepšia prepojenosť energetických systémov členských štátov. Na tieto projekty sa vzťahujú zrýchlené povoloňacie postupy a financovanie. Ide o prvý zoznam v rámci revidovaného nariadenia o transeurópskej energetickej sieti, ktorý vylučuje projekty v oblasti fosílnych palív, no zahŕňa vodíkové projekty a elektrolýzu. Zahŕňa aj projekty, ktoré prepoja energetický systém EÚ so Spojeným kráľovstvom, západným Balkánom a krajinami severnej Afriky.

Prístup k cenovo dostupnej energii

Prudký nárast cien energie od leta 2021 vážne zasiahol spotrebiteľov a mnohých z nich ohrozila energetická chudoba. V roku 2023 sa EÚ zamerala na zavedenie pravidiel na reformu energetického trhu s cieľom chrániť spotrebiteľov pred budúcimi cenovými šokmi. Tieto dlhodobé opatrenia dopĺňajú núdzové opatrenia z roka 2022, ako je trhový mechanizmus na obmedzenie nadmerných cien plynu a dotatočný príspevok uložený určitým energetickým spoločnostiam, ktoré dosahujú nadmerné zisky.

Hoci má EÚ dobre integrovaný jednotný trh s energiou, z ktorého majú spotrebiteľia úžitok už vyše 20 rokov, energetická kríza ukázala, že sú potrebné ďalšie zlepšenia. Komisia preto v marci 2023 predložila návrh na revíziu pravidiel koncepcie trhu s elektrinou v EÚ. Táto reforma poskytne spotrebiteľom viac práv aj možností a zároveň ich lepšie ochráni, keďže účty za energiu nebudú závislé od krátkodobej trhovej ceny elektriny a zvýši sa odolnosť energetického trhu EÚ. Koncom roka dosiahli Európsky parlament a Rada dohodu o reforme.

Revidovaná koncepcia trhu EÚ s elektrinou posilňuje postavenie spotrebiteľov a chráni ich

Spotrebiteľia majú teraz právo:

- na zmluvy s pevnou cenou, ktoré im umožnia získať bezpečné a dlhodobé ceny,
- uzatvárať viacero zmlúv,
- deliť sa s vlastnou vyrobenou energiou z obnoviteľných zdrojov so susedmi.
- Chráni zraniteľných odberateľov pred odpojením.
- Chráni pred budúcou manipuláciou s trhom a energetickou neistotou.
- Vyžaduje od dodávateľov energie, aby sa zaistili pred prudkým nárastom cien a rizikom zlyhania.

Úsilie EÚ o diverzifikáciu dodávok a dodávateľov takisto pomohlo znížiť ceny energie a ich volatilitu oproti nadmerným hodnotám z roku 2022. Energetická platforma EÚ (a konkrétne spomínaný mechanizmus AggregateEU) združuje dopyt a vykonáva spoločné nákupy energie. Výsledkom sú lepšie ceny pre spotrebiteľov v EÚ.

Komisia takisto zaviedla mechanizmus na korekciu cenových skokov na trhu s plynom stanovením novej referenčnej ceny skvapalneného zemného plynu. Bola to potrebná alternatíva k predošlému prístupu, kde sa ako zástupná hodnota používala cena plynu v holandskom obchodnom uzle Title Transfer Facility (TTF). Táto cena už nebola spoľahlivá, keďže

neodrážala nové trhové podmienky. Agentúra Európskej únie pre spoluprácu regulačných orgánov v oblasti energetiky teraz pravidelne uverejňuje referenčnú hodnotu, ktorá je omnoho stabilnejšia než cena TTF.

EÚ napokon umožnila členským štátom priamo podporovať zraniteľné rodiny a MSP výnimočnými opatreniami známymi ako SAFE (podpora cenovo dostupnej energie). Tieto opatrenia spadajú do politiky súdržnosti a umožňujú členským štátom využiť nevyčerpané pridelené rozpočtové prostriedky EÚ z rokov 2014 – 2020 na poskytovanie priamej podpory ohrozeným skupinám, ktoré čelia zvýšeným nákladom na energiu.

Efektívne využívanie energie

Takmer tri štvrtiny globálnych emisií skleníkových plynov pochádza z energetiky – z vykurovania domácností, napájania priemyslu a dopravy. To znamená, že zníženie spotreby energie má veľký vplyv v boji proti zmene klímy. EÚ chce do roku 2030 znížiť svoje emisie aspoň o 55 % (oproti úrovniam

z roku 1990), ako sa stanovuje v Európskej zelenej dohode (pozri kapitolu 3).

V zimnej sezóne 2022/2023 klesla spotreba plynu v EÚ o 18 % (resp. 53 mld. m³) vďaka miernejšiemu počasiu a spoločnému úsiliu EÚ, jej členských štátov, jednotlivcov a podnikov. Na zachovanie rovnováhy medzi dodávkou a odberom energie sú však stále potrebné dobrovoľné úsporné opatrenia. Predĺžila sa preto platnosť núdzového nariadenia o znížení spotreby plynu (pôvodne dohodnutého v júli 2022). Cieľom je od apríla 2023 do marca 2024 znížiť spotrebu o ďalších 60 mld. m³. Na predídenie potenciálnym problémom budú naďalej platiť aj ďalšie núdzové pravidlá z roku 2022 týkajúce sa mechanizmu korekcie trhu, pravidiel solidarity a udeľovania povolení.

V novej smernici o energetickej efektívnosti sa stanovili ambicióznejšie dlhodobé ciele v oblasti spotreby energie.

Nový cieľ zníženia spotreby energie o 11,7 % do roku 2030 vzhľadom na predpokladanú spotrebu (návrh pôvodného cieľa z roku 2021 bol 9 %).

Členské štáty musia do roku 2024 dosiahnuť ročnú úsporu 1,3 % konečnej energetickej spotreby, pričom do roku 2028 musí úspora dosiahnuť výšku 1,9 % v porovnaní s úrovňou 0,8 % v roku 2023.

Ďalším významným zdrojom úspor energie je zlepšenie jej využívania v budovách. Decembrová politická dohoda na revízii smernice o energetickej hospodárnosti budov pomôže tomuto sektoru znížiť spotrebu energie a zabezpečiť ekologickejšie budovy. V revízii sa stanovuje viacero opatrení, ktoré pomôžu vládam EÚ zvýšiť energetickú hospodárnosť budov, s osobitným zameraním na budovy s najhoršou hospodárnosťou.

Energia sa dá ušetriť nielen tak, že sa jej bude využívať menej a efektívnejšie, ale aj že v tomto zmysle budú výrobky a spotrebiče každodennej potreby navrhovať výrobcovia. Podľa nových pravidiel EÚ v oblasti ekodizajnu by mali elektrosprebiče spotrebúvať menej energie v pohotovostnom režime,

pričom výrobcovia majú dva roky na zlepšenie výsledkov svojich výrobkov. Medzi výrobky, na ktoré sa vzťahujú nové či revidované (a prísnejšie) pravidlá, patria bubnové sušičky, lokálne ohrievače priestoru, mobilné telefóny, tablety a priemyselné ventilátory. Tieto zmeny budú viditeľné na energetickom štítku, ktorý už spotrebitelia v EÚ všeobecne poznajú a používajú.

Cieľom EÚ je urobiť z udržateľných výrobkov normu. Parlament a Rada dosiahli koncom roka dohodu o iniciatíve pre udržateľné výrobky, ktorá bola navrhnutá v marci 2022 a spočybňuje tradičný model spotreby „vyťažiť – vyrobiť – zlikvidovať“. Cieľom iniciatívy je zabezpečiť trvácnosť výrobkov, aby sa znížilo plytvanie a šetrili zdroje.

Podľa odhadov Komisie ušetrí zníženie elektrickej spotreby výrobkov v pohotovostnom režime 1,36 milióna ton oxidu uhličitého ročne. Tieto úspory sú dobré aj pre peňaženku spotrebiteľov – celkové úspory pre spotrebiteľov do roku 2030 sa odhadujú na úrovni 530 miliónov EUR ročne.

Urýchlenie výroby zelenej energie

Na dosiahnutie klimaticky neutrálnej Európy, ktorá je cieľom Európskej zelenej dohody, treba prejsť na čistú energiu z obnoviteľných zdrojov. Plán REPowerEU, ktorý je ústredným prvkom tejto transformácie, sa zameriava na výrobu zelenej energie, odklon od ruských fosílnych palív a podporu šetrenia energiou. Mechanizmus na podporu obnovy a odolnosti a priemyselný plán Zelenej dohody sú kľúčové pri podpore plánu REPowerEU, poskytovaní finančnej a strategickej podpory prechodu na energiu z obnoviteľných zdrojov a širšieho cieľa klimaticky neutrálnej Európy.

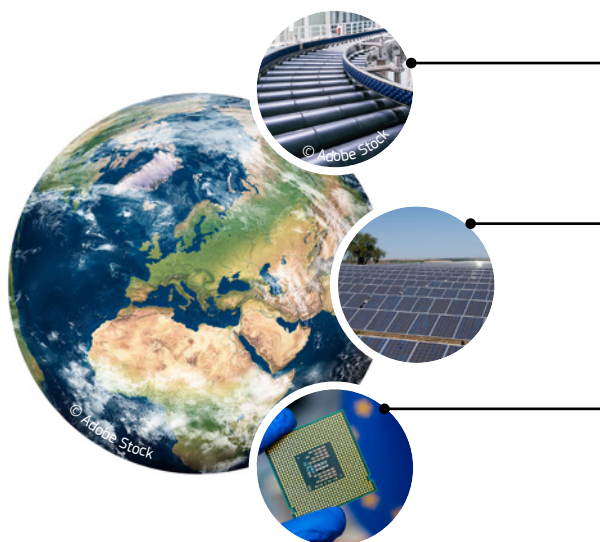
Mechanizmus na podporu obnovy a odolnosti zohráva významnú rolu pri financovaní zelených energetických projektov a infraštruktúry s cieľom urýchliť prechod na energiu z obnoviteľných zdrojov, pričom zhruba 42 % jeho finančných prostriedkov je určených na zelenú transformáciu (podrobnosti o mechanizme sú v kapitole 2). Členské štáty menia svoje plány obnovy a odolnosti tak, aby zahŕňali osobitnú kapitolu REPowerEU, kde vyjadria, ako budú plniť príslušné ciele vo svojich plánoch obnovy. Kapitolu REPowerEU už predložilo 23 členských štátov, pričom 61,87 miliardy EUR zo zmenených plánov bolo vyčlenených na obnoviteľné

zdroje energie a energetické siete, z toho 35,51 miliardy EUR osobitne na výrobu energie z obnoviteľných zdrojov. Mechanizmus na podporu obnovy a odolnosti takisto umožňuje členským štátom prideliť finančné prostriedky na dôležité projekty spoločného európskeho záujmu v oblastiach ako vodík a batérie.

Okrem toho, že mechanizmus podporuje investície do vyspelých a inovačných technológií v oblasti energie z obnoviteľných zdrojov, sa v roku 2023 zaviedol celý rad širších iniciatív na riešenie štrukturálnych výziev, ktorým odvetvie čistej energie EÚ čelí. Cieľom jednej z týchto iniciatív – priemyselného plánu Zelenej dohody – je posilniť konkurencieschopnosť emisne neutrálnych technológií v EÚ (čím sa urýchli prechod ku klimatickej neutralite) využitím silných stránok jednotného trhu. EÚ zjednodušila predpisy, aby bolo ľahšie získať suroviny potrebné pre čisté technológie, ako aj financovanie technológií zelenej energetiky. Je odhodlaná zvyšovať úroveň zručností a rekvalifikovať ľudí na prácu s ekologickými technológiami, ako aj zlepšovať otvorený obchod s cieľom zabezpečiť prístup k surovinám, aby sa ekologickým technológiám darilo. Komunity tak budú profitovať z kvalitných pracovných miest v sektore čistých technológií, zatiaľ čo jednotlivci si budú môcť užívať čistejšie životné prostredie a udržateľnejšie trhové hospodárstvo.

Európska zelená dohoda

Do roku 2050 zabezpečiť, aby sa Európa stala prvým klimaticky neutrálnym kontinentom

Priemyselný plán Zelenej dohody

Vybudovať priemyselné kapacity v oblasti čistých technológií, ktoré sú základom Zelenej dohody.

REPowerEU

Reagovať na narušenie trhu s energiou a zaistiť cenovo dostupnú, bezpečnú a udržateľnú energiu pre Európu.

Mechanizmus na podporu obnovy a odolnosti

Vyjsť z pandémie pripravení na zelenú a digitálnu transformáciu.

Priemyselný plán Zelenej dohody sa opiera o štyri navzájom sa dopĺňajúce piliere:

predvídateľné a zjednodušené regulačné prostredie,

rýchlejší prístup k finančným prostriedkom,

zlepšovanie zručností,

otvorený obchod v záujme vybudovania odolných dodávateľských reťazcov.

V rámci priemyselného plánu Zelenej dohody – osobitne pokiaľ ide o zjednodušenie regulačného prostredia pre čisté technológie – Komisia v marci 2023 predložila aj návrhy aktu o kritických surovinách a aktu o emisne neutrálnom priemysle. Oba akty spoločne podporia emisne neutrálne výrobné kapacity EÚ a zaisťujú dostupnosť potrebných surovín na produkciu čistých technológií v EÚ.

Globálny dopyt po kritických surovinách je vysoký, geopolitické prostredie sa rýchlo mení a čoraz viac komplikuje, takže je kľúčové zabezpečiť prístup EÚ k udržateľným dodávkam týchto materiálov. Je to nevyhnutné aj pre konkurencieschopnosť EÚ – najmä v odvetviach ako zelené a digitálne technológie, ako aj v obrannom, leteckom a vesmírnom priemysle.

Akt o kritických surovinách, na ktorom sa Parlament a Rada oficiálne dohodli v novembri, posilní domáce kapacity kritických surovín v celom dodávateľskom reťazci. Stanovuje jasné ciele na zvýšenie kapacít ťažby, spracovania a recyklácie do roku 2030. EÚ okrem toho diverzifikuje zdroje dovozu, aby jeden dodávateľ nezabezpečoval viac ako 65 % jej spotreby. Súčasťou tohto plánu je budovanie medzinárodných partnerstiev s podporou stratégie Global Gateway.

Akt o emisne neutrálnom priemysle posilní odolnosť a konkurencieschopnosť odvetvia výroby emisne neutrálnych technológií v Únii, čo prispeje k bezpečnejšej a udržateľnejšej energetike. Týmto aktom sa zlepšia podmienky na zakladanie projektov s nulovou bilanciou emisií v EÚ a prilákanie investícií. Jeho cieľ je ambiciózný: do roka 2030 by strategická kapacita EÚ na výrobu emisne neutrálnych technológií mala pokryť alebo prekročiť 40 % jej potrieb z hľadiska zavádzania. Výrazne to urýchli pokrok pri dosahovaní cieľov Európskej únie v oblasti klímy a energetiky do roka 2030 i všeobecný prechod ku klimatickej neutralite. Okrem toho posilní konkurencieschopnosť priemyslu EÚ, vytvorí kvalitné pracovné miesta a podporí úsilie Únie o dosiahnutie energetickej nezávislosti.

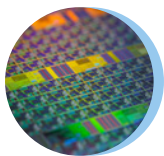
Kritické suroviny

Kritické suroviny stoja na začiatku mnohých priemyselných dodávateľských reťazcov a celosvetový dopyt po nich rastie.

Prvky vzácnych zemín sú kľúčovými komponentmi permanentných magnetov, ktoré sa používajú v motoroch veterných turbín.

Lítium, kobalt a nikel sa používajú pri výrobe batérií.

Kremík sa používa na výrobu polovodičov.

Cieľ EÚ urýchliť využívanie obnoviteľných zdrojov energie, najmä tých, ktoré sa vyrábajú v Európe, je vyjadrený aj v jej energetickej politike. Jedným z hlavných míľnikov v roku 2023 bola revízia smernice o obnoviteľných zdrojoch energie s cieľom urýchliť ich zavádzanie. Cieľová hodnota EÚ v tejto oblasti z roka 2018 sa zvýšila z pôvodných 32 % do roku 2030 na minimálne 42,5 %, s ambíciou dosiahnuť až 45 %. Revidovaná smernica rieši najnovšie prekážky a neefektívnosti zavedením nových opatrení v oblasti obnoviteľného vodíka, ako aj obnoviteľných zdrojov energie v doprave a priemysle. Zároveň objasňuje technické otázky vrátane kritérií udržateľnosti bioenergie a natrvalo zavádza pôvodne len dočasné pravidlá na skrátenie a zjednodušenie povoľovacích postupov pre projekty v oblasti energie z obnoviteľných zdrojov.

Obnoviteľné zdroje energie

Po tom, čo EÚ v roku 2022 prijala stratégiu v oblasti slnečnej energie a založila priemyselné partnerstvo pre biometán, v roku 2023 sa zamerala na obnoviteľný vodík a veternú energiu.

Pokiaľ ide o vodík a uvedenie tejto novej technológie do praxe, prvým krokom bolo vymedziť, čo sa považuje za obnoviteľný vodík. To sa dosiahlo v delegovaných aktoch o vodíku, ktoré takisto zdôrazňujú význam dodatočnej energie z obnoviteľných zdrojov na výrobu obnoviteľného vodíka. Stanovenie týchto noriem na úrovni EÚ je pre rast tohto odvetvia kľúčové.

Ďalším významným míľnikom bola decembrová politická dohoda o balíku opatrení v oblasti nízkouhlíkového plynu a vodíka. Cieľom iniciatívy je podporovať využívanie obnoviteľných a nízkouhlíkových plynov s osobitným dôrazom na vytvorenie trhu s obnoviteľným vodíkom.

Európska aliancia pre čistý vodík zriadená v roku 2020 na podporu plošného zavádzania čistých vodíkových technológií do roku 2030 uverejnila v marci plán normotvorby pre vodík. Poskytuje komplexný prehľad medzier v normotvorbe, výziev a potrieb, ktoré identifikovali členovia aliancie. Aliancia zároveň uverejnila Príručku o koridoroch dodávky vodíka (*Learnbook on Hydrogen Supply Corridors*), ktorá poskytuje aktuálny prehľad o vývoji kľúčových infraštruktúrnych projektov EÚ potrebných na vytvorenie základnej nízkouhlíkovej vodíkovej štruktúry v Európe. Cieľom tejto iniciatívy je využiť existujúce aj nové plynovody na vytvorenie vodíkovej siete naprieč svetadielom.

Pokiaľ ide o výrobu obnoviteľného vodíka, Európske partnerstvo pre elektrolyzéry potvrdilo svoju angažovanosť v rámci spoločného vyhlásenia z roka 2022 o desaťnásobnom rozšírení výrobných kapacít elektrolyzérů v EÚ do roka 2025.

Komisia takisto navrhla zriadiť celoeurópsky mechanizmus pre vodík s názvom Európska vodíková banka. Vodíková banka zabezpečí investičnú istotu a obchodné príležitosti pre európsku i svetovú výrobu obnoviteľného vodíka. Poslúžia na to dva mechanizmy financovania (jeden na stimuláciu

→ Európska komisárka pre energetiku Kadri Simson (vľavo) a výkonný riaditeľ a generálny riaditeľ spoločnosti Fluxys Pascal De Buck (vpravo) pri návšteve na mieste počas výstavby plynovodu prepravujúceho vodík, Lokeren (Belgicko) 7. júla 2023.

→
Vtedajší výkonný podpredseda Európskej komisie zodpovedný za Európsku zelenú dohodu Frans Timmermans prednáša prejav na Svetovom samite o vodíku v roku 2023, Rotterdam (Holandsko) 11. mája 2023.

výroby vodíka v EÚ a druhý pre medzinárodný dovoz do EÚ), vyhodnocovanie dopytu a infraštruktúrnych potrieb, ako aj koordinácia rôznych zdrojov financovania v záujme efektívnejších investícií do udržateľného vodíka.

V marci Komisia podpísala spoločné vyhlásenie s európskymi zainteresovanými stranami v záujme podpory výskumu a inovácie v oblasti obnoviteľného vodíka s cieľom urýchliť jeho zavádzanie a podporiť prechod na čistú energiu.

EÚ takisto prijala opatrenia na urýchlenie zavádzania a inovácie v oblasti veternej energie. Na rozdiel od vodíkovej energie, ktorá je len v počiatočných štádiách, je odvetvie veternej energie v EÚ už úspešným projektom. Toto odvetvie dosiahlo vyrovnané náklady na energiu, ktoré sú na rovnakej úrovni alebo dokonca nižšie ako náklady na fosílna palivá, a v roku 2023 (január až august) sa z veternej energie vyrobilo v priemere 17,2 % elektriny spotrebovanej v EÚ. Stále je však na čom pracovať. Hlavnými problémami sú omeškania v povoľovaní, nedostatok zručností a to, že vnútroštátne verejné súťaže uprednostňujú náklady pred udržateľnosťou. Okrem toho členské štáty neposkytujú výrobcovi veterných turbín jasné plány zavádzania veternej

energie, čo komplikuje plánovanie projektov v kontexte svetovej konkurencie a prudkého nárastu nákladov na komodity.

S cieľom riešiť niektoré pretrvávajúce problémy v tomto odvetví Komisia v októbri predstavila európsky akčný plán pre veternú energiu.

Akčný plán zahŕňa spustenie iniciatívy Accele-RES, ktorá pomôže digitalizovať povoľovací proces a sprevádzkuje osobitný online nástroj na pomoc pri povoľovacích konaniach. Plán zároveň posilní konkurencieschopnosť veternej energetiky EÚ tým, že výrobcovi z EÚ uľahčí prístup na zahraničné trhy, poskytne ochranu pred narušeniami obchodu (napr. nespravodlivé subvencovanie dovozu produktov súvisiacich s veternou energetikou do EÚ) a štandardizuje veterné elektrárne s cieľom zlepšiť interoperabilitu, kvalitu a udržateľnosť.

Koncom roka 2023 predložilo 21 členských štátov prísľuby v oblasti veternej energie, v ktorých uviedli projekty veternej energie, ako aj objemy zavádzania plánované v blízkej budúcnosti (2024 – 2026). Výrobcovi aj investorom to poskytne väčšiu istotu, čo sa pretaví do väčšieho počtu veterných projektov.

Európsky akčný plán pre veternú energiu pozostáva zo šiestich hlavných tematických častí a pomôže zvýšiť kapacitu veternej energie z 204 gigawattov v roku 2022 na požadovaný cieľ 500 gigawattov v roku 2030

Zariadenie na uskladňovanie energie na báze batérií (realizované spoločnosťou Energy Cells) s celkovým výkonom 200 megawattov a kapacitou 200 megawatthodín, Vilnius (Litva) 25. júla 2023. Tento projekt získal finančné prostriedky vo výške 87,6 milióna EUR z Mechanizmu na podporu obnovy a odolnosti. Litva umožní odpojiť sa od elektrizačnej sústavy kontrolovanej Ruskom a zároveň jej pomôže pri synchronizácii s európskou kontinentálnou elektrizačnou sústavou.

Podpora prechodu na energiu z obnoviteľných zdrojov

Prechod na obnoviteľné zdroje energie znamená aj hľadanie spôsobov, ako energiu zachytiť a uskladniť na obdobia, keď napríklad nefúka vietor a nesvieti slnko.

Jedným zo spôsobov skladovania energie z obnoviteľných zdrojov je využívanie batérií. Kľúčovým aktérom podpory pokroku v tejto oblasti je už od roku 2017 Európska aliancia pre batérie, ktorú EÚ zriadila na podporu európskeho batériového ekosystému. V marci 2023 sa uskutočnilo siedme stretnutie na vysokej úrovni, kde sa zdôraznil význam dostatočného počtu kvalifikovaných pracovníkov v tomto sektore.

Ďalším dôležitým aspektom prechodu na obnoviteľné zdroje energie je zabezpečenie spravodlivej transformácie a zvyšovanie kvalifikácie pracovníkov

v odvetviach, ktoré prechod na čistú energiu zasahuje. V tejto súvislosti Európska únia vyhlásila rok 2023 za rok zručností (podrobnosti v kapitole 6).

Komisia v roku 2023 okrem riešenia nedostatku osobitných zručností prostredníctvom iniciatív, ako je akčný plán pre veternú energiu, pomohla spustiť rozsiahle partnerstvo v oblasti zručností pre energeticky náročné odvetvia a rozsiahle partnerstvo v oblasti zručností pre energiu z obnoviteľných zdrojov. Vďaka týmto partnerstvám budú mať pracovníci z daných odvetví zručnosti potrebné na to, aby udržali krok s prechodom EÚ na obnoviteľné zdroje energie a aby sa vedeli zorientovať na meniacom sa trhu práce. Cieľom partnerstiev je identifikovať nedostatky v zručnostiach a vypracovať vhodné učebné osnovy a programy odbornej prípravy na ich riešenie.

Energetická transformácia rybolovu a akvakultúry

Komisia vo februári 2023 predložila oznámenie o energetickej transformácii odvetvia rybolovu a akvakultúry EÚ. Cieľom opatrení v rámci iniciatívy je podporiť prechod tohto sektora na čistejšie zdroje energie, čo mu pomôže znížiť súčasnú závislosť od fosílnych palív, ktorá je nielen environmentálne neudržateľná, ale ho aj vystavuje nárastu cien energií (podrobnosti sa uvádzajú v kapitole 3).

Dánska rybárska loď s ekologickým dizajnom, ktorá dokáže ušetriť najmenej 25 % paliva na kilogram produktov rybolovu. Takéto inovácie spolu so štruktúrami, ktoré zaviedla EÚ, urýchlia energetickú transformáciu tohto odvetvia.

Tieto partnerstvá dopĺňajú aj existujúce iniciatívy, ako je Akadémia Európskej aliancie pre batérie, ktorej cieľom je odborná príprava, rekvalifikácia a zlepšovanie zručností s cieľom uspokojiť dopyt po kvalifikovaných pracovníkoch v európskom hodnotovom reťazci batérií, ktorý sa rýchlo rozvíja. Akadémia v súčasnosti pripravuje a zavádza špičkovú odbornú prípravu v spolupráci s poskytovateľmi vzdelávania a odbornej prípravy vo všetkých členských štátoch.

Významné iniciatívy na podporu kvalifikovanej pracovnej sily v EÚ vznikli aj vďaka aktu o emisne neutrálnom priemysle a aktu o kritických surovinách. Aktom o emisne neutrálnom priemysle sa zriaďujú akadémie emisne neutrálneho priemyslu na podporu výroby emisne neutrálnych technológií. Akt o kritických surovinách analogicky zakladá Akadémiu pre suroviny, ktorá sa zameriava na zlepšovanie zručností nevyhnutných pre pracovníkov v dodávateľskom reťazci kritických surovín.

V roku 2023 sa začali aj dialógy o čistej transformácii. Prvý z nich bol zameraný na vodík a združuje zástupcov celého hodnotového reťazca vodíka s cieľom vymieňať si nápady a osvedčené postupy, ktoré posilnia priemyselný rozmer Európskej zelenej dohody. Druhý dialóg sa uskutočnil so zástupcami energeticky náročných priemyselných odvetví.

Pri prechode na energiu z obnoviteľných zdrojov napokon poskytuje EÚ členským štátom praktické poradenstvo a individualizované usmernenia prostredníctvom Nástroja technickej podpory. V roku 2023 pomohol tento nástroj 17 členským štátom identifikovať reformy a investície potrebné na odklon od ruských fosílnych palív. Medzi oblasti technickej podpory patrí rýchlejšie povoľovanie energie z obnoviteľných zdrojov, energetická efektívnosť a obnova budov, výroba vodíka a biometánu, diverzifikácia dodávok plynu a dekarbonizácia priemyslu. Táto podpora prispeje k zelenej transformácii a zníženiu cien energie v prospech jednotlivcov aj podnikov.

© AFP

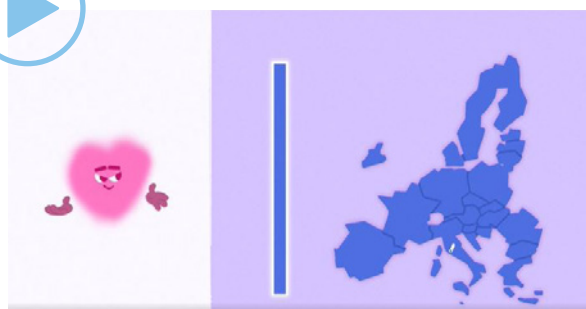
5. Európa pripravená na digitálny vek

↑
Humanoidný robot NAO nasadený v centre inkluzívnej dennej starostlivosti, kde sprevádza deti v každodennom živote, Karlsruhe (Nemecko) 7. júna 2023.

Úvod

EÚ podporuje udržateľnú víziu digitálnej spoločnosti zameranú na človeka, ktorá posilňuje postavenie občanov a podnikov a pôsobí ako katalyzátor opatrení v oblasti klímy. Digitálna spoločnosť a digitálne technológie so sebou prinášajú nové slobody a práva, ako aj nové príležitosti učiť sa, zabávať sa, pracovať, skúmať a plniť ambície aj nad rámec fyzických komunít a geografických miest.

V súvislosti s digitálnou transformáciou však pretrvávajú mnohé výzvy, ktoré EÚ rieši komplexným rámcom známym ako digitálne desaťročie. EÚ v roku 2023 zintenzívnila opatrenia na posilnenie kybernetickej bezpečnosti a ochrany údajov, zabezpečenie vodiacich usmernení pre umelú inteligenciu, obmedzenie nekalých praktík v digitálnom priestore i na ochranu práv používateľov digitálnych služieb s osobitným dôrazom na najzraniteľnejšie osoby – naše deti. Medzi ďalšie priority patrili opatrenia na zlepšenie prepojenosti, mobility, vzdelávania a justičnej spolupráce.

VIDEO Bolo raz jedno európske digitálne desaťročie.

Pokrok v oblasti digitálneho desaťročia

Cieľom digitálneho desaťročia je dosiahnuť, aby všetky technologické i inovačné aspekty pracovali pre ľudí. Od rozvoja digitálnych zručností a modernizácie infraštruktúry až po integráciu umelej inteligencie do obchodných postupov a posilnenie verejných služieb digitálnymi nástrojmi je EÚ odhodlaná dosiahnuť holistickú transformáciu. V septembri 2023 bol v prvej správe o digitálnom desaťročí zhrnutý digitálny pokrok v EÚ. Členskými štátmi EÚ v nej boli poskytnuté odporúčania, ktoré im majú pomôcť pri dosahovaní ambícií digitálneho desaťročia. Správa takisto obsahovala ročný index digitálnej ekonomiky a spoločnosti a analýzu realizácie digitálnych viacnárodných projektov – rozsiahlych projektov, ktoré by žiaden z členských štátov nemohol uskutočniť sám.

Okrem toho sa v správe preskúmalo, ako členské štáty uplatňovali vyhlásenie o digitálnych právach a zásadách, ktoré je odzrkadlením záväzku EÚ realizovať digitálnu transformáciu bezpečným

a udržateľným spôsobom, pričom stredobodom pozornosti budú ľudia. Poukázalo sa aj na potenciál a úspech ich kolektívneho úsilia. Povšimnutiahodným výstupom bola naliehavá potreba zvýšiť investície do digitálnych technológií, zručností a infraštruktúry.

Program Digitálna Európa

Európska komisia formalizovala svoj záväzok dosiahnuť vedúce postavenie v digitálnej oblasti, a to prijatím pracovného programu Digitálna Európa na roky 2023 – 2024. Pracovný program budú sprevádzať strategické investície, ktoré budú mať zásadný význam pri dosahovaní ambícií digitálneho desaťročia. Tento program nie je len peňažným záväzkom, ale aj vyjadrením technologickej suverenity EÚ, ktorá ide ruku v ruku s Európskou zelenou dohodou. EÚ tým načrtáva cestu k digitálnej budúcnosti, z ktorej budú ťažiť všetci – jednotlivci, podniky i vládne orgány.

Financovanie programu Digitálna Európa v období 2023 – 2024

Celková suma 1,358 miliardy EUR

375 miliónov EUR Pracovný program v oblasti kybernetickej bezpečnosti

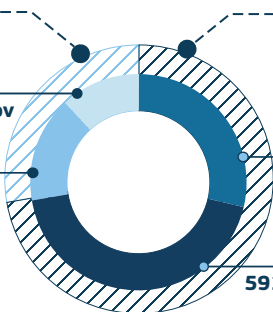
Realizáciu zabezpečuje Európske centrum kompetencií v oblasti kybernetickej bezpečnosti.

Podpora plynie na:

- národné koordinačné centrá,
- vykonávanie právnych predpisov EÚ (napr. smernice NIS 2, aktu o kybernetickej bezpečnosti a smernice o útokoch proti informačným systémom),
- kolektívnu odolnosť EÚ proti kybernetickým hrozbám,
- mechanizmus na riešenie kybernetickobezpečnostných núdzových situácií – pripravenosť na kybernetické incidenty a vzájomná pomoc pri ich výskyte.

161 miliónov
EUR
v roku 2023

214 miliónov
EUR
v roku 2024

392 miliónov
EUR
v roku 2023

591 miliónov
EUR
v roku 2024

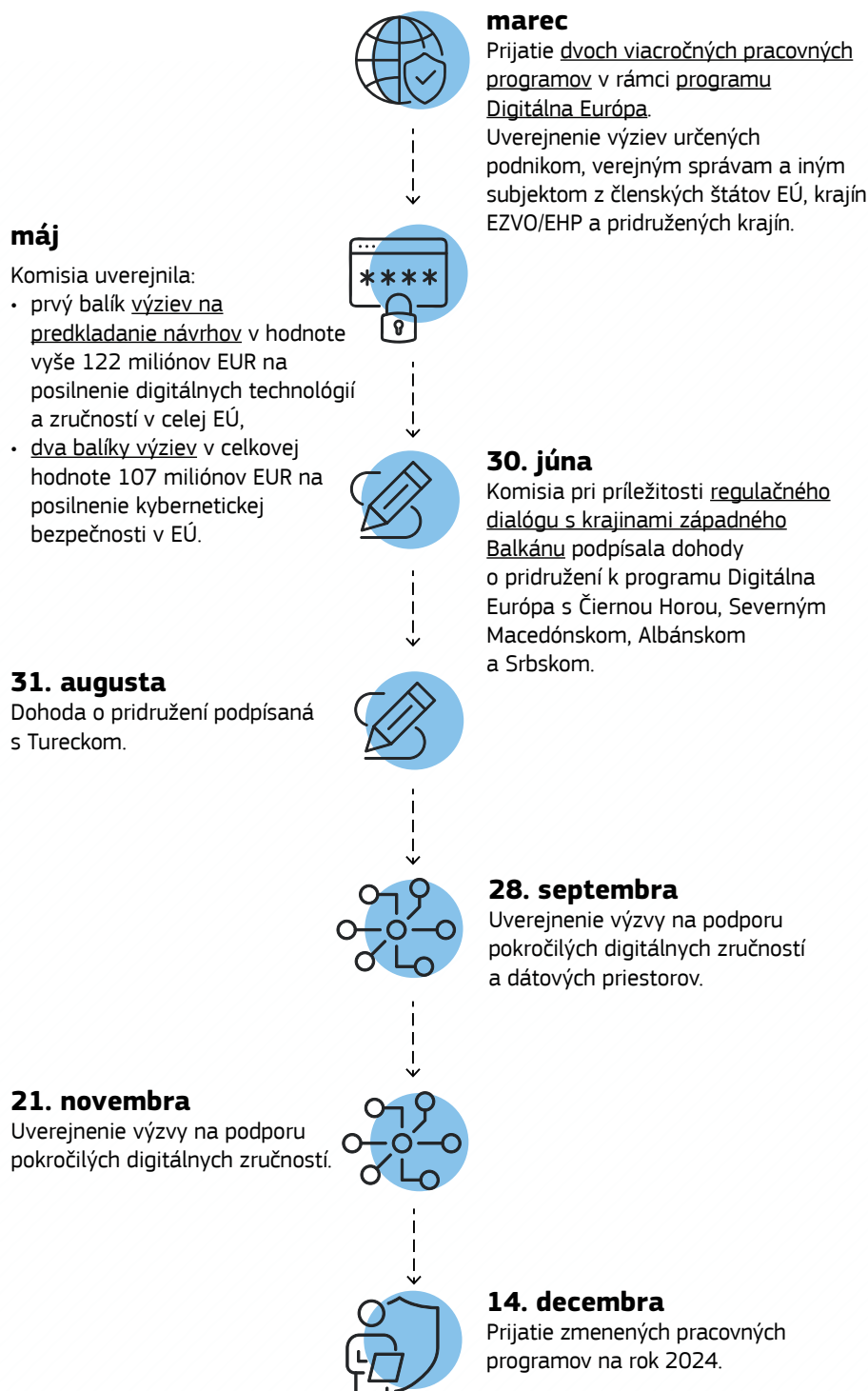
983 miliónov EUR Hlavný pracovný program

Podpora plynie na:

- projekty využívajúce digitálne technológie, ako sú dáta, umelá inteligencia, cloud computing a pokročilé digitálne zručnosti,
- viacnárodné projekty,
- dodatočné opatrenia v kľúčových oblastiach digitálnej politiky (vysokovýkonná výpočtová technika, digitálna identita EÚ, digitálne dvojčatá, virtuálna realita).

Tieto projekty prinesú citelné výhody, predovšetkým v prospech inovačných ekosystémov, otvorených noriem, malých a stredných podnikov, miest, verejnoprospešných služieb i širokej verejnosti.

Program Digitálna Európa: hlavné výsledky v roku 2023

Digitalizácia pre priemysel

Pripojiteľnosť

Orientácia v digitálnej transformácii si vyžaduje rýchlu adaptáciu a zvýšenú pripojiteľnosť. Vo februári 2023 spustila Komisia plán na zavedenie gigabitového pripojenia do každého kúta EÚ. Cieľom navrhovaného aktu o gigabitovej infraštruktúre je skrátiť potrebný čas a náklady na zavádzanie sietí s veľmi vysokou kapacitou. S cieľom pomôcť vnútroštátnym orgánom pri tejto orientácii sa v návrhu odporúčania o gigabitovom pripojení uvádzajú podmienky, za ktorých môžu operátori získať prístup k sieťam konkurentov. Popritom Komisia spustila aj konzultáciu, aby zozbierala názory na budúcnosť odvetvia elektronických komunikácií a jeho infraštruktúry.

Umelá inteligencia a superpočítače

Vďaka interakciám s konverzačnými robotmi a prispôbeným online odporúčaniam sa umelá inteligencia stáva pre ľudí v EÚ neoddeliteľnou súčasťou ich každodenného života. Vzhľadom na jej rozšírené využívanie je nevyhnutné, aby sa zaviedol rámec na predchádzanie zneužívaniu a na ochranu súkromia ľudí.

EÚ sa snaží byť lídrom v oblasti takej umelej inteligencie, ktorej môžu ľudia dôverovať. Chce zlepšiť výskumné i priemyselné kapacity a zároveň zaistiť, aby bola technológia i naďalej bezpečná a aby boli práva ľudí chránené.

Rokovania medzi Európskym parlamentom a členskými štátmi v Rade Európskej únie o prelomovom akte o umelej inteligencii viedli v decembri k politickej dohode. Prvý komplexný právny rámec pre umelú inteligenciu na svete podporí jej rast v EÚ, z ktorého budú môcť všetci ťažiť, a budú sa ním riadiť riziká spojené s touto technológiou. Rámec poskytuje vývojárom, nasadzujúcim subjektom a používateľom umelej inteligencie jasné požiadavky a povinnosti týkajúce sa jej bezpečného používania v EÚ; zabezpečuje, aby umelá inteligencia rešpektovala základné práva jednotlivcov v EÚ a zakazuje praktiky,

→ Výkonná podpredsedníčka Európskej komisie zodpovedná za Európu pripravenú na digitálny vek a európska komisárka pre hospodársku súťaž Margrethe Vestager (piata sprava) na zasadnutí ministrov krajín G7 pre digitálnu oblasť a technológie, Takasaki (Japonsko) 30. apríla 2023.

ako je hodnotenie na základe sociálnych charakteristík. Cieľom aktu je tiež podporiť inovácie vytvorením experimentálnych regulačných prostredí – osobitných rámcov, v ktorých môžu podniky, najmä startupy, testovať nové produkty a služby v reálnom prostredí bez obvyklých regulačných výziev.

V snahe stanoviť medzinárodné normy pre dôveryhodnú umelú inteligenciu spolupracuje Komisia s podobne zmysľajúcimi partnermi, ako je skupina G7, a to aj prostredníctvom hirošimského procesu k umelej inteligencii. Komisia prispela k dohode vedúcich predstaviteľov skupiny G7 o medzinárodných usmerňovacích zásadách k umelej inteligencii a o dobrovoľnom kódexe správaní pre vývojárov umelej inteligencie a uvítala ich.

EÚ v roku 2023 podnikla ďalšie kroky na vybudovanie superpočítačovej siete svetovej úrovne vo svojich členských štátoch. Spoločný podnik pre európsku vysokovýkonnú výpočtovú techniku – právny a financujúci subjekt, ktorý združuje spoločnosti z EÚ pri vývoji superpočítačov – vybral predajcu na nadobudnutie, dodávku, inštaláciu a údržbu prvého európskeho exaflopového superpočítača Jupiter (počítač schopný vykonávať výpočty rýchlosťou viac ako trilión výpočtov za sekundu). Okrem toho spoločný podnik v júni podpísal dohody o hostovaní so šiestimi pracoviskami v EÚ (v Česku, Nemecku, Španielsku, vo Francúzsku, v Taliansku a Poľsku), kde budú umiestnené a prevádzkované kvantové počítače.

EÚ využila svoju sieť superpočítačov svetovej úrovne na to, aby sa generatívna umelá inteligencia „vyrobená v Európe“ dostala na medzinárodnú úroveň. Tento krok pomôže startupom v celej EÚ rýchlejšie školiť svoje modely umelej inteligencie.

Superpočítače v EÚ

Superpočítače EÚ spustené v roku 2023

jún

Oznam, že konzorcium Jules Verne consortium vo Francúzsku bude hositeľom a prevádzkovateľom druhého exaflopového superpočítača EÚ.

Univerzita v švédskom meste Linköping je zvolená za miesto prevádzky Arrhenius.

september

V portugalskom meste Guimarães sa spustila prevádzka superpočítača Deucalion.

Nový systém okrem iného zlepši technológie úspory energie, predpovedí počasia a morského výskumu. Takisto pomôže pri vývine nových liekov a metód v oblasti energetiky šetrných k životnému prostrediu.

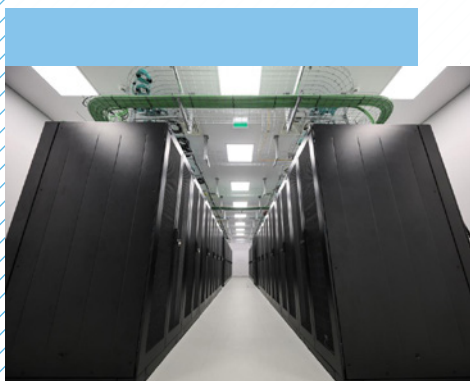
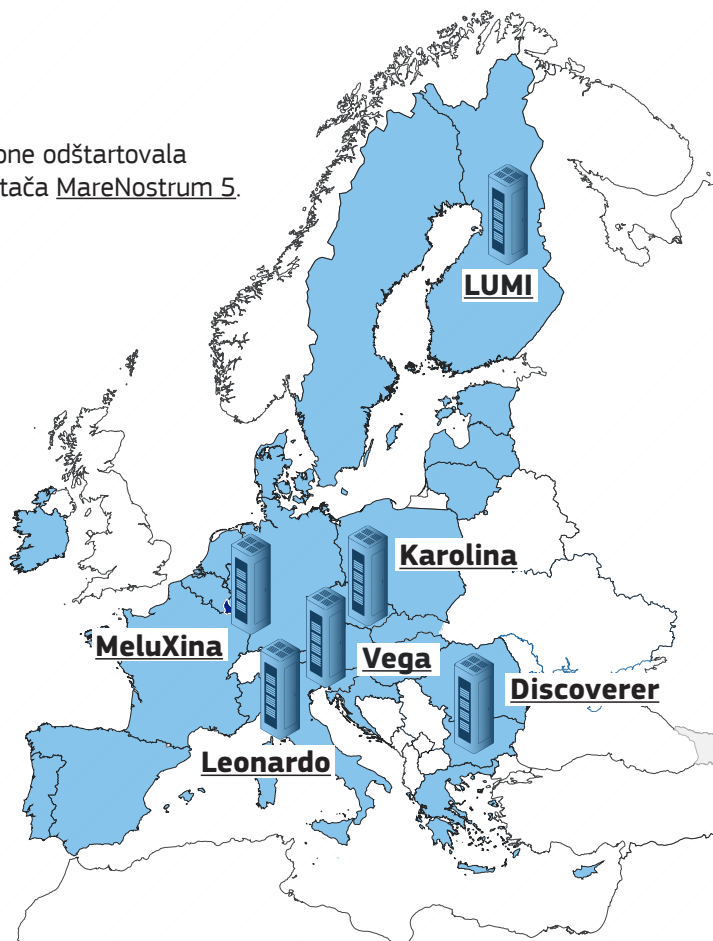
október

Podpísaná zmluva o obstaraní prvého exaflopového superpočítača EÚ – Jupiter.

december

V španielskej Barcelone odštartovala prevádzka superpočítača MareNostrum 5.

Superpočítače EÚ, ktoré už sú v prevádzke

↑ Superpočítač Deucalion na pôde portugalskej Nadácie pre vedu a technológie, Univerzita v Minho, Guimarães (Portugalsko) 6. septembra 2023.

Polovodiče

Polovodiče – bežne označované aj ako čipy – sú srdcom a mozgom dnešnej elektroniky. Európsky akt o čipoch, ktorý nadobudol účinnosť 21. septembra, je odvážnym krokom k posilneniu európskeho odvetvia polovodičov. Takisto nasmeruje EÚ na cestu

k technologickej suverenite v oblasti polovodičových technológií a aplikácií. Jeho ambicióznym cieľom je, aby EÚ zdvojnásobila svoj podiel na svetovom trhu s polovodičmi do roku 2030 na 20 %.

Európsky akt o čipoch

Tri piliere

Podpora vývoja a inovácií v oblasti pokročilých čipových technológií prostredníctvom spoločného podniku pre čipy.

Prilákavanie rozsiahlych investícií do výroby čipov v EÚ a zabezpečenie stabilných dodávok.

Monitorovanie vývoja na trhu a predvídanie budúcich kríz vďaka mechanizmu koordinácie medzi Európskou komisiou a členskými štátmi.

Úspechy v roku 2023

V novembri 2023 spoločný podnik pre čipy vyhlásil svoje prvé výzvy na predkladanie návrhov určené na zriadenie pilotných výrobných liniek. V rámci tejto prvej výzvy sa poskytne 1,67 miliardy EUR z EÚ, pričom sa očakáva, že členské štáty a súkromné financovanie ich doplnia na celkovú sumu približne 3,3 miliardy EUR. Spoločný podnik posilní ekosystém polovodičov EÚ a vedúce postavenie Európy v oblasti technológií. Cieľom je preklenúť medzeru medzi laboratórnym výskumom a výrobou. To znamená premeniť výskum a prototypy vytvorené v laboratóriách na rozšíriteľné procesy továrenskej výroby.

Od predloženia návrhu aktu začiatkom roka 2022 boli v EÚ ohlásené investície do priemyslu vo výške viac ako 100 miliárd EUR.

Systém varovania v odvetví polovodičov bol zavedený v máji 2023 na monitorovanie potenciálnych rizík pre dodávateľský reťazec polovodičov.

Európska dátová stratégia

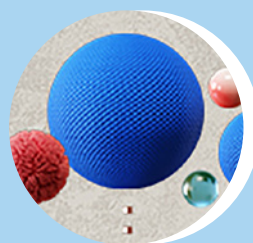
Údaje sú hnacou silou digitálnej transformácie, inovácií a rastu. Určité údaje verejného sektora, ako sú údaje o počasí alebo kvalite ovzdušia, ktoré majú spoločenský, environmentálny a hospodársky prínos, by mali byť voľne dostupné. V januári 2023 Komisia uverejnila zoznam súborov údajov s vysokou hodnotou, ktoré musia byť dostupné bezplatne v strojovo čitateľných formátoch.

Aktom o správe údajov, ktorý sa uplatňuje od septembra 2023, sa uvoľní potenciál verejných údajov a podporí dôvera v dobrovoľné zdieľanie údajov. Aktom sa bude spravovať opätovné používanie verejne uchovávaných, chránených údajov a zavedú sa ním spoločné logá na identifikáciu sprostredkovateľov a organizácií dátového altruizmu v EÚ. Cieľom aktu je aj odstrániť technické prekážky s pomocou od Európskeho dátového inovačného výboru. Komisia počas roka predstavila plány na zavedenie európskeho dátového priestoru pre cestovný ruch a európskeho dátového priestoru pre verejné obstarávanie. Takisto stanovila rámec pre európsku platformu spolupráce zainteresovaných strán v oblasti cestovného ruchu a pre inovačnú platformu komunity verejných nákupcov v záujme lepšej spolupráce medzi verejnými obstarávateľmi.

V novembri EÚ prijala nové nariadenie o harmonizovaných pravidlách týkajúcich sa spravodlivého prístupu k údajom a ich používania (akt o údajoch), ktorý sa má uplatňovať od roku 2025. Jeho cieľom je posilniť dátové hospodárstvo EÚ, zlepšiť prístup k priemyselným údajom a podporiť spoľahlivý trh EÚ v oblasti cloud computingu. Akt o údajoch zabezpečí väčšiu kontrolu nad údajmi, podporí inovácie a podnieti ďalšie vytváranie údajov.

Podpora pre podniky

Každý podnik sa musí bez ohľadu na svoju veľkosť chopiť príležitosti, ktorú ponúka digitálna transformácia, na to, aby si udržal konkurencieschopnosť. Európske centrá digitálnych inovácií poskytujú poradenstvo a podporu podnikom, ktoré potrebujú pomoc počas ich digitálnej transformácie.

Čo je európske centrum digitálnych inovácií (EDIH)?

Európske centrá digitálnych inovácií sú jednotné kontaktné miesta v jednotlivých členských štátoch, ktoré pomáhajú podnikom a organizáciám verejného sektora riešiť digitálne výzvy a zvyšovať ich konkurencieschopnosť.

V Európe bolo zriadených viac ako 150 európskych centier digitálnych inovácií.

Spolu financované sumou 314 miliónov EUR v rámci programu Digitálna Európa.

Komu EDIH pomáha?

Centrá EDIH pomáhajú malým a stredným podnikom, spoločnostiam so strednou trhovou kapitalizáciou a organizáciám verejného sektora reagovať na digitálne výzvy. Ich poslanie je v súlade s cieľom európskeho digitálneho desaťročia, ktorým je zabezpečiť, aby viac ako 90 % malých a stredných podnikov dosiahlo do roku 2030 aspoň základnú úroveň digitálnej intenzity.

Ako môže EDIH pomôcť?

Centrá EDIH ponúkajú množstvo služieb, poskytujú technické odborné znalosti, odbornú prípravu a finančné poradenstvo.

Digitalizácia práva obchodných spoločností

Moderné podnikanie si tiež vyžaduje prísnejší právny rámec. Vďaka ďalšiemu rozvoju online nástrojov na zakladanie spoločností a cezhraničné činnosti sa podnikanie v EÚ zjednodušuje. Cieľom najnovšieho návrhu Komisie v tejto oblasti je rozšíriť používanie digitálnych nástrojov a postupov v práve EÚ týkajúcom sa obchodných spoločností. Jeho zásada „jedenkrát a dosť“ má za cieľ znížiť administratívnu záťaž, keďže spoločnosti rozširujúce sa v rámci EÚ nebudú musieť viackrát predkladať tie isté informácie. Okrem toho sa vďaka systému prepojenia obchodných registrov zabezpečuje, aby údaje o spoločnostiach boli aj naďalej dôveryhodné a ľahko dostupné v celej EÚ.

Boj proti online pirátstvu

Zdieľanie obsahu chráneného autorským právom bez povolenia poškodzuje kreatívne podniky a stojí v ceste inováciám a hospodárskemu rastu. Vzhľadom na význam zastavenia online pirátstva, najmä počas živých podujatí, ako sú športové zápasy a koncerty, Komisia v máji 2023 odporučila opatrenia. Nabáda v nich členské štáty, aby podnikli kroky na riešenie nezákonného vysielania, a tým podporili športové a kreatívne odvetvia EÚ.

Digitalizácia dopravy a mobility

Rovnako ako pravidlá digitálneho podnikania podporujú hospodársky rast, digitálna doprava zabezpečuje udržateľný, efektívny a ďalekosiahly rast. EÚ preto prijala nové pravidlá na podporu inteligentných dopravných systémov. Touto aktualizáciou súčasnej smernice na danú tému sa optimalizuje plánovanie multimodálnych ciest, zjednodušuje sa riadenie dopravy a podporuje sa cestovanie šetrné k životnému prostrediu. V novembri bol takisto prijatý návrh jednotného európskeho dátového priestoru pre mobilitu s cieľom zjednodušiť zdieľanie a zhromažďovanie údajov.

EÚ pracuje aj na zvyšovaní bezpečnosti cestnej premávky. Veľkým krokom k tomu bol v roku 2023 návrh na modernizáciu pravidiel týkajúcich sa vodičských preukazov. Návrh zahŕňa zavedenie digitálneho vodičského preukazu, ktorý by bol platný v celej EÚ. Uľahčí sa tým aj cezhraničné presadzovanie pravidiel cestnej premávky. Tieto zmeny sú kľúčom k zlepšeniu bezpečnosti cestnej premávky a k dosiahnutiu cieľa EÚ „vízia nulovej úmrtnosti“ – do roku 2050 žiadne úmrtia na cestách.

Rýchle rozšírenie komerčného trhu s dronmi v EÚ prinieslo vlnu nových predpisov o bezpečnosti a účinnosti dronov. V roku 2023 sa začali uplatňovať nové pravidlá EÚ, ktorými sa zriaďuje osobitný vzdušný priestor pre drony, tzv. U-space, aby sa prelety dronov stali bezpečnými a aby sa ich prevádzkovateľom umožnilo ponúkať širšiu škálu služieb. Vďaka doručovaniu balíkov a núdzovej pomoci, ako aj vďaka pátracím a záchranným misiám i monitorovaniu infraštruktúry sa vízia európskej stratégie v oblasti dronov 2.0 postupne stane skutočnosťou.

→

Práca na trati Wörth – Germersheim – Speyer v Nemecku ako súčasť iniciatívy *Fast-Track Programme* (program zrýchlenia na železnici), ktorá má pomôcť digitalizovať železničnú sieť, 21. júla 2023.

Digitalizácia pre občanov

Kybernetická bezpečnosť a odolnosť

Nové pravidlá na zabezpečenie spoločnej vysokej úrovne kybernetickej bezpečnosti vo všetkých členských štátoch, známe ako smernica NIS 2, nadobudli účinnosť v januári 2023. V porovnaní s predchádzajúcimi opatreniami v oblasti kybernetickej bezpečnosti z roku 2016 sa nové pravidlá vzťahujú na viac odvetví, ako je napríklad poskytovanie telekomunikačných služieb, poštové služby, verejná správa a zdravotná starostlivosť. Spoločnosti pôsobiace v týchto odvetviach majú teraz prísnejšie povinnosti týkajúce sa riadenia rizík a oznamovania incidentov.

Parlament a Rada sa 30. novembra dohodli na akte o kybernetickej odolnosti, ktorého cieľom je posilniť pravidlá tak, aby sa zaistili bezpečnejšie hardvérové a softvérové produkty. Tento akt je prvým právnym predpisom svojho druhu na svete. Vďaka nemu sa zvýši úroveň kybernetickej bezpečnosti všetkých digitálnych produktov v EÚ, čo pomôže spotrebiteľom aj podnikom. Akt sa bude vzťahovať na všetko od elektronických pestúnok až po smerovače, pričom bezpečnostné pravidlá sa budú líšiť v závislosti od úrovne rizika produktu.

V apríli Komisia takisto navrhla akt EÚ o kybernetickej solidarite s cieľom pomôcť krajinám spolupracovať v boji proti online hrozbám.

→ Podpredsedníčka Európskej komisie zodpovedná za hodnoty a transparentnosť Věra Jourová (druhá zľava) pri účasti na konferencii „Päť rokov všeobecného nariadenia o ochrane údajov: Je aj naďalej kritériom v digitálnom prostredí EÚ?“, Brusel (Belgicko) 23. mája 2023.

Ochrana údajov

V dnešnom vzájomne prepojenom svete prebieha tok údajov po celom svete dotknutím tlačidla. Ochrana údajov podporuje dôveru ľudí. To znamená, že všetci, ktorí nakladajú s osobnými údajmi, by sa mali riadiť rovnakými pravidlami. Zdôrazňuje to júlový návrh Komisie na nové nariadenie o procesných pravidlách všeobecného nariadenia o ochrane údajov (GDPR). Cieľom navrhovaného nariadenia je posilniť presadzovanie všeobecného nariadenia o ochrane údajov v prípadoch, ktoré sa týkajú osôb nachádzajúcich sa vo viac ako jednom členskom štáte. Jeho zámer je jasný: rýchlejšie riešenie prípadov a z toho vyplývajúce rýchlejšie opravné prostriedky pre ľudí a viac právnej istoty pre podniky.

Vďaka prísnejším globálnym normám na ochranu údajov prekvitá medzinárodná spolupráca. Medzi pozoruhodné výsledky patrí uverejnenie Sprievodcu doložkami o prenose údajov medzi EÚ a Združením národov juhovýchodnej Ázie v máji, rámec ochrany osobných údajov medzi EÚ a USA, ktorý Komisia odsúhlasila v júli, a úspešná revízia dohody o údajoch s Japonskom.

VIDEO Kybernetická bezpečnosť EÚ: EÚ zintenzívňuje svoje úsilie o ochranu občanov, podnikov a infraštruktúry pred kybernetickými útokmi a financuje výskum na posilnenie svojej digitálnej obrany.

Akt o digitálnych službách a akt o digitálnych trhoch

V záujme lepšej ochrany základných práv a väčšieho predchádzania nekalým praktikám v digitálnom priestore začala EÚ v roku 2023 uplatňovať dva nové akty: akt o digitálnych službách a akt o digitálnych trhoch.

Akt o digitálnych službách zabezpečuje, aby boli online platformy a vyhľadávače zodpovedné za škodlivý obsah. Jeho cieľom je chrániť deti online, objasniť, ako algoritmy fungujú, a zakázať cieľnú reklamu, ktorá profiluje ľudí na základe kategórií, ako je etnická príslušnosť, politické názory a sexuálna orientácia.

Do 17. februára museli tieto platformy zverejniť počet svojich používateľov v EÚ. Najväčšie z nich – označované aj ako veľmi veľké online platformy a internetové vyhľadávače – mali zabezpečiť súlad s povinnosťami stanovenými v uvedenom akte do konca augusta. EÚ odvtedy zhromažďuje informácie od hlavných platforiem s cieľom skontrolovať, či dodržiavajú časti aktu o digitálnych službách, najmä tie, ktoré sa týkajú ochrany detí a odstraňovania škodlivého obsahu. V snahe podporiť uplatňovanie aktu o digitálnych službách bolo zriadené Európske centrum pre transparentnosť algoritmov, ktorého cieľom je dohliadať na algoritmy týchto spoločností.

Aj členské štáty boli vyzvané, aby urýchlili konali proti teroristickému obsahu a nenávisťným

prejavom na internete, s cieľom urýchliť presadzovanie aktu o digitálnych službách. Komisia podpísala aj administratívne dohody s niekoľkými vnútroštátnymi regulačnými orgánmi v oblasti médií, ktoré v súčasnosti stoja na čele vykonávania aktu o digitálnych službách. Ich úloha pri dohľade nad mediálnou prevádzkou a pri dodržiavaní vysielacích noriem je viac než len jednoduchý dohľad. Zabezpečujú, aby digitálne platformy neboli len pasívnymi hosťiteľmi, ale aj aktívnymi účastníkmi moderovania a riadenia online obsahu, ktorý je nezákonný alebo predstavuje systematické spoločenské riziko.

V súvisiacom akte o digitálnych trhoch sa stanovujú jasné povinnosti na zabezpečenie toho, aby dominantné spoločnosti v digitálnom sektore, známe aj ako strážcovia prístupu, zachovávali rovnaké podmienky na digitálnom trhu. Na začiatku septembra bolo označených šesť strážcov prístupu, ktorí musia zabezpečiť plný súlad s uvedeným aktom do marca 2024.

Signatári Kódexu postupov proti šíreniu dezinformácií z roku 2022, vrátane všetkých hlavných online platforiem, takisto zriadili nové centrum pre transparentnosť a uverejnili prvé východiskové správy o tom, ako zavádzajú záväzky z kódexu do praxe.

←

VIDEO Vďaka aktu o digitálnych službách bude cieľná reklama transparentnejšia a obmedzenejšia. Napríklad sa zakáže reklama, ktorá je založená na citlivých údajoch (ako je sexualita, náboženstvo alebo rasa) alebo je zameraná na deti.

Účastníčka európskej panelovej diskusie občanov o virtuálnych svetoch pri precvičovaní techniky na záchranu života pomocou nástroja virtuálnej reality, Brusel (Belgicko) apríl 2023.

Virtuálne svety

Podľa štúdie EÚ sa 98 % odborníkov domnieva, že kombinovaná realita sa v najbližších piatich rokoch stane dôležitou silou v ich odvetví. Vzhľadom na to má EÚ záujem pochopiť výhody i riziká takýchto technológií, pričom vždy berie do úvahy práva jednotlivca. S cieľom získať skutočnú spätnú väzbu usporiadala Komisia od februára do apríla 2023 európsku panelovú

diskusiu občanov, v rámci ktorej zozbierala príspevky o virtuálnych svetoch v EÚ (pozri kapitolu 9).

Táto kolektívna spätná väzba sa využila pri novej stratégii pre web 4.0 a virtuálne svety, ktorá bola prijatá v júli a ktorej cieľom je vytvoriť digitálne prostredie EÚ, ktoré je transparentné, bezpečné a ústretové pre všetkých – či už ide o ľudí, podniky alebo verejné orgány.

Čo umožnia virtuálne svety?

Zdravie

Študenti a odborníci môžu byť školení na zvládanie núdzových situácií a vykonávanie chirurgických simulácií, čo povedie k nižšiemu riziku chirurgických komplikácií a presnejšej diagnostike.

Zelená transformácia

3D modely môžu simulovať účinky globálneho otepľovania, čo povedie k lepšiemu pochopeniu jeho príčin a zmierňujúcich opatrení.

K zelenej transformácii v celom priemysle prispeje kratší čas na zavedenie a menej plytvania energiou, materiálmi a zdrojmi.

Priemysel

Virtuálne svety v priemysle zredukujú do roku 2025 dodacie lehoty vozidiel o 60 % a uhlíkovú stopu výroby vozidiel o 50 %.

Umenie a dizajn

Virtuálne diela umožnia nové spôsoby tvorby, a to od módy až po kultúrne dedičstvo a od hudby až po výtvarné umenie a dizajn. Používateľom sprostredkujú pocit, že sú v skutočnom múzeu alebo na koncertoch, divadelných hrách, či imerzívnych baletných predstaveniach.

Vzdelávanie

Proces učenia viac zameraný na vlastné skúsenosti môže študentom pomôcť rýchlejšie sa učiť a lepšie pochopiť svet.

Cezhraničná spolupráca

Keď sa rezidenti EÚ presťahujú v rámci EÚ, ich práva na sociálne zabezpečenie vrátane zdravotnej starostlivosti a dôchodkov sa presúvajú spolu s nimi. Komisia 6. septembra navrhla digitálny plán, aby urýchlila a uľahčila cezhraničný prístup k týmto nárokom. Lepšia výmena údajov medzi členskými štátmi a zjednodušené postupy podávania žiadostí o dávky uľahčia nielen ľuďom život, prácu a cestovanie v zahraničí, ale aj firmám podnikanie

v iných členských štátoch a vnútroštátnym správnym orgánom umožnia cezhraničnú koordináciu sociálneho zabezpečenia.

Vďaka európskej peňaženke digitálnej identity bude mať každý rezident EÚ čoskoro prístup k zabezpečenej mobilnej aplikácii, ktorá mu umožní preukázať svoju totožnosť online i offline a uchovávať osobné doklady, ako je napríklad vodičský preukaz, občiansky preukaz a diplomy.

Kľúčové iniciatívy na zlepšenie sociálneho zabezpečenia prostredníctvom digitálnej transformácie

Urýchliť zavedenie EESSI

Cieľom je prejsť od papierovej k digitálnej komunikácii medzi vnútroštátnymi inštitúciami sociálneho zabezpečenia vďaka sprevádzkovaniu systému elektronickej výmeny informácií o sociálnom zabezpečení (EESSI) vo všetkých zúčastnených európskych krajinách do konca roka 2024.

Plná účasť na pilotných činnostiach ESSPASS

Európsky preukaz sociálneho zabezpečenia (ESSPASS) má zjednodušiť cezhraničné vydávanie a overovanie dokladov preukazujúcich nárok občanov na sociálne zabezpečenie.

1

2

3

4

Zaviesť online postupy koordinácie sociálneho zabezpečenia

Cieľom je ešte viac uľahčiť ľuďom presťahovať sa a pracovať v zahraničí a zabezpečiť rýchly prístup k zákonným dávkam. Členské štáty môžu využiť nariadenie o jednotnej digitálnej bráne, v ktorom sa stanovuje, že určité administratívne postupy musia byť plne online do 12. decembra 2023.

Zaviesť európsku peňaženku digitálnej identity

Peňaženka digitálnej identity EÚ bude digitálny nástroj, ktorý občanom EÚ bude slúžiť na overenie ich totožnosti online a prístup k službám vo všetkých členských štátoch.

Parlament a Rada dosiahli v novembri politickú dohodu o základných prvkoch právneho rámca pre digitálnu identitu EÚ. Na základe uvedeného rámca peňaženka poskytne používateľom úplnú kontrolu nad ich údajmi prostredníctvom systému zaručeného orgánmi verejnej správy, a nie prostredníctvom systému, ktorý ponúka veľká súkromná platforma.

EÚ takisto aktualizovala svoje pravidlá týkajúce sa cezhraničnej spolupráce v právnych záležitostiach. Predchádzajúce pravidlá sa vzťahovali na justičnú spoluprácu, ale nie na komunikáciu digitálnymi prostriedkami. Príslušné orgány v členských štátoch sa teraz musia pripojiť k decentralizovanému informačnému systému na bezpečnú výmenu údajov. Systém bude interoperabilný so systémom e-CODEX, ktorý je komunikačným nástrojom vyvinutým osobitne pre sektor súdництва a ktorý spravuje Agentúra Európskej únie na prevádzkové riadenie rozsiahlych informačných systémov v priestore slobody, bezpečnosti a spravodlivosti.

Okrem toho je teraz k dispozícii aj európske elektronické miesto prístupu pre ľudí a podniky, aby mohli digitálne

komunikovať s vnútroštátnymi súdnymi orgánmi. Pri súdnych pojednávaní sa už môžu využívať videohovory, boli zavedené nové protokoly v oblasti využívania elektronických podpisov i pečatí, právneho účinku elektronických dokumentov a elektronickej platby súdnych poplatkov v občianskoprávných konaniach.

Budúcnosť zdravotnej starostlivosti je takisto digitálna a európsky priestor pre zdravotné údaje navrhnutý v roku 2022 by mohol v tejto transformácii čoskoro zohrávať kľúčovú úlohu. V decembri Parlament a Rada prijali svoje pozície na podporu vytvorenia tohto priestoru, ktorého cieľom je poskytnúť rezidentom EÚ ľahší prístup k ich zdravotným údajom a kontrolu nad nimi, a to aj vtedy, ak sa nachádzajú v inom členskom štáte. Zdravotníckym pracovníkom tento priestor umožní poskytovať účinnú starostlivosť na základe kompletnej anamnézy. Okrem toho sa predpokladá, že bude kľúčovým prvkom pri umožňovaní bezpečného využívania zdravotných údajov na účely dôležitého výskumu a rozvoja politik v oblasti zdravia.

Využívanie digitálnej identity EÚ: žiadosť o bankový úver

Bez digitálnej identity EÚ

1. Dohodnúť si termín v banke.
2. Stretnutie v banke.
Jeden z dokladov chýba
3. Poskytnúť všetky papierové dokumenty.
4. Banka poslela návrh.
5. Dohodnúť si ďalší termín v banke.
6. Ďalšie stretnutie v banke a podpis úverovej zmluvy.

S digitálnou identitou EÚ

1. Používateľ má všetky svoje dokumenty v osobnej digitálnej peňaženke: od občianskeho preukazu po potvrdenie
2. Používateľ zvolí iba tie dokumenty, ktoré banka potrebuje pri žiadosti o úver. A jednoducho a úplne bezpečne ich odošle.
3. Banke sú dokumenty doručené elektronicky. Ak nejaký dokument chýba, používateľovi stačí jedno kliknutie. Žiadosť sa môže spracovať.

Používanie digitálnej identity EÚ tento proces zjednodušuje a šetrí čas.

Digitálne zručnosti

Digitálne zručnosti sú nevyhnutné na to, aby sa ľudia mohli zapojiť do trhu práce a do spoločnosti ako celku a mohli dosiahnuť sociálne začlenenie. Keďže rok 2023 bol Európskym rokom zručností, EÚ naďalej podporovala členské štáty a sektor vzdelávania a odbornej prípravy pri poskytovaní kvalitného, inkluzívneho a prístupného digitálneho vzdelávania a odbornej prípravy s cieľom rozvíjať digitálne zručnosti ľudí, ktorí žijú v EÚ. V priebehu roka EÚ spustila viaceré iniciatívy na odstránenie nedostatku zručností.

V záujme dosiahnutia cieľa politiky digitálneho desaťročia, ktorým je mať 20 miliónov odborníkov – rovnako mužov aj žien – v oblasti IKT do roku 2030, sa v rámci programu Digitálna Európa začali magisterské programy a krátkodobé kurzy odbornej prípravy v oblasti pokročilých digitálnych zručností. Od roku 2023 sú prístupné cez [platformu pre digitálne zručnosti a pracovné miesta](#), ktorá v súčasnosti pojala ďalších 22 národných koalícií pre digitálne zručnosti a pracovné miesta.

Situácia

V budúcnosti si **90 %** pracovných miest bude vyžadovať digitálne zručnosti.

Viac než **jednej tretine** pracovnej sily EÚ chýbajú digitálne zručnosti potrebné na väčšine pracovných pozícií vo všetkých odvetviach – od obchodných činností cez dopravu až po poľnohospodárstvo.

Len **54 %** ľudí v EÚ vo veku od 16 do 74 rokov vie vykonávať základné digitálne úlohy.

Viac ako **70 %** podnikov uvádza, že nedostatok zamestnancov s primeranými digitálnymi zručnosťami je prekážkou pre investície.

V EÚ vládne kritický nedostatok digitálnych expertov, a to aj v oblasti kybernetickej bezpečnosti a dátovej analýzy. Tento nedostatok sa pravdepodobne zvýši v dôsledku predpokladaného poklesu počtu obyvateľov v produktívnom veku z 265 miliónov v roku 2022 na **258 miliónov** do roku 2030.

Zamestnaných je **9,4 milióna** odborníkov na informačné a komunikačné technológie (IKT) (4,6 % celkovej zamestnanosti v EÚ). Za súčasných podmienok bude do roku 2030 počet odborníkov v oblasti IKT v EÚ takmer 12 miliónov, no do splnenia cieľa na rok 2030 (aspoň 20 miliónov odborníkov na IKT) bude chýbať približne 8 miliónov pracovníkov.

Čo robí v tomto smere EÚ?

Finančná podpora na rozvoj digitálnych zručností zahŕňa tieto zdroje:

2 miliardy EUR
Programy Európskeho sociálneho fondu plus

29 miliárd EUR (*)
Plány podpory obnovy a odolnosti

(*) Tento údaj znázorňuje odhadované výdavky v pôvodných plánoch obnovy a odolnosti.

580 miliónov EUR
Digitálna Európa

Iniciatívy EÚ na podporu digitálnych zručností

1. **Iniciatíva Deep Tech Talent (v rámci nového európskeho inovačného programu)**

V prvom roku fungovania iniciatívy dosiahol Európsky inovačný a technologický inštitút významný pokrok na ceste k cieľu, ktorým je poskytnúť do konca roku 2025 kvalifikáciu v oblasti deep tech miliónu študentov.

Vyhlásil osobitnú výzvu na predkladanie návrhov a spolupracoval s inými iniciatívami vrátane iniciatívy Girls Go Circular.

Vyhlásil prvý ročník ceny Deep Tech Talent Training Prize, ktorá vyzdvihne a ocení organizácie, ktoré vynikajú pri riešení výziev spojených s odbornou prípravou v oblasti špičkových technológií.

Od viacerých univerzít a podnikov získal prislúch vyškoliť viac ako 650 000 účastníkov vzdelávania.

V januári 2023 spustil svoju novú online platformu – EIT Campus, na ktorej ponúka spolu viac ako 2 500 kurzov v oblasti podnikania a rozvoja zručností.

Obrázky: © Getty Images.

2. **Európske osvedčenie o digitálnych zručnostiach**

september 2022

Realizácia štúdie uskutočniteľnosti na získanie prehľadu o existujúcich systémoch certifikácie digitálnych zručností.

----->

apríl 2023

Spustenie pilotného projektu spolu s piatimi členskými štátmi EÚ (Španielsko, Francúzsko, Rakúsko, Rumunsko a Fínsko) na otestovanie základných komponentov európskeho osvedčenia.

----->

december 2023

Prezentácia a prediskutovanie oboch pracovných okruhov na záverečnom podujatí.

3. **Európske ocenenia v oblasti digitálnych zručností**

Európske ocenenia v oblasti digitálnych zručností podporujú výmenu skúseností o tom, ako odstrániť nedostatok digitálnych zručností.

V roku 2023 sa v rámci ocenení podporili iniciatívy v piatich kategóriách: mládež, ženy, začlenenie, digitálne zvyšovanie úrovne zručností v práci a digitálne zručnosti pre vzdelávanie.

Spomedzi 330 uchádzačov bolo vybraných sedem víťazov.

4. **Akadémia kybernetických zručností**

V posledných rokoch sa výrazne zvýšili kybernetické hrozby v EÚ. Akadémia posilní spôsobilosti EÚ v oblasti kybernetickej bezpečnosti a zvýši počet kvalifikovaných odborníkov na kybernetickú bezpečnosť.

Kozmický priestor

Vesmírne technológie zohrávajú zásadnú úlohu v každodennom živote ľudí v EÚ, napríklad keď používajú mobilné telefóny alebo navigačné systémy automobilov, sledujú satelitnú televíziu alebo vyberajú peniaze z bankomatov. Satelity poskytujú aj dôležité údaje počas katastrof, čím sa zlepšuje koordinácia reakcie na núdzové situácie.

V roku 2023 boli zavedené nové služby na zvýšenie odolnosti a konkurencieschopnosti satelitných sústav EÚ Copernicus a Galileo. Napríklad modernizovaný satelitný systém Galileo v súčasnosti poskytuje ešte presnejšie sledovanie polohy, a to s presnosťou na 20 cm.

S cieľom podporiť súčasné potreby v oblasti údajov a inovácie zaviedla Komisia dynamický nákupný systém pre Copernicus – nový spôsob obstarávania v oblasti kozmického priestoru v Európe. Tým sa malým a stredným podnikom i startupom uľahčuje účasť na trhu s vesmírnymi údajmi.

←
VIDEO Ekosystém vesmírnych údajov programu Copernicus je nová distribučná platforma, ktorá sprístupňuje všetky údaje a infraštruktúru potrebné pre aplikácie pozorovania Zeme.

V marci EÚ schválila zriadenie IRIS² (Infraštruktúry pre odolnosť, prepojenie a bezpečnosť cez satelit), ktorá je jej treťou veľkou satelitnou sústavou. S príspevkom vo výške 2,4 miliardy EUR z rozpočtu EÚ je tento program určený na zaistenie zabezpečenej vládnej komunikácie, na podporu vojenských a obranných operácií a na rozšírenie komerčných širokopásmových služieb, najmä vo vzdialených oblastiach.

Aby si Európa zachovala svoje popredné miesto v oblasti vesmírnych technológií, sú rovnako dôležité investície do výskumu a inovácií, najmä prostredníctvom programov financovania zo strany EÚ, ako je napríklad Horizont Európa. Dôkazom

tohto záväzku je demonštračný a validačný program na obežnej dráhe. Ako už jeho názov naznačuje, vesmírnym spoločnostiam umožňuje skúšať nové vesmírne technológie priamo na obežnej dráhe. To napríklad poskytuje európskym výskumným centrom neoceniteľné poznatky a pomáha podnikom urýchliť vypúšťanie satelitov.

Vzhľadom na potrebu prilákať viac investícií Komisia spustila začiatkom roka 2023 aj Helios, vôbec prvý vesmírny indexový fond. Tento nástroj poskytuje jasný obraz o tom, ako sa finančne darí európskym vesmírnym spoločnostiam. Pomáha im získať väčšiu pozornosť a uľahčuje ľuďom investovať do nich.

S rozširovaním európskej vesmírnej infraštruktúry sú čoraz dôležitejšie aj ochranné opatrenia. Agentúra Európskej únie pre vesmírny program v spolupráci s 15 členskými štátmi presadzuje túto oblasť prostredníctvom partnerstva EÚ v oblasti dohľadu nad kozmickým priestorom a sledovania tohto priestoru. Toto partnerstvo, vybavené komplexným systémom snímačov pre dohľad nad kozmickým priestorom a na sledovanie tohto priestoru, slúži viac ako 190 registrovaným organizáciám a chráni viac ako 400 satelitov pred rizikom zrážky s vesmírnym odpadom a ostatnými funkčnými satelitmi.

Vesmírna technológia má zásadný význam pre ochranu životného prostredia a najlepším príkladom tejto prierezovosti je projekt EÚ s názvom Destinácia Zem. Jeho cieľom je vytvoriť komplexný digitálny model Zeme na lepšie predpovedanie počasia a katastrof. Druhá fáza projektu, ktorá bola

potvrdená v decembri, posilní existujúce digitálne modely, zlepší spracovanie údajov a začlení pokročilú technológiu umelej inteligencie.

V roku 2023 sa v rámci európskej politiky v oblasti kozmického priestoru kládol veľký dôraz na bezpečnosť vo vesmíre. Komisia a vysoký predstaviteľ Únie pre zahraničné veci a bezpečnostnú politiku Josep Borrell v tejto súvislosti predložili spoločné oznámenie o európskej stratégii v oblasti kozmického priestoru pre bezpečnosť a obranu. Zavádzajú sa ním opatrenia na spoločné chápanie vesmírnych hrozieb a pripravuje sa pôda pre legislatívny návrh právneho predpisu EÚ o vesmíre v roku 2024 (pozri kapitolu 8).

Dohľad nad kozmickým priestorom a jeho sledovanie v EÚ

Fakty a údaje za rok 2023

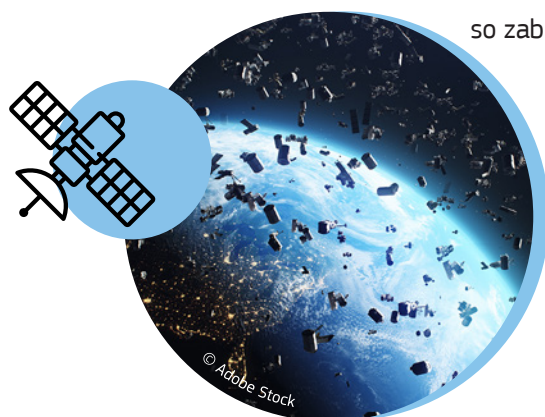
Ku koncu roka 2023 sa zaznamenalo vyše 15 600 blízkych priblížení na troch rôznych obežných dráhach.

434

monitorovaných
satelitov

196

organizácií zaregistrovaných
z 24 členských štátov

1 000

udalostí veľkého záujmu súvisiacich
so zabránením kolíziám

127

prípadov analýzy návratu
do atmosféry

6

prípadov analýzy úlomkov

± 445 000

meraní za deň

6. Budovanie spravodlivej a sociálnej Európy

Pracovníci v doprave demonštrujú počas konferencie COP28 za spravodlivú transformáciu v odvetví cestnej dopravy, Dubaj (Spojené arabské emiráty) 9. decembra 2023.

Úvod

V roku 2023 sa naďalej zintenzívňovalo úsilie EÚ zabezpečiť, aby boli hospodárska obnova po pandémie a zelená a digitálna transformácia sociálne spravodlivé a primerané. Európsky rok zručností vďaka stovkám podujatí a aktivít, ktoré prebiehali počas celého roka, výrazne podnietil väčšiu účasť na celoživotnom vzdelávaní, rozvoj zručností a prilákanie talentovaných ľudí v záujme zvýšenia

konkurencieschopnosti EÚ. Únia takisto zintenzívnila svoju prelomovú činnosť v oblasti zabezpečovania rodovej rovnosti, okrem iného prijatím opatrení na zaistenie rovnakej mzdy za rovnakú prácu a pristúpením k Istanbulskému dohovoru o predchádzaní násilíu na ženách a domácejmu násilíu a o boji proti nemu.

Spravodlivé hospodárstvo pre ekologickú a digitálnu transformáciu

Európsky pilier sociálnych práv so svojimi základnými zásadami, ako sú rovnaké príležitosti a prístup na trh práce, spravodlivé pracovné podmienky a sociálna ochrana a začlenenie, usmerňuje EÚ pri zabezpečovaní spravodlivejšej a odolnejšej európskej spoločnosti. Jeho cieľom je zaistiť, aby mal každý v živote rovnaké príležitosti a mohol požívať rovnaké sociálne práva – od kvalitného celoživotného vzdelávania a odbornej prípravy cez spravodlivé mzdy a dávky, bezpečné a zdravé pracovné podmienky až po starostlivosť o deti, dôchodky a cenovo dostupnú a kvalitnú zdravotnú starostlivosť.

V roku 2023 oslávil druhé výročie akčný plán, ktorý má premietnuť tento pilier do praxe. Zrealizovaných

alebo predstavených bolo už takmer všetkých jeho 75 opatrení. Revízia akčného plánu je stanovená na rok 2025.

Spoločná správa o zamestnanosti za rok 2023 ako prvá poskytla aktuálne informácie o pokroku pri dosahovaní cieľov EÚ a vnútroštátnych cieľov v oblasti zamestnanosti, zručností a sociálnej ochrany stanovených na rok 2030. Hoci je EÚ na dobrej ceste k splneniu svojho hlavného cieľa, ktorým je dosiahnuť do roku 2030 zamestnanosť na úrovni 78 %, stále je potrebný značný pokrok pri dosahovaní cieľov týkajúcich sa vzdelávania dospelých a znižovania chudoby.

Posilňovanie sociálneho dialógu a sociálneho hospodárstva

Diskusie medzi organizáciami zastupujúcimi zamestnávateľov a pracovníkov prostredníctvom sociálneho dialógu pomáhajú zlepšovať životné a pracovné podmienky, pričom zohrávajú dôležitú úlohu pri adaptácii na meniace sa hospodárske a sociálne podmienky. Miera zapojenia sociálnych partnerov sa však medzi jednotlivými členskými štátmi EÚ značne líši a zároveň je menej pravdepodobné, že sú v týchto organizáciách zastúpené aj novšie formy zamestnania a určité skupiny, ako sú mladí ľudia.

V snahe podporiť členské štáty pri posilňovaní sociálneho dialógu EÚ prijala odporúčanie s konkrétnymi opatreniami na rozsiahlejšie zapojenie sociálnych partnerov, ako je napríklad podpora kolektívneho vyjednávania a konzultácií so sociálnymi partnermi pri navrhovaní a vykonávaní hospodárskej politiky, politiky zamestnanosti a sociálnej politiky. So sociálnymi partnermi sa viedli konzultácie aj o opatreniach na posilnenie práv európskych zamestnaneckých rád, ktoré sú dôležitým nástrojom na zapájanie pracovníkov do rozhodnutí, ktoré môžu mať vplyv na ich zamestnanie alebo pracovné podmienky a ktoré prijali spoločnosti pôsobiace vo viacerých členských štátoch.

Sociálna ekonomika v číslach

Prioritou sociálnej ekonomiky sú ľudia a sociálne a environmentálne aspekty, a nie zisk. Organizácie sociálneho hospodárstva zahŕňajú rôzne odvetvia, od sociálnych služieb a služieb starostlivosti až po bývanie, rekreáciu a cenovo dostupnú energiu. Patria medzi ne družstvá, vzájomné spoločnosti, neziskové organizácie, nadácie a sociálne podniky.

Organizácie sociálneho hospodárstva zohrávajú kľúčovú úlohu pri riešení spoločenských výziev a podporujú spravodlivé pracovné podmienky tým, že zapájajú zamestnancov do rozhodovania a riadenia. Takisto vytvárajú príležitosti pre nedostatočne zastúpené skupiny, ako sú ženy a mladí ľudia, a prispievajú k tomu, aby bola zelená a digitálna transformácia spravodlivá a inkluzívna. EÚ na podporu ďalšieho rozvoja tohto dôležitého sektora schválila v novembri opatrenia na vytvorenie prostredia, ktoré umožní organizáciám sociálneho hospodárstva prosperovať a rásť. Nové jednotné kontaktné miesto pre sociálne hospodárstvo

poskytuje informácie o finančných prostriedkoch z EÚ, možnostiach odbornej prípravy a o tom, čo sa deje v členských štátoch v praxi.

V súčasnosti sa neziskové združenia, ktoré sa zapájajú do činností v inom členskom štáte, stretávajú v rámci EÚ s odlišnými pravidlami, čo vedie k administratívnej záťaži a nákladom. Na odstránenie týchto prekážok Európska komisia navrhla novú vnútroštátnu formu neziskového združenia, ktoré je osobitne navrhnuté na účely cezhraničných činností a vďaka ktorému bude možné využívať slobody jednotného trhu.

© Adobe Stock

Fond na spravodlivú transformáciu a Európsky fond na prispôsobenie sa globalizácii sú kľúčové na zabezpečenie toho, aby sa na nikoho nezabudlo. Novovytvorený Sociálno-klimatický fond bude okrem toho podporovať zraniteľné domácnosti, mikropodniky a používateľov dopravy v EÚ, ktorí môžu čeliť energetickej a dopravnej chudobe. Približne 65 miliárd EUR z rozpočtu fondu vo výške 86,7 miliardy EUR bude pochádzať z príjmov dosiahnutých vďaka novému systemu EÚ na obchodovanie s emisiami, ktorý zahŕňa odvetvia stavebníctva a dopravy. Fungovať bude od roku 2026 do roku 2032 (pozri aj kapitulu 4).

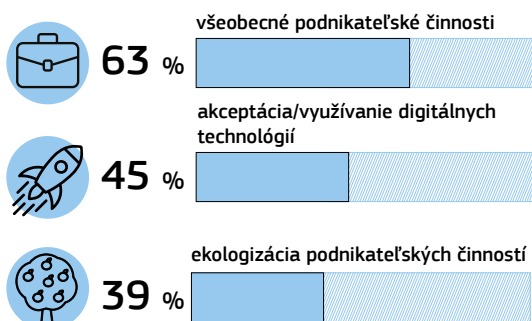

Podpora konkurencieschopnosti a zručností

Hoci zelená a digitálna transformácia prinášajú ľuďom a európskemu hospodárstvu nové príležitosti, mnohé spoločnosti v EÚ hlásia, že je ťažké nájsť pracovníkov s potrebnými zručnosťami. V snahe zabezpečiť potrebnú rekvalifikáciu a zlepšenie zručností európskej pracovnej sily a prilákať do EÚ ľudí s tými správnymi zručnosťami bol rok 2023 vyhlásený za Európsky rok zručností.

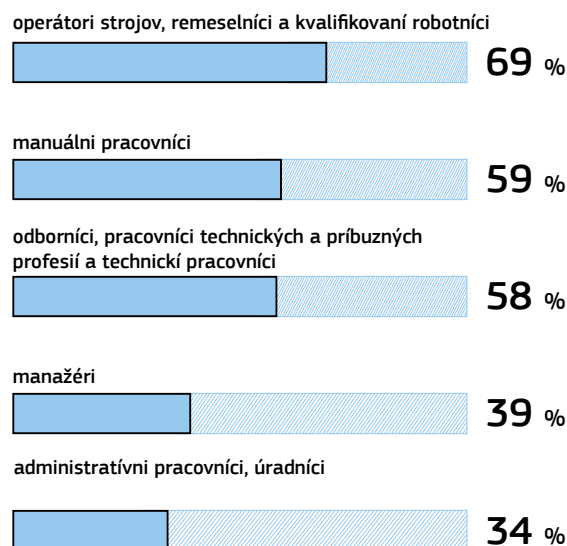
Na naliehavosť takejto iniciatívy poukázali aj výsledky prieskumu, ktorý sa uskutočnil na jar medzi malými a strednými podnikmi a výsledky ktorého odhalili, že by mohlo dôjsť k obmedzeniu schopnosti EÚ dosiahnuť jej ciele.

Nedostatok zručností brzdí MSP v týchto oblastiach:

Nedostatok zručností podľa pracovných pozícií

Podiel MSP čeliacich nedostatkom zručností vo funkciách:

Iniciatívy, ako je napríklad Pakt o zručnostiach, už riešia výzvy a nedostatky spojené s rozvojom zručností a významne prispievajú k Európskemu roku zručností. Činnosti v oblasti zlepšovania zručností a rekvalifikácie doteraz priniesli úžitok viac ako dvom miliónom ľudí, pričom viac ako 1 500 organizácií podpísalo Chartu Paktu o zručnostiach, a to vrátane 20 rozsiahlych partnerstiev. Členovia paktu takisto vypracovali alebo aktualizovali viac ako 15 000 programov odbornej prípravy a do iniciatív v oblasti zručností investovali takmer 160 miliónov EUR.

Podľa vzoru Akadémie Európskej aliancie pre batérie, ktorá bola spustená v roku 2022, Komisia navrhuje akadémiu emisne neutrálneho priemyslu v snahe vybaviť pracovníkov zručnosťami potrebnými na zelenú transformáciu. Tieto akadémie, z ktorých každá sa zameriava na jednu emisne neutrálnu technológiu, spoja priemysel, sociálnych partnerov a poskytovateľov vzdelávania a odbornej prípravy.

↓
VIDEO Európsky rok zručností.

Na hlavnom podujatí s názvom *Making Skills Count* sa zišlo približne 300 účastníkov v Bruseli a viac ako 1 000 sa pripojilo online. Európsky týždeň odborných zručností, ktorý sa konal od 23. do 27. októbra, vyzdvihol význam odborného vzdelávania a prípravy pri reakcii na hospodárske, klimatické a sociálne výzvy. Do konca roka bolo na vnútroštátnej a miestnej úrovni zorganizovaných viac ako 900 podujatí.

Európsky rok zručností

Zmyslom Európskeho roka zručností je, aby si každý uvedomil význam odbornej prípravy a začal sa na nej aktívne podieľať.

V snahe zintenzívniť a podporiť rozvoj zručností v praxi spolupracuje EÚ s členskými štátmi, so sociálnymi partnermi, službami zamestnanosti, s obchodnými a priemyselnými komorami, poskytovateľmi vzdelávania a odbornej prípravy, pracovníkmi a podnikmi.

V rámci iniciatívy Nový európsky Bauhaus, ktorá je jednou z hlavných iniciatív Európskeho roka zručností, bola spustená Akadémia Nového európskeho Bauhausu pre zručnosti zameraná na udržateľnú výstavbu. Táto akadémia urýchli zlepšovanie zručností a rekvalifikáciu v stavebnom ekosystéme s cieľom podporiť prechod na regeneratívne biohospodárstvo. V ňom sa obnoviteľné biologické zdroje z pevniny a mora (napr. plodiny, lesy a ryby) používajú na výrobu potravín, materiálov a energie. Medzi prvé oblasti záujmu akadémie bude patriť identifikácia medzier v poznatkoch pri používaní biologických materiálov a digitálnych technológií, ako aj zvýšená obehovosť v stavebníctve.

Ako dôležitý príspevok k Európskemu roku zručností Komisia viedla so sociálnymi partnermi konzultácie o iniciatíve zameranej na aktualizáciu a posilnenie

európskeho rámca kvality pre stáže. Cieľom rámca je zlepšiť kvalitu stáží, a to najmä pokiaľ ide o obsah vzdelávania a odbornej prípravy a pracovné podmienky, v snahe uľahčiť prechod zo vzdelávania, nezamestnanosti alebo nečinnosti a umožniť ľuďom zlepšiť si zručnosti a nadobudnúť pracovné skúsenosti.

Celoúnijná platforma pre talenty v oblasti inovácií spustená v marci pomôže podnikom vrátane startupov nájsť talentovaných ľudí, ktorých potrebujú, za hranicami EÚ. Zvýši sa tým mobilita kvalifikovaných osôb smerom do Európy a v rámci Európy prostredníctvom medzinárodného náboru a podpory sprostredkovania kontaktov medzi zamestnávateľmi so sídlom v EÚ a kvalifikovanými štátnymi príslušníkmi tretích krajín, ktorí sa chcú legálne presťahovať do EÚ a pracovať v nej.

← Európsky komisár pre pracovné miesta a sociálne práva Nicolas Schmit (vpredu druhý sprava) na návšteve Centra odbornej prípravy v meste Santarém a Centra odbornej prípravy pre metalurgický a kovomechanický priemysel, Lisabon (Portugalsko) 17. februára 2023.

V nadchádzajúcich rokoch bude počet obyvateľov EÚ naďalej klesať. Ak sa demografický vývoj nebude riešiť, ešte viac prehĺbi nedostatok pracovných síl a zvýši tlak na verejné rozpočty, ako sa potvrdilo v [správe o demografii z roku 2023](#). V nadväznosti na výzvu vedúcich predstaviteľov, ktorá zaznela na júnovom zasadnutí Európskej rady, Komisia predstavila [súbor opatrení](#) na pomoc členským štátom pri zvládaní demografických zmien. Jeho cieľom je umožniť všetkým generáciám zrealizovať svoje osobné ambície a naplno využiť svoj potenciál v rámci hospodárstva i spoločnosti ako celku.

Podpora talentov je osobitne dôležitá v regiónoch, ktoré trpia úbytkom pracovnej sily a nízkym podielom ľudí s postsekundárnym vzdelaním, ako aj v regiónoch zasiahnutých odlevom mladých ľudí. Ako súčasť stratégie EÚ na [využívanie talentovaných ľudí v jej regiónoch](#) bol v januári 2023 spustený [Mechanizmus podpory talentov](#). Tento mechanizmus bude podporovať regióny EÚ zasiahnuté zrýchleným poklesom počtu obyvateľov v produktívnom veku v snahe zaškoliť, udržať si a prilákať ľudí, zručnosti a kompetencie potrebné na riešenie dosahu demografického prechodu. V novembri bola oficiálne spustená [platforma na využívanie talentov](#), ktorá združuje tvorcov politik z regiónov a členských štátov s tvorcami politik na úrovni EÚ.

Súbor opatrení na riadenie demografických zmien

Rodičia

Uľahčiť zladenie pracovného a súkromného života a realizácie rodinných plánov.

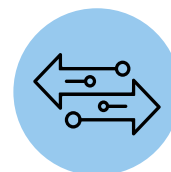
Mládež

Umožniť mladým ľuďom realizovať svoj potenciál v kvalitnom vzdelávacom prostredí a uľahčiť prechod do pracovného života.

Starší ľudia

Podporovať zdravé a aktívne starnutie a umožniť ľuďom udržať si kontrolu nad svojím životom a naďalej prispievať k rozvoju hospodárstva a spoločnosti.

Migrácia

Prilákať a začleniť talenty z krajín mimo EÚ.

Podporovať hospodársku prosperitu a blahobyt vo všetkých regiónoch pomocou lokálne zameraných politik.

Realizácia dlhodobej vízie pre vidiecke oblasti EÚ je v plnom prúde. Viac ako 2 000 organizácií a orgánov na únijnej, vnútroštátnej, regionálnej a miestnej úrovni v súčasnosti spolupracuje s cieľom posilniť spoluprácu v rôznych oblastiach politiky a podporiť udržateľnosť a životaschopnosť vidieckych oblastí. V roku 2023 bola vytvorená koordináčna skupina pre vidiecky pakt a do prevádzky bola uvedená platforma komunity vidieckeho paktu so zdrojmi pre vidiecke komunity, ktoré čelia úbytku obyvateľstva, jeho starnutiu a demografickému poklesu. EÚ zároveň poskytla politické usmernenia zamerané na ďalšie posilňovanie prosperity, odolnosti a sociálnej štruktúry vidieckych oblastí a vidieckych komunít.

V novembri Komisia predstavila opatrenia na zvýšenie atraktívnosti EÚ pre talentovaných ľudí z krajín mimo EÚ a na uľahčenie mobility v rámci nej. Jednou z hlavných iniciatív je návrh na vytvorenie okruhu

talentov EÚ. Pôjde o prvú celouijnú platformu na zosúladovanie ponúkaných a požadovaných pracovných miest, ktorej cieľom bude uľahčovať medzinárodný nábor v povolaniach s nedostatkom pracovnej sily, a to na všetkých úrovniach zručností. Súborom odporúčaní sprevádzajúcich túto iniciatívu sa zjednoduší a urýchli uznávanie zručností a kvalifikácií získaných mimo EÚ. Vďaka jasným a transparentným online informáciám a usmerneniam o imigračných konaniach a postupoch uznávania bude okruh talentov EÚ pomáhať zamestnávateľom a uchádzačom o zamestnanie zorientovať sa v zložitých pravidlách prijímania zamestnancov. Uľahčí, zrýchli a zefektívni sa ním medzinárodný nábor pre všetky zainteresované strany. Okruh talentov EÚ pomôže aj pri realizácii partnerstiev zameraných na talenty, a to poskytnutím nástroja na účinné umiestňovanie do zamestnania pre zapojených štátnych príslušníkov tretích krajín.

Podpora pracovníkov

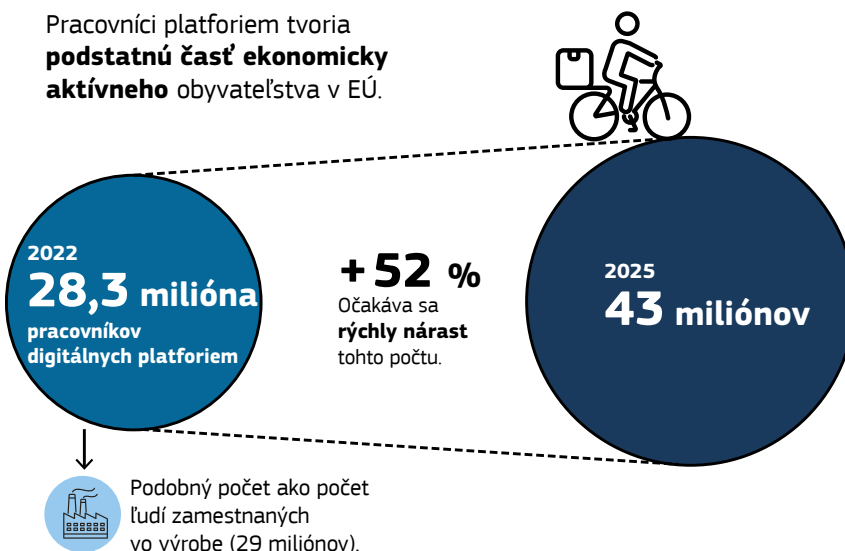
Zlepšenie podmienok pracovníkov platformiem

Európsky parlament a Rada pokročili v rokovaní o návrhu smernice o zlepšení pracovných podmienok v oblasti práce pre platformy. Cieľom návrhu je zabezpečiť, aby sa ľuďom pracujúcim cez digitálne pracovné platformy priznal zákonný zamestnanecký status, ktorý zodpovedá ich skutočným pracovným podmienkam, a aby mohli využívať pracovné práva a sociálne výhody, na ktoré majú nárok. V smernici sa takisto stanovujú nové pravidlá upravujúce

používanie automatizovaných monitorovacích a rozhodovacích systémov na digitálnych pracovných platformách. Podporuje sa tým väčšia transparentnosť a zodpovednosť v algoritmickej riadení, vďaka čomu sa zvyšuje informovanosť pracovníkov o rozhodnutiach, ktoré majú vplyv na ich pracovné podmienky, a zlepšujú sa ich možnosti namietať proti takýmto rozhodnutiam.

Koľko je pracovníkov platformiem?

Pracovníci platformiem tvoria **podstatnú časť ekonomicky aktívneho** obyvateľstva v EÚ.

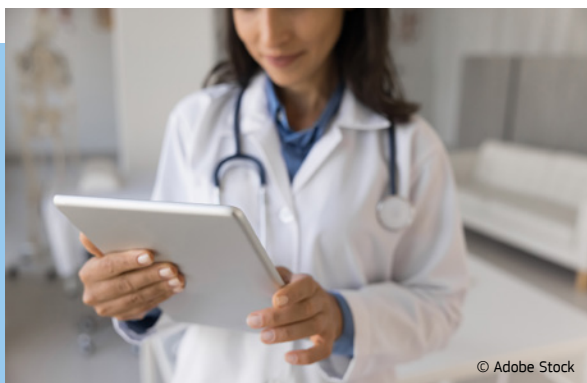

Partnerská výmena skúseností orgánov verejnej správy

V roku 2023 sa približne 100 štátnych zamestnancov zo 17 členských štátov zúčastnilo na novom výmennom projekte zameranom na prípravu ďalšej generácie tvorcov politík v EÚ. Program spolupráce a výmeny v oblasti verejnej správy umožňuje účastníkom získať nové poznatky na základe pracovných metód a pracovnej kultúry ostatných orgánov verejnej správy EÚ. Financuje sa z Nástroja technickej podpory – programu EÚ, ktorý poskytuje členským štátom individualizovanú technickú expertízu v snahe pomôcť im pri navrhovaní a vykonávaní reforiem.

Digitálne zručnosti pre zdravotníckych pracovníkov

Estónsko, Španielsko, Taliansko a Rumunsko využívali v priebehu roka projekty financované z Nástroja technickej podpory na posilnenie digitálnych zručností svojich zdravotníckych pracovníkov a na zabezpečenie neustáleho zvyšovania úrovne ich zručností v budúcnosti. Tieto projekty podporujú zdravotnícke orgány na vnútroštátnej a regionálnej úrovni pri vypracúvaní plánov digitálnych zručností a operačných usmernení na uľahčenie prijímania a používania elektronických zdravotných záznamov.

Bezpečnosť a ochrana zdravia pri práci

V novembri sa Parlament a Rada predbežne dohodli na znížení limitnej hodnoty expozície pre olovo, a to na pätinu súčasnej limitnej hodnoty. Olovo môže mať vplyv na pohlavné funkcie a plodnosť a môže negatívne ovplyvniť vývoj plodu alebo potomstva žien, ktoré sú mu vystavené. Parlament a Rada podporili aj zavedenie vôbec prvého expozičného limitu pre chemické látky nazývané diizokyanáty, ktoré môžu spôsobovať respiračné ochorenia, ako je napríklad astma. Tieto zmeny budú v nadväznosti na návrh Komisie založený na najnovších vedeckých dôkazoch kľúčové v rámci ochrany pracovníkov pri prechode na klimatickú neutralitu. Olovo aj diizokyanáty sa pravdepodobne budú používať napríklad pri výrobe batérií, v procesoch zameraných na odľahčenie elektrických vozidiel, vo veterných turbínach alebo ako izolačné materiály pri obnove budov.

EÚ zmenila právne predpisy s cieľom výrazne znížiť limitnú hodnotu expozície azbestu pri práci. Ide o dôležitý krok smerom k lepšej ochrane pracovníkov pred azbestom – vysoko nebezpečnou látkou spôsobujúcou rakovinu, ktorá sa stále vyskytuje v mnohých budovách. Je súčasťou komplexného prístupu, v rámci ktorého sa EÚ snaží lepšie chrániť ľudí a životné prostredie pred azbestom a zaručiť budúcnosť bez neho.

Ľahší život vďaka koordinácii digitálneho sociálneho zabezpečenia

V Európe boli navrhnuté praktické kroky na ďalšiu digitalizáciu koordinácie systémov sociálneho zabezpečenia. Plné využívanie digitálnych nástrojov zlepši výmenu informácií medzi vnútroštátnymi inštitúciami sociálneho zabezpečenia a urýchli cezhraničné uznávanie a priznávanie oprávnených dávok. Rezidentom EÚ to uľahčí život a prácu v zahraničí a cestovanie do zahraničia, podnikom obchodovanie v iných členských štátoch a vnútroštátnym správnym orgánom cezhraničnú koordináciu sociálneho zabezpečenia (pozri kapitolu 5).

Vzdelávanie, odborná príprava a celoživotné vzdelávanie

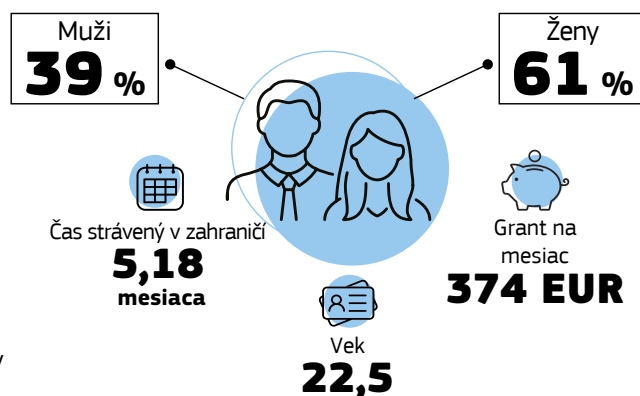
Program Erasmus+

Program **Erasmus+**, do ktorého sa k dnešnému dňu zapojilo takmer 14 miliónov účastníkov, je jedným z najznámejších programov EÚ, ktorý pokrýva vzdelávanie, odbornú prípravu, mládež a šport. Komisia zvýšila rozpočet programu na rok 2023 celkovo na 4,43 miliardy EUR, čo je najvyššia ročná suma, aká naň bola kedy pridelená. To prispelo k posilneniu priorít programu Erasmus+ týkajúcich sa začlenenia, aktívneho občianstva a demokratickej účasti, ako aj zelenej a digitálnej transformácie v EÚ a na medzinárodnej úrovni. Revidovaný pracovný program zahŕňal 100 miliónov EUR na podporu vzdelávajúcich sa osôb a pedagogických pracovníkov zasiahnutých útočnou vojnou Ruska proti Ukrajine. Medzinárodný rozmer programu Erasmus+ sa upevnil vďaka zvýšeniu rozpočtu o 31 miliónov EUR určených na posilnenie projektov mobility a na budovanie kapacít vo vysokoškolskom vzdelávaní v rámci podpory projektov medzinárodnej spolupráce. V roku 2023 sa na základe toho podporilo aj vytvorenie digitálneho prostredia otvoreného vzdelávania pre študentov zapísaných do ukrajinských inštitúcií vysokoškolského vzdelávania, pre tých, ktorí utekajú z Ukrajiny, alebo pre vnútorne vysídlených študentov.

Európsky vzdelávací priestor

Európsky vzdelávací priestor je iniciatíva, ktorá má pomôcť členským štátom spolupracovať na budovaní inkluzívnejších a odolnejších systémov vzdelávania a odbornej prípravy. Jeho cieľom je zlepšiť prístup ku kvalitnému vzdelávaniu a odbornej príprave, umožniť vzdelávajúcim sa osobám jednoduchý presun medzi vzdelávacími systémami v rôznych krajinách a pomôcť vytvoriť kultúru celoživotného vzdelávania. V polovici budovania európskeho vzdelávacieho priestoru Rada uznala dosiahnutý pokrok a potrebu pokračovať v úsilí členských štátov, Komisie a širšej komunity zainteresovaných strán, aby sa tento priestor stal skutočnosťou do roku 2025.

Ako vyzeral profil priemerného vysokoškolského študenta ako účastníka programu Erasmus+ v roku 2023?

↑
Európska komisárka pre inováciu, výskum, kultúru, vzdelávanie a mládež (vpravo) Iliana Ivanova počas podujatia pri príležitosti preskúmania európskeho vzdelávacieho priestoru v polovici obdobia, Brusel (Belgicko) 10. októbra 2023. Podujatie na vysokej úrovni bolo zamerané na pokrok dosiahnutý pri vytváraní európskeho vzdelávacieho priestoru a budúce výzvy.

Špecializovaná panelová diskusia občanov o vzdelávacej mobilite (pozri aj kapitolu 9) priniesla 21 konkrétnych odporúčaní zameraných na zlepšenie vzdelávacích možností v zahraničí pre každého v EÚ. Tieto odporúčania boli zohľadnené pri príprave návrhu Komisie na odporúčanie Rady, v ktorom sa členské štáty vyzývajú na zabezpečenie toho, aby sa vzdelávacia mobilita stala v rámci EÚ neoddeliteľnou súčasťou všetkých spôsobov vzdelávania a odbornej prípravy.

Digitálne vzdelávanie

Digitálne zručnosti sú potrebné na to, aby sa ľudia mohli zapájať do spoločenského diania a do pracovného procesu, ako aj na dosiahnutie sociálneho začlenenia. Zámerom EÚ je zlepšiť spôsob, akým sa ľudia učia online, a zabezpečiť, aby mal každý digitálne zručnosti, ktoré potrebuje, či už v súčasnosti, alebo v budúcnosti.

V novembri preto EÚ prijala dve odporúčania, ktorých cieľom je usmerňovať a podporovať členské štáty pri rozvíjaní digitálnych zručností jednotlivcov a odstraňovaní digitálnej priepasti. Odporúčania sú súčasťou vykonávania akčného plánu digitálneho vzdelávania na roky 2021 – 2027. Zároveň sa naďalej pracuje na 13 opatreniach, ktoré sú súčasťou plánu. Napríklad v júni začala v rámci centra digitálneho vzdelávania pôsobiť komunita praxe v snahe podporiť európsku platformu na výmenu obsahu vysokoškolského vzdelávania a vzdelávacích údajov. Komisia takisto začala pilotný projekt s cieľom preskúmať vytvorenie európskeho osvedčenia o digitálnych zručnostiach, vďaka ktorému by mohli zamestnávateľia a poskytovatelia odbornej prípravy rýchlo a ľahko cezhranične uznávať

digitálne zručnosti uchádzačov (viac informácií o digitálnych zručnostiach sa uvádza v kapitole 5).

Inkluzívnejšie systémy vzdelávania

Vďaka Nástroju technickej podpory zabezpečujú Španielsko, Taliansko a Portugalsko, aby boli ich systémy vzdelávania inkluzívnejšie pre znevýhodnených žiakov, a to prostredníctvom viacnárrodného projektu zameraného na boj proti regionálnym rozdielom. Finančné prostriedky z tohto nástroja takisto pomáhajú Írsku a Fínsku vypracovať plány na zlepšenie zručností učiteľov a podporovať kvalitné a inkluzívne vzdelávanie. Rumunsku sú zas nápomocné pri vytváraní a zavádzaní systému na zníženie počtu osôb, ktoré predčasne ukončujú školskú dochádzku.

↑ VIDEO Cena pre mladých vynálezcov: dostupné programovanie pre deti so zrakovým postihnutím.

Propagácia kníh a čítania

V marci sa konal vôbec prvý Deň európskych autorov, ktorý je novou iniciatívou v rámci programu Kreatívna Európa. Cieľom viac než tisíckych súvisiacich podujatí bolo, aby si mladšia generácia opäť našla cestu ku knihám, a povzbudiť ľudí, aby objavovali kultúrnu a jazykovú rozmanitosť európskej literatúry.

↑
VIDEO Misia EÚ proti rakovine – Riešenie potrieb mladých ľudí, ktorí prekonalí rakovinu.

Podpora výskumu

Päť misií EÚ, ktoré vychádzajú z výskumu a inovácií a sú podporované najmä z finančných prostriedkov programu Horizont Európa, pomáha Komisii v činnosti zameranej na Európsku zelenú dohodu, prípravu Európy na digitálny vek a európsky plán na boj proti rakovine. Každá misia si stanovuje ambiciózne, praktické a merateľné ciele na dosiahnutie konkrétnych výsledkov pre všetkých v EÚ. Z posúdenia pokroku vyplýva, že misie sú na dobrej ceste k splneniu svojich ambiciózných cieľov do roku 2030.

V záujme dosiahnutia skutočného a trvalého vplyvu misie mobilizujú širokú škálu verejných a súkromných aktérov – od členských štátov a regionálnych a miestnych orgánov až po výskumné ústavy, poľnohospodárov, investorov a pridružených partnerov z krajín mimo EÚ. V snahe podporiť zavádzanie nových riešení a prístupov spolupracujú aj s občanmi. V roku 2023 sa začala fáza prípravy na šiestu misiu, ktorá sa týka Nového európskeho Bauhausu. Tá sa sústreďuje na inovácie a jej cieľom bude transformovať štvrte po celej Európe k lepšiemu tak, aby sa do roku 2035 stali estetickými, udržateľnými a inkluzívnymi.

Európska rada pre výskum ako súčasť programu Horizont Európa pomáha prostredníctvom svojich prestížnych grantových programov posúvať hranice vedomostí vo všetkých oblastiach vedy a poznania. V roku 2023 uvedená rada udelila granty v celkovej výške dve miliardy EUR na projekty, ktoré boli vybrané na základe ich vedeckej excelentnosti.

Akcie Marie Curie-Skłodowskej sú hlavným programom EÚ na financovanie doktorandského vzdelávania a postdoktorandskej odbornej prípravy výskumných pracovníkov. V priebehu roka 2023 bolo z programu podporených takmer 3 000 projektov a 4 400 organizácií, ktoré boli vybrané na financovanie v rokoch 2021 a 2022. Za finančné prostriedky vo výške viac ako 1,6 miliardy EUR sa vyškolí viac ako 15 000 doktorandov v rámci akademickej obce aj mimo nej.

↑
Vtedajšia európska komisárka pre inováciu, výskum, kultúru, vzdelávanie a mládež Marija Gabriel počas podujatia o modernizácii EÚ prostredníctvom vodíkových údolí, Brusel (Belgicko) 1. marca 2023. Komisia sa spolu s európskym vodíkovým priemyslom, vedeckou komunitou a regiónmi EÚ zaviazala urýchliť spoločné opatrenia v oblasti výskumu, vývoja, demonštrovania a zavádzania vodíkových údolí.

↑
Ferenc Krausz (vľavo) a Anne L'Huillier (vpravo)

Vítazmi Nobelovej ceny za fyziku za rok 2023 sa stali dvaja výskumní pracovníci financovaní z prostriedkov EÚ. Ferenc Krausz a Anne L'Huillier dostali od Európskej rady pre výskum granty vo výške takmer 9,5 milióna EUR. Podporu získali aj z iných výskumných programov EÚ vrátane akcií Marie Curie-Skłodowskej. Cenu získali so spolupracujúcim fyzikom Pierrrom Agostinim „za experimentálne metódy, ktoré vytvárajú attosekundové impulzy svetla na štúdium dynamiky elektrónov v hmote“.

V júli Komisia navrhla odporúčanie Rady s cieľom vytvoriť nový európsky rámec pre kariéry vo výskume, novú chartu pre výskumných pracovníkov a európsky rámec kompetencií pre výskumných pracovníkov. Hlavným cieľom týchto iniciatív je udržať výskumných pracovníkov v Európe, zatriktívniť Európu v očiach výskumných pracovníkov spoza jej hraníc a spropagovať kariéru vo výskume ako príťažlivú možnosť pre mladých študentov a absolventov.

V Medzinárodný deň žien (8. marca) boli vyhlásení prví víťazi novej ceny, ktorou sa vyjadruje uznanie akademickým a výskumným organizáciám za podporu zmien vedúcich k dosiahnutiu rodovej rovnosti v oblasti výskumu a inovácií. Cenu EÚ pre šampiónov v oblasti rodovej rovnosti získali tri akademické inštitúcie z Írska a jedna zo Švédska.

Zintenzívnenie opatrení na vytvorenie Únie rovnosti

Rodová rovnosť

Hoci je právo na rovnakú mzdu za rovnakú prácu alebo prácu rovnakej hodnoty jednou zo základných zásad EÚ, ženy v EÚ zarábajú v priemere približne o 13 % menej ako muži. Aj keď je rodový mzdový rozdiel komplexnou problematikou, mzdová diskriminácia sa považuje za kľúčový faktor, ktorý k nemu prispieva. Cieľom nových pravidiel transparentnosti odmeňovania je posilniť uplatňovanie práva na rovnakú mzdu a pomôcť odstrániť rodový mzdový rozdiel. Smernica o transparentnosti odmeňovania poskytuje pracovníkom právo na informácie o priemerných úrovniach miezd pre všetkých, ktorí vykonávajú rovnakú prácu alebo prácu rovnakej hodnoty, čo pracovníkom umožňuje odhaliť akúkoľvek mzdovú diskrimináciu na základe pohlavia a protestovať proti nej.

Smernica takisto poskytuje pracovníkom možnosť presadzovať svoje právo na rovnakú mzdu, ak sa

domnievajú, že sú diskriminovaní. Smernicou sa zabezpečí napríklad to, aby mohli byť obeť mzdovej diskriminácie na súde zastupované príslušnými združeniami a orgánmi, ako sú orgány pre otázky rovnosti. Zaistí sa ňou aj lepšie odškodnenie obetí a prísnejšie tresty za porušenie práv. Nové pravidlá sa musia zapracovať do vnútroštátneho práva do 7. júna 2026.

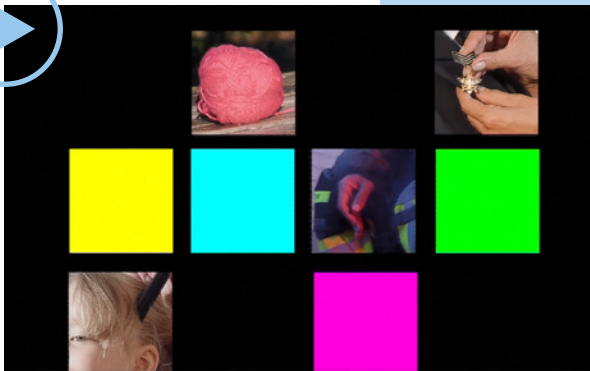
Komisia naďalej podporovala opatrenia na predchádzanie rodovo motivovanému násiliu a násiliu páchanému na deťoch a boj proti nim prostredníctvom svojho programu Občianstvo, rovnosť, práva a hodnoty. Vybraných bolo trinásť projektov, ktoré získali finančné prostriedky vo výške takmer 30 miliónov EUR. Sedem z vybraných návrhov sa zameriava na rodovo motivované násilie a domáce násilie, päť sa sústreďuje na násilie páchané na deťoch a jeden sa týka dospelých aj detí.

Júnové pristúpenie EÚ k Istanbulskému dohovoru o predchádzaní násiliu na ženách a domácejmu násiliu a o boji proti nemu predstavovalo dôležitý míľnik. Preukazuje sa ním záväzok EÚ zintenzívniť opatrenia proti rodovo motivovanému násiliu vo všetkých 27 členských štátoch, ako aj opatrenia na podporu všetkých obetí násilia páchaného na ženách a domáceho násilia. V EÚ nadobudol dohovor platnosť 1. októbra 2023.

↑

Zľava doprava: podpredsedníčka Európskej komisie zodpovedná za hodnoty a transparentnosť Věra Jourová, švédská ministerka pre rodovú rovnosť a námestníčka ministra práce Paulina Brandberg a európska komisárka pre rovnosť Helena Dalli sa v mene predsedníctva Rady Európskej únie zúčastnili na podujatí pri príležitosti pristúpenia EÚ k Istanbulskému dohovoru, Brusel (Belgicko) 19. júna 2023.

↑
VIDEO Spochybňovanie rodových stereotypov.

Hlavnou príčinou rodových rozdielov sú rodové stereotypy. Kampaň „#EndGenderStereotypes“, ktorá sa začala v marci, sa zameriava na rodové stereotypy, ktoré ovplyvňujú mužov aj ženy vo všetkých aspektoch života vrátane rovnováhy medzi pracovným a súkromným životom, výberu povolania a príležitostí na obsadenie vedúcich pozícií. Jej účelom je zvýšiť informovanosť o stereotypoch v reálnych životných situáciách a povzbudiť ľudí, aby sa zamysleli nad diskriminačnými praktikami a zaoberali sa nimi.

Vykonávanie stratégie pre rovnosť LGBTIQ osôb na roky 2020 – 2025

V *správě o pokroku vo vykonávaní stratégie pre rovnosť LGBTIQ osôb na roky 2020 – 2025* z roku 2023 sa uvádzajú mnohé opatrenia týkajúce sa lesbí, gejev, bisexuálnych, transrodových, intersexuálnych a queer osôb (LGBTIQ) a vyplýva z nej, že väčšina opatrení uvedených v stratégii sa buď už zrealizovala, alebo sa práve vykonáva. Správa bude podkladom pre diskusie o tom, čo treba spraviť v záujme úspešného vykonávania stratégie pre rovnosť LGBTIQ osôb do roku 2025.

Komisia zvýšila finančné prostriedky, ktoré poskytuje programu Občianstvo, rovnosť, práva a hodnoty na boj proti diskriminácii LGBTIQ osôb a na podporu ich

rovnosti, pričom tri milióny EUR boli vyčlenené na projekty s osobitným prínosom pre LGBTIQ komunitu v rokoch 2023 – 2024.

V roku 2023 Komisia spustila kampaň s názvom „Keep Your Eyes Open“. Kampaň je iniciatívou v rámci *stratégie EÚ v oblasti práv obetí na roky 2020 – 2025* a jej zámerom je zvýšiť informovanosť o právach obetí trestných činov vrátane obetí trestných činov z nenávisti voči LGBTIQ osobám. Má tiež povzbudiť priateľov a rodiny obetí, aby im poskytovali pomoc a podporu. Konečným cieľom je zabezpečiť, aby obeť chápali svoje práva a cítili sa oprávnené uplatniť ich na dosiahnutie spravodlivosti.

→
Tisíce ľudí sa zjednotili proti diskriminácii na výročnom pochode rovnosti v Krakove (Poľsko) 20. mája 2023.

Podpora začlenenia a rozmanitosti

Víťazi ocenenia Európske hlavné mestá začlenenia a rozmanitosti za rok 2023

Každoročné ocenenia Európske hlavné mestá začlenenia a rozmanitosti sú súčasťou činnosti EÚ zameranej na boj proti rasizmu a diskriminácii. Víťazi za rok 2023 zo siedmich členských štátov boli ocenení za ich prácu na budovaní spravodlivejšej spoločnosti prostredníctvom podpory rozmanitosti a začlenenia, pokiaľ ide o pohlavie, sexuálnu orientáciu, rasový a etnický pôvod, náboženstvo a vieru, zdravotné postihnutie a vek.

**Mestské
zastupiteľstvo
Terrassa,**
Španielsko

**Región Brusel –
hlavné mesto,**
Belgicko

**Mesto
Helsinki,**
Fínsko

**Mestské
zastupiteľstvo
La Zarza,**
Španielsko

**Mesto
Labin,**
Chorvátsko

Obec Fundão,
Portugalsko

**Mesto
Gdańsk,**
Poľsko

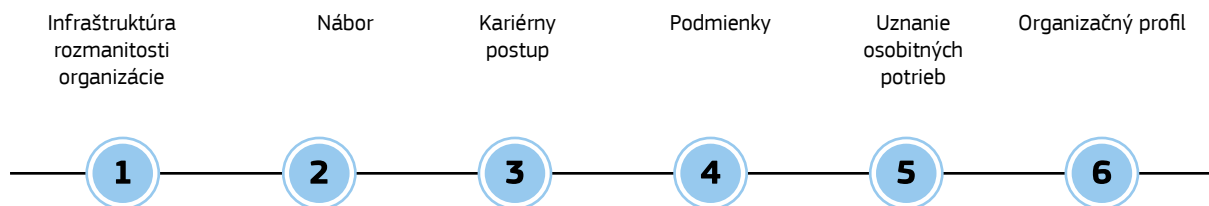
Katalánsko,
Španielsko

**Mesto Reggio
Emilia,**
Taliansko

Ako dobre váš zamestnávateľ/organizácia riadi rozmanitosť?

Nástroj EÚ na samostatné posúdenie rozmanitosti, uverejnený v máji počas Európskeho mesiaca rozmanitosti, umožňuje zamestnávateľom vo verejnom a súkromnom sektore a veľkým aj malým organizáciám zistiť, ako dobre sú na tom, pokiaľ ide o rozmanitosť v šiestich kategóriách.

Rómovia sú najväčšou etnickou menšinou v Európe. Mnohí z nich stále zažívajú diskrimináciu a sociálne vylúčenie. V januári Komisia vydala správu o zhodnotení vnútroštátnych stratégií týkajúcich sa Rómov, posúdila ich na základe záväzkov prijatých členskými štátmi a poskytla usmernenia k oblastiam, ktoré si vyžadujú zlepšenie alebo väčšie úsilie. Komisia vyzvala členské štáty, aby čo najlepšie využívali nástroje financovania EÚ a aby zrevidovali svoje vnútroštátne rámce v snahe lepšie ich zosúladiť s odporúčaním Rady o rovnosti, začleňovaní a účasti Rómov.

Koncom roka 2023 došlo v Európe k výraznému nárastu nenávisťných prejavov a trestných činov z nenávisťi, a to najmä voči židovským a moslimským komunitám. V decembri Komisia uverejnila oznámenie s názvom „Nenávisť tu nemá miesto: Európa zjednotená proti nenávisťi“, v ktorom sa uvádza súhrn opatrení EÚ v tejto oblasti. Oznámenie vychádza z kľúčových existujúcich pracovných oblastí vrátane stratégie EÚ pre boj proti antisemitizmu a podporu židovského života a slúži ako výzva na prijatie opatrení adresovaná všetkým Európanom, aby sa postavili proti nenávisťi a zasadzovali sa o toleranciu a rešpekt (pozri aj kapitolu 7).

Stratégia v oblasti práv osôb so zdravotným postihnutím na roky 2021 – 2030

Úniu rovnosti možno dosiahnuť len vtedy, ak budú osoby so zdravotným postihnutím požívať svoje práva a budú sa môcť plne zapájať do spoločnosti a hospodárstva tak ako všetci ostatní.

S cieľom zabezpečiť, aby mali osoby so zdravotným postihnutím rovnaký prístup k benefitom plynúcim zo zliav a k iným výhodám v celej EÚ a aby sa mohli voľne pohybovať medzi členskými štátmi, Komisia navrhla:

- nový preukaz EÚ pre osoby so zdravotným postihnutím a
- vylepšený európsky parkovací preukaz pre osoby so zdravotným postihnutím.

Navrhovaný preukaz EÚ pre osoby so zdravotným postihnutím má slúžiť ako uznávaný doklad o zdravotnom postihnutí vo všetkých členských štátoch. Držitelia preukazu získajú rovnaký prístup k tým osobitným podmienkam a preferenčnému zaobchádzaniu (napr. voľný vstup, znížené sadzby a prednostný prístup), ktoré sa poskytujú rezidentom členského štátu, ktorý navštevujú. Bude sa to týkať verejnej dopravy, kultúrnych podujatí, múzeí, športových centier atď. Preukaz bude doplnkom existujúcich vnútroštátnych preukazov pre osoby so zdravotným postihnutím. Verejná konzultácia

o novom preukaze bola sprístupnená vo viacerých alternatívnych formátoch na zabezpečenie prístupnosti. V dôsledku toho sa k tejto iniciatíve vyjadrilo viac ako 2 500 osôb so zdravotným postihnutím.

Navrhovaný nový parkovací preukaz zaručí rovnaké práva na využívanie parkovacích miest a zariadení vyhradených pre osoby so zdravotným postihnutím, aké majú rezidenti v danom členskom štáte. Mal by nahradiť vnútroštátne parkovacie preukazy.

Parlament a Rada o tejto iniciatíve ešte rokujú.

Ochrana spotrebiteľa

V roku 2023 Komisia v spolupráci s orgánmi zodpovednými za presadzovanie právnych predpisov EÚ na ochranu spotrebiteľa (združených v sieti spolupráce v oblasti ochrany spotrebiteľa) naďalej dosahovala významný pokrok pri ochrane spotrebiteľov pred nekalými praktikami. Pokiaľ ide o odvetvie cestovného ruchu, sieť zohrala kľúčovú úlohu pri zabezpečení spravodlivého zaobchádzania so spotrebiteľmi v prípade zrušenia letov. Ďalším významným úspechom je, že spoločnosť Google sa zapojila do dialógu so sieťou, v rámci ktorého sa v záujme dosiahnutia súladu s pravidlami EÚ zaviazala poskytovať spotrebiteľom jasnejšie a presnejšie informácie.

Vďaka zmodernizovaným pravidlám sa zabezpečí, aby sa spotrebiteľom v EÚ ponúkali len bezpečné výrobky bez ohľadu na ich pôvod a na to, či sa predávajú v tradičných obchodoch alebo online. Nové pravidlá, ktorými sa riešia výzvy spojené s rastúcou digitalizáciou, novým technologickým vývojom a globalizovanými dodávateľskými reťazcami, nadobudli účinnosť v júni a vo všetkých členských štátoch sa budú uplatňovať od 13. decembra 2024.

V novembri nadobudli účinnosť nové pravidlá na ochranu spotrebiteľov žiadajúcich o úver (napr. úver na zaplatenie auta). Ich cieľom je zabezpečiť, aby spotrebiteľia presne vedeli, k čomu sa zaväzujú, a aby boli informácie prispôsobené digitálnym zariadeniam.

Okrem toho v decembri nadobudli účinnosť zmodernizované pravidlá týkajúce sa zmlúv o finančných službách uzavretých na diaľku (napr. online alebo poštou). V právnych predpisoch sa stanovujú jasné pravidlá týkajúce sa informácií, ktoré treba spotrebiteľom poskytnúť pred uzavretím zmluvy. Spotrebiteľ vďaka nim zároveň získava možnosť odstúpiť od zmluvy kliknutím na ľahko vyhľadateľné tlačidlo na odstúpenie od zmluvy na webovom sídle predávajúceho. Tieto nové pravidlá, ktoré budú platiť od polovice roku 2026, takisto poskytujú spotrebiteľom možnosť kontaktovať reálneho človeka v prípadoch, keď komunikácia s chatbotom nie je uspokojujú.

Veľké cestovné agentúry sa zaviazali, že budú:

lepšie informovať spotrebiteľov o ich právach v prípade zrušenia letu,

urýchlene vracať peniaze za letenku s maximálnou čakacou lehotou 14 dní pre spotrebiteľa (maximálne 7 dní pre letecké spoločnosti na vrátenie peňazí cestujúcim alebo sprostredkovateľovi rezervácie letenky a 7 dní pre sprostredkovateľa na spracovanie preplatenia),

poskytovať transparentné kontaktné údaje,

poskytovať informácie o osobitných výhodách spojených s ich balíkmi služieb,

objasňovať vplyv konkrétnych služieb na práva spotrebiteľov v prípade narušenia letov.

7. Ochrana ľudí a slobôd

Úvod

V roku 2023, keď sa konečne zrušil status pandémie COVID-19 ako globálnej núdzovej zdravotnej situácie, boli položené posledné stavebné kamene európskej zdravotnej únie. V budúcnosti budú všetky členské štáty Európskej únie lepšie pripravené spoločne riešiť krízu v oblasti verejného zdravia a budú schopné lepšie chrániť fyzické aj duševné zdravie svojich občanov. EÚ posilnila svoju reakciu na spoločnú výzvu, ktorou je migrácia, a to právnymi predpismi – politickou dohodou medzi Európskym parlamentom a Radou o pakte o migrácii a azyle spolu s operačnými opatreniami – a komplexnými

partnerstvami s krajinami, ktoré nie sú členmi EÚ. Rok 2023 bol aj rokom, keď sa Chorvátsko stalo najnovším členom schengenského priestoru a začalo v plnej miere využívať výhody plynúce z toho, že je súčasťou najväčšej zóny voľného pohybu na svete. Rada Európskej únie takisto prijala dôležité rozhodnutie o začlenení Bulharska a Rumunska do schengenského priestoru, pričom sa najprv začne zrušením kontrol na vzdušných a námorných hraniciach od konca marca 2024. EÚ tiež podnikla komplexné kroky na ochranu svojich občanov pred hrozbami v rámci svojich hraníc aj mimo nich.

Ochrana občanov

Teroristické útoky na školy vo Francúzsku a v uliciach Bruselu v októbri 2023 dôrazne pripomenuli naliehavosť ďalšieho prispôsobovania a posilňovania bezpečnostnej architektúry EÚ. V priebehu roka sa dospelo k dohode o viacerých opatreniach na pomoc v boji proti organizovanej trestnej činnosti, terorizmu, obchodovaniu s ľuďmi, obchodovaniu s drogami a korupcii.

Komisia takisto vyzvala členské štáty, aby prijali potrebné kroky na zabezpečenie plného súladu s nariadením o šírení teroristického obsahu online, ktorým sa poskytovateľom služieb ukladá povinnosť odstrániť teroristický obsah do jednej hodiny od prijatia príkazu na odstránenie od orgánov členských štátov. V októbri bol uverejnený súbor odporúčaní s cieľom koordinovať reakciu členských štátov na šírenie a umocňovanie nezákonného obsahu, ako je napríklad teroristický obsah alebo nezákonné nenávistné prejavy, predtým, než povedie k vážnemu ohrozeniu verejnej bezpečnosti (podrobnejšie informácie sú uvedené v kapitole 5).

EÚ je odhodlaná zintenzívniť opatrenia proti všetkým formám nenávisti. Po znepokojujúcom náraste nenávistných prejavov a trestných činov z nenávisti zameraných najmä na židovské a moslimské komunity Európska komisia spolu s vysokým predstaviteľom Únie pre zahraničné veci a bezpečnostnú politiku Josepom Borrellom uverejnila výzvu na prijatie opatrení adresovanú všetkým Európanom, aby bojovali proti nenávisti a zasadzovali sa o toleranciu a rešpekt. Spoločným oznámením EÚ posilňuje opatrenia vo všetkých oblastiach politiky, ako je bezpečnosť, digitalizácia,

vzdelávanie, kultúra a šport. Súčasťou tohto úsilia je aj poskytnutie dodatočných finančných prostriedkov na ochranu miest bohoslužieb a vymenovanie vyslancov, ktorých úlohou bude maximalizovať možnosti politik EÚ pri potláčaní nenávisti.

Komisia takisto vyzvala Radu, aby rozšírila súčasný zoznam trestných činov EÚ stanovený v zmluvách tak, aby zahŕňal nenávistné prejavy a trestné činy z nenávisti, ako sa navrhlo v roku 2021, a opätovne zdôraznila význam zintenzívnenia vykonávania stratégie pre boj proti antisemitizmu a podporu židovského života na roky 2021 – 2030.

Ľudia a podniky v EÚ sa spoliehajú na to, že kritická infraštruktúra zabezpečí základné služby. V čoraz zložitejšom bezpečnostnom a geopolitickom prostredí EÚ prijíma opatrenia na zníženie zraniteľnosti a zvýšenie odolnosti v tejto oblasti. Komisia schválila zoznam základných služieb spojených s kritickou infraštruktúrou, ktorý majú posúdiť členské štáty. Takisto navrhla konceptiu kritickej infraštruktúry v záujme posilnenia koordinácie na úrovni EÚ s cieľom reagovať na závažné cezhraničné incidenty.

V rámci balíka opatrení prijatých pri príležitosti 30. výročia občianstva EÚ Komisia v decembri navrhla zmeniť pravidlá na ochranu a podporu občanov EÚ v zahraničí v čase krízy. Cieľom revidovanej smernice o konzulárnej ochrane je zabezpečiť lepšiu a jednoduchšiu ochranu občanov pri cestovaní mimo EÚ, ak krajina, ktorej sú štátnymi príslušníkmi, nemá konzulát alebo veľvyslanectvo v krajine, kde sa práve nachádzajú.

→

Európska komisárka pre vnútorné záležitosti Ylva Johansson odpovedala na otázky novinárov v antverpskom prístave v súvislosti s naďalej rastúcim množstvom kokaínu zaisteného v tomto prístave, Belgicko 7. februára 2023.

Zintenzívnenie boja proti obchodovaniu s drogami

Obchodovanie s drogami je pre zločincov veľmi lukratívne, o čom svedčí bezprecedentný nárast množstva nelegálnych drog dostupných v Európe i skutočnosť, že zaistenie drog v EÚ dosahuje rekordnú úroveň. Vplyv zločineckých sietí zapojených

do nezákonných činností pociťujú komunity – a hospodárstva – a vyžaduje si kolektívnu, koordinovanú reakciu zo strany vlád, orgánov presadzovania práva a súkromných aktérov v kľúčových odvetviach.

Odhadovaný **zisk zločineckých organizácií** z nezákonnej činnosti vrátane obchodovania s drogami predstavuje približne **139 miliárd EUR** ročne, čo zodpovedá 1 % hrubého domáceho produktu EÚ.

50 % všetkých vražd v Európe priamo **súvisí s obchodovaním s drogami**.

70 % všetkých záchytov drog v EÚ sa uskutočňuje **v prístavoch**.

40 % zločineckých sietí pôsobiacich v EÚ je zapojených do **obchodovania s nelegálnymi drogami**.

Európsky trh s kokaínom **narástol** v rokoch 2011 až 2021 **o 416 %**.

V roku 2021 došlo v EÚ k **6 200 úmrtiam** v dôsledku predávkovania drogami.

Zdroj: Hodnotenie hrozieb závažnej a organizovanej trestnej činnosti v Európskej únii, 2021.

V záujme zintenzívnenia úsilia EÚ v boji proti organizovanej trestnej činnosti a obchodovaniu s drogami Komisia v októbri stanovila plán so 17 cieľovými opatreniami v štyroch prioritných oblastiach.

Opatrenia vychádzajú z prebiehajúceho vykonávania stratégie EÚ na boj proti organizovanej trestnej činnosti a stratégie EÚ v oblasti drog na roky 2021 – 2025.

Nový plán boja proti obchodovaniu s drogami a organizovanej trestnej činnosti v EÚ

1

Zvýšenie odolnosti prístavov voči obchodovaniu s drogami a prenikaniu zločineckých sietí.

2

Rozloženie vysokorizikových zločineckých sietí vďaka koordinovanejším vyšetrovaniu a využívaniu zápisov v Schengenskom informačnom systéme.

3

Opatrenia na predchádzanie organizovanej trestnej činnosti prostredníctvom výmeny najlepších postupov medzi členskými štátmi.

4

Spolupráca s medzinárodnými partnermi, a to aj v západnej Afrike, Latinskej Amerike a Karibiku.

EÚ okrem toho posilňuje mandát kľúčových aktérov v boji proti obchodovaniu s drogami, napríklad zriadením novej agentúry EÚ pre drogy v roku 2024. Agentúra vyvinie európsky systém varovania o drogách v záujme rýchleho informovania vnútroštátnych orgánov o nových nebezpečných látkach, ktoré vstupujú na trh. EÚ takisto navýšila finančné prostriedky pre Európsku multidisciplinárnu platformu proti hrozbám trestnej činnosti, čo už prinieslo značné výsledky. Okrem toho naďalej investuje do inovatívnych riešení pre orgány presadzovania práva s cieľom pomôcť im držať krok s technologickými zmenami a zachovať ich účinnosť pri ochrane občanov v súčasnosti i v budúcnosti.

Korupcia predstavuje hrozbu pre bezpečnosť, pretože umožňuje a podnecuje organizovanú trestnú činnosť, terorizmus a ďalšie formy trestnej činnosti vrátane prania špinavých peňazí a obchodovania s drogami. V roku 2023 Komisia navrhla nové

právne predpisy na boj proti korupcii a spustila sieť EÚ proti korupcii. Okrem toho nové pravidlá prístupu k finančným informáciám, na ktorých sa Európsky parlament a Rada dohodli v júni, poskytnú orgánom presadzovania práva rýchly prístup k informáciám o účtoch, na ktorých páchatelia trestnej činnosti a teroristi uchovávajú alebo skrývajú svoje finančné prostriedky alebo aktíva.

V tom istom mesiaci EÚ prijala nové pravidlá, ktoré orgánom presadzovania práva a súdnym orgánom uľahčia a urýchlia získavanie elektronických dôkazov, ktoré potrebujú na vyšetrenie a stíhanie páchatelov trestných činov. Znamená to, že súdny orgán v jednom členskom štáte bude môcť získať elektronické dôkazy od poskytovateľa služieb (ako sú telekomunikačné spoločnosti alebo spoločnosti pôsobiace v oblasti sociálnych médií) alebo od jeho právneho zástupcu v inom členskom štáte.

85 % vyšetrení trestných činov sa týka digitálnych údajov.

Cezhraničná žiadosť o získanie elektronických dôkazov sa podáva vo **viac ako 50 %** všetkých vyšetrení trestných činov.

Priemerný čas potrebný na získanie elektronických dôkazov bol **10 mesiacov** v prípade postupov vzájomnej právnej pomoci a **120 dní** v prípade európskych vyšetrovacích príkazov.

Podľa nových pravidiel (účinných od roku 2026) sa čas potrebný na získanie elektronických dôkazov skrátí len na 10 dní a v núdzových prípadoch na menej ako 8 hodín.

Na ceste k novej migračnej politike

Cieľom Nového paktu o migrácii a azyle je dlhodobo riadiť a normalizovať migráciu a zabezpečiť istotu a dôstojné podmienky pre ľudí prichádzajúcich do EÚ. Jeho cieľom je tiež zaviesť spoločný prístup EÚ k migrácii a azylu založený na solidarite, zodpovednosti a dodržiavaní ľudských práv.

V decembri dosiahli Parlament a Rada dohodu o piatich kľúčových návrhoch paktu. Po formálnom prijatí týchto návrhov bude pakt zavedený, čím sa vytvorí právny rámec zabezpečujúci rovnováhu medzi solidaritou a zodpovednosťou členských štátov v záujme účinného a spravodlivého prístupu k riadeniu migrácie.

Nový pakt o migrácii a azyle: kľúčové návrhy schválené v roku 2023

Nariadenie o riadení azylu a migrácie

Vytvára nový mechanizmus solidarity s cieľom vyvážiť súčasný systém, v ktorom za veľkú väčšinu žiadostí o azyl zodpovedá len zopár krajín, a stanovuje jasné pravidlá týkajúce sa zodpovednosti za žiadosti o azyl.

Nariadenie o konaní o azyle

Jeho predmetom je spoločný postup, ktorý musia členské štáty dodržiavať, keď ľudia žiadajú o medzinárodnú ochranu, čím sa konania o azyle, návrate a na hraniciach zrýchlia a zefektívnia.

Nariadenie o krízových situáciách

Má zabezpečiť, aby bola EÚ v budúcnosti pripravená čeliť krízovým situáciám vrátane zneužívania migrantov.

Nariadenie Eurodac

Na jeho základe sa vytvára spoločná databáza s presnejšími a úplnejšími údajmi.

Nariadenie o preverovaní

Zavádza jednotné pravidlá týkajúce sa identifikácie štátnych príslušníkov tretích krajín pri príchode, čím sa zvýši bezpečnosť v rámci schengenského priestoru.

Zároveň sa zintenzívnili operačné opatrenia na podporu členských štátov pozdĺž hlavných migračných trás do Európy. V roku 2023 Komisia predložila akčné plány týkajúce sa trás vedúcich cez východné Stredozemie a západné Stredozemie a Atlantický oceán, s praktickými opatreniami zameranými na príslušné krajiny pôvodu a tranzitu. Uvedenými plánmi sa dopĺňajú akčné plány týkajúce sa trás vedúcich cez západný Balkán a centrálne Stredozemie, ktoré boli predložené v roku 2022. Opatrenia, ktoré prijala EÚ, členské štáty a medzinárodní partneri, prispeli k zvládnutiu množstva neregulárnych príchodov.

Na obdobie 2021 – 2027 Komisia vyčlenila 11,5 miliardy EUR pre členské štáty a krajiny pridružené k schengenskému priestoru na programy na riešenie výziev v oblasti migrácie, riadenia hraníc a bezpečnosti.

Obnovila sa európska kontaktná skupina pre pátranie a záchranu s cieľom podporiť užšiu koordináciu a najlepšie postupy, najmä medzi vlajkovými štátmi plavidiel a pobrežnými štátmi. Okrem toho sa 19 členských štátov a štyri krajiny pridružené k schengenskému priestoru (Island, Lichtenštajnsko, Nórsko a Švajčiarsko) zaviazali vykonávať dobrovoľný mechanizmus solidarity určený na podporu tých členských štátov, ktoré sú migračnými výzvami zasiahnuté najviac. EÚ pokračovala aj v monitorovaní migračnej situácie prostredníctvom mechanizmu EÚ pre pripravenosť a riadenie kríz súvisiacich s migráciou s cieľom posilniť spoločnú reakciu.

Po náraste počtu príchodov zo severnej Afriky na taliansky ostrov Lampedusa vypracovala EÚ v septembri 10-bodový plán zahŕňajúci praktické opatrenia na zníženie nelegálnej migrácie a poskytnutie okamžitej pomoci talianskym orgánom.

↑
Predsedníčka Európskej komisie Ursula von der Leyen (tretia zľava), predsedníčka vlády Talianska Giorgia Meloni (vpredu, tretia sprava) a taliansky minister vnútra Matteo Piantedosi (vpredu, druhý sprava) počas návštevy hotspotu pre migrantov na ostrove Lampedusa (Taliansko) 17. septembra 2023.

Riešenie nelegálnej migrácie

Boj proti prevádzachtvu

Boj proti prevádzachtvu migrantov a obchodovaniu s ľuďmi a predchádzanie prevádzachtvu migrantov a obchodovaniu s ľuďmi sú dve z priorit EÚ a majú zásadný význam pre komplexné riešenie nelegálnej migrácie. Siete prevádzachtov migrantov vedia, ako využívať medzery v právnych predpisoch a používajú nové metódy naboru, ako sú sociálne médiá a mobilné aplikácie. Tento vývoj, známy aj ako digitálne prevádzachtvo, je novou výzvou pre orgány presadzovania práva a súdne orgány. Prevádzachtvo migrantov a obchodovanie s ľuďmi sú často prepojené: siete prevádzachtov môžu vykorisťovať migrantov pozdĺž trás alebo ich prevádzať na účely ich vykorisťovania, keď sa dostanú do Európy.

Operačné pracovné skupiny podporované Agentúrou Európskej únie pre spoluprácu v oblasti presadzovania práva a spoločné vyšetrovacie tímy v rámci Agentúry Európskej únie pre justičnú spoluprácu v trestných veciach posilňujú úsilie v boji proti sieťam prevádzachtov migrantov. Operačná pracovná skupina bola napríklad vytvorená v rámci opatrení Talianska nadväzujúcich na 10-bodový plán pre ostrov Lampedusa. K úsiliu o boj proti zločineckým organizáciám takisto prispieva Agentúra Európskej únie pre odbornú prípravu v oblasti presadzovania práva.

V súlade s akčným plánom EÚ proti prevádzachtvu migrantov na roky 2021 – 2025 sa začalo operačné partnerstvo v oblasti boja proti prevádzachtvu s Tuniskom založené na partnerstvách uzavretých v roku 2022 s Marokom, Nigerom a s partnermi zo západného Balkánu.

Využívanie komerčných dopravných prostriedkov, najmä leteckej dopravy, na uľahčenie nelegálnej migrácie do EÚ sa postupne objavilo ako nový spôsob fungovania prevádzachtvých sietí. Na riešenie tohto problému Komisia v júni prijala súbor opatrení na podporu členských štátov, a to aj prostredníctvom cieľenej osvetvy medzi prevádzkovateľmi dopravy.

V novembri Komisia navrhla aktualizáciu 20-ročného legislatívneho rámca EÚ na boj proti prevádzachtvu migrantov. Zahŕňa to návrh, ktorým sa stanovujú minimálne pravidlá predchádzania uľahčovaniu neoprávneného vstupu, tranzitu a pobytu v Únii a boja proti takémuto uľahčovaniu, spolu s prísnejšími trestmi pre prevádzachtov. Nové pravidlá posilnia úlohu agentúr EÚ, najmä Agentúry Európskej únie pre spoluprácu v oblasti presadzovania práva, a zintenzívnia spoluprácu s partnerskými krajinami s cieľom riešiť tento problém na celom svete. EÚ tiež uverejnila výzvu, aby Globálna aliancia na boj proti prevádzachtvu migrantov prijala opatrenia.

90 % neregulárnych migrantov privádzajú prevádzachtvi.

Europol v roku 2022 nahlásil **15 000** prevádzachtov.

V roku 2022 bolo na vonkajších hraniciach EÚ zaznamenaných **331 000** neoprávnených vstupov.

Nové výzvy

Koordinovaná vízová politika je súčasťou efektívneho riadenia migrácie. EÚ má bezvízový režim s viac ako 60 krajinami, čo prináša mnoho výhod občanom na oboch stranách, ako aj členským štátom a partnerským krajinám. Bezvízové cestovanie však predstavuje aj migračné a bezpečnostné výzvy. Napríklad nedostatočné zosúladenie vízovej politiky s vízovou politikou EÚ môže zmeniť bezvízovú krajinu na tranzitné centrum pre neregulárny vstup do EÚ. Systémy udeľovania občianstva investorom, ktoré prevádzkujú krajiny mimo EÚ oslobodené od vízovej povinnosti, predstavujú ďalšie bezpečnostné riziká.

V reakcii na to Komisia navrhla revíziu súčasného mechanizmu pozastavenia oslobodenia od vízovej povinnosti. Návrhom sa zavádzajú nové dôvody na pozastavenie bezvízového režimu, pružnejšie prahové hodnoty na spustenie mechanizmu a ustanovenia na posilnenie povinností monitorovania a podávania správ.

V októbri Komisia Parlamentu takisto predložila šiestu správu v rámci mechanizmu pozastavenia oslobodenia od vízovej povinnosti. Správa sa zaoberá vývojom v krajinách s bezvízovým stykom na západnom Balkáne a vo Východnom partnerstve. Zameriava sa aj na krajiny Tichomorja a Karibiku, ktoré prevádzkujú systémy udeľovania občianstva investorom.

Posilňovanie riadenia hraníc

Vôbec prvá európska stratégia riadenia hraníc bola predložená v marci. Poskytuje koordinovaný rámec pre vnútroštátne orgány, ako aj pre viac ako 120 000 zamestnancov vnútroštátnych pohraničných orgánov a Európskej agentúry pre pohraničnú a pobrežnú stráž, ktorí spolupracujú pri ochrane hraníc EÚ. Spoločná vízia nadväzuje na rozsiahle konzultácie medzi inštitúciami. Stratégia takisto znižuje závislosť od kritických technológií z krajín mimo EÚ využívaním výsledkov výskumu a inovácií EÚ v oblasti riadenia hraníc.

Komisia podnikla ďalšie kroky pri budovaní spoločného systému EÚ na riadenie návratu neregulárnych migrantov, a to aj prostredníctvom odporúčania o vzájomnom uznávaní rozhodnutí o návrate a urýchlí návratov. Koordinátor EÚ pre návrat s podporou zástupcov členských štátov a Európskej agentúry pre pohraničnú a pobrežnú stráž finalizoval operačnú stratégiu, ktorou sa riadi práca siete na vysokej úrovni pre návrat, a začal ju vykonávať. Komisia už spolupracuje s členskými štátmi na cieľných opatreniach v oblasti návratu. Členské štáty oznámili nárast rozhodnutí o návrate vydaných štátnym príslušníkom tretích krajín medzi januárom a septembrom 2023 o 9 % v porovnaní s rovnakým obdobím v predchádzajúcom roku.

Bezpečné a legálne možnosti migrácie do Európy

Nedostatok pracovnej sily a zručností je pretrvávajúcim problémom v celej EÚ, ktorý sa týka celej škály odvetví a rôznych úrovní zručností. Snaha EÚ o odstránenie tohto nedostatku sa začína doma, a to využívaním potenciálu domácej pracovnej sily EÚ. Aby však EÚ mohla tento problém i dôsledky demografických zmien riešiť v plnom rozsahu, musí urobiť viac, aby prilákala ľudí so zručnosťami a talentom z celého sveta.

Vykonávanie balíka opatrení v oblasti zručností a talentov prijatého v apríli 2022 pomáha atraktívniť trh práce EÚ pre talentovaných ľudí zo zahraničia. Opatrenia zahŕňali legislatívne návrhy na zjednodušenie postupov podávania žiadostí a posilnenie práv štátnych príslušníkov tretích krajín, ktorí chcú pracovať v EÚ. Rokovania napredujú dobre, pričom sa v decembri 2023 dosiahla politická dohoda medzi Parlamentom a Radou o revízii smernice o jednotnom povolení a dohoda o aktualizácii smernice o osobách s dlhodobým pobytom, ktorá sa očakáva ešte pred skončením mandátu súčasnej Komisie.

V novembri Komisia predstavila balík opatrení v oblasti mobility talentov s dodatočnými opatreniami na prilákanie talentovaných ľudí. Konkrétne navrhla vytvorenie okruhu talentov EÚ, prvej celoeurópskej platformy na prepojenie občanov z krajín mimo EÚ, ktorí chcú prísť a pracovať v EÚ, so zamestnávateľmi v členských štátoch. Balík obsahuje

aj opatrenia týkajúce sa uznávania kvalifikácie štátnych príslušníkov tretích krajín a uľahčovania vzdelávacej mobility. EÚ s kľúčovými partnerskými krajinami takisto rozvíja partnerstvá zamerané na talentovaných ľudí, aby nadviazala na vzájomne prospešnú spoluprácu v oblasti mobility a rozvoja zručností (pozri aj kapitolu 5).

Schengenský priestor

Pri prvom rozšírení schengenského priestoru za viac ako desať rokov sa Chorvátsko stalo 27. krajinou, ktorá sa 1. januára 2023 pripojila k priestoru, v ktorom sa cestuje bez kontrol na hraniciach. Okrem 23 členských štátov sú členmi schengenského priestoru aj Island, Lichtenštajnsko, Nórsko a Švajčiarsko. Rada v decembri jednomyselne rozhodla o začlenení Bulharska a Rumunska do schengenského priestoru, pričom sa najprv začne zrušením kontrol na vzdušných a námorných hraniciach od konca marca 2024. Ich prístupenie sa podporí cestovanie, obchod a cestovný ruch a ďalej sa upevní jednotný trh. Rokovania o ďalšom rozhodnutí o zrušení kontrol na pozemných hraniciach budú pokračovať v roku 2024. Ako sa uvádza v správe o stave Schengenu za rok 2023, rozšírený schengenský priestor EÚ posilní.

V roku 2023 bol do prevádzky uvedený obnovený Schengenský informačný systém. Poskytuje členským štátom ďalšie možnosti na podporu cezhraničnej spolupráce a na výmenu informácií v rámci schengenského priestoru. Po intenzívnych prípravách cyperských orgánov na zabezpečenie ich pripravenosti na spracúvanie údajov Schengenského informačného systému sa Cyprus k systému pripojil v júli.

V súčasnosti sa konania o udelení víza pre schengenský priestor stále vo veľkej miere spoliehajú na administratívnu prácu v papierovej podobe, čo vedie k vyšším nákladom pre cestujúcich aj zúčastnené štáty. V roku 2023 EÚ prijala nové pravidlá umožňujúce digitalizáciu týchto konaní, ktorá je kľúčovým cieľom, ktorý sa má dosiahnuť, v rámci schengenskej stratégie predloženej Komisiou v júni 2021.

80 % ľudí v EÚ si myslí, že je dôležité zlepšiť bezpečnosť hraníc.

77 % ľudí by uvítalo zrýchlené konania na hraniciach.

68 % ľudí je za digitálne cestovné doklady a **72 %** súhlasí s tým, že dobrovoľné používanie digitálnych cestovných potvrdení urýchli cestovné postupy.

Zdroj: osobitný Eurobarometer 536, september 2023.

Ochrana práv cestujúcich

Nové pravidlá EÚ na ochranu cestujúcich v železničnej preprave nadobudli účinnosť v júni. Cestujúci v železničnej doprave sú teraz lepšie chránení, ak dôjde k prerušeniu ich cesty, a železničné spoločnosti musia zabezpečiť bezproblémové cestovanie pre cestujúcich so zníženou pohyblivosťou. Povinnosť železničných spoločností zdieľať údaje o doprave a cestovaní v reálnom čase takisto pripravuje pôdu pre konkurencieschopnejšie ponuky cestovných lístkov.

Komisia takisto navrhla ďalšie posilnenie existujúcich práv cestujúcich v súvislosti so všetkými druhmi prepravy. Návrh sa zameriava na zlepšenie presadzovania práv cestujúcich (aj všeobecného presadzovania, aj individuálnej nápravy), práv cestujúcich využívajúcich viaceré druhy prepravy a náhrad za letenky zakúpené prostredníctvom sprostredkovateľov.

Lepšie zdravie

Európsky plán na boj proti rakovine

Európsky plán na boj proti rakovine je najkomplexnejšou iniciatívou v histórii EÚ na boj proti rakovine, ktorá je hlavnou príčinou úmrtia obyvateľov EÚ mladších ako 65 rokov, a na podporu opatrení v rámci tohto plánu bol vyčlenený rozpočet vo výške štyroch miliárd eur.

Od jeho spustenia v roku 2021 už EÚ realizovala niekoľko hlavných iniciatív plánu. Od nového vedomostného centra pre rakovinu a vôbec prvého registra nerovností v oblasti onkologických ochorení po zriadenie európskej siete pre mladých ľudí, ktorí prekonali rakovinu, a nové opatrenia v oblasti včasného odhaľovania rakoviny, sa EÚ usiluje zmeniť vplyv tejto choroby na životy pacientov a ich rodín.

V roku 2023 EÚ naďalej dosahovala výsledky. Cieľom európskej iniciatívy zameranej na zobrazovanie v onkológii, ktorá bola spustená v januári, je uľahčiť prístup k lekárskeým snímkam a digitálnym technológiám (ako je umelá inteligencia) a ich

↑ VIDEO Európski komisári a komisárky pri príležitosti Svetového dňa boja proti rakovine zdieľajú informácie zo svojho osobného života v snahe zvýšiť informovanosť o rakovine.

využívanie s cieľom lepšie odhaľovať a liečiť rakovinu. Iniciatíva dosiahla svoj prvý významný míľnik v septembri spustením platformy Cancer Image Europe. Táto platforma spája 36 súborov údajov so snímkami deviatich druhov rakoviny (prsník, hrubé črevo, pľúca, prostata, konečník, pečeň, difúzny vnútorný pontínový glióm, neuroblastóm a glioblastóm), ktoré obsahujú viac ako 200 000 snímkových sérií a približne 20 000 osôb.

Európska iniciatíva zameraná na diagnostické zobrazovanie v onkológii:

využije nedávny pokrok a úspechy **systémov umelej inteligencie** na pomoc zdravotníckym pracovníkom pri **odhaľovaní a diagnostike rakoviny**,

podporí pilotné projekty a vývoj **inovatívnych riešení s pomocou počítača** na dosiahnutie **väčšej presnosti a spoľahlivosti diagnostického zobrazovania rakoviny** a **personalizovanej starostlivosti** v súlade s cieľmi európskeho plánu na boj proti rakovine,

ukáže príklady, ako možno získať prístup k lekárskeým snímkam, používať ich a zoskupovať a zároveň zabezpečiť **vysokú úroveň etiky, dôvery, bezpečnosti a ochrany osobných údajov** v plnom súlade s hodnotami a pravidlami EÚ.

Z prvého súboru rakovinových profilov krajín týkajúcich sa členských štátov, Islandu a Nórska vyplýva, že na starostlivosť o onkologických pacientov vynakladajú značnú sumu (v roku 2018 to

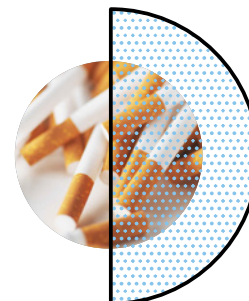
bolo takmer 170 miliárd EUR). Rakovina pľúc zostáva zďaleka najčastejšou príčinou úmrtí na rakovinu a medzi krajinami aj v rámci nich pretrvávajú veľké nerovnosti v miere úmrtnosti na rakovinu.

Rakovina je druhou najčastejšou príčinou úmrtí v EÚ a predstavuje **26 %** všetkých úmrtí.

V EÚ je úmrtnosť na rakovinu takmer o **75 %** vyššia u mužov.

Každý deň fajčí o **50 %** viac ľudí zo skupín s nižšími príjmami než zo skupín s vyššími príjmami.

Účasť na skríningu rakoviny krčka maternice sa líši takmer dvojnásobne v závislosti od úrovne vzdelania.

V roku 2018 členské štáty, Island a Nórsko vynaložili na onkologickú starostlivosť takmer **170 miliárd EUR**.

V dôsledku pandémie COVID-19 sa miera vykonávania skríningu rakoviny vo väčšine členských štátov v roku 2020 v porovnaní s rokom 2019 znížila.

Komisia spustila sériu dialógov s mladými ľuďmi, ktorí prekonali rakovinu, s cieľom lepšie pochopiť ich potreby a problémy a vypracovať s nimi iniciatívy, ktoré ich pomôžu riešiť.

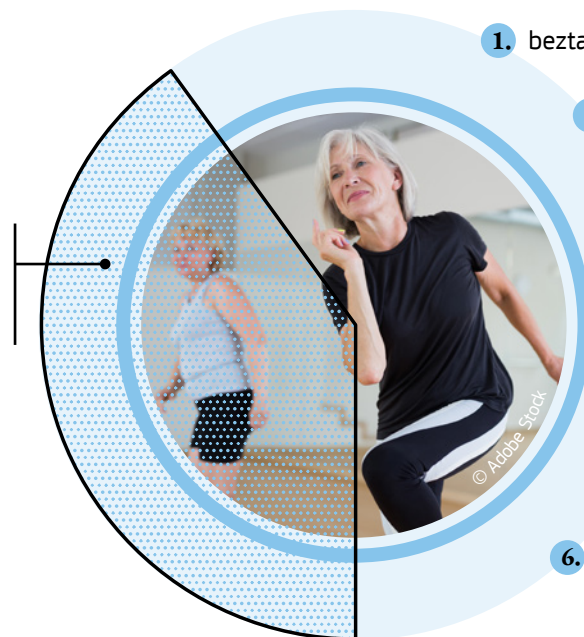
V apríli sa začala práca na vypracovaní prvého celounijného kódexu správania týkajúceho sa spravodlivého prístupu k finančným službám pre osoby, ktoré prežili rakovinu. Cieľom je posilniť právo na zabudnutie a riešiť diskrimináciu, aby sa s ľuďmi, ktorí v minulosti mali rakovinu, pri prístupe k finančným produktom, ako sú hypotéky alebo životné poistenie, zaobchádzalo spravodlivo.

Až 78 % uznaných prípadov rakoviny z povolania v členských štátoch súvisí s azbestom.

(Opatrenia EÚ zamerané na zníženie miery expozície azbestu na pracovisku sú uvedené v kapitole 6.)

EÚ sa snaží o:

40 % prípadov rakoviny sa dá zabrániť.

1. beztabakovú generáciu;
2. zníženie miery škodlivého požívania alkoholu;
3. zníženie miery znečistenia životného prostredia;
4. zníženie miery vystavenia účinkom karcinogénnych látok a žiarenia;
5. zlepšovanie vedomostí a gramotnosti v oblasti zdravia;
6. podporu zdravších životných štýlov.

← Podpredseda Európskej komisie zodpovedný za podporu európskeho spôsobu života Margaritis Schinas počas slávnostného otvorenia budovy Nicola David-Pinedo Cyperského inštitútu pre výskum rakoviny, Nikózia (Cyprus) 22. mája 2023.

Zdravotná bezpečnosť a COVID-19

Po viac ako troch rokoch Svetová zdravotnícka organizácia 5. mája 2023 oznámila, že ochorenie COVID-19 už nepredstavuje globálnu núdzovú situáciu v oblasti zdravia. Rázne opatrenia a spolupráca na celosvetovej úrovni, úrovni EÚ a členských štátov a významné investície do vedy a inovácií umožnili EÚ prekonať túto bezprecedentnú krízu.

Hoci sa status ochorenia COVID-19 zmenil, toto ochorenie nezmišlo a EÚ zostáva naďalej ostražitá. Európske centrum pre prevenciu a kontrolu chorôb súčasnú situáciu pozorne monitoruje. V jeseni uverejnilo aktuálne informácie o zvýšenej miere prenosu ochorenia COVID-19 v EÚ a Európskom hospodárskom priestore spolu s usmerneniami k očkovaniam a ku komunikačným kampaniam pre členské štáty. Centrum a Svetová zdravotnícka organizácia spustili v októbri nový nástroj dohľadu s cieľom monitorovať kombinovaný vplyv respiračných ochorení a zlepšiť včasné zisťovanie a oznamovanie príznakov cirkulácie respiračného vírusu.

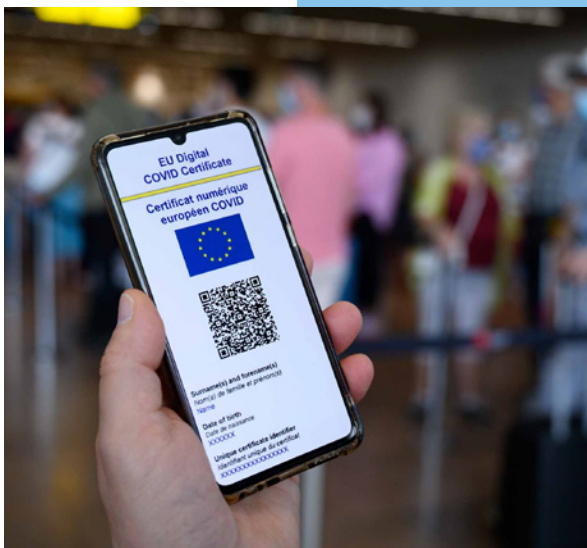
V reakcii na pandémiu COVID-19 Komisia zriadila európsku zdravotnú úniu, aby zlepšila a chránila zdravie všetkých ľudí v EÚ. Na základe skúseností získaných z pandémie posilňuje nový rámec štruktúru EÚ pre prevenciu závažných cezhraničných ohrození zdravia, pripravenosť a reakciu na ne. Rozširuje sa ním aj úloha dvoch kľúčových agentúr EÚ prostredníctvom nových mandátov pre Európske centrum pre prevenciu a kontrolu chorôb a Európsku agentúru pre lieky.

Úrad Komisie pre pripravenosť a reakcie na núdzové zdravotné situácie (HERA) zohráva kľúčovú úlohu pri zabezpečovaní toho, aby EÚ mala lieky a vybavenie potrebné na ochranu svojich občanov v núdzových situáciách. Komisia v mene členských štátov v máji zabezpečila dohodu so spoločnosťou BioNTech-Pfizer s cieľom lepšie prispôsobiť dodávky vakcín potrebám členských štátov a zabezpečiť dostupnosť prispôbených vakcín proti ochoreniu COVID-19 v prípade výskytu nových variantov. Bola podpísaná aj rámcová zmluva s vedúcimi výrobcami vakcín, ktorou sa zriadila sieť európskych zariadení na výrobu vakcín EU FAB s cieľom zabezpečiť nepretržitú kapacitu na výrobu vakcín v prípade budúcej núdzovej situácie v oblasti verejného zdravia. Iniciatíva HERA Invest, ktorá bola spustená v roku 2023, bude podporovať výskum a vývoj v oblasti najnaliehavejších cezhraničných ohrození zdravia. Úrad HERA spolupracuje s členskými štátmi aj na zlepšovaní vedomostí a zručností v oblasti pripravenosti a reakcie v oblasti zdravia, najmä v kľúčových oblastiach, ako je vytváranie a obstarávanie zásob.

Pokračuje úsilie o posilnenie pripravenosti Európy na pandémiu a jej pripravenosti na klinické skúšanie v celej EÚ s cieľom poskytnúť včasný prístup k novým liečebným postupom a vakcínam. EÚ je silným zástancom pandemického fondu, ktorý spravuje Svetová banka. Fond podporuje predchádzanie pandémiám, pripravenosť a reakciu na ne v krajinách s nízkymi a so strednými príjmami, pričom hlavnými prispievateľmi sú EÚ, jej členské štáty a finančné inštitúcie, ktoré konajú spoločne ako Tím Európa.

← Európska komisárka pre zdravie a bezpečnosť potravín Stella Kyriakides (druhá sprava) počas návštevy závodu Biovac a centra pre prenos technológií mRNA v Kapskom Meste (Južná Afrika) 28. januára 2023.

Digitálny COVID preukaz EÚ je úspešným príbehom Únie.

Pandémia ukázala, ako môže elektronické zdravotníctvo transformovať systémy zdravotnej starostlivosti a zabezpečiť poskytovanie lepšej zdravotnej starostlivosti.

Digitálny COVID preukaz EÚ bol kľúčovým prvkom reakcie na pandémiu, ktorý ľuďom uľahčil bezpečný pohyb po EÚ počas krízy. Rýchlo sa stal celosvetovým štandardom, ku ktorému sa pripojilo takmer 80 krajín, pričom bolo vydaných viac ako 2,3 miliardy preukazov. Uplatňovanie nariadenia o digitálnom COVID preukaze EÚ sa skončilo 30. júna 2023.

Svetová zdravotnícka organizácia na základe jeho úspechu a technológie spustila 1. júla 2023 celosvetovú sieť pre digitálne zdravotné preukazy. Vďaka sieti sa posilní globálna zdravotná architektúra a pomôžu chrániť ľudí na celom svete pred existujúcimi i budúcimi ohrozeniami zdravia vrátane pandémií.

Prepracovanie liekových systémov EÚ

Cieľom navrhovanej reformy farmaceutických právnych predpisov EÚ, ktorá je najväčšia a najrozsiahlejšia za 20 rokov, je zabezpečiť, aby sa toto kľúčové odvetvie lepšie prispôbilo potrebám 21. storočia.

Reforma, ktorá bola predstavená v apríli, sa zaoberá viacerými zásadnými výzvami. Lieky sa napríklad stále nedostávajú k pacientom dostatočne rýchlo a nie vždy sú rovnako dostupné v členských štátoch. Vysoké ceny inováčných liečebných postupov a nedostatok liekov sú takisto zdrojom závažných obáv pacientov a poskytovateľov zdravotnej starostlivosti.

Hlavným cieľom reformy je vytvoriť jednotný trh s liekmi, ktorým sa zabezpečí, aby všetci pacienti v celej EÚ mali včasný a spravodlivý prístup k bezpečným, účinným a cenovo dostupným liekom. Revíziou sa podporia aj inovácie v oblasti vývoja liekov a posilní sa konkurencieschopnosť EÚ

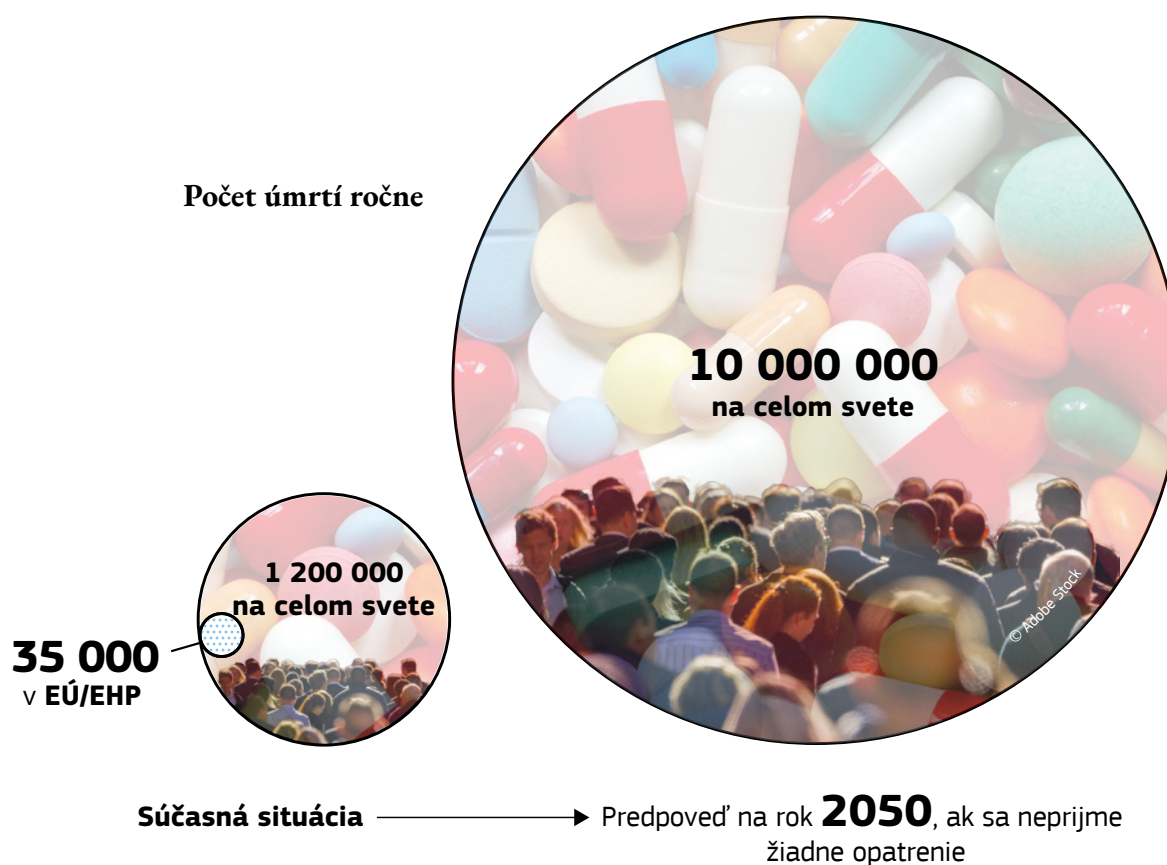
prostredníctvom nadčasového a zjednodušeného farmaceutického systému odolného voči krízam. To znamená, že nové a lepšie liečebné postupy by mohli byť k dispozícii rýchlejšie, čo by pacientom pomohlo získať potrebnú starostlivosť skôr.

Reforma zahŕňa súbor opatrení na riešenie problému nedostatku liekov z dlhodobého hľadiska a mimo krízových situácií. V rámci tohto cieľa Komisia v októbri predstavila súbor opatrení s osobitným zameraním na najkritickejšie lieky, v prípade ktorých musí byť v EÚ vždy zabezpečená bezpečnosť dodávok. Bol zavedený aj európsky dobrovoľný mechanizmus solidarity pre lieky, ktorý členským štátom umožňuje prerozdeliť lieky zo svojich dostupných zásob v prípade kritického nedostatku inde v EÚ. V rámci reformy sa navrhne celý rad nových pravidiel a stimulov pre farmaceutické spoločnosti spolu so zjednodušenými regulačnými postupmi a silnejšími environmentálnymi aspektmi počas výroby liekov.

Antimikrobiálna rezistencia sa považuje za jednu z troch najväčších zdravotných hrozieb v EÚ. Dochádza k nej vtedy, keď sa baktérie stanú rezistentnými voči liekom používaným na boj proti infekciám. Reforma zahŕňa opatrenia na obozretné používanie a nový stimul pre prevratné

antimikrobiálne látky. Rada ako súčasť súboru nástrojov EÚ pre antimikrobiálnu rezistenciu urýchlene prijala odporúčanie, ktoré navrhla Komisia, vrátane cieľov EÚ a vnútroštátnych cieľov v oblasti spotreby antimikrobík.

Antimikrobiálna rezistencia

Cieľ do roku 2030

znižiť používanie antibiotík

Podpora duševného zdravia

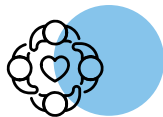
EÚ čelí bezprecedentným krízam, ktoré výrazne ovplyvňujú schopnosť ľudí vyrovnávať sa s čoraz početnejšími výzvami v rýchlo sa meniacich životných situáciách. Na riešenie tohto problému Komisia v júni predstavila komplexný prístup k duševnému zdraviu, ktorého cieľom je okrem iného pomáhať zraniteľným skupinám, najmä mladým ľuďom, a prekonať

stigmatizáciu a diskrimináciu v súvislosti s duševným zdravím. Ide o dôležitý prvý krok k zabezpečeniu rovnakého postavenia duševného a fyzického zdravia. Novým prístupom sa zavádza 20 hlavných iniciatív a identifikujú sa možnosti financovania z rôznych finančných programov vo výške 1,2 miliardy EUR na podporu členských štátov, aby kládli najväčší dôraz na ľudí a ich duševné zdravie.

Opatrenia na riešenie problémov duševného zdravia vo všetkých politikách

Európsky kódex duševného zdravia

Iniciatíva „Spoločne zdravšie“ v oblasti neprenosných ochorení

Európska iniciatíva zameraná na predchádzanie depresii a samovraždám

Bezpečnejšie digitálne svety pre deti a mládež

Správne uplatňovanie pravidiel EÚ v oblasti bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci

Kampane Európskej agentúry pre bezpečnosť a ochranu zdravia pri práci

Pri príležitosti Svetového dňa duševného zdravia 10. októbra 2023 Komisia usporiadala v Bruseli konferenciu na vysokej úrovni. Na podujatí sa stretli stovky ľudí vrátane zástupcov inštitúcií EÚ, národných vlád, medzinárodných organizácií a ďalších zainteresovaných partnerov.

→ Belgická kráľovná Matilda prednáša hlavný prejav na konferencii pri príležitosti Svetového dňa duševného zdravia v Bruseli (Belgicko) 10. októbra 2023.

Uvoľnenie potenciálu finančných prostriedkov EÚ v sektore zdravotníctva

Nástroj technickej podpory Komisie pomáha Belgicku, Rakúsku a Slovinsku čo najlepšie využívať dostupné programy financovania EÚ na rozvoj ich sektorov zdravotnej starostlivosti. Prostredníctvom centra zdravotnej starostlivosti môžu tieto členské štáty určiť najlepšie možnosti financovania na podporu kľúčových reforiem v prospech občanov. Z dlhodobého hľadiska to pomôže aj národným a regionálnym vládam pri podpore hospodárskych investícií v sektore zdravotníctva. Na základe sľubných výsledkov sa tento projekt môže rozšíriť na úroveň EÚ.

Stratégia v oblasti globálneho zdravia

Vedúca úloha EÚ v boji proti pandémie ochorenia COVID-19 ukázala, že môže významne prispieť k dosahovaniu cieľov v oblasti globálneho zdravia, a to prostredníctvom prístupu Tím Európa. Ten spája zdroje z EÚ, jej členských štátov a jej finančných inštitúcií tak, aby mali väčší vplyv v praxi.

V novembri 2022 Komisia predložila stratégiu v oblasti globálneho zdravia, ktorá je vonkajším rozmerom európskej zdravotnej únie a kľúčovým

prvkom jej stratégie Global Gateway (pozri kapitolu 8). Týmto sa opätovne potvrdzuje záväzok plniť ciele trvalo udržateľného rozvoja (najmä cieľ č. 3 týkajúci sa dobrého zdravia a blahobytu) a vykonávať Európsky konsenzus o rozvoji, v ktorom sa stanovujú spoločné ciele a zásady rozvoja.

V novembri 2023 sa začala spoločná akcia koordinovaná Francúzskom, do ktorej sa zapojilo 22 členských štátov, Nórsko a Ukrajina a ktorá mapovala všetky stratégie v oblasti globálneho zdravia. Toto úsilie pomôže koordinovať opatrenia a zabrániť ich prekryvaniu.

Zľava doprava: prezident Európskej investičnej banky Werner Hoyer, bývalý výkonný riaditeľ spoločnosti Microsoft Bill Gates, predsedníčka Európskej komisie Ursula von der Leyen, generálny riaditeľ Svetovej zdravotníckej organizácie Tedros Adhanom Ghebreyesus a výkonná riaditeľka fondu UNICEF Catherine Russell pri spustení nového partnerstva na odstránenie detskej obrny, podporu distribúcie iných imunizácií podávaných v detstve a posilnenie zdravotníckych systémov, aby boli schopné lepšie reagovať na vznikajúce zdravotné hrozby, Brusel (Belgicko) 11. októbra 2023.

© WFP 2024

8. Podporovanie európskych záujmov a hodnôt vo svete

Úvod

Európska únia je odhodlaná riešiť globálne výzvy a presadzovať svoje záujmy, hodnoty a demokraciu, ľudské práva a multilateralizmus na svetovej scéne. Toto odhodlanie sa týka viacerých dôležitých domén vrátane spolupráce v oblasti bezpečnosti a obrany, susedskej politiky, medzinárodných partnerstiev, obchodu, humanitárnej pomoci a civilnej ochrany.

Aj v roku 2023 EÚ úzko spolupracovala s globálnymi partnermi, aby zabezpečila stabilitu v kontexte zvýšeného geopolitického napätia, najmä v dôsledku vojenskej agresie Ruska voči Ukrajine a vojny medzi Izraelom a Hamasom. Naďalej sa zameriavala na dôležité vzťahy so susednými regiónmi, ktoré túžia po

↑

Vďaka humanitárnej pomoci EÚ na podporu Svetového potravinového programu dostáva 1,3 milióna ľudí v Pásme Gazy núdzové potravinové dávky, ktoré sa distribuujú vysídleným osobám, ktoré žijú v prístreškoch a neformálnych táboroch, Dajr al-Balah (Pásmo Gazy) január 2024.

demokratických hodnotách a hospodárskom rozvoji, a na nadväzovanie partnerstiev, ktoré podporujú spoločné hodnoty a udržateľný rozvoj.

Vďaka dobrej pripravenosti na katastrofy doma i v zahraničí EÚ naďalej chránila životy, predchádzala katastrofám a rýchlo konala v prípade krízy. Toto nepretržité úsilie poukazuje na neochvejný záväzok EÚ podporovať mier, stabilitu a odolnosť v celosvetovom meradle.

Kríza na Blízkom východe

Brutálne a nerozlišujúce teroristické útoky Hamasu v Izraeli 7. októbra 2023 viedli k drastickému zhoršeniu humanitárnej situácie Palestínčanov v Pásme Gazy a zvýšili riziko eskalácie v regióne.

Zdôrazňujúc, že pre teror neexistuje žiadne ospravedlnenie, EÚ čo najdôraznejšie odsúdila Hamas za teroristické útoky a vyzvala na bezpodmienečné prepustenie všetkých rukojemníkov. Hoci EÚ uznáva právo Izraela brániť sa v zmysle medzinárodného práva, opätovne

zdôraznila, že je dôležité vždy zabezpečiť ochranu všetkých civilistov v súlade s medzinárodným humanitárnym právom.

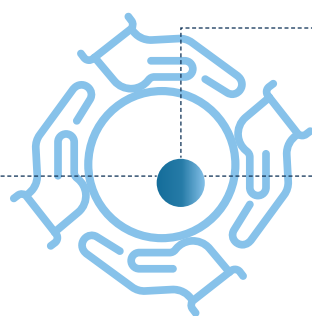
EÚ je vážne znepokojená zhoršujúcou sa humanitárnou situáciou v Pásme Gazy, a preto vyzvala na trvalý, rýchly, bezpečný a neobmedzený prístup k humanitárnej pomoci a na pomoc ľuďom v núdzi prostredníctvom všetkých potrebných opatrení vrátane humanitárnych koridorov a prestávok na humanitárne účely.

Humanitárna pomoc EÚ pre Palestínčanov v roku 2023

Takmer

1,1 miliardy EUR
od roku 2000

1 310 ton
základných zásob

33

letov humanitárneho
leteckého mosta EÚ

103 miliónov EUR
z humanitárneho financovania

EÚ je najväčším darcom humanitárnej pomoci palestínskeho obyvateľstvu. Od roku 2000 poskytla spolu viac ako jednu miliardu EUR na pokrytie jeho základných potrieb. Od októbra EÚ štvornásobne zvýšila núdzovú pomoc Palestínčanom a spolupracuje s veľkým počtom humanitárnych partnerov na mieste.

EÚ nepretržite spolupracuje s regionálnymi i medzinárodnými partnermi s cieľom zabrániť eskalácii konfliktu v regióne a zhoršeniu situácie na Západnom brehu Jordánu. Nadalej podporuje trvalý a udržateľný mier vybudovaný na riešení založenom na existencii dvoch štátov a príslušných rezolúciách Bezpečnostnej rady OSN.

Organizácia Action Against Hunger (Boj proti hladu) distribuuje vodu v Pásme Gazy. Ľuďom zasiahnutým prebiehajúcim konfliktom tým poskytuje nevyhnutnú pomoc, Dajr al-Balah 14. novembra 2023.

Bezpečnosť a obrana: pokrok v rámci Strategického kompasu

EÚ chce zaistiť bezpečnosť svojich obyvateľov a prispieť k vybudovaniu mierumilovnejšieho sveta. Strategický kompas pre bezpečnosť a obranu je plán na posilnenie bezpečnosti a obrany EÚ do roku 2030. Týka sa všetkých aspektov spoločnej bezpečnostnej a obrannej politiky, a to v týchto štyroch oblastiach: partneri, aktivita, investície a bezpečnosť.

Spolupráca s NATO („partneri“, „aktivita“)

Dnešné bezpečnostné výzvy sú zo svojej podstaty nadnárodné, čo znamená, že ich žiadna krajina nemôže riešiť sama. Je nevyhnutný kolektívny a strategický prístup. Ústredným prvkom tejto globálnej stratégie je dlhodobé partnerstvo EÚ s NATO, ktoré je zásadnou zložkou jej úsilia v oblasti bezpečnosti a obrany.

↑
Predsedníčka Európskej komisie Ursula von der Leyen pri podpise tretieho spoločného vyhlásenia o spolupráci medzi EÚ a NATO, Brusel (Belgicko) 10. januára 2023.

V spoločnom vyhlásení o spolupráci medzi EÚ a NATO, ktoré je silným politickým posolstvom transatlantickej jednoty, sa vyzdvihla potreba silného európskeho obranného prístupu, ktorý slúži globálnej bezpečnosti a je zlučiteľný s NATO. Signatári sa takisto jasne zaviazali prehĺbiť túto spoluprácu.

V roku 2023 dosiahla spolupráca medzi EÚ a NATO bezprecedentnú úroveň a vo všetkých oblastiach zaznamenala hmatateľné výsledky, pričom bola zameraná najmä na odolnosť. V januári bola zriadená osobitná skupina EÚ – NATO pre odolnosť kritickej infraštruktúry, ktorá predložila konkrétne odporúčania na ďalšiu spoluprácu.

→
Zľava doprava: predseda Európskej rady Charles Michel, generálny tajomník NATO Jens Stoltenberg, vysoký predstaviteľ Únie pre zahraničné veci a bezpečnostnú politiku a podpredseda Európskej komisie pre silnejšiu Európu vo svete Josep Borrell počas európskeho samitu vedúcich predstaviteľov členských štátov EÚ, na ktorom sa diskutovalo o útočnej vojne Ruska voči Ukrajine a o pomoci EÚ tejto krajine, Brusel (Belgicko) 29. júna 2023.

Ruská útočná vojna znovu potvrdila spoločné hodnoty EÚ a NATO. Spoločne stoja v neochvejnej solidarite s Ukrajinou a navzájom koordinujú svoje prostriedky podpory. Európsky mierový nástroj (pozri kapitolu 1) sa stal neoddeliteľnou súčasťou podpory EÚ pre partnerov na celom svete.

Počas roka EÚ zintenzívnila aj spoluprácu s ďalšími bilaterálnymi, regionálnymi a multilaterálnymi partnermi vrátane OSN, Organizácie pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe, Africkej únie, Združenia národov juhovýchodnej Ázie a mnohých ďalších. Na prvom Schumanovom fóre pre bezpečnosť a obranu sa zišli EÚ a medzinárodní partneri, aby riešili spoločné bezpečnostné výzvy.

Budovanie obranných spôsobilostí („investície“)

V roku 2023 boli prijaté dve kľúčové iniciatívy zamerané na posilnenie obrany a priemyslu EÚ. Akt na podporu výroby munície, na ktorý je vyčlenený rozpočet vo výške 500 miliónov EUR a ktorého cieľom je zvýšiť výrobu munície a riadených striel v EÚ. Uvedený akt dopĺňa nástroj na posilnenie európskeho obranného priemyslu prostredníctvom spoločného obstarávania s rozpočtom 300 miliónov EUR, ktorý vôbec prvýkrát podnieti členské štáty EÚ k spoločnej kúpe najkritickejších obranných výrobkov od obranného priemyslu EÚ.

Európsky obranný fond

Rozpočet na rok 2023 podľa kategórie činnosti

1,2 miliardy EUR

Netematické výzvy zamerané na inovačné obranné riešenia zamerané na budúcnosť

72 miliónov EUR

Informačná prevaha

99 miliónov EUR

Senzory

69 miliónov EUR

Kybernetický priestor

60 miliónov EUR

Vesmír

125 miliónov EUR

Podmorský boj

90 miliónov EUR

Protivzdušná a protiraketová obrana

123 miliónov EUR

Vzdušný boj

63 miliónov EUR

Námorný boj

154,4 milióna EUR

Zdravotná pomoc a chemická, biologická, rádiologická a jadrová obrana

40 miliónov EUR

Energetika a životné prostredie

25 miliónov EUR

Pozemný boj

47 miliónov EUR

Ochrana a mobilita ozbrojených síl

45 miliónov EUR

Iné činnosti

30,3 milióna EUR

Materiály a súčiastky

50 miliónov EUR

Disruptívne technológie

41 miliónov EUR

Digitálna transformácia

45 miliónov EUR

Európsky obranný fond poskytuje kľúčovú podporu na výskum a vývoj v oblasti obrany v EÚ. Od roku 2021 sa z neho poskytli viac ako tri miliardy EUR na 60 projektov spolupráce vo všetkých členských štátoch. Len v roku 2023 sa z fondu vyčlenilo 1,2 miliardy EUR na životne dôležité oblasti obrany, ako je získavanie informácií o situácii vo vesmíre, boj proti nadzvukovým strelám a vývoj Európskej hliadkovej korvety. Európsky obranný fond podporuje inovácie v sektore obrany prostredníctvom programu EÚ pre inovácie v oblasti obrany, čo je program vo výške dvoch miliárd EUR, ktorý má pomôcť najmä menším aktérom a inovátorom.

V rámci finančného krytia na vojenskú mobilitu z Nástroja na prepájanie Európy bolo v roku 2023 pridelených 616 miliónov EUR na podporu prepravy jednotiek a vybavenia transeurópskou dopravnou sieťou. Cieľom je podporiť investície do infraštruktúry, ktorá sa môže využívať na civilné aj obranné účely.

Nové bezpečnostné stratégie („bezpečnosť“)

Nedávne krízy a rastúce napätie odhalili nedostatky v bezpečnosti EÚ. V reakcii na to Komisia v októbri začala komplexnú konzultáciu s cieľom získať podklady pre budúcu európsku priemyselnú stratégiu v oblasti obrany.

Čoraz väčším problémom vojenských operácií EÚ je aj otepľovanie planéty. Vyžaduje si to zásadnú zmenu v obrannej politike EÚ, kde teraz zmena klímy zastáva popredné miesto v jej bezpečnostnom programe.

Okrem toho EÚ v roku 2023 prijala svoju prvú stratégiu v oblasti kozmického priestoru pre bezpečnosť a obranu. Táto stratégia sa okrem iného zameriava na ochranu vesmírnych prostriedkov EÚ a jej členských štátov. Pokiaľ ide o budúcnosť, v roku 2024 sa má zaviesť právny predpis EÚ o vesmíre, ktorého cieľom bude zlepšiť odolnosť a silu EÚ vo vesmíre.

Viac ako 80 % svetového obchodu sa prepravuje po mori a približne dve tretiny svetovej produkcie ropy a zemného plynu sa ťažia na mori alebo prepravujú po mori. Takmer všetky globálne údaje vrátane internetových dát prúdia cez podmorské káble. Prosperita a bezpečnosť EÚ závisia od bezpečných a chránených oceánov. Komisia a Európska služba pre vonkajšiu činnosť preto v marci prijali aktualizovanú stratégiu a akčný plán EÚ pre oblasť námornej bezpečnosti. Na základe týchto dokumentov Rada v októbri schválila revidovanú stratégiu a akčný plán EÚ pre oblasť námornej bezpečnosti. Stratégia je zosúladená so Strategickým kompasom a prispeje k dosiahnutiu jeho cieľov.

→ VIDEO „Budíček“: ako chrániť mimoriadne dôležitú námornú infraštruktúru EÚ pred novými hrozbami.

Stratégia námornej bezpečnosti EÚ

Hlavné ciele

Ochrana záujmov EÚ na mori – občania, hospodárstvo, infraštruktúra a hranice

Ochrana našich prírodných zdrojov a morského prostredia

Presadzovanie medzinárodného práva, najmä Dohovoru Organizácie Spojených národov o morskom práve

Rýchla a účinná reakcia na rastúce hrozby (napr. kybernetické a hybridné hrozby)

Zabezpečenie príslušnej odbornej prípravy a vzdelávania na boj proti hrozbám (napr. kyberneticko-bezpečnostných zručností)

Európska susedská politika a rokovania o rozšírení

Západný Balkán a Turecko

EÚ je aj naďalej odhodlaná integrovať západný Balkán do Únie. Balík týkajúci sa rozširovania na rok 2023 obsahoval podrobné posúdenie súčasného stavu a pokroku, ktorý partneri dosiahli na svojej ceste k členstvu v EÚ. Bol zameraný najmä na potrebné základné reformy, okrem iného v oblasti právneho štátu, verejnej správy, fungovania demokratických inštitúcií a hospodárskych kritérií.

Severné Macedónsko a Albánsko v priebehu roka bez problémov pokročili v procese preverovania, ktorý je prvým krokom v prístupových rokovaniach. V odporúčaní Komisie a rozhodnutí Európskej rady

začať prístupové rokovania s Bosnou a Hercegovinou, keď táto krajina splní požadované kritériá členstva, sa uznáva pokrok, ktorý dosiahla, odkedy sa v roku 2022 stala kandidátskou krajinou. Prístupové rokovania Čiernej Hory a Srbska s EÚ pokračovali za podpory prebiehajúcich dialógov s Komisiou na politickej i technickej úrovni. Európsky parlament v apríli oficiálne schválil liberalizáciu vízového režimu pre Kosovo (týmto označením nie sú dotknuté pozície k štatútu a označenie je v súlade s rezolúciou BR OSN č. 1244/1999 a so stanoviskom Medzinárodného súdneho dvora k vyhláseniu nezávislosti Kosova), ktorá nadobudla účinnosť 1. januára 2024.

→

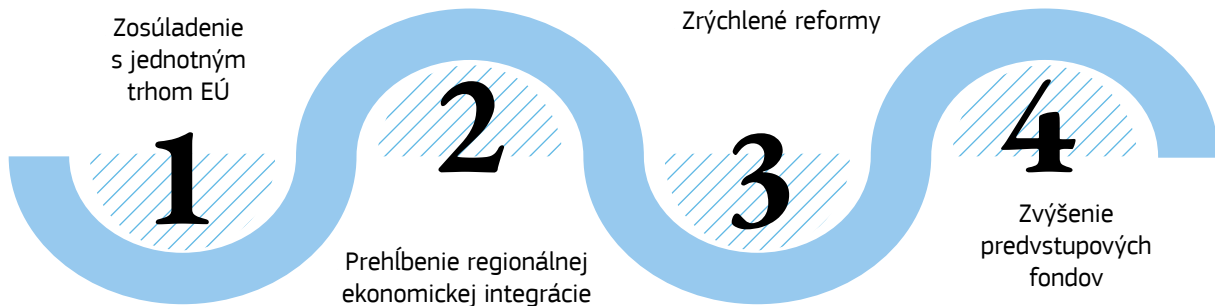
Európsky komisár pre susedstvo a rozšírenie Olivér Várhelyi sa 6. októbra 2023 zúčastnil na samite berlínskeho procesu v Tirane (Albánsko).

V roku 2023 EÚ pokračovala v plnení hospodárskeho a investičného plánu vo výške 30 miliárd EUR, ktorý je zameraný na dlhodobú obnovu po pandémie COVID-19, zelenú a digitálnu transformáciu, regionálnu spoluprácu a konvergenciu s EÚ. Okrem toho EÚ zo svojho balíka na podporu energetiky vo výške jednej miliardy EUR uhradila 450 miliónov EUR na podporu partnerov zo západného Balkánu pri

riešení energetických kríz a zvyšovaní energetickej bezpečnosti. Cieľom nového plánu rastu pre západný Balkán, ktorý vypracovala Komisia, je poskytnúť tomuto regiónu určité výhody vyplývajúce z členstva v EÚ pred oficiálnym prístupom krajín. Zameriava sa na hospodársky rast a sociálno-ekonomickú konvergenciu.

Štyri piliere plánu rastu pre západný Balkán

Na samite berlínskeho procesu v roku 2023 lídri západného Balkánu opätovne potvrdili svoje odhodlanie lepšie začleniť regionálne ekonomiky prostredníctvom spoločného regionálneho trhu, čo predstavuje krok k integrácii do EÚ. Prijali plány hospodárskeho rastu vrátane investícií do infraštruktúry a rozšírenia regionálneho trhu. Na samite sa poukázalo aj na pokrok v oblasti vzdelávania, ako je nový areál College of Europe v Tirane, a na iniciatívy v oblasti životného prostredia, ako je zelená agenda. Takisto sa zdôraznil význam regionálnej bezpečnosti, pričom cieľom je posilniť spoluprácu v boji proti organizovanej trestnej činnosti a kybernetickým hrozbám.

Na samite EÚ – západný Balkán, ktorý sa konal 13. decembra v Bruseli v Belgicku, sa diskusie sústredili na priblíženie partnerov zo západného Balkánu k EÚ a na napredovanie ich postupnej integrácie; na hospodársky rozvoj v kontexte útočnej vojny Ruska proti Ukrajine a na posilnenie regionálnej bezpečnosti a odolnosti.

V máji sa v Turecku konali prezidentské i parlamentné voľby. V novembri bola prijatá správa o súčasných vzťahoch medzi EÚ a Tureckom, v ktorej boli načrtnuté spôsoby zlepšenia spolupráce. EÚ naďalej podporuje utečencov a komunity v Turecku, a to tak, že poskytuje vzdelávanie s zdravotnú starostlivosť a prispieva k ochrane hraníc.

Gruzínsko, Moldavsko a Ukrajina

Tohtoročný historický balík týkajúci sa rozširovania bol prvým, ktorý zahŕňal posúdenie schopnosti týchto troch krajín plniť si záväzky vyplývajúce z členstva v EÚ. Gruzínsko, Moldavsko aj Ukrajina v minulom roku preukázali svoje odhodlanie vstúpiť do EÚ. Ich cesta k prístúpeniu bude prebiehať prostredníctvom cielených reforiem justičných systémov, ráznych opatrení proti organizovanej trestnej činnosti a pokračujúceho úsilia o zlepšenie politického prostredia so zameraním na deoligarchizáciu a ľudské práva. V odporúčaní Komisie a historickom rozhodnutí Európskej rady začať prístupové rokovania s Moldavskom a Ukrajinou a udeliť Gruzínsku štatút kandidátskej krajiny sa uznalo ich značné úsilie o zosúladenie s normami EÚ.

Východné partnerstvo

Program Východného partnerstva na obdobie po roku 2020 sa zameriava na odolnosť, obnovu a reformy a plní sa v súlade s postupom prístúpenia Gruzínska, Moldavska a Ukrajiny k EÚ.

Hospodársky a investičný plán pre Východné partnerstvo vo výške 17 miliárd EUR je hlavným nástrojom EÚ na posilnenie odolnosti v regióne a je spojený so stratégiou Global Gateway (pozri ďalej). Do konca roka 2023 sa zmobilizovali očakávané investície vo výške 8,6 miliardy EUR, z ktorých päť miliárd EUR bolo určených na hlavné projekty pre jednotlivé krajiny.

EÚ, jej členské štáty a partneri zintenzívnia svoje úsilie, pokiaľ ide o vykonávanie programu Východného partnerstva v oblasti obnovy, odolnosti a reforiem. Bude to zahŕňať riešenie vplyvu, ktorý má útočná vojna Ruska proti Ukrajine na celý región. Spolupráca sa bude zameriavať na viaceré oblasti, akými sú pripojiteľnosť, doprava, energetika a zelená a digitálna transformácia, ako aj ľudské práva, občianska spoločnosť, právny štát a bezpečnostné otázky. Napriek tomu, že EÚ nespolupracuje s Lukašenkovým režimom, naďalej priamo podporovala bieloruské obyvateľstvo a v rokoch 2020 až 2023 zmobilizovala 100 miliónov EUR.

Aj v roku 2023 sa EÚ usilovala o zabezpečenie trvalého mieru medzi Arménskom a Azerbajdžanom a pre tento región zvýšila humanitárnu pomoc, ktorá na konci roka od vystupňovania konfliktu v roku 2020 predstavovala viac ako 25,8 milióna EUR.

↑

Vysoký predstaviteľ Únie pre zahraničné veci a bezpečnostnú politiku a podpredseda Európskej komisie pre silnejšiu Európu vo svete Josep Borrell (vpredu uprostred) na zasadnutí Bezpečnostnej rady OSN týkajúcom sa konfliktu medzi Arménskom a Azerbajdžanom, ktoré sa konalo v sídle OSN v New Yorku (Spojené štáty americké) 21. septembra 2023.

Južné susedstvo

Pokiaľ ide o južné susedstvo, v rámci Programu regionálnej spolupráce pre Stredozemie a jeho finančnej stratégie, ktorým je hospodársky a investičný plán vo výške 30 miliárd EUR, sa dosiahol značný pokrok v oblastiach, ako je hospodársky rozvoj, správa vecí verejných, digitálna transformácia, energetika, odolnosť proti zmene klímy a migrácia.

Memorandum o porozumení medzi EÚ a Tuniskom uzavreté v júli sa zaoberá spoločnými výzvami

a budúci príležitosťami v oblasti hospodárstva a obchodu, zelenej a energetickej transformácie, medziľudských kontaktov, migrácie a mobility.

EÚ naďalej podporovala aj ľudí zažívajúcich krízu v Libanone, Líbyi, Sýrii a Palestíne (toto označenie nemožno vykladať ako uznanie Palestínskeho štátu a nie sú ním dotknuté pozície jednotlivých členských štátov k tejto otázke). Na júrovej bruselskej konferencii o Sýrii EÚ prisľúbila 3,8 miliardy EUR vo forme grantov pre Sýriu a jej susedné krajiny.

Finančná podpora pre južné susedstvo

3,8 miliardy EUR

v podobe grantov EÚ
viazaných pre južné
susedstvo v období
2021 – 2023

660 miliónov EUR

v podobe viazaných
kombinovaných grantov
(nenávratné prostriedky)

Granty EÚ spolu s kombinovanými grantmi a zárukami poskytnutými partnerským nezávislým fiškálnym inštitúciám zmobilizujú investície vo výške 23,8 miliardy EUR.

Hlavné projekty EÚ – západný Balkán a susedstvo na rok 2023

Projekty sa realizujú podľa hospodárskych a investičných plánov dohodnutých s jednotlivými krajinami.

Regionálny projekt – západný Balkán

Transbalkánsky elektroenergetický koridor je 400-kilovoltové prepojovacie vedenie spájajúce prenosové sústavy Bosny a Hercegoviny, Čiernej Hory a Srbska s prenosovými sústavami Chorvátska, Talianska, Maďarska a Rumunska.

Regionálny projekt – južné susedstvo – kábel Medusa

Podmorský optický kábel Medusa v Stredozemí spojí severoafrické krajiny s európskymi krajinami s cieľom zvýšiť rýchlosť internetu na severoafrických univerzitách.

Regionálny projekt – východná Európa

Čiernomorský podmorský digitálny kábel podporí digitálnu transformáciu a zvýši digitálnu odolnosť regiónu.

Severné Macedónsko

Železničné prepojenie Koridor VIII spojí Severné Macedónsko s bulharskou hranicou.

Gruzínsko

Čiernomorské podmorské prepojovacie vedenie bude vyvážať zelenú energiu zo Zakaukazska do EÚ.

Maroko

- Električková sieť v aglomerácii Rabat-Salé-Témara sa predĺži o 37 km.
- Výzva na predkladanie návrhov pre vodíkovú elektrárň P2X.

Tunisko

Výstavba prvého podmorského prepojovacieho VVN vedenia ELMED medzi Talianskom a Tuniskom.

Izrael

Podmorské prepojovacie elektrické vedenie EuroAsia prepojí Grécko, Cyprus a Izrael.

Egypt

- GREGY, VVN elektrické prepojovacie vedenie vo východnom Stredozemí medzi Európou a Afrikou, z Egypta do Grécka.
- Modernizácia dispečingu v regióne Alexandrie.
- Produkcia metanolu pre ekologickú lodnú dopravu.

Jordánsko

- Projekt odsolovania a prepravy vody z Aqaby do Ammánu.
- Obnova a modernizácia čistiarne odpadových vôd v meste As-Salt; výstavba zariadenia na výrobu bioplynu.

Medzinárodné partnerstvá a Global Gateway

V roku 2023 EÚ dosiahla významný pokrok pri zavádzaní stratégie Global Gateway, ktorá je jej príspevkom k zmenšovaniu globálnych investičných rozdielov i k podpore zelenej a digitálnej transformácie na celom svete. V minulom roku sa začalo realizovať takmer 90 nových hlavných

projektov v Afrike, Latinskej Amerike a Karibiku, Ázii a Tichomorí, na západnom Balkáne a vo východnom a v južnom susedstve. Tieto projekty sa týkali rôznych odvetví, ako sú strategické dopravné trasy, energia z obnoviteľných zdrojov, podmorské káble, kritické suroviny, odborná príprava učiteľov a výroba vakcín.

Na prvom fóre Global Gateway sa 25. a 26. októbra stretli vedúci predstavitelia EÚ, partnerských krajín, podnikov, občianskej spoločnosti, think-tankov, finančných inštitúcií a medzinárodných organizácií s cieľom zintenzívniť vykonávanie stratégie Global Gateway. Len za dva dni boli podpísané dohody v hodnote približne troch miliárd EUR. EÚ sa zaviazala, že v rámci stratégie zmobilizuje do roku 2027 sumu 300 miliárd EUR.

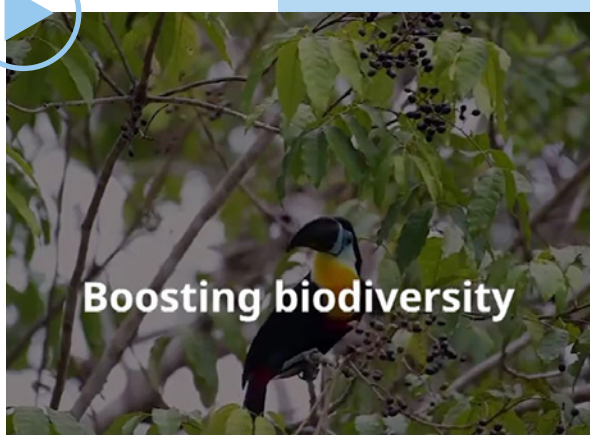
↑

Predsedníčka Európskej komisie Ursula von der Leyen (vpravo) a predsedníčka vlády Bangladéša Hasína Vadžíd (vľavo) na fóre Global Gateway, Brusel (Belgicko) 25. októbra 2023.

Prvýkrát za osem rokov EÚ a Spoločenstvo štátov Latinskej Ameriky a Karibiku usporiadali samit, na ktorom bol schválený Investičný program stratégie Global Gateway medzi EÚ a Latinskou Amerikou a Karibikom. Očakáva sa, že program v nadchádzajúcich rokoch zmobilizuje viac ako 45 miliárd EUR. V záujme ďalšej spolupráce v oblasti energetiky a kritických surovín EÚ v roku 2023

uzavrela aj rôzne dvojstranné strategické partnerstvá s partnerskými krajinami v tomto regióne. Na účely spolupráce v digitálnych a vo vesmírnych otázkach bola zriadená Digitálna aliancia EÚ – Latinská Amerika a Karibik. Okrem toho sa v reakcii na klimatickú krízu hlavný program EÚ Euroclima rozšíril na 33 krajín Latinskej Ameriky a Karibiku.

Investičný program stratégie Global Gateway medzi Európskou úniou a Latinskou Amerikou a Karibikom

EÚ a jej členské štáty vyčlenili **viac ako 45 miliárd EUR** na podporu posilneného partnerstva s Latinskou Amerikou a Karibikom do roku 2027. Očakáva sa príspevok ďalších krajín spolu so súkromným sektorom a finančnými inštitúciami.

Program partnerstva zahŕňa viac ako 130 projektov v krajinách Latinskej Ameriky a Karibiku s cieľom využiť kvalitné investície.

Projekty sa budú realizovať ako iniciatívy Tímu Európa: EÚ, členské štáty, rozvojové finančné inštitúcie (vrátane Európskej investičnej banky), agentúry pre vývozné úvery a všetky ostatné verejné zdroje financovania budú spolupracovať so súkromným sektorom.

VIDEO Global Gateway: začiatok programu Amazonia+.

Program sa opiera o štyri kľúčové piliere:

spravodlivá a zelená transformácia,

inkluzívna digitálna transformácia,

rozvoj spoločnosti,

odolnosť v oblasti zdravia a vakcín.

Podobne EÚ počas roka ďalej posilňovala vzťahy s ázijsko-tichomorským regiónom. V roku 2022 oznámila mobilizáciu investícií až do výšky 10 miliárd EUR na projekty Global Gateway s členskými krajinami Združenia národov juhovýchodnej Ázie. V tejto súvislosti v roku 2023 spustila program pozorovania Zeme s cieľom podporiť

adaptáciu na zmenu klímy, zaistiť potravinovú bezpečnosť a reagovať na katastrofy. EÚ okrem toho iniciovala nové partnerstvá pre udržateľnú energetiku a riadenie prírodných zdrojov. S cieľom zlepšiť udržateľnú prepojenosť medzi Európou a Strednou Áziou zmapovala dopravné spojenia medzi oboma regiónmi a z toho vyplývajúce investičné príležitosti.

Európska komisárka pre medzinárodné partnerstvá Jutta Urpilainen (druhá sprava) pri podpise Samojskej dohody, Apia (Samoa) 15. novembra 2023.

Medzi EÚ a Organizáciou afrických, karibských a tichomorských štátov, ktorá zahŕňa 79 národov, vzniklo nové partnerstvo. Dňa 15. novembra podpísali Samojskú dohodu, ktorá nahrádza Dohodu z Cotonou. Nový text sa zameriava na spoločné úsilie o riešenie globálnych výziev, ako sú zmena klímy, ľudské práva a otázky zdravia. Má formovať vzťahy medzi EÚ a uvedenou organizáciou v nasledujúcich 20 rokoch.

EÚ napreduje vo vykonávaní investičného balíka Global Gateway medzi EÚ a Afrikou vo výške 150 miliárd EUR vrátane nových hlavných iniciatív Tímu Európa (spoločné úsilie EÚ a jej členských štátov) v odvetviach ako zdravotníctvo, digitálne technológie, zelená energia, vzdelávanie a doprava.

Iniciatívy „Tímu Európa“ na rok 2023

V októbri 2023 sa začal realizovať plán partnerstva medzi EÚ a Namíbiou v oblasti udržateľných hodnotových reťazcov surovín a vodíka z obnoviteľných zdrojov. EÚ zároveň podpísala dohody o podobných partnerstvách s Konžskou demokratickou republikou a Zambiou.

V Južnej Afrike sa začala výroba vakcín a v Ghane, Rwande a Senegale sa zriaďujú výrobné zariadenia.

EÚ a jej členské štáty zvýšili podporu výroby čistej energie v Afrike, napríklad rozbehli partnerstvo pre spravodlivú energetickú transformáciu so Senegalom a sprevádzkovali solárnu elektrárňu Gorou Banda v Nigeri.

V januári 2023 EÚ a jej členské štáty odštartovali aj regionálnu iniciatívu učiteľov s prostriedkami vo výške 100 miliónov EUR na podporu kvalitného vzdelávania pre všetkých.

Predsedníčka Európskej komisie Ursula von der Leyen (vľavo) odcestovala 18. decembra 2023 do Kigali v Rwande, kde vystúpila s prejavom na slávnostnom otvorení spoločnosti BioNtech Africa, s prezidentom Rwandy Paulom Kagameom (vpravo).

← EÚ financuje výstavbu mosta cez rieku Logone, ktorý spája Kamerun s Čadom. Doteraz sa preprava a obchod obmedzovali na tradičné drevené kanoe, ktoré prepravujú tovar a ľudí, Yagoua (Kamerun) 5. apríla 2023.

EÚ podnikla v roku 2023 konkrétne kroky v boji proti nerovnosti, keď zaviedla ukazovateľ nerovnosti. Tento nástroj pomáha posúdiť, či opatrenia znižujú nerovnosti a spĺňajú potreby 40 % nižších vrstiev obyvateľstva.

EÚ spolu s členskými štátmi zostávajú vedúcimi poskytovateľmi oficiálnej rozvojovej pomoci na celom svete, pričom v roku 2022 (posledný rok, za ktorý sú k dispozícii údaje) bola poskytnutá pomoc vo výške 92,8 miliardy EUR, čo predstavuje 43 % celkovej sumy.

Humanitárna pomoc a civilná ochrana

Humanitárna pomoc

Humanitárna pomoc zachraňuje životy, zachováva ľudskú dôstojnosť a podporuje globálnu solidaritu v krízových a núdzových situáciách. EÚ je kolektívne jedným z najväčších darcov humanitárnej pomoci na svete. S rozpočtom 2,4 miliardy EUR len v roku 2023 sa zameriava nielen na nové núdzové situácie, ale aj na zabudnuté krízy.

V dôsledku konfliktov, hospodárskych otrasov, extrémneho počasia a pandémie je potravinová neistota na rekordne vysokej úrovni. Nezákonná invázia Ruska na Ukrajinu ešte viac zasiahla ceny potravín, energie a hnojív a narušila dodávateľské reťazce. V roku 2023 bolo na humanitárnu potravinovú a výživovú pomoc vyčlenených viac ako 668 miliónov EUR. EÚ chce prostredníctvom tejto pomoci zabezpečiť prístup k bezpečným a výživným potravinám pre najzraniteľnejších a hladom najviac zasiahnutých ľudí v krízových situáciách.

Za posledných 12 rokov sýrskej krízy poskytla EÚ a jej členské štáty sýrskemu obyvateľstvu rozsiahlu podporu v celkovej výške 30 miliárd EUR. Patrí sem humanitárna, rozvojová, hospodárska a stabilizačná

pomoc, pričom na humanitárnu pomoc bolo v roku 2023 vyčlenených ďalších 170 miliónov EUR.

Vo februári 2023 zasiahlo Sýriu a Turecko silné zemetrasenie s magnitúdou 7,8 stupňa. V tomto regióne bolo jedným z najsilnejších za viac ako 100 rokov. Následné zemetrasenia však spôsobili ešte väčšiu skazu.

↑ Vďaka finančným prostriedkom EÚ a partnerským organizáciám sa ľuďom postihnutým zemetrasením, ktorí žijú v stanoch, poskytuje pomoc na zabezpečenie hygieny, Turecko 23. augusta 2023.

EÚ reagovala okamžite: do Turecka vyslala 30 pátracích a záchranných tímov, pre obidve krajiny zmobilizovala humanitárnu pomoc a na 20. marca zvolala medzinárodnú konferenciu darcov „Spoločne pre obyvateľov Turecka a Sýrie“. Na konferencii medzinárodné spoločenstvo prisľúbilo sedem miliárd EUR na podporu humanitárnych potrieb a obnovy postihnutých regiónov v Turecku a na poskytnutie humanitárnej pomoci spolu s včasnou obnovou a podporou odolnosti pre Sýriu. Zahŕňalo to príspevok z rozpočtu EÚ vo výške 1,1 miliardy EUR, pričom 400 miliónov EUR bolo v roku 2023 zabezpečených z Fondu solidarity Európskej únie.

V septembri zasiahlo zemetrasenie s magnitúdou 6,8 stupňov Maroko. EÚ rýchlo zmobilizovala núdzové finančné prostriedky vo výške jedného milióna EUR, vyslala humanitárnych a logistických expertov a bola pripravená v prípade potreby ponúknuť väčšiu podporu.

Vzhľadom na to, že potreba humanitárnej pomoci na celom svete jednoznačne rastie, EÚ zintenzívnila svoje úsilie o rozšírenie globálnej darcovskej základne a preklenutie rastúcej priepasti medzi financovaním a potrebami, ktoré v roku 2023 prvýkrát presiahli takmer 40 miliárd EUR. Táto téma bola ústrednou témou každoročného Európskeho humanitárneho fóra v Bruseli (Belgicko) v marci. Zišli sa na ňom ministri zahraničných vecí EÚ, aby s cieľom nájsť udržateľné riešenia humanitárnych potrieb rokovali o využívaní rozvojových a klimatických fondov na odstránenie základných príčin týchto potrieb, pričom ďalším

cieľom fóra bolo povzbudiť ich k zvýšeniu miery angažovanosti.

Na doplnenie práce humanitárnych partnerských organizácií využila EÚ popri finančných prostriedkoch aj svoje vlastné kapacity. Prostredníctvom európskej kapacity humanitárnej reakcie poskytovala počas celého roka priamu logistickú podporu, a to najmä na Blízkom východe. Zahŕňalo to distribúciu život zachraňujúcich potrieb z vlastných zásob EÚ a organizáciu operácií humanitárneho leteckého mosta EÚ na prepravu nákladu s pomocou pre partnerské organizácie.

To isté sa urobilo v reakcii na konflikt, ktorý vypukol v Sudáne v apríli, a to tak, že sa ľuďom postihnutým konfliktom v Sudáne a utečencom, ktorí sa nachádzajú v Čade, poskytli život zachraňujúce potreby. Paralelný humanitárny letecký most sa zorganizoval v nadväznosti na eskaláciu konfliktu vo východnej časti Konžskej demokratickej republiky a prostredníctvom celého radu letov sa naďalej poskytovala núdzová pomoc obyvateľstvu v Afganistane, ktorý čelí najväčšej humanitárnej kríze na svete.

V marci 2023 EÚ zorganizovala konferenciu o solidarite s migrantmi a utečencami z Venezuely, v rámci ktorej zmobilizovala 815 miliónov EUR a upriamila pozornosť na túto zabudnutú humanitárnu krízu. Zorganizované boli aj ďalšie darcovské podujatia na podporu obyvateľov Jemenu a krízových oblastí v Africkom rohu a regiónu Sahel.

Viac ako polovica obyvateľov Mali má menej ako 18 rokov. Približne tretina z nich žije v oblastiach postihnutých ozbrojeným konfliktom. EÚ aktívne pracuje na ochrane týchto detí, rýchlo reaguje na nové vysídľovanie a zabezpečuje, aby sa neprerušilo ich vzdelávanie.

Rekreačné aktivity pre vysídlené deti v Mali sa organizujú v malých skupinách, aby sa zaistila bezpečnosť a posilnil pocit dôverylosti. Tento prístup takisto umožňuje ľahšie identifikovať deti, ktoré potrebujú dodatočnú podporu. Zraniteľné deti potom dostávajú psychosociálnu podporu a pomoc prispôbenú ich osobitným potrebám, 11. apríla 2023.

© DRC/Bakary Diouara

Reakcia na katastrofy, predchádzanie katastrofám a pripravenosť na ne

Mechanizmus EÚ v oblasti civilnej ochrany zriadený v októbri 2001 tvorí základ pre spoluprácu a solidaritu medzi členskými štátmi a 10 ďalšími zúčastnenými štátmi v prípade katastrof spôsobených ľudskou činnosťou alebo prírodných katastrof. Ak núdzová situácia prevyší kapacity reakcie krajiny v Európe alebo mimo nej, krajina môže prostredníctvom mechanizmu požiadať o pomoc.

Začlenením Moldavska a Ukrajiny v roku 2023 sa mechanizmus rozšíril na 37 členov, ktorí v Európe spoločne posilňujú predchádzanie katastrofám, pripravenosť na katastrofy a reakciu na ne.

EÚ zohráva kľúčovú úlohu pri koordinácii a financovaní kolektívnej reakcie na katastrofy v EÚ i vo svete. V roku 2023 sa počet žiadostí o pomoc prostredníctvom mechanizmu prudko zvýšil a mechanizmus bol aktivovaný až 66-krát v reakcii na prírodné krízy aj krízy spôsobené ľudskou činnosťou v celej Európe aj mimo nej. Patrí medzi ne prebiehajúca vojna na Ukrajine, rozsiahle zemetrasenie v Sýrii a Turecku, ničivé lesné požiare v Kanade a Grécku a bezprecedentné záplavy v Taliansku, Líbyi a Slovinsku.

EÚ ďalej rozšírila svoje strategické rezervy rescEU, ktoré boli vytvorené ako posledná možnosť podpory pre prípady závažných mimoriadnych udalostí, ktoré

presahujú kapacity členských štátov. V rámci nich si EÚ vytvorila vlastné rezervy úkrytových priestorov, ktoré môžu ubytovať tisíce ľudí vo viacerých krajinách. Takisto začala budovať tím urgentnej zdravotnej starostlivosti rescEU a zriadila tak prvú celoeurópsku poľnú nemocnicu. Niekoľko členských štátov dostalo finančné prostriedky EÚ na vybudovanie prvej chemickej, biologickej, rádiologickej a jadrovej strategickej rezervy rescEU spolu s núdzovou zásobou energie s generátormi a ďalším vybavením.

EÚ podporuje vlády, organizácie a komunity pri predvídaní katastrof, príprave a reakcii na ne. Komunitám sa pomáha dosiahnuť tieto ciele využívaním systémov včasného varovania, výmenou odborných znalostí, poskytovaním odbornej prípravy v oblasti reakcie na núdzové situácie a vytváraním zásob zásielok núdzovej pomoci.

V tejto súvislosti EÚ obnovila svoj záväzok voči sendaiskému rámcu OSN pre znižovanie rizika katastrof. Prostredníctvom memoranda o porozumení o spolupráci v oblasti pripravenosti na katastrofy a riadenia rizík podporuje aj Latinskú Ameriku a Karibik. Keďže sa rizikové prostredie v Európe zhoršilo, EÚ v roku 2023 prijala päť cieľov týkajúcich sa odolnosti voči katastrofám. Ide o ciele, ktoré usmerňujú komunity v celej Európe, aby im pomohli predvídať budúce katastrofy, predchádzať im a pripraviť sa a reagovať na ne. Vytvárajú prepojenie medzi konkrétnymi scenármi katastrof a kapacitami v oblasti reakcie a ich cieľom je konkrétne a efektívne posilniť odolnosť voči katastrofám.

→ Rumunskí hasiči na gréckom Rodose dávajú králikovi zachránenému z plameňov veľmi potrebnú vodu. Zvieratá sú pri požiaroch v ich prirodzenom prostredí často bezmocné a nedokážu uniknúť, júl 2023.

© Romanian Civil Protection

Päť cieľov EÚ týkajúcich sa odolnosti voči katastrofám

Predvídanie

Lepšie posúdenie rizika

Príprava

Zvýšená informovanosť
a pripravenosť ľudí

Výstraha

Zdokonalené systémy
včasného varovania

Reakcia

Silnejší mechanizmus Únie
v oblasti civilnej ochrany

Zabezpečenie

Spoľahlivá koordinácia
reakcie na núdzové situácie
v celej Európe

Obchodné dohody

EÚ spolupracuje s krajinami na celom svete a s medzinárodnými organizáciami s cieľom podporovať obchod a hospodársku prosperitu a zároveň zabezpečovať, aby technológie slúžili spoločnosti a rešpektovali spoločné demokratické hodnoty.

V júni Komisia a vysoký predstaviteľ pre zahraničné veci a bezpečnostnú politiku Josep Borrell predstavili Európsku stratégiu hospodárskej bezpečnosti – komplexný prístup zameraný na silnejšie a odolnejšie hospodárstvo EÚ. Stratégia rozšíri priemyselnú základňu EÚ, bude chrániť životne dôležité hospodárske záujmy a podporovať spoluprácu s mnohými krajinami mimo EÚ v záujme silnejšej globálnej hospodárskej bezpečnosti.

V roku 2023 EÚ výrazne pokročila v súvislosti s viacerými dohodami o voľnom obchode. Podpísala a prijala dohodu s Novým Zélandom, ktorá bola uzavretá v roku 2022. Podpísaná bola aj dohoda medzi EÚ a Čile, čím sa pripravili podmienky na jej formálne prijatie.

EÚ vyrokovala a podpísala dohodu o hospodárskom partnerstve s Keňou, ktorá je najambicióznejšou dohodou o udržateľnosti, na akej sa EÚ kedy dohodla s rozvojovou krajinou. Pokročila aj práca na dohode o uľahčení udržateľných investícií medzi EÚ a Angolou a Komisia navrhla, aby Rada dohodu uzavrela a podpísala.

Pokračovali rokovania o obchodných dohodách s Austráliou, Indiou a Indonéziou, ako aj technické a právne práce na obchodnej dohode medzi EÚ a Mercosurcom. Obnovili sa aj rokovania s Thajskom.

V nadväznosti na hospodársky dialóg na vysokej úrovni medzi EÚ a Japonskom v júni a na samit EÚ – Japonsko v júli sa obe strany dohodli na ďalšej spolupráci v rámci dohody o hospodárskom partnerstve medzi EÚ a Japonskom. Zahŕňa to rozšírenie rozhovorov o hospodárskej bezpečnosti a dohodu o zásadách digitálneho obchodu.

V decembri sa v Pekingu konal prelomový samit EÚ – Čína, prvý samit s osobnou účasťou od roku 2019, ktorý bol zameraný na dosiahnutie konkrétneho pokroku vo vzťahoch medzi EÚ a Čínou. Ústredným bodom programu boli diskusie o vyvážení obchodného deficitu EÚ s Čínou, upevnení spravodlivého hospodárskeho partnerstva a dodržiavani medzinárodných noriem.

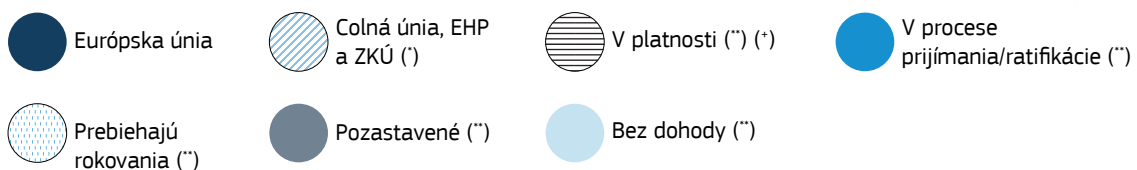
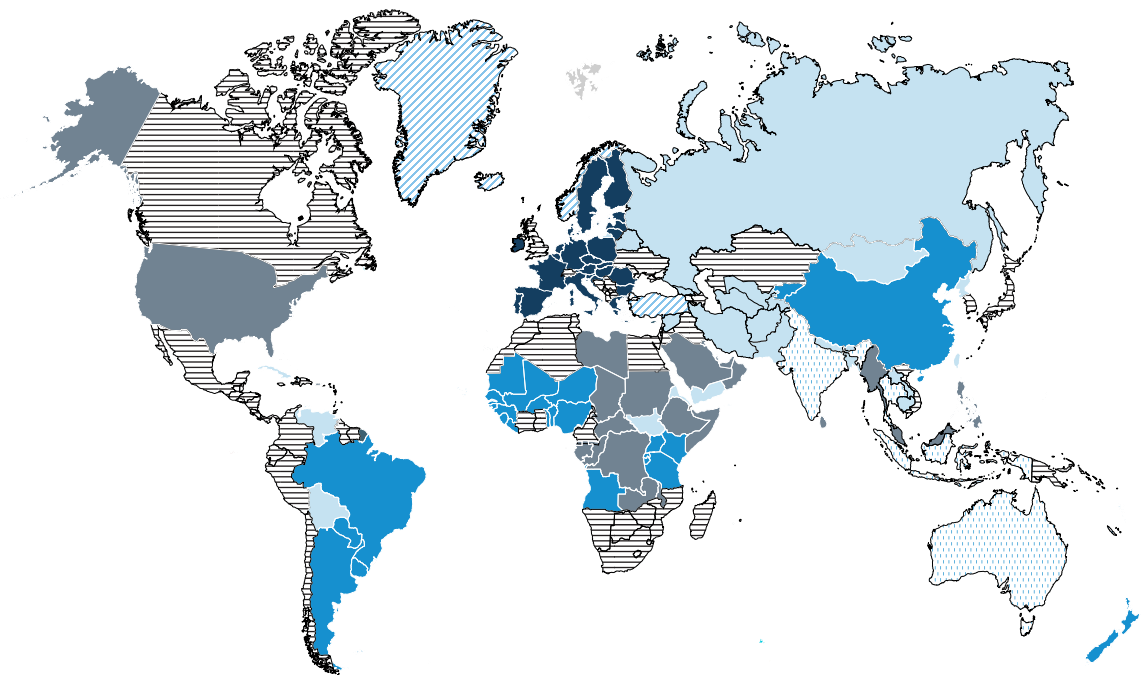
Zasadnutia sa zaoberali aj kritickými globálnymi problémami, ako sú útočná vojna Ruska proti Ukrajine, napätie na Blízkom východe, zmena klímy, výzvy v oblasti zdravia a otázky ľudských práv v Číne. Na samite sa zdôraznil význam spolupráce a vzájomného rešpektu v globálnych záležitostiach.

Pokiaľ ide o Spojené štáty, pokračovali rokovania o globálnej dohode o udržateľnej oceli a hliníku s cieľom riešiť nadmernú kapacitu na svetových trhoch a zvýšiť udržateľnosť svetového obchodu s oceľou. Na podporu tohto úsilia sa Spojené štáty a EÚ dohodli na predĺžení pozastavenia cieľ USA na určité množstvá ocele a hliníka z EÚ do 31. decembra 2025 a vyrovnávacích cieľ EÚ na tovar USA do 31. marca 2025. So Spojenými štátmi sa začali aj rokovania o dohode o kritických nerastných surovinách, ktorá by umožnila, aby sa na elektrické vozidlá a súčiastky vyrobené v EÚ mohli uplatňovať

určité daňové úľavy podľa zákona USA o znižovaní inflácie.

EÚ a Spojené štáty ďalej rozvíjali vzájomné digitálne a obchodné vzťahy v rámci Rady EÚ – USA pre obchod a technológie, ktorej štvrté zasadnutie ministrov sa uskutočnilo v máji. V nadväznosti na úspech uvedenej rady EÚ – USA aj EÚ a India zriadili vo februári Radu EÚ – India pre obchod a technológie a v máji usporiadali jej prvé ministerské zasadnutie. Na ňom sa obe strany dohodli, že vzájomnú spoluprácu prehĺbia v troch kľúčových oblastiach: technológie, čistá energia a obchod.

Obchodné dohody EÚ v roku 2023

(*) Európsky hospodársky priestor, zámorské krajiny a územia.

(**) Dohoda o voľnom obchode, prehĺbená a komplexná dohoda o voľnom obchode, investičná dohoda, posilnená dohoda o partnerstve a spolupráci, dohoda o partnerstve a spolupráci s preferenčným prvkom.

(*) Dohody s Tuniskom a východo- a juhoafrickými krajinami sa práve aktualizujú. Okrem toho prebieha proces ratifikácie aktualizovaných dohôd s Čile a Mexikom, prehĺbená a komplexná dohoda o voľnom obchode s Gruzínskom sa neuplatňuje v Abcházsku a Južnom Osetsku.

Windsorský rámec je dôležitým míľnikom vo vzťahoch medzi EÚ a Spojeným kráľovstvom. Poskytuje konečné riešenia problémov súvisiacich s vykonávaním protokolu o Írsku/Severnom Írsku (ktorý je nedeliteľnou súčasťou dohody o vystúpení); opätovne potvrdzuje plný záväzok EÚ aj Spojeného kráľovstva voči Veľkopiatkovej (Belfastskej) dohode; uľahčuje obchod medzi Severným Írskom a Veľkou Britániou a chráni jednotný trh EÚ. Obe strany sa zaviazali úplne a včas vykonávať všetky prvky uvedeného rámca.

V roku 2023 sa dosiahol pokrok aj v súvislosti s dohodou o obchode a spolupráci, čím sa umožnila spolupráca v oblasti obchodu, dopravy, energetiky a bezpečnosti, ako aj v oblastiach, ako je kybernetická bezpečnosť a finančné služby. Spojené kráľovstvo a EÚ dospeli k dohode o účasti Spojeného kráľovstva na programe Horizont Európa, programe EÚ pre výskum a inováciu a na programe Copernicus, ktorý je popredným svetovým programom EÚ pre pozorovanie Zeme.

Vďaka podpore EÚ v procese riešenia cyperskej otázky obchod cez demarkačnú líniu medzi tureckými a gréckymi Cyperčanmi v roku 2023 prudko vzrástol na rekordných 16 miliónov EUR. Tento obchod

buduje dôveru medzi oboma komunitami a pomáha cyperskému hospodárstvu. Na ďalšiu podporu tohto rastu sa v októbri otvorilo jednotné kontaktné miesto financované z prostriedkov EÚ, ktoré ponúka poradenstvo miestnym obchodníkom.

EÚ nadviazala niekoľko digitálnych partnerstiev s cieľom posilniť svoje záväzky s podobne zmýšľajúcimi partnermi vrátane Kanady a krajín v indicko-tichomorskom regióne, ako sú Singapur a Južná Kórea. Cieľom je zintenzívniť spoluprácu a zabezpečovať bezpečný a chránený digitálny priestor a odolnú digitálnu transformáciu. Ďalej sa rozvíjalo aj strategické partnerstvo medzi EÚ a Japonskom, pričom obe strany podpísali dohody o posilnení spolupráce v oblasti digitálnej infraštruktúry, polovodičov a dodávateľských reťazcov surovín.

Ďalším z cieľov EÚ je posilňovať jej väzby s poprednými vedeckými komunitami na svete. Vstup Nového Zélandu do programu Horizont Európa v roku 2023 predstavoval priekopnícky krok, pretože ide o prvého, geograficky vzdialeného partnera EÚ v tomto projekte. Zapojením Kanady sa táto medzinárodná vedecká aliancia ďalej rozširuje.

↑

Výkonná podpredsedníčka Európskej komisie zodpovedná za Európu pripravenú na digitálny vek a európska komisárka zodpovedná za hospodársku súťaž Margrethe Vestager (druhá sprava) a výkonný podpredseda Európskej komisie zodpovedný za hospodárstvo, ktoré pracuje v prospech ľudí, a európsky komisár pre obchod Valdis Dombrovskis (tretí sprava) na zasadnutí Rady EÚ – India pre obchod a technológie, Brusel (Belgicko) 16. mája 2023.

9. Inštitucionálny vývoj a posilňovanie demokracie

Úvod

V roku 2023 inštitúcie a orgány Európskej únie úzko spolupracovali v oblasti spoločných záujmov EÚ a pri dosahovaní výsledkov pre jej občanov. Pokračovalo úsilie o zlepšenie procesu tvorby právnych predpisov EÚ a o reformu administratívnych orgánov, aby boli lepšie pripravené na príležitosti a výzvy meniaceho sa sveta. Dosiahnuť lepšie výsledky pre občanov EÚ vďaka zlepšeniu únijných pravidiel je spoločným cieľom a zodpovednosťou všetkých inštitúcií a členských štátov EÚ. Patrí sem aj posilnenie postavenia občanov, aby sa mohli aktívne zúčastňovať na demokratickom procese.

↑

Zľava doprava: predseda Európskej rady Charles Michel, švédka ministerka záležitostí EÚ Jessika Roswall, iránska právnička a autorka Shirin Ebadi, predsedníčka Európskeho parlamentu Roberta Metsola, talianska astronautka Samantha Cristoforetti a predsedníčka Európskej komisie Ursula von der Leyen na oslave Medzinárodného dňa žien v Európskom parlamente, Štrasburg (Francúzsko) 15. marca 2023.

Spolupráca

Inštitucionálna štruktúra EÚ je jedinečná a jej systém rozhodovania sa neustále vyvíja. Európska komisia v zásade navrhuje nové právne predpisy a Európsky parlament a Rada Európskej únie ich ako spoluzákonodarcovia prijímajú. Členské štáty potom právne predpisy vykonávajú a Komisia zabezpečuje, že sa riadne uplatňujú. Prácu uvedených inštitúcií dopĺňa práca ostatných inštitúcií a orgánov.

V roku 2023 inštitúcie EÚ dosiahli pokrok vo viacerých kľúčových legislatívnych iniciatívach a zintenzívnili úsilie o zvýšenie transparentnosti, zodpovednosti a účinnosti EÚ. S prihliadnutím na oznámenie Komisie s názvom „Smerom k odolnej, konkurencieschopnej a udržateľnej Európe“ sa lídri EÚ v októbri zišli v španielskej Granade, aby začali diskusiu zameranú na stanovenie všeobecného politického smerovania Európskej únie a priorít pre nadchádzajúce roky.

Predsedníctvo Rady Európskej únie rotuje medzi členskými štátmi každých šesť mesiacov. V roku 2023 vykonávalo predsedníctvo najprv Švédsko a potom Španielsko.

↑
Predsedníčka Európskej komisie Ursula von der Leyen, členovia a členky švédskej delegácie a členovia a členky kolégia Európskej komisie na úvodnom zasadnutí švédskeho predsedníctva Rady Európskej únie, Kiruna (Švédsko) 12. januára 2023.

Pokrok v legislatívnych iniciatívach

V roku 2023 dosiahli spoluzákondarcovia EÚ pokrok vo viacerých hlavných iniciatívach.

Pokiaľ ide o solidaritu s Ukrajinou a vojenskú podporu (pozri kapitolu 1), Parlament a Rada dosiahli politickú dohodu o akte na podporu výroby munície, ktorým sa mobilizuje 500 miliónov EUR na výrobu munície a riadených striel. Dohodli sa aj na nových opatreniach na urýchlené posilnenie spôsobilostí obranného priemyslu EÚ v oblasti výroby munície (akt o posilnení európskeho obranného priemyslu prostredníctvom spoločného obstarávania – pozri kapitolu 8). Vzhľadom na pokračujúcu útočnú vojnu Ruska proti Ukrajine sa Rada ďalej dohodla na jedenástom a dvanástom balíku hospodárskych a individuálnych reštriktívnych opatrení (sankcií).

Pokrok sa dosiahol pri posilňovaní hospodárstva a konkurencieschopnosti EÚ, a to prostredníctvom dohôd medzi spoluzákondarcami o dôležitých návrhoch, ako je napríklad nariadenie EÚ o zelených dlhopisoch, bankový balík a nariadenie o centrálnych depozitároch cenných papierov, ako aj prelomový akt o kritických surovinách (pozri kapitolu 2). Rada sa okrem toho dohodla na spoločnej pozícii k návrhu Komisie na reformu pravidiel správy hospodárskych záležitostí EÚ.

Pokiaľ ide o zelenú agendu, Parlament a Rada prijali kľúčové právne predpisy, ktorými sa plnia ciele v oblasti klímy do roku 2030. Patria medzi ne

nové pravidlá na zníženie konečnej spotreby energie a zvýšenie podielu obnoviteľných zdrojov energie v energetickom mixe EÚ (pozri kapitoly 3 a 4).

Pokiaľ ide o digitálnu transformáciu, Parlament a Rada prijali nové pravidlá na posilnenie európskeho odvetvia polovodičov (akt o čipoch), ktoré posilnia technologickú suverenitu EÚ. Spoluzákondarcovia prijali aj akt o údajoch, ktorým sa zabezpečí spravodlivý prístup k údajom, a dosiahli politickú dohodu o akte o umelej inteligencii, ktorým sa podporí bezpečné používanie umelej inteligencie v EÚ v prospech všetkých (pozri kapitolu 5).

Rokovania medzi Parlamentom a Radou sa takisto skončili politickou dohodou o Novom pakte o migrácii a azyle (pozri kapitolu 7) a o transparentnosti politickej reklamy (pozri ďalej v texte). Pokrok sa dosiahol aj v súvislosti so smernicou o zlepšení pracovných podmienok pracovníkov platforiem (kapitola 6). Pokiaľ ide o schengenský priestor, Rada jednomyselne odsúhlasila zrušenie kontrol na vnútorných vzdušných a námorných hraniciach s Bulharskom a Rumunskom (pozri kapitolu 7).

Politická dohoda o cielej revízii nariadenia o rozpočtových pravidlách predstavuje významný krok pri ochrane rozpočtu EÚ (pozri kapitolu 2), zvyšovaní transparentnosti, zlepšovaní krízového riadenia a znižovaní administratívneho zaťaženia členských štátov.

Predsedička Európskej komisie Ursula von der Leyen, členovia a členky kolégia Európskej komisie sa 3. júla 2023 zúčastnili na inauguračnom zasadnutí španielskeho predsedníctva Rady Európskej únie v Madride (Španielsko).

Zabezpečovanie uplatňovania pravidiel EÚ

Právne predpisy EÚ sa musia vykonávať a uplatňovať v plnej miere a správne všade, aby ľudia a podniky mohli využívať ich výhody v plnom rozsahu. Na tento účel začala Komisia v roku 2023 viac ako 500 nových postupov v prípade nesplnenia povinnosti, a to buď preto, že členské štáty včas netransponovali smernice EÚ do vnútroštátneho práva, alebo preto, že neuplatňovali pravidlá EÚ správne alebo ich vnútroštátne pravidlá neboli v plnom súlade s právom EÚ.

Na druhej strane sa v priebehu roka podarilo uzavrieť 1 000 postupov v prípade nesplnenia povinnosti, keďže členské štáty dosiahli súlad s pravidlami EÚ. Prinesie to konkrétne výhody, ako sú silnejšie práva na digitálnom jednotnom trhu, lepšia energetická efektívnosť, väčšia ochrana životného prostredia, lepšie finančné služby a bezpečnejšia doprava.

Komisia v prvom rade pokračovala aj v práci na predchádzaní porušeniam, napríklad poskytovaním včasnej podpory členským štátom pri vykonávaní práva EÚ prostredníctvom praktických usmernení, stretnutí, odbornej prípravy a technickej pomoci.

Aktívna medziinštitucionálna spolupráca

Európsky hospodársky a sociálny výbor a Európsky výbor regiónov významne a relevantne prispeli k práci Parlamentu, Rady a Komisie a intenzívne sa zapojili do podpory Ukrajiny. Európsky hospodársky a sociálny výbor pokračoval v iniciatíve vybrať členov z kandidátskych krajín EÚ, ktorej cieľom je zapojiť zástupcov občianskej spoločnosti z kandidátskych krajín do každodennej poradnej činnosti výboru.

Európsky výbor regiónov prostredníctvom svojej Európskej aliancie miest a regiónov pre obnovu Ukrajiny zdôraznil význam decentralizácie a posilnenia miestnej samosprávy v procese obnovy a rekonštrukcie Ukrajiny.

Národné parlamenty väčšiny členských štátov pokračovali v aktívnej spolupráci s inštitúciami EÚ, pričom preskúmali navrhované nové právne predpisy týkajúce sa dodržiavania zásady subsidiarity. Uvedená zásada definuje podmienky, za ktorých je legitímne konať skôr na úrovni EÚ ako na úrovni členských štátov. Národné parlamenty v tejto súvislosti vyjadrili obavy len vo veľmi malom počte prípadov. Zúčastnili sa na písomnom i ústnom politickom dialógu s Komisiou o širokej škále tém a na medziparlamentných schôdzkach organizovaných Európskym parlamentom.

Vzťahy medzi ostatnými inštitúciami a európskou ombudsmankou boli naďalej dobré a veľmi konštruktívne. Komisia je aj naďalej tou inštitúciou, ktorej je adresovaných najviac vyšetrení vedených ombudsmankou, keďže je inštitúciou, ktorá má najpriamejší kontakt s verejnosťou. V roku 2023 Komisia zaviedla približne tri štvrtiny návrhov ombudsmanky a prípady nesprávneho úradného postupu boli veľmi zriedkavé.

Európsky dvor audítorov ako strážca financií EÚ uskutočnil sériu finančných auditov a auditov výkonnosti, a to aj v oblastiach, ako je fond obnovy po pandémie NextGenerationEU, hospodárska konkurencieschopnosť EÚ, odolnosť voči bezpečnostným hrozbám, dodržiavanie európskych hodnôt, zmena klímy a boj proti podvodom. Ako hlavný auditovaný subjekt Dvora audítorov Komisia akceptovala prevažnú väčšinu odporúčaní, ktoré jej boli adresované, a to s cieľom zabezpečiť, aby sa finančné prostriedky EÚ získavali a vynakladali v súlade s príslušnými pravidlami a aby sa dosahovali zamýšľané výsledky.

Dobrá správa

Posilňovanie dôvery verejnosti

Transparentnosť, integrita a zodpovednosť sú kľúčovými charakteristikami demokracie založenej na zásadách právneho štátu. Podporujú dobrú správu vecí verejných a budujú dôveru v proces tvorby politik. Sú tiež mimoriadne dôležitými politickými nástrojmi na predchádzanie korupcii. V nadväznosti na obvinenia z korupcie a na následné zatknutie poslankyne Európskeho parlamentu koncom predchádzajúceho roka Parlament v roku 2023 zaviedol súbor reforiem zameraných na posilnenie svojej integrity, nezávislosti a zodpovednosti s cieľom zabrániť ďalšiemu zasahovaniu do jeho práce.

S cieľom posilniť dôveru verejnosti v inštitúcie EÚ predložila Komisia v júni návrh na zriadenie medziinštitucionálneho etického orgánu s cieľom stanoviť spoločné normy etického správania členov a formálny mechanizmus spolupráce a výmeny informácií o etických požiadavkách. Komisia vyzvala všetky inštitúcie EÚ (Parlament, Európsku radu, Radu, Súdny dvor, Európsku centrálnu banku a Dvor audítorov, ako aj Európsky hospodársky a sociálny výbor a Európsky výbor regiónov), aby začali rokovania a zorganizovali prvé politické a technické stretnutia o potenciálnej dohode.

Európska centrálna banka v júni formalizovala svoje dohody o zodpovednosti s Parlamentom. Dialóg medzi ECB a Parlamentom má v tejto súvislosti kľúčový význam. Umožňuje banke podrobne vysvetliť

svoje činnosti a politiky voleným zástupcom občanov EÚ a vypočuť si ich obavy. Takto si môžu občania a ich zástupcovia urobiť úsudok o výkonnosti banky v súvislosti s jej primárnym cieľom, ktorým je udržiavanie cenovej stability.

Lepšia právna regulácia

Program Komisie pre lepšiu právnu reguláciu je ústredným prvkom jej práce na zabezpečovaní konkurencieschopnosti a odolnosti EÚ prostredníctvom inteligentnejšej, efektívnejšej a účinnejšej regulácie. Vychádza z osvedčeného rámca uznaného Organizáciou pre hospodársku spoluprácu a rozvoj.

V roku 2023 sa Komisia zaviazala časom znížiť zaťaženie spojené s požiadavkami na podávanie správ o 25 %. V pracovnom programe predložila 41 iniciatív, pričom za prioritu stanovila zjednodušenie požiadaviek na podávanie správ, ktoré predstavujú neprimeranú záťaž pre podniky alebo správne orgány. Cieľom je znížiť administratívnu záťaž bez toho, aby sa narušili politické ciele alebo znížili sociálne, hospodárske, environmentálne alebo iné normy vrátane ochrany spotrebiteľa. Tento proces bude stavať na 200 príspevkoch, ktoré boli doručené podnikmi, verejnými orgánmi, občianskou spoločnosťou a občanmi v rámci osobitnej výzvy na predkladanie podkladov.

← Prezidentka Európskej centrálnej banky Christine Lagarde (vľavo) a predsedníčka Európskeho parlamentu Roberta Metsola (vpravo) podpisujú dohody o zodpovednosti, Brusel (Belgicko) 5. júna 2023.

Racionalizácia a zjednodušenie požiadaviek na podávanie správ

Ako?

Príklady

Návrh	Cieľ	Očakávané úspory/prínosy
Prepracovaný Colný kódex Únie	Vytvorí jednotné rozhranie EÚ a uľahčí opakované použitie údajov	2 miliardy EUR
Revidovaná smernica o kombinovanej doprave	Zjednodušiť postupy (napr. používanie digitálnych platforiem pre údaje o doprave na preukázanie oprávnenosti)	430 miliónov EUR
Upravené prahové hodnoty v smernici o účtovníctve	Obmedziť požiadavky na podávanie správ	Očakávajú sa prínosy pre viac ako 1 milión podnikov
Alternatívne riešenie sporov	Odstrániť niektoré povinnosti zverejňovania informácií a nahradiť online platformu	Približne 630 miliónov EUR

Komisia takisto pokračovala vo vykonávaní prístupu založeného na zásade rovnováhy záťaže, ktorým sa zabezpečuje, aby sa akékoľvek novozavedené zaťaženie kompenzovalo odstránením rovnakého zaťaženia v tej istej oblasti politiky. Týmto prístupom sa dopĺňa Program regulačnej vhodnosti a efektívnosti Komisie, prostredníctvom ktorého sa Komisia pri revízii a hodnotení právnych predpisov EÚ snaží systematicky identifikovať a odstraňovať byrokraciu a zbytočné náklady.

Výkonný podpredseda Európskej komisie zodpovedný za Európsku zelenú dohodu, medziinštitucionálne vzťahy a strategický výhľad Maroš Šefčovič na ôsmom plenárnom zasadnutí platformy Fit for Future, Brusel (Belgicko) 28. novembra 2023. Táto expertná skupina Komisie na vysokej úrovni podporuje Komisiu v jej úsilí o zjednodušenie právnych predpisov EÚ a zníženie zbytočných nákladov.

Posilňovanie administratívnej spolupráce

Efektívne vnútroštátne orgány verejnej správy majú zásadný význam pre premenu politik EÚ a vnútroštátnych politik na realitu, vykonávanie reforiem v prospech ľudí aj podnikov, ako aj pre nasmerovanie investícií na dosiahnutie zelenej a digitálnej transformácie a väčšej konkurencieschopnosti. S cieľom posilniť európsky administratívny priestor ponúka iniciatíva ComPACT nový súbor zásad, ktoré majú členským štátom pomôcť riešiť nedostatky v zručnostiach a splniť cieľ, ktorým je do roku 2030 zabezpečiť online dostupnosť 100 % kľúčových verejných služieb. To umožní hospodárstvam a spoločnostiam EÚ splniť ambiciózne ciele v oblasti klímy a energetiky do roku 2030 a zabezpečiť, aby boli orgány verejnej správy v EÚ menej byrokratické, rýchlejšie pri poskytovaní služieb, transparentnejšie a bližšie k ľuďom. V tejto súvislosti bola dohoda o akte o interoperabilnej Európe, prijatá v novembri, dôležitým míľnikom na ceste k dosiahnutiu digitálnych cieľov EÚ na rok 2030 (pozri kapitolu 5). Po prijatí uvedeného aktu sa výmena informácií vo verejnom sektore EÚ posunie na vyššiu úroveň a urýchli sa digitálna transformácia tohto sektora.

Strategický výhľad

EÚ v snahe zabezpečiť nadčasovú odolnosť svojich politik v čoraz zložitejšom globálnom kontexte postupne začleňuje do tvorby politik výhľadovosť. V rámci nej sa skúmajú možné scenáre, trendy, riziká a vznikajúce problémy, čo prispieva k poznatkom, ktoré sú užitočné pri strategickom plánovaní a tvorbe

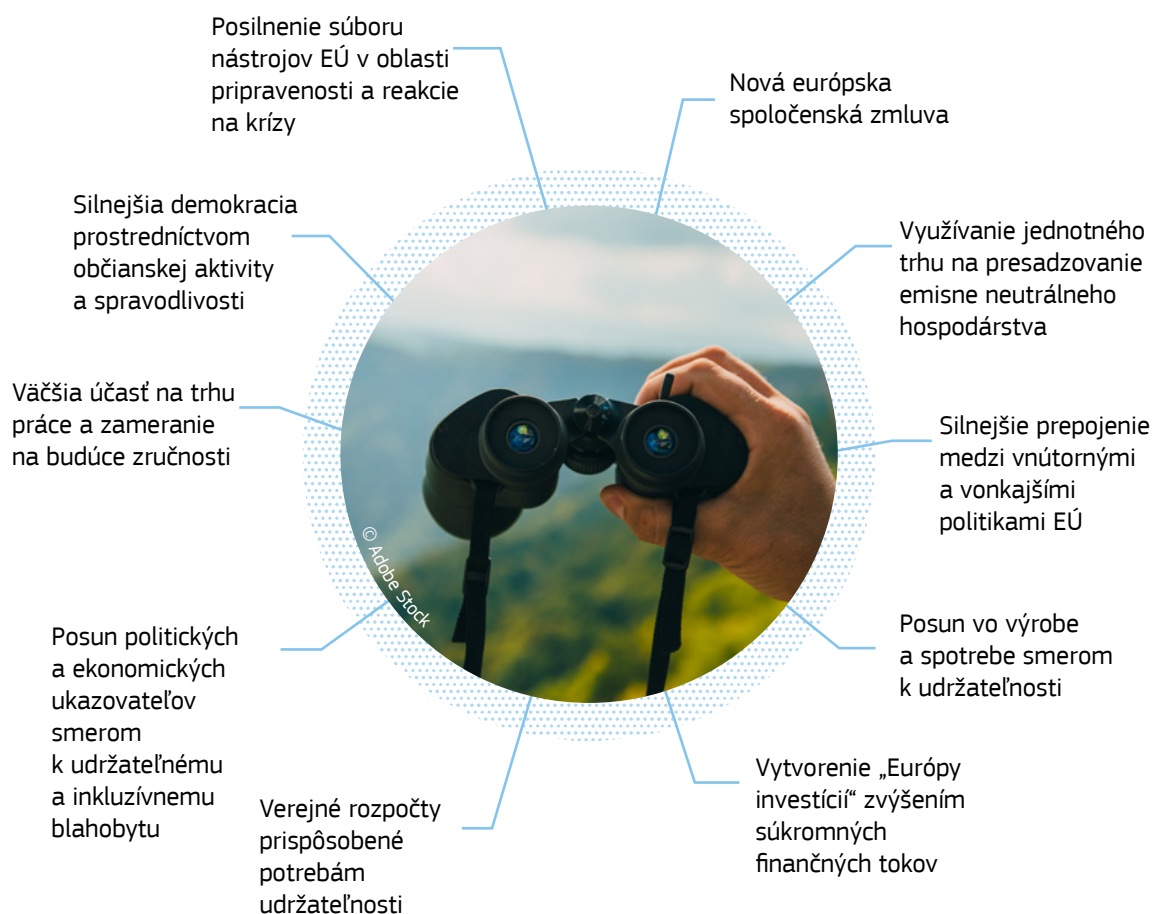
politik v súlade so súborom nástrojov pre lepšiu právnu reguláciu. Strategický výhľad v konečnom dôsledku pomôže EÚ lepšie predvídať budúce potreby a inak neočakávaný nepriaznivý vývoj a zložité krízy, ako sú tie, ktoré sme zaznamenali v posledných rokoch, a reagovať na ne.

V správe o strategickom výhľade za rok 2023 sa analyzovali sociálne a hospodárske výzvy na ceste k dosiahnutiu udržateľnosti a zachovaniu blahobytu ľudí. Takisto sa v nej objasnilo, ako môže úspešné zvládanie týchto výziev pomôcť EÚ posilniť svoje vedúce postavenie vo svete. V správe sa navrhuje 120 konkrétnych oblastí, v ktorých je potrebné podniknúť kroky, a predstavujú sa prvé výsledky pilotnej schémy prístupu „nad rámec HDP“, ktorého cieľom je podporovať rozvoj ukazovateľov rastu, ktoré vo väčšej miere zahŕňajú environmentálne a sociálne aspekty.

Komisia v priebehu roka takisto ďalej rozvíjala spoluprácu s členskými štátmi prostredníctvom celounijnej siete pre strategický výhľad, ktorá bola zriadená v roku 2021 a ktorá prispieva k väčšej miere záujmu a investícií do strategického výhľadu na vnútroštátnej úrovni. Sieť takisto prispieva k širšej diskusii na úrovni EÚ, ako je napríklad práca na správe Odolná EÚ do roku 2030 počas španielskeho predsedníctva Rady a vyhlásenie, ktoré bolo výsledkom zasadnutia Európskej rady v španielskej Granade.

Európsky systém strategických a politických analýz spája deväť inštitúcií a orgánov EÚ s cieľom predvídať budúce riziká a príležitosti. V roku 2023 sa spolupráca zamerala na prípravu novej správy o globálnych trendoch, ktorá sa má predložiť začiatkom roka 2024.

Desať oblastí činnosti na dosiahnutie udržateľnosti

Posilňovanie demokracie

Ochrana právneho štátu

Vzhľadom na to, že ruská útočná vojna proti Ukrajine naďalej trvá, je nevyhnutné, aby sa demokracia, ľudské práva a právny štát aktívne obhajovali a presadzovali v EÚ aj mimo nej. Významne k tomu prispela [správa o právnom štáte](#) za rok 2023, ktorá preukázala, že 65 % odporúčaní týkajúcich sa právneho štátu, ktoré boli vydané pre členské štáty v roku 2022, bolo plne alebo čiastočne zapracovaných. Odzrkadľuje sa tým značné úsilie,

ktoré prebieha v členských štátoch, o podniknutie potrebných reforiem na posilnenie právneho štátu v štyroch kľúčových oblastiach: justičný systém, protikorupčný rámec, pluralita médií a sloboda. Vzhľadom na pozitívne výsledky v členských štátoch Komisia v roku 2023 [oznámila](#), že správu o právnom štáte sprístupní krajinám v pokročilej fáze prístúpenia s cieľom podporiť ich v ich reformnom úsilí.

Zahraničné zasahovanie do demokratických systémov

81 %

Ľudí v EÚ súhlasí s tým, že zahraničné zasahovanie je vážnym problémom, ktorý by sa mal riešiť

81 %

Ľudí v EÚ súhlasí s tým, že subjekty zastupujúce zahraničné vlády na území EÚ by sa mali registrovať, aby sa zabránilo skrytému zasahovaniu

Úloha občianskej spoločnosti pri podpore a ochrane demokracie

Pre **87** %

Ľudí v EÚ má občianska spoločnosť dôležitú úlohu pri ochrane demokracie a podpore demokratickej diskusie

Demokracia a voľby

78 %

Ľudí v EÚ sa obáva, že rozhodnutia pri hlasovaní vo voľbách by mohli byť založené na dezinformáciách

72 %

Ľudí v EÚ sa obáva, že voľby v EÚ by mohli byť manipulované kybernetickými útokmi

70 %

Ľudí v EÚ sa obáva, že zahraničné krajiny by mohli tajne ovplyvňovať voľby

65 %

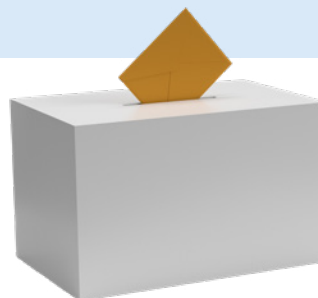
Ľudí v EÚ sa obáva, že by mohli byť nútení voliť určitým spôsobom

63 %

Ľudí v EÚ sa obáva manipulácie výsledkov volieb

53 %

Ľudí v EÚ sa obáva, že by volili ľudia, ktorí na to nie sú oprávnení

Zdroj: rýchly prieskum Eurobarometra 528, december 2023.

Obrana demokracie

V zdravej a prosperujúcej demokracii môžu občania slobodne vyjadrovať názory, voliť si politických lídrov a vyjadrovať sa k svojej budúcnosti. Demokracia v EÚ je silná, ale čelí výzvam vyplývajúcim z rastúceho extrémizmu, zasahovania do volieb, šírenia manipulatívnych informácií a hrozieb voči novinárom.

Cieľom balíka opatrení v oblasti obrany demokracie, ktorý bol prijatý v decembri, je riešiť výzvy, ako je zahraničné zasahovanie, a budovať odolnosť zvnútra podporovaním občianskej angažovanosti a demokratickej účasti. Ústredným prvkom balíka je návrh na zvýšenie transparentnosti a demokratickej zodpovednosti objasnením skrytého zahraničného vplyvu. Opatreniami sa zlepši aj fungovanie vnútorného trhu prostredníctvom spoločných noriem pre činnosti zastupovania záujmov vykonávané v mene krajín mimo EÚ. Uvedený balík okrem

toho zahŕňa dve odporúčania: jedno na posilnenie volebných procesov v EÚ a ďalšie na presadzovanie inkluzívnej participácie občanov a občianskej spoločnosti pri tvorbe politík.

Dosiahla sa aj politická dohoda o nových pravidlách transparentnosti politickej reklamy, podľa ktorých sa politická reklama bude musieť jasne označovať a obsahovať informácie o tom, kto za ňu zaplatil a koľko; ktorých volieb alebo ktorého referenda, či regulačného procesu sa týka a či je cieľená.

Podporovanie slobodných a spravodlivých volieb, zabezpečenie právneho štátu a zaručenie slobody médií sú stavebnými kameňmi na vytvorení priestoru, v ktorom sa každý občan bude cítiť slobodný a silný.

Vol'by do Európskeho parlamentu

Európska sieť spolupráce v oblasti volieb podporuje konkrétne a praktické výmeny o rôznych témach týkajúcich sa zabezpečenia slobodných a spravodlivých volieb vrátane kybernetickej bezpečnosti. Sieť bude naďalej podporovať spoluprácu medzi orgánmi členských štátov pred voľbami do Európskeho parlamentu v roku 2024.

VIDEO Videoprihovor predsedníčky Európskeho parlamentu Roberta Metsolovej o voľbách do Európskeho parlamentu, ktoré sa budú konať od 6. do 9. júna 2024.

Sloboda médií

V roku 2023 sa dosiahla politická dohoda o európskom akte o slobode médií, teda o novom súbore pravidiel na lepšiu ochranu médií a novinárov pred politickým zasahovaním a na zabezpečenie toho, aby médiá mohli ľahšie pôsobiť cezhranične. V akte sa navrhuje nová nezávislá Európska rada pre mediálne služby zložená z vnútroštátnych regulačných orgánov alebo orgánov z oblasti médií s cieľom posilniť spoluprácu na úrovni EÚ, a to aj v boji proti zahraničnej propagande, a pomôcť pri dodržiavaní nových pravidiel.

Dosiahla sa aj dohoda o nových pravidlách na ochranu novinárov, obhajcov práv, organizácií občianskej spoločnosti a ďalších, ktorí sú

terčom strategických žalôb proti verejnej účasti. Nové pravidlá budú zahŕňať skoré zamietnutie neopodstatnených nárokov, opravné prostriedky proti zneužívajúcim súdnym konaniam a ochranu pred zahraničnými rozsudkami, ktoré sa nebudú uznávať ani vykonávať v EÚ.

V rámci projektu Free Media Hub EAST pod vedením Pražského centra občianskej spoločnosti a podporeného Komisiou sa v roku 2023 udelilo viac ako 2,2 milióna EUR vo forme grantov na poskytnutie podpory existujúcim a zriadeným nezávislým bieloruským a ruským médiám pôsobiacim v EÚ (najmä v Česku, Nemecku, Lotyšsku, Litve a Poľsku).

Účastníčka protestu drží transparent s fotografiou 22-ročnej Mahsy Aminiovej, ktorú zadržala iránska mravná polícia za porušenie zákona o povinnom nosení závoja v tejto krajine a ktorá prišla o život, Miláno (Taliansko) 16. septembra 2023.

EÚ na tento zápas nezabúda a naďalej si ctí všetkých, ktorí za slobodu zaplatili tú najvyššiu cenu. Sacharovovu cenu Parlamentu za slobodu myslenia za rok 2023 získala Jina Mahsa Amini a hnutie Ženy, život, sloboda v Iráne.

Posilňovanie postavenia občanov

EÚ je odhodlaná viac počúvať občanov i zainteresované strany. Otvorenie procesov tvorby politik verejnosti je ďalší spôsob, ako sa EÚ môže stať transparentnejšou, zodpovednejšou a účinnejšou.

V posledných niekoľkých rokoch Komisia ďalej posilňovala svoje konzultačné činnosti prostredníctvom portálu [Vyjadrite svoj názor](#), ktorý je centralizovanou stránkou pre všetku spätnú väzbu a príspevky od občanov a zainteresovaných strán. Informácie možno poskytnúť v súvislosti s výzvami na predkladanie podkladov, prijatými návrhmi či návrhmi aktov. V záujme širšieho dosahu zvýšila Komisia počet konzultácií preložených do všetkých úradných jazykov EÚ (z 59 % verejných konzultácií preložených v roku 2019 na 83 % v roku 2023).

Panelová diskusia občanov

V období od decembra 2022 do apríla 2023 Komisia zorganizovala prvú sériu novej generácie panelových diskusií občanov, čím sa tento nový formát účasti občanov začlenil do procesu tvorby politik. Na základe skúseností získaných počas Konferencie o budúcnosti Európy a v reakcii na výzvy vyjadrené počas konferencie umožňujú panelové diskusie 150 náhodne vybraným občanom rokovať a predkladať odporúčania ešte pred predložením návrhov Komisii.

V rámci panelových diskusií sa diskutovalo o iniciatívach týkajúcich sa plytvania potravinami, virtuálnych svetov a vzdelávacej mobility. Odporúčania sa zhromažďovali v správach občanov, ktoré boli podkladom pre prípravu konečných návrhov Komisie a boli uverejnené spolu s nimi. Iniciatívy Komisie boli predložené 5. júla (plytvanie potravinami), 11. júla (virtuálne svety) a 15. novembra (vzdelávacia mobilita). Nové panelové diskusie občanov prispievajú k širšiemu konzultačnému procesu, prostredníctvom ktorého Komisia zhromažďuje podklady od občanov i zainteresovaných strán.

Podpredsedníčka Európskej komisie zodpovedná za demokraciu a demografiu Dubravka Šuica na európskej panelovej diskusii občanov o virtuálnych svetoch, Brusel (Belgicko) 11. júla 2023.

Európske iniciatívy občanov

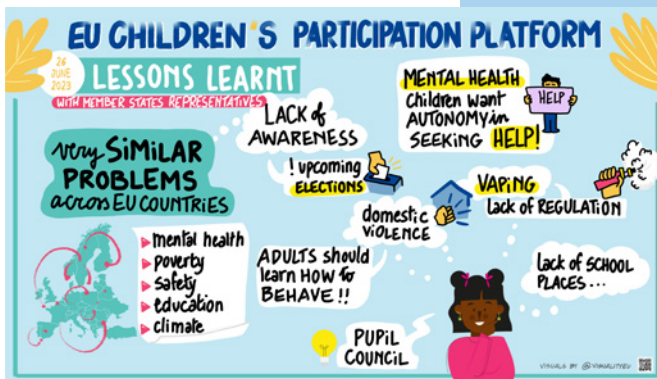
V apríli Komisia zaregistrovala 100. európsku iniciatívu občanov od jej zavedenia v roku 2012. V priebehu celého roka Komisia zaregistrovala 37 nových iniciatív, ktoré vyzývajú na prijatie opatrení EÚ v rôznych oblastiach, ako je napríklad dôstojné zaobchádzanie s migrantmi, dobré životné podmienky zvierat, železničné siete, zdaňovanie, zachovanie ukrajinskej kultúry a vzdelávanie o občianstve EÚ.

Komisia v roku 2023 takisto reagovala na štyri úspešné iniciatívy, ktoré vyzývajú na zníženie používania pesticídov, zastavenie obchodovania so žraločími plutvami, zastavenie testovania na zvieratách a na zákaz výroby kožušiny a obchodovania s ňou. Od roku 2012 doteraz získalo desať iniciatív viac ako jeden milión vyjadrení podpory.

Zo správy o nových pravidlách európskej iniciatívy občanov z roku 2023, ktoré platia od roku 2020, vyplýva, že poskytujú prístupnejší, menej zaťažujúci a ľahšie použiteľný rámec pre organizátorov a podporovateľov. Navrhujú sa v nej aj praktické zlepšenia, pokiaľ ide o to, ako zvýšiť všeobecné povedomie a informovať občanov o ich práve využívať iniciatívu občanov, ako aj o tom, ako zabezpečiť viditeľnejšie nadviazanie na úspešné iniciatívy.

Posilňovanie práv občanov

Občianstvo EÚ je jedným z najvýznamnejších úspechov Európskej únie. Pri príležitosti 30. výročia občianstva EÚ Komisia navrhla opatrenia na posilnenie občianskych práv sprevádzané usmerneniami pre občanov s najdôležitejšími informáciami o ich právach. V správe o občianstve EÚ za rok 2023 sa zdôrazňuje pokrok, ktorý sa dosiahol pri presadzovaní občianskych práv, spoločných hodnôt a demokratickej účasti v EÚ od uverejnenia poslednej takejto správy v roku 2020.

Poznatky získané na prvom valnom zhromaždení platformy EÚ pre participáciu detí.

V júni sa v Bruseli uskutočnilo prvé valné zhromaždenie platformy EÚ pre participáciu detí, ktoré pripravili a riadili deti a tínedžeri z EÚ. Stretlo sa približne 60 detí, aby diskutovali o témach – konkrétne o demokracii, zmene klímy, duševnom zdraví, bezpečnosti a chudobe –, ktoré budú usmerňovať prácu platformy počas troch rokov.

Posilňovanie postavenia detí a mladých ľudí

Takmer 20 % občanov EÚ tvoria deti. Majú právo vyjadriť názor na záležitosti, ktoré sa ich týkajú. V roku 2023 vytvorila platforma EÚ pre participáciu detí pre osoby mladšie ako 18 rokov ešte viac príležitostí na účasť na rozhodovacom procese. Od jej zriadenia v októbri 2022 sa členmi platformy stalo takmer 50 organizácií, ktoré pracujú priamo s deťmi po celej EÚ.

Európsky rok mládeže 2022 zaradil mladých ľudí na popredné miesto politického programu na všetkých úrovniach a prispel k začleneniu hľadiska mládeže do rôznych oblastí politiky. V rámci Európskeho roka mládeže sa prostredníctvom rôznych programov a politických iniciatív EÚ dosiahla rozsiahla mobilizácia a angažovanosť, čím sa zvýšilo povedomie o príležitostiach EÚ medzi

miliónmi mladých ľudí, ktorí sa zúčastnili na 13 000 aktivitách v 67 krajinách. Bolo spustených viacero nových formátov participácie mladých ľudí, ako napríklad Youth Voices Platform či Youth Talks, ako aj dialógy o politikách a združenie mladých európskych novinárov. Kampane v sociálnych médiách, ktoré prebiehali od februára 2022 do mája 2023, vyústili do 210 miliónov zobrazení a 10 miliónov interakcií a oslovili 91,4 milióna ľudí.

Aby sa mladí ľudia stali aktívnymi občanmi, musia pochopiť, ako funguje demokracia a aké sú ich práva a povinnosti. Súbor nástrojov EÚ pre demokraciu v akcii, ktorý bol uverejnený v máji, žiakom predstavuje európsku iniciatívu občanov a povzbudzuje ich k tomu, aby sa aktívne zapájali do európskych záležitostí.

Obráťte sa na EÚ

Osobne

V rámci celej EÚ existujú stovky centier Europe Direct. Adresu centra najbližšieho k vám nájdete online (europa.eu/european-union/contact/meet-us_sk).

Telefonicky alebo písomne

Europe Direct je služba, ktorá odpovedá na vaše otázky o Európskej únii. Túto službu môžete kontaktovať:

- prostredníctvom bezplatného telefónneho čísla: 00 800 6 7 8 9 10 11 (niektorí operátori môžu tieto hovory spoplatňovať),
- prostredníctvom štandardného telefónneho čísla: +32 22999696,
- prostredníctvom formulára na: europa.eu/european-union/contact/write-us_sk.

Vyhľadávanie informácií o EÚ

Online

Informácie o Európskej únii sú dostupné vo všetkých úradných jazykoch Európskej únie na webovej stránke Europa (european-union.europa.eu).

Publikácie EÚ

Publikácie EÚ si môžete pozrieť alebo objednať na webovej stránke op.europa.eu/sk/publications. Ak chcete získať viac výtlačkov bezplatných publikácií, obráťte sa na službu Europe Direct alebo vaše miestne dokumentačné centrum (europa.eu/european-union/contact/meet-us_sk).

Právo EÚ a súvisiace dokumenty

Prístup k právnym informáciám EÚ vrátane všetkých právnych predpisov EÚ od roku 1951 vo všetkých úradných jazykoch nájdete na webovej stránke EUR-Lex (eur-lex.europa.eu).

Otvorené údaje EÚ

Portál data.europa.eu poskytuje prístup k otvoreným súborom údajov – datasetom z inštitúcií, orgánov a agentúr EÚ. Dáta možno stiahnuť a opätovne bezplatne použiť na komerčné aj nekomerčné účely. Portál poskytuje prístup aj k mnohým súborom údajov – datasetom z európskych krajín.

Úrad pre vydávanie publikácií
Európskej únie